

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KADININ AİLE İÇİNDE İKTİDAR ARAÇLARINI
KULLANMA BİÇİMLERİ**

HAZIRLAYAN : Hande FIRATTEKİN – 2501960293

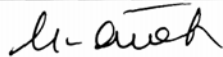
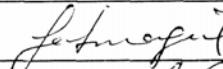
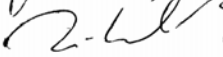
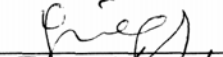
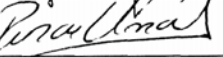
TEZ DANIŞMANI : Prof. Dr. Necla ARAT

İSTANBUL 2001

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **KADIN ÇALIŞMALARI** Anabilim Dalında ders dönemindeki Eğitim-Öğretim programını başarıyla tamamlayan **2501960293** numaralı **HANDE FIRATTEKİN' İN** hazırladığı ” **KADININ AİLE İÇİNDE İKTİDAR ARAÇLARINI KULLANMA BİÇİMLERİ** “konulu **YÜKSEK LİSANS** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 10. Maddesi uyarınca **05.03.2002 SALI** saat **14.00** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne.....**'ne* **OYBİRLİĞİ** ~~**YOYÇOKLUĞUYLA**~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(2)	İMZA
PROF. DR. NECLA ARAT	Kabul	
PROF. DR. FATMAGÜL BERKTAY	Kabul	
PROF. DR. TÜRKEL MİNİBAŞ	Kabul	
PROF. DR. GÜLAY GÜNLÜK ŞENESEN	Kabul	
Y.DOÇ. DR. PINAR ÜNSAL	Kabul	

ÖZ

Sabanın bulunmasıyla başlayan kadınlar ve erkekler arasındaki cinsiyetçi işbölümü kadını aile içi ilişkilerde ikincilleştirmiştir. Erkeğe bağımlı olarak, ev alanına mahkum edilen kadınların, sanayi dönemiyle birlikte çalışma yaşamına katılımı artmıştır. Ancak çalışmak kadınların yüklerini ikiye çıkartmıştır. Eş ve anne olmak çalışan kadın kimliğinin hep önüne geçmiştir. Kadınlar için çalışma hayatı, bir varoluş biçimi olarak algılanmakta, ekonomik özgürlük ve güven duygusu vermektedir. Oysa çalışma hayatı eşlerin her ikisinin de çalıştığı ve sadece kadınların çalıştığı durumlarda da erkeklerin ev ve çocuk sorumluluklarını eşleriyle paylaşmasını sağlamamaktadır. Aynı zamanda kadınlar ilişkilerinde erkeklere bağımlı olarak aldıkları tutumlarıyla, kendi değer ve inançlarını erteleyerek ailedeki işlevselliklerini artırırlar. İlgi alanları kendi önceliklerinden çok başkaları üzerine kurulu olan kadınlar adanmış hayatlarıyla aile içinde merkezi bir konuma sahip olurken özerklikleri azalır. Ancak kadınların kim olduklarına, kendi değerlerine ve ihtiyaçlarına önem vermeye başlamasıyla birlikte bu döngü kırılabilir. Ve bu durum kadınların gerçek özne olabilmesinin koşullarının da yaratılmasına aracılık eder.

ABSTRACT

With the invention of plough, sexist division of labor has dropped women to an inferior position in family relations. Enrollment of women, who have been condemned to home as they have been dependent on men, increased in the industrial age. However, work has doubled women's load. Being a wife and mother has always preceded working woman identity. Work life is perceived as a matter of existence by women. It gives a feeling of economic independence and self confidence. Nonetheless, work life does not result in men to share the house work and children responsibilities with their wives, no matter if both or only one of the couples is employed. Meanwhile, owing to their men dependent attitude, women enhance their functionality in family by deferring their personal values and beliefs. Although those women, whose concentration is built on other people's priorities, rather than themselves, become the center of family with their dedicated lives, they lose autonomy. This cycle can be broken only if women begin to care their own identities, worth and needs. And this situation leads to create the conditions for women to be able to become real subjects.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLO DİZİNİ.....	vi
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

1.TARİHSEL AÇIDAN ÇALIŞAN KADIN.....	5
1.1.Sanayi Devrimi Öncesinde Cinsiyetçi İşbölümü ve Çalışan Kadın.....	5
1.2.Sanayi Devrimi Döneminde Cinsiyetçi İşbölümü ve Çalışan Kadın.....	9
1.3.20.Yüzyılda Çalışan Kadın ve Cinsiyetçi İşbölümünün Derinleşmesi.....	12
1.4.Küreselleşme – Uluslararasılaşma.....	14
1.4.1.Küreselleşmenin Çalışan Kadına Etkileri.....	14

2.BÖLÜM

2.TÜRKİYE’DE AİLE İÇERİSİNDE ÇALIŞAN KADININ KONUMU.....	16
2.1.Osmanlı’da Çalışan Kadın ve Cinsiyetçi İşbölümü.....	16
2.2.Cumhuriyet Kadınının Çalışma Hayatı ve Ailedeki Yeri.....	21
2.3.Günümüz Türkiye’sinde Çalışan Kadın ve Ailedeki Cinsiyetçi İşbölümü.....	25

3.BÖLÜM

3.ÇALIŞAN KADININ AİLE İÇİ GÜÇ DİNAMİKLERİNDE KONUMU.....	29
3.1.Toplumsal Cinsiyet ve Kadın.....	29
3.2.Aile Hukukunda Kadın – Medeni Kanun.....	31
3.3.Ailenin Tanımı ve Yapısı.....	32
3.4.Aile İçindeki Güç İlişkilerinde Kadının Bağımlılığı.....	34
3.5.Kadınların Çalışma Hayatında Yer Almalarının Onların Çalışma Dışı Yaşamlarında Yaratdığı Farklılıkların Boyutları.....	39

4. BÖLÜM

4.ALAN ARAŞTIRMASI.....	42
4.1.Araştırma Kapsamı ve Yöntemi.....	42
4.1.1.Araştırma Kapsamı.....	42
4.1.2.Araştırma Yöntemi.....	42
4.1.3.Karşılaşılan Güçlükler.....	44
4.2.Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi.....	45
4.2.1.Eşlerinin Çalışma ve Çalışmama Durumlarına Bağlı Olarak Kadınların Çalışma Hayatlarının Aile İçindeki Güç Araçlarını Kullanmalarına Etkisi.....	45
4.2.1.1.Demografik Yapı.....	45
4.2.1.2.Çalışma Hayatı.....	50
4.2.1.3.Çalışma İle İlgili Değerler.....	68
4.2.1.4.Sosyal Güvenlik.....	78
4.2.1.5.Aile.....	80
4.2.1.5.1.Eşler Arasında İlişkiler.....	80
4.2.1.5.2.Aile Dışı Çevre.....	122
4.2.1.5.3.Ev İşlerinin Paylaşımı.....	134
4.2.1.5.4.Çocuk Bakımı.....	141
4.2.1.6.Ücret / Gelir / Tüketim / Aile Bütçesi.....	156
4.2.1.7.Sosyalleşme Süreci / Patriyarkal Denetim.....	166
4.2.1.8.Beklentiler.....	182
4.3.Araştırma Bulgularının Genel Değerlendirilmesi.....	187
SONUÇ.....	191
KAYNAKÇA.....	195
EK : 1 EŞLER ARASINDA EV İŞLERİNİN PAYLAŞILMASI.....	200
EK : 2 EŞLER ARASINDA ÇOCUK BAKIMININ PAYLAŞILMASI.....	201
EK : 3 ÇALIŞAN EVLİ KADINLAR SORU FORMU.....	202

TABLÖLAR DİZİNİ

TABLO:1	GRUPLANMIŞ YAŞ DAĞILIMI	45
TABLO:2	DOĞUM YERLERİNE GÖRE DAĞILIMI	46
TABLO:3	İSTANBUL'DA GRUPLANMIŞ YAŞAMA SÜRESİ	47
TABLO:4	EĞİTİM DURUMU	48
TABLO:5	EVLİLİK YAŞI	49
TABLO:6	EVLİLİKTE İLK EŞ DURUMU	49
TABLO:7	EVLENME BİÇİMİ	50
TABLO:8	ÇALIŞMAYA BAŞLAMA YAŞII	51
TABLO:9	ÇALIŞMA HAYATINDA YAPILAN İLK İŞ	52
TABLO:10	ÇALIŞMAYA BAŞLAMA NEDENİ	53
TABLO:11	İLK İŞİN BULUNMASINDA ARACI KANALLAR	54
TABLO:12	BU İŞ YERİNDE ÇALIŞMAYI TERCİH ETME NEDENİ	55
TABLO:13	KADINLARIN YAPTIĞI İŞ	56
TABLO:14	İŞİN SEÇİLMESİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER	58
TABLO:15	YAPILAN İŞTEKİ MEMNUNLUK DÜZEYİ	59
TABLO:16	ÇALIŞIYOR OLMAKTAN MEMNUN OLMA DÜZEYİ	60
TABLO:17	EŞLERİN KADININ ÇALIŞMASINI DESTEKLEME DÜZEYİ	61
TABLO:18	ÇEVRENİN KADININ ÇALIŞMASINI DESTEKLEME DÜZEYİ	62
TABLO:19	ÇALIŞMA SAATLERİ	63

TABLO:20	MESAİ YAPMA DÜZEYİ	64
TABLO:21	YAPILAN MESAİNİN AİLEDE SORUN YAŞAMAYA ETKİSİ	64
TABLO:22	MESAİ YAPILMASI İLE AİLEDE YAŞANAN SORUNLARIN NİTELİĞİ	66
TABLO:23	ÇALIŞMAMA DURUMUNDA YAŞANAN DEĞİŞİMLER DÜZEYİ	67
TABLO:24	EVLİLİK DÖNEMİNDE ÇALIŞMAMA HALİNİN AİLE İLİŞKİLERİNDE YARATTIĞI DEĞİŞİKLİKLERİN NİTELİĞİ	68
TABLO:25	İHTİYAÇ OLMASADA ÇALIŞMAYI TERCİH ETME DURUMU	69
TABLO:26	ÇALIŞMAYI TERCİH ETME NEDENLERİ	71
TABLO:27	KADINLARIN YAPMAK İSTEDİKLERİ MESLEKLER	73
TABLO:28	KADINLARIN FARKLI MESLEKLERİ İSTEME NEDENLERİ	74
TABLO:29	İYİ BİR İŞ YERİNE GEÇME İSTEĞİ	75
TABLO:30	MESLEĞİNDE İYİ BİR İŞYERİNE GEÇMEYİ İSTEME NEDENLERİ	77
TABLO:31	SOSYAL GÜVENLİK DÜZEYİ	78
TABLO:32	HASTALIK DURUMLARINDA KOLAY İZİN ALABİLME	79
TABLO:33	DOĞUM İZNİ VB. HAKLAR KULLANILABİLME DÜZEYİ	80
TABLO:34	EVLİLİĞİN TANIMLANMASI	82
TABLO:35	ERKEKLERİN MESLEKLERİ	83
TABLO:36	ALINAN MAAŞ ORTALAMASI	84
TABLO:37	EŞLERİN İŞSİZLİĞİNİN NEDENLERİ	85

TABLO:38	EŞLERİN EĞİTİM DURUMU	86
TABLO:39	AİLE REİSİ KİM ?	88
TABLO:40	KARARLARDA ETKİLİ OLMA DURUMU	89
TABLO:41	YALNIZ GİDİLEN YERLERLE İLGİLİ EŞLE KONUŞMA DURUMU	90
TABLO:42	YALNIZ GİDİLEN YERLERLE İLGİLİ EŞLE KONUŞMA DURUMUNUN NEDENLERİ	91
TABLO:43	EVE GELİŞ SAATİNİ BELİRLEYEN FAKTÖRLER	93
TABLO:44	EŞLER ARASINDA YAKINLIK DURUMU	94
TABLO:45	EŞLERLE YAKINLIK DÜZEYİNİN NEDENLERİ	95
TABLO:46	EŞİNİZ HASTA OLDUĞUNUZU KABUL EDER Mİ ?	96
TABLO:47	EŞLERİN KADINLARIN HASTALIĞINDA İLGİLENME DÜZEYİ	97
TABLO:48	EŞLERİN EV İÇİNDE YAPILAN İŞLERİ TAKDİR ETME DÜZEYİ	98
TABLO:49	EŞLERİN EV DIŞINDA YAPILAN İŞLERİ TAKDİR ETME DÜZEYİ	99
TABLO:50	UYKU SAATLERİNİN BELİRLENMESİ	100
TABLO:51	EŞLERİN GİYİM ZEVKİNE YÖNELİK ELEŞTİRİLERİN DAĞILIMI	101
TABLO:52	EŞLERİN KADINLARIN GİYİM TARZINA YÖNELİK MÜDAHALE BİÇİMLERİ	102
TABLO:53	KADINLARIN BU MÜDAHALELER KARŞISINDA SERGİLEDİKLERİ TAVIRLAR	104
TABLO:54	ERKEKLERİN EŞLERİNİ KISKANMA NEDENLERİ	106

TABLO:55	KISKANÇLIK DURUMLARINDA KADINLARIN SERGİLEDİKLERİ TAVIRLAR	108
TABLO:56	ERKEKLERİN İLİŞKİLERİNDE YALANA BAŞVURDUKLARI KONULAR	110
TABLO:57	KADINLARIN EŞLERİN SÖYLEDİKLERİ YALANLARLA BAŞA ÇIKMA BİÇİMLERİ	111
TABLO:58	KADINLARIN EŞLERİYLE İLGİLİ ŞİKAYETLERİNİN KONULARI	112
TABLO:59	BOŞ ZAMANLARDA YAPILACAK ETKİNLİKLERE KARAR VERME DURUMLARI	114
TABLO:60	AİLE İÇİNDE GERGİNLİKLERİ ÇÖZME BİÇİMİ	115
TABLO:61	EVLİLİĞİ BAŞKALARINA ÖNERİR MİSİNİZ ?	117
TABLO:62	EVLİLİĞİ ÖNERME NEDENLERİ	118
TABLO:63	EVLİLİĞİ ÖNERMEYENLERİN GEREKÇELERİ	120
TABLO:64	KADINI GÜÇLÜ KILAN ÖZELLİKLER	121
TABLO:65	EŞLERİN KADINLARIN AİLELERİ İLE İLİŞKİSİ	123
TABLO:66	ERKEKLERİN KENDİ AİLELERİ İLE İLİŞKİDE YAKINLIK DÜZEYİ	124
TABLO:67	EŞLERİN KENDİ AİLELERİNİN ETKİSİNDE KALMA DURUMU	125
TABLO:68	KOMŞULUK - ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNDE EŞLERİN MÜDAHALE DÜZEYİ	127
TABLO:69	KADINLARIN TERCİH ETTİĞİ ARKADAŞ ÇEVRESİ	128
TABLO:70	ARKADAŞLARLA BİRLİKTE GEÇİRİLEN ZAMANLAR	129
TABLO:71	GÖRÜŞMELERDE TERCİH EDİLEN YERLER	130

TABLO:72	EŞ DIŞINDA ERKEK ARKADAŞ EDİNME DURUMU	131
TABLO:73	ERKEK ARKADAŞIN OLMASI HALİNDE EŞLERİN TUTUMLARI	132
TABLO:74	KADINLARIN EŞ DIŞINDA ERKEK ARKADAŞININ OLMAMASININ NEDENLERİ	133
TABLO:75	KADINLARIN EV İÇİNDE CİNSİYETÇİ İŞBÖLÜMÜNE BAKIŞI	138
TABLO:76	ERKEKLERİN EV İŞLERİNE BAKIŞI	140
TABLO:77	ÇOCUK YAPMAYA KARAR VERME	142
TABLO:78	ÇOCUK BAKIMININ ÜSTLENİLMESİ	143
TABLO:79	ERKEKLERİN ÇOCUK BAKIMINDA SÜREKLİ YAPTIKLARI İŞLER	145
TABLO:80	KADINLARIN ÇOCUK BAKIMINDA ANNELİĞE VE CİNSİYETÇİ İŞBÖLÜMÜNE BAKIŞI	148
TABLO:81	ÇOCUĞUN EĞİTİMİNE KARAR VERME	149
TABLO:82	ÇOCUKLARIN VELİLİĞİNİ ÜSTLENME DURUMU	149
TABLO:83	ÇOCUKLARIN HARÇLIĞINI ÜSTLENME DURUMU	150
TABLO:84	ÇOCUKLA İLGİLİ HARCAMALARA KARAR VERME DURUMU	151
TABLO:85	ÇOCUKLAR PROBLEMLERİNİ ANNELERİ İLE PAYLAŞIYORLAR	152
TABLO:86	ÇOCUKLAR KİMİN KARARINI KABUL EDİYOR	153
TABLO:87	NEDEN	154
TABLO:88	ÇOCUKLARIN ANNELERİNE YAKINLIK NEDENLERİ	155
TABLO:89	GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN GELİR DÜZEYİ	156

TABLO:90	AİLENİN ORTALAMA AYLIK GELİR DÜZEYİ	157
TABLO:91	MAAŞ DIŞINDAKİ GELİR DURUMU	157
TABLO:92	MAAŞ DIŞINDAKİ GELİR KAYNAKLARININ NİTELİĞİ	158
TABLO:93	KAZANILAN PARANIN HANGİ GİDERLER İÇİN KULLANILDIĞI	159
TABLO:94	KADINLARI SÜREKLİ KARŞILADIĞI GİDERLERİN NİTELİĞİ	160
TABLO:95	MAAŞI ALDIĞINDA KADINLARIN NE YAPTIKLARI	160
TABLO:96	MAAŞI EŞLE PAYLAŞMA DÜZEYİ	162
TABLO:97	MAAŞI EŞE VERMEME NEDENLERİ	162
TABLO:98	EŞLERİN KAZANDIĞI PARANIN MİKTARINI BİLME DURUMU	163
TABLO:99	TEK BAŞINA TAŞINMAZ MALLARIN ALIMI	164
TABLO:100	KADINLARIN ÖZEL HARCAMALARINA MÜDAHALE DURUMU	165
TABLO:101	AİLE BÜTÇESİNİ PLANLAYAN KİŞİ	166
TABLO:102	ÇALIŞMA HAYATININ YARATTIĞI DEĞİŞİKLİKLER	167
TABLO:103	KADIN OLMANIN MESLEKTE KOLAYLAŞTIRICI ETKİLERİ	168
TABLO:104	MESLEKTE KADIN OLMAKTAN KAYNAKLI YAŞANAN ZORLUKLAR	170
TABLO:105	İŞ HAYATINDA HANGİ CİNSLE ÇALIŞMAYI TERCİH EDERSİNİZ ?	172
TABLO:106	ERKEKLERLE ÇALIŞMAYI TERCİH ETME NEDENLERİ	172
TABLO:107	ÇALIŞMANIN EVDEKİ SORUMLULUKLARDA YARATTIĞI FARKLILIKLARIN DÜZEYİ	174

TABLO:108 ÇALIŞMANIN EVDEKİ SORUMLULUKLARDA YARATTIĞI FARKLILIKLAR	175
TABLO:109 ÇALIŞMA HAYATINDA EVLİ OLMAKTAN KAYNAKLI YAŞANAN ZORLUKLAR DÜZEYİ	177
TABLO:110 ÇALIŞMA HAYATINDA EVLİ OLMAKTAN KAYNAKLI YAŞANAN ZORLUKLARIN NİTELİĞİ	177
TABLO:111 ÇALIŞMANIN AİLE İÇİNDE YAŞATTIĞI SORUNLARIN DÜZEYİ	179
TABLO:112 ÇALIŞMANIN AİLE İÇİNDE YAŞATTIĞI SORUNLAR	179
TABLO:113 EVE YAKIN İŞTERİNİN TERCİH EDİLMESİNİN NEDENLERİ	181
TABLO:114 KADINLARI AİLE HAYATINDA MUTLU EDEN ŞEYLER	182
TABLO:115 KADINLARI AİLE HAYATINDA MUTSUZ EDEN ŞEYLER	184
TABLO:116 İLERİYE YÖNELİK PLANLAR	185

GİRİŞ

“Aile içinde kadının çalıştığı bununla birlikte hem kadının hem de erkeğin çalıştığı evli çiftlerde kadının iktidar araçlarını kullanabilmesi haneye getirdiği geliriyle orantılı olarak neden ve nasıl gelişmiştir” başlıklı bu çalışmada, kadın erkek ilişkilerindeki rollerin yapılanmasındaki eşitsizliğin nedenlerini sorgulamak, gelir kaynağı ve gelir miktarı farklı durumlar gösteren ancak benzer yaşam tarzlarını paylaşan kadınların iktidarın araçlarından yoksun oluşlarını besleyen davranışları ve güçlü olabilmesini engelleyen etkenler ile çalışması arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamaktadır.

Kadınların görünmezliğini görünür kılma çabaları, tarihi bir de kadın bakış açısıyla ele alma gereğini doğurmuştur. Kadınla erkek arasındaki işbölümünün tarihi, yiyecek arayışıyla başlamış, ilk cinsel işbölümü kadınların toplayıcılık erkeklerin de avcılıkla uğraşmasıyla başlamıştır. Kadının daha çok özel alana (ev,aile) mahkum edilişiyle başlayan bu süreç kadının ikincilliğini pekiştirmiş ve zamanla akıl-doğa ayrımına da damgasını vurmuştur

Hanede geliri getiren erkek evin reisi olarak aklın ve karar organlarının tek mercii olmuş kadın ise doğa gibi denetlenemeyen rasyonaliteden yoksun kontrol ve denetlenmeye mahkum bir algılayışla yönlendirilen ve idare edilen konuma getirilmiştir. Toplumun bağrında ortaya çıkan bu farklılaşma, toplum içi eşitsiz ilişkilerin, yönetenler/ yönetilenler ayrımının ilk biçimidir. Kadın, erkeğin sosyal açıdan kendisini dışladığı koşullarda erkek birisi olmak durumundayken kadının da birisini bularak geleceğini garanti altına alması gerektiği düşüncesi hakimdir. Kadınların toplumsal ilişkilerde yardımsever, bağımlı, duyarlı ve fedakar olması beklenirken, erkeklerden rekabetçi, akılcı ve egemen olması beklenmektedir. Eski Yunandan başlayan akıl ve iktidar arasında ilişki hep erkekten yanadır.

İlkçağdan bu yana filizlenen bu görüş aydınlanmacı düşüncesinin temel paradigmasını ortaya koyan Newton tarafından teorize edilir. Evrenin basit

matematiksel ilkelerle yönetildiğini söyleyen Newton akla ve matematiksel ilkeye göre işlemeyen şeyleri ikincil, görünmez, eksik, gerçekten uzak ve adlandırılmaz bulur.

Buradan çıkan sonuca göre de akılcı dünyanın akıldışı olanı kontrol etmesi söz konusudur. Bu ise aynı zamanda akıl sahibi insanın (erkeğin) akıl-dışı olan “kadın” a akıllı götürme hakkını da doğuruyordu.¹ Kadın ve erkek arasındaki farklılıkların yorumlanmasındaki erkek bakış açısı kendini aile içinde de gösterir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına dayalı olarak aile içinde para kazanma ve ev bakım rollerinin cinsiyete göre ayrıştığı görülür. Kadının çalışma hayatına girişiyle birlikte hakim olan bu temel paradigma; hem kadının hem de erkeğin küçük yaştan itibaren öğrendikleri geleneksel cinsiyet rollerinde bir takım değişikliklere yol açmıştır.

Ancak bu değişmelerin arkasında, kadının toplumsallaşmasının, ekonomik bağımsızlığını elde edişinin onu ev içerisinde özgürleştirip özgürleştirmede kadının özel alanında özne olabilme ve karar alabilme mekanizmalarının ne kadarını kullanılabildiğini anlamak açısından önemlidir.

“Çalışma” en genel anlamında üretim ve yeniden üretim faaliyetlerinin tümünü içermesi gereken bir kavramdır. Kadınların kendilerinin ve ailelerinin yeniden üretimi için yaptıklarının ve yarattıklarının kullanım değeri olduğu halde piyasaya giremeyen, dolayısıyla değişim değeri ve bunun sonucu parasal karşılığı olmayan her türlü iş çalışma sayılmamış buna karşılık parasal karşılığı olan işler ise değerli bulunup çalışma olarak tanımlanmıştır. Kadınların evde veya ev dışında para karşılığı yaptıkları faaliyetlere mümkün olduğunca “ücretli çalışma” ve istihdam denilerek bunların ücretsiz yapılan faaliyetlerden ayrılması sağlanmıştır.²

¹ Donovan, Josephine, **Feminist Teori**, İletişim yayınları, Birinci Baskı, İstanbul, 1997, s.17-19.

² TÜSİAD, **Kadın-Erkek- Eşitliğine Doğru Yürüyüş**: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve siyaset, 2000, s.19.

Bu çalışmadaki temel amaç ise ücret karşılığı çalışmanın aile içerisinde kadınlar için güçlendirici bir potansiyelinin olup olmadığı sorusunu çalışan kadın ve erkek çiftlerle eşi çalışmayan kendisi çalışan kadınlarla kıyaslayarak açıklamaya çalışmaktır. Bu konuyla ilgili birbirinden farklı iki yaklaşım vardır. Birinci yaklaşım kadının çalışma hayatına girişinin onun aile ve toplum içindeki konumuna güç verdiği şeklinde tanımlanırken ikinci yaklaşım ise kadınların ücretli çalışmadan kaynaklanan iş yükleri kadınların evde de çalışmasından ötürü çifte sömürü olarak algılanır Bu nedenle kadının çalışmasının bir getirisinden bahsedilemez düşüncesi savunulur.

Kadının çalışma hayatına girişiyle birlikte aile içindeki güç ve otorite karşısındaki konumu ve aile içindeki rolleri, iktidarla olan ilişkisi bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadının ikincilliği ve dışlanmışlığı ve kadınlar üzerinde kurulan bir cins hakimiyetinden söz etmek gerekir. Özellikle aile içinde erkek egemenliğine dayalı olarak gelişen rollerin kalıplaşmasının tarihi başlangıcı ilkel çağlara kadar uzanır. Bu nedenle varolan toplumsal yapıdaki çalışan kadının üretime katılımıyla birlikte değişen ve değişmeyen rollerinin tarihsel çerçeve içinde bilinmesi önemli olmaktadır.

Bu araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, tarihsel açıdan çalışan kadın ele alınmıştır. Kadının çalışması ilk cinsel işbölümünden başlayarak tarihin çeşitli aşamalarında incelenmiştir. Ücretli ya da ücretsiz çalışmasına bağlı olarak kadının aile içindeki konumları sorgulanmış, gelenekler, kültür ve toplumsal cinsiyet kavramlarıyla biçimlenen aile içinde işbölümünde kadınlara çalışma hayatının aile içerisinde sağladığı avantajlı konumlar ve zorluklar tartışılmış, küreselleşmenin çalışan kadına etkileri üzerinde durularak ilkel ekonomiden küresel ekonomiye geçişte çalışan kadının içinde bulunduğu koşullar açıklanmıştır.

İkinci bölümde, Türkiye’de tarihsel açıdan kadının osmanlı döneminden cumhuriyete geçişte yaşadığı değişimler çalışma doğrultusunda ele alınmıştır. Aile içerisindeki cinsiyetçi işbölümünün kadının çalışmasıyla ne kadar değiştiği, aile içi

ilişkilerde eşler arasında sahiplenilen rollerin eşitsizliği cumhuriyet kadını ve günümüz kadını incelenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise kadının çalışmasının aslen özel alanında değişiklik yapmadığı vurgusu üzerinde durulmuştur. Aile yapısı, toplumsal cinsiyete dayalı geleneksel ilişkiler ve medeni kanun çerçevesinde kadın kimliği ve bağımlılığı ele alınmıştır. Aile içi ilişkilerde özne olmasını engelleyen faktörler yakın dönemde yapılan araştırmalarla desteklenerek açıklanmış, erkeğe ve aileye bağımlı olmasını sağlayan koşullarda kadının erkeklerle yaptığı suç ortaklıklarından bahsedilmiştir.

Son bölümde, çalışan kadınlarla ilgili örnek alan çalışması yer almaktadır. Bu bölümde araştırmanın kapsam ve yöntemi ile çalışan kadınların eşlerin çalışıp çalışmama durumuna göre aile içinde etkili olma, güç ilişkilerine bakışıyla ilgili bulgular yer almaktadır. Hanede en fazla geliri getiren kişinin kadın olması durumunda rol ve sorumluluk beklentilerinde değişiklik olup olmadığı, toplumumdaki kadın erkek ilişkilerinde egemen olan kriterin gelir mi yoksa geleneksel yapıdan mı kaynaklandığının aydınlatılması açısından, araştırma tümüyle çalışan, haneye gelir getiren kadınlarla yapılmıştır. Örnek alan çalışması, kadınların çalışma hayatlarına giriş nedenleri, eşler arasındaki ilişkilerde evliliğe bakış açısı, aile hayatının mutlu ve mutsuz eden tarafları, beklentileri, ev içi ve çocuk bakımında sorumlulukların paylaşımı, kazandıkları parayı yönetmedeki konumları, eşlerin işbölümünde aldıkları sorumlulukların kadın bakış açısıyla değerlendirilmesi açısından önem kazanmaktadır.

1. TARİHSEL AÇIDAN ÇALIŞAN KADIN

1.1. Sanayi Devrimi Öncesinde Cinsiyetçi İşbölümü ve Çalışan Kadın

Kadınla erkek arasındaki işbölümünün tarihi yiyecek arayışıyla başlamış ve ilk cinsel işbölümü kadınların toplayıcılıkla erkeklerin de avcılıkla uğraşmasıyla gelişmiştir. Bu dönemde “kadınlar eve yakın olan geçimlik üretim, imalat ya da işleminden geçirme türü görevlerle”; erkekler ise beklenmedik, sürekliliği olan ve önceden planlanmamış etkinlik süreleri gerektiren”¹ işleri yapmıştır.

Avcılıkla uğraşan erkeklerin ev dışında geçirdiği zamanlar çoğalmaya başladıkça kadınlar kamp ya da yerleştikleri yerin yakın çevresinde bitkisel ürünler toplamışlardır. Aslında bu işbölümünde fiziksel güç ayrım olarak konulmamış sadece hamile kadınları tehlikelerden koruma ihtiyacından kaynaklanmıştır.² Erkeklerin avcılığa ve savaşçılığa yöneldiği bu dönemlerde kadınlar aletleri kullanmadaki teknikleri geliştirdiler. Çapa bu aletlerin en önemlisidir.³ Daha sonra tarımı keşfetmelerine yarayacak bu aletle kadınlar bitki ya da tahıl türüne uygun özel tarım yöntemleri bulmuştur. Harmanlamak, toprağı işlemek, çapalamak, ekini biçip ürünü depolamak ve sonra bunu yiyeceğe çevirmek için tüm özel aletlerin bulunmasında önemli rol oynamışlardır.⁴

Tarımda kullandıkları tekniklerle yaratıcılıklarını ortaya çıkaran kadınların yeri ikinci teknik devrim ile sarsılmaya başlamıştır. Yiyecek bolluğu ve nüfusun çoğalması yerleşik hayata geçiş ve sabanın bulunması ile bahçeciliğe dayalı ekonomide kadının yüksek olan statüsü buna bağlı olarak önemli rolleri erkeğe geçmiştir. Sabaanın bulunması ile doğaya hükmetme şansı azalmıştır. Kadının yerini alan erkek tarımsal üretimde artık doğaya hükmedendir. Artık bahçelerin yerini

¹ Reed Evelyn; **Kadın Özgürlüğünün Sorunları**, Yazın Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 1985, s.34.

² Coontz.Stephanie-Henderson,Peta;Sınıflı ve Devletli Toplumların Kökenindeki Mülkiyet Biçimleri,Politik İktidar ve Kadın Emegi.**Maddeci Bir Feminizm Üzerine Kadının Görünmeyen Emegi**,Kardelen Yayınları,1.Baskı,İstanbul 1992, s.22.

³ Michel Andree; **Feminizm**, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 1991, s.17.

⁴ Reed Evelyn; a.g.e. s.37

tarlalar almıştır. Kadının çapası yerini erkeğin sabanına bırakmıştır⁵. Tarımın yanında zanaatın da gelişmesi maddi zenginliği de beraberinde getirmiştir. Biriken ürün ve malların işlenmesine yarayacak araçların artmış olması ve hayvanların evcilleştirilmesi bir sonraki kuşağa aktarılabilir zenginliği de ortaya çıkarmıştır. Böylece erkeğin kadın üzerinde iktidar kurma araçları çoğalmıştır. Miras yoluyla aktarılan özel mülkiyet güç ve statü açısından erkeklere avantajlı konumlar yaratmıştır.

Bu durum avcı-toplayıcı ve bahçe tarımının egemen olduğu zamanlarda baş üretici konumundaki kadının yüksek statüsünün düşüşe geçtiği döneme tanıklık eder. Eski Yunanda doğanın bereketi ile kadının doğurganlığı arasında kurulan ilişki ,erkeğin üremedeki rolünün anlaşılması üzerine yerini erkek ile akıl arasındaki benzerliğe bırakmıştır. Zamanla erkeklik ve kadınlık tanımları felsefede ifadesini bulmuştur. Felsefi metaforların işleyişinde filozoflar akla erkeksi anlamlar yüklemişlerdir. Platon'a göre kadın doğayı taklit eder. Taklit edişi kadını özne olmaktan çıkararak edilgenleştirir. Aristoteles ise felsefi teorisinde evrenin özünü madde ve form ikilisinden inşa eder. Form maddeye akıl veren rasyonel ruh yani erkektir. Aristoteles'e göre "Erkekle dışı söz konusu olduğunda, ilki doğadan üstün, ikincisi aşağı ve uyruktur."⁶ Kısacası kadın ve erkek arasındaki ayırım felsefede akıl ve beden ikiliği olarak ortaya çıkar.

Tarım tekniklerinin gelişmesi ile ortaya çıkan artı değer nüfus patlamasına neden olmuştur. Göçebe topluluklar yerini köy ve kasabalara bırakmıştır.İ.Ö. 3500 ile 3000 yılları arasında Mezopotamya'da ilk kentsel toplulukların ortaya çıkması beraberinde kentlerin kendi arasındaki askeri rekabet ve egemenlik mücadelesi, erkek egemenliğini güçlendirdi. Böylece kent özel mülkiyeti beraberinde de mülk sahibi sınıfların, askerlerin, rahiplerin oluşturduğu sınıflı toplumun doğmasına aracılık etti. ⁷

⁵ Andree,Michel; **a.g.e.** s.17.

⁶ Arat,Necla,**Feminizmin ABC'si**, Simavi Yayınları, İstanbul,1991,s.17.

⁷ Bertay,Fatmagül,**Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın**, Metis Yayınevi,Birinci Baskı,İstanbul1996, s.81.

Mülkiyetin miras yoluyla babadan oğula geçmesi ile birlikte aile yapısı kurumlaştı. Kadınlar hem ticaret ağının hem de kendilerini sitenin yönetimine siyasi güç yapabilecek her türlü iletişim ağının dışına çıkartılarak ikincil konumları pekiştirildi.⁸ Çalıştıkları işe ve üretimle olan ilişkilerine bağlı olarak sınıfsal hiyerarşi içinde statüsünü sağlayan erkek, aile içinde iktidar ve otoritenin kaynağı oldu. Kadının statüsü ise erkeğin konumuna bağlıydı. Yaptırım gücünü elinde bulunduran erkeğe boyun eğmeyen kadını ağır cezalar bekliyordu.⁹

Ticaretin geliştiği bu dönemler lonca tipi örgütlenmelere de tanık olmuştur. Loncalar mesleki örgütlenmeler olup çalışanları hastalıklara karşı korumayı amaçlamıştır. Kadınlar bu loncalarda aktif olarak yer almışlar ancak erkekler rekabetten korunmak amacıyla kadınları loncalara almamışlardır. 13.yüzyılda erkeklerin üye olduğu 80 lonca varken, kadınların üye oldukları 15 kadın loncası bulunmaktadır.¹⁰ Kadınların bazı meslekleri öğrenmemesi için yalnızca erkek çocuklar çırak olarak alınmıştır. Bu durum kadının daha az vasıflı ve düşük ücretle çalışmalarına neden olmuştur.

Feodal toplum kilisenin de aracılığıyla kadını aileye mahkum etmiştir.Engizisyon mahkemeleri ve yeni aile hukukuyla kadın denetim altına alınmıştır. Ebelik, hemşirelik yaparak toplum sağlığına katkıda bulunan kadınlar, kilise tarafından yürütülen engizisyon aracılığıyla yakılarak cezalandırılmıştır. Aile hukuku ise kadını ailenin mal varlığını yönetme hakkından uzaklaştırmıştır. Savaşların artması ve kilisenin güçlenmesi ile kadınların dinin etkisiyle sadece ve sadece anne olmaları durumunda değer kazanacakları düşüncesi beslenmiştir. Kadınların iyileştirici ve tedavi edici yöntemler kullanarak insan ömrüne müdahale etmeleri akıldışılık olarak tanımlanmış ve o döneme kadar tıp ve ebelik konularında edindikleri bilgiler yok sayılarak birçok kadın “cadı” sıfatıyla yakılmıştır.¹¹ Cadı

⁸ Andree Michel; **a.g.e.** s.22.

⁹ Bertay,Fatmagül ; **a.g.e.s.** 80-82.

¹⁰ Andree Michel; **a.g.e.** s.30.

¹¹ Ehrenreich,Barbara-
English,Deidere;**Cadılar,Büyücüler,Hemşireler**,KavramYayınları,1.Baskı,İstanbul 1992,s.31.

kavramı bu çağda doğanın vahşiliğini sembolize eder. Hastalıklara ve ölümlere neden olur. Kaotik doğaya benzetilen kadının da doğa gibi kontrol edilmesi şarttır.

Ortaçağ filozoflarından Augustinus'un "Tanrı Devleti" adlı eseri dönemin kadına bakışı hakkında bilgi verir. Augustinus'a göre kadının doğal yapısı gereği kocasına hizmet etmesi ve çocuklarına bakması gerekmektedir. Kadının eş ve çocuğa hizmeti onun kutsallığından gelir. Akılsal etkinlik erkekte kadınıkinden daha fazladır. Aileyi erkek, tanrıdan aldığı güçle yönetir. Ev ve toplum arasındaki ahengi sağlayan yine erkeğin kendisidir. Kadının ise, arzusal kısımlarından dolayı söz sahibi olma, yönetebilme hakkı yoktur. Sadece kendisine verilen emirlere itaat edip boyun eğendir. Boyun eğen ve yönetenin olduğu aileler iyi düzene sahip toplumların kökenidirler.¹² Augustinus'un eserinde yer alan düşünceler aslında dönemin kadın erkek ilişkilerinde gücün kimin elinde olduğunu göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Rönesansla birlikte ortaçağa nazaran iyileşmeler gerçekleşmiş olsa bile değişiklik yok gibidir. Örneğin 1547'de İngiltere'de alınan bir kararla kadınların "çene çalmak" için bir araya gelip konuşmaları" yasaklanmış ve kocalar "karıları evde tutmakla" yükümlü kılınmıştır.¹³ Loncalardan uzaklaştırılan kadınların çalışma koşulları ağırlaşmıştır. Kadınlara erkek arasındaki ücret farklılıkları artmıştır. 14.yüzyılda kırsal kesimdeki pek çok atölyede kadınlar erkeklerin ücretlerinin 3/4'ünü kazanmakta iken, 15.yüzyılda ancak yarısını, 16. yüzyılda ise daha azını almışlardır.¹⁴

¹² Akyol,Faruk,**Ortaçağ'da Kadın**,"Kadın Araştırmaları Dergisi", Sayı 4,İstanbul,1996,s.13-18.

¹³ Andree Michel;**a.g.e.** s.30.

¹⁴ Andree Michel;**a.g.e.** s.35.

1.2. Sanayi Devrimi Döneminde Cinsiyetçi İşbölümü ve Çalışan Kadın

17. ve 18. yüzyıl feodal üretim ilişkilerinden sanayi ve Pazar ekonomisine geçiş döneminin adıdır. Bu geçişin bir diğer adı endüstri devrimidir. Endüstri Devrimi 1700- 1800 arasında geçen dönem olarak kabul edilmektedir. Demiryolunun inşası ve buhar makinasının ulaştırma ve iş yerlerinde kullanımı yani 1770’li yıllar endüstri devriminin başlangıcı kabul edilmiştir.¹⁵

Endüstri devrimi gibi bir tür patlama, Hobsbawm’ın da deyimiyle “insanlık tarihinde ilk defa, insan toplumlarının üretici gücünün köstekleyici prangalarından kurtarılması”¹⁶ anlamına geliyordu. Böylece insanoğlu mal ve hizmetleri hızlı ve sınırsız bir biçimde üretebilecekti.

Makinaların insan hayatına girmesi hem sosyal yaşamdaki hem de üretim ilişkilerinde bazı değişikliklere yol açmıştı. Kol ve beden gücüne dayalı işlerin yerini çelimsiz ama vücutları kıvrak işçilerin yapabileceği işler almıştır. Bu sebeple artık çalışma hayatında sadece erkekler değil, kadın ve çocukların işgücüne de ihtiyaç duyulduğu bir dönemdir. Üretimin genişlemesi aynı zamanda genişleyen pazar anlamına da geliyordu. Endüstrileşme, ekonomik üreticilik niteliğindeki uğraşları ailenin dışındaki büyük ölçekli örgütlerde toplamış, özel ev yaşamı ve kamusal ücretli çalışma alanı iki ayrı alan olmuştur.

Endüstrileşme ev ve iş alanlarını ayırıp, ekonomik etkinlikleri bireysel bir karşılığa bağlamakla kalmamış, ancak para karşılığında yapılan işin üretim etkinliği sayılması anlayışını da getirmiştir.¹⁷ Bu sayede aile içerisinde yapılan etkinlikler üretim niteliğini yitirmiştir. Kapitalist üretim kadınları çalışma hayatına çekerken, erkek ve kadının yapacağı işleri ayırıp, vasıfsız işleri kadına ayırıyor, erkekler için “kurtarılmış” mesleki alanların oluşturulmasına aracı oluyordu. Böylece erkekler ve

¹⁵ Hobsbawm, Eric ; **Devrimler Çağı 1789-1848**, Dost Yayınları,1.Baskı,Ankara, 1998,s.38.

¹⁶ Hobsbawm, Eric ; **a.g.e.** s.57.

¹⁷ Tan,Mine,**Kadının Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi**,Türkiye İş Bankası Yayınları,1.Baskı.s.46.

kadınlar dünyası arasındaki ayırım da derinleşerek sanayi devrimi sonucunda ev-içine itilmiş kadınlar dinsel ve hayırsever derneklerde pratik beceriler kazanarak rollerini benimsediler. Çalışma; erkek uğraşı olup kadınlar evdeki ahlaki etkinliklerini sürdürerek geleneksel rollerini oynayacaklardı.

Ancak çalışma hayatına kapitalist üretim sisteminin ucuz işgücüne duyduğu ihtiyaçtan dolayı girebilen çalışan kadının konumu gerek ücret gerekse statü açısından erkeğin gerisindeydi. Cinsiyetçi işbölümü kapitalizmin ataerkil ile etkileşimi sonucunda bu “dönemde kadınların aleyhine işlemiştir. Matbaacılık tekstil ve konfeksiyon sanayiinde ucuz kadın emeği kullanılmaya başlanmıştır.

19.yüzyıl, emperyalizmle sömürgeciliğin beraber yürüdüğü vahşi kapitalizm çağına damgasını vurur. Maliyeti düşürmek ve kar marjını arttırmak ilkesi temel alınıyordu. Dolayısıyla bunun toplumsal etkileri de bir yandan endüstri ve ticaretin hızla büyümesinden gittikçe zenginleşen burjuvazinin ve ücret karşılığında en ağır koşullarda-, emeklerini satarak çalışan işçi sınıfının ortaya çıkışı olmuştur.

İşçi sınıfının 8 saatlik işgünü ve bunu koruma mücadelesinin kurumları olarak sendikalar ortaya çıkmıştır. Ancak bu mücadele içerisinde kadının da sesi bulunduğu halde görüntüsü olamamıştır. Kadının 19.yüzyıldaki durumu şöyle özetlenmektedir. “... İşte ev kadını ideolojisi bu koşullarda egemen oldu. Çünkü herkes ev kadınlarının varlığından çıkar sağlıyor ya da bunun kendi çıkarına olduğuna inanıyordu: patronlar açısından yedek bir işgücünün oluşması, işçiler açısından da endişe kaynağı olan kadınların rekabetinin ortadan kalkması, ev kadınlığının başlıca yararlarıydı.”¹⁸

Kadının ücretli çalışmasına paralel olarak annelik görevleri ve anlayışı da genellikle göklere çıkarılır. Kadın kişisel tutkularından sıyrılarak kendini ailesine adanması beklenir. Erkek serbest, kayıtsız ve iktidarı elinde bulunduran olarak aile içinde konumlanırken kadın hala aile düzeni örüntüleri içinde yer alır. Kendisi için

¹⁸ Andree Michel; **a.g.e.** s.52.

var olmayan, birey olmayan kadın imajı hem erkek söylemine yerleştirilerek toplumsallaştırılır hem de güç araçlarından yoksun bırakılarak aile hayatına mahkum edilir.¹⁹

Kısacası evli kadının çalışması hep ikinci planda kalmış, anne ve eş rolünü aksatmaması için yan etkinlik olarak görülmüştür. Bu nedenle de kadın ancak kocası ailenin ihtiyaçlarını karşılayamıyorsa çalışmalıdır. Çünkü kadının gerçek yeri onun “yuvası”dır. Kadınların evsel alanlara itilmesiyle erkekler hem kadınların güç araçlarını elinden alıyor hem de toplumun geleneksel değerlerini kadın üzerinde kurdukları denetimle korumuş oluyorlardı. Bu durum çalışan kadınlar için de söz konusuydu. Böylece çalışan kadınlar endüstri devriminde hem evlerinin hem de işyerlerinin en ağır işçileri olmuşlar ve devrimin özgürleştirici faydalarından uzakta ikincil ve görünmez konumlarıyla soyutlanmış yaşamın bir parçası haline gelmişlerdir.

1.3. 20.Yüzyılda Çalışan Kadın ve Cinsiyetçi İşbölümünün Derinleşmesi

1970’ler ve 1980ler, yeni uluslararası işbölümünün uygulamaya konulduğu yıllardır. Geçen yüzyıla damgasını vuran yeni üretim sistemi, “çalışma süresi boyunca aynı parça işi belirli bir hız ve biçimde tekrarlamak zorunda bırakan”²⁰ montaj hattının geliştirildiği Fordist üretimdir. Fordist üretim sistemi, emek sürecinde bilimsel yönetim tekniklerinin uygulandığı Taylorist iş örgütlenmesine göre yapılanmıştır. Taylorist iş örgütlenmesi emek sürecinin işçilerin bilgi ve becerilerine bağlı olmadan biçimlendirilmesi ve üretim bilgisinin işçiden koparılarak merkezi işyeri yönetimin elinde toplanması ilkelerine dayanmaktadır. Bu ayrıştırma işçiyi vasıfsız emek gücü haline getirirken, üretim bilgisinin iş yeri yönetiminde toplanması da vasıflı emeği yaratmıştır.

¹⁹ Lipovetsky,Gilles, **Üçüncü Kadın**,Varlık Yayınevi, 1.Basım,İstanbul,1999,s.156-158.

²⁰ Tan,Mine,**Kadın Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi**,Türkiye İş Bankası Yayınları 1.Baskı,Ankara,1979, s.51.

Kadınlar bu hiyerarşik iş örgütlenmesi içerisinde erkeklere nazaran vasıfsız ucuz emek olarak daha çok tercih edilmişlerdir, “her yeni teknik değişiklik ilk önce erkekler tarafından massediliyor, daha sonra ortaya çıkan hiyerarşiye göre, erkekler daha üst düzeydeki işlere geçtikçe sermaye onların boşalttığı alanları ucuz kadın emeği ile dolduruyordu.”²¹

Dolayısıyla “her türlü parçalanmış ve basitleştirilmiş işi yapabilir hale gelmiş”²² vasıfsız işgücüne duyulan talep, kadın ve çocukların işgücü içerisinde daha yüksek oranda çekilmesine neden olmuştur. Bu yüzyılda hizmet ve endüstri alanında gelişmeler olmuştur. Çocuk bakımı, çamaşır ütü gibi evde yapılan her türlü etkinlik geniş çapta piyasadan sağlanmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler özellikle kadınlar için iş olanaklarını arttırmış, kadınların aile-içi görevlerinin uzantısı olarak görünen öğretmenlik-hemşirelik, temizlik gibi işlerde kadın işgücünün katılımı artmıştır. Endüstrileşme sürecinin yarattığı alt düzeyde düşük ücretli işler yaratması, özellikle büro ve hizmet alanlarındaki işler için işgücü kaynağı olarak kadın emeğinin kullanılmasına neden olmuştur.²³ Özellikle mikro elektronik sektöründe elleri erkeklere göre daha küçük ve ince olan kadınlar tercih edilmeye başlanmıştır. Kadınlar evdeki rollerine uygun olarak sabır gerektiren ve teknik beceri gerektirmeyen işlerde çalıştırılmıştır.

İki dünya savaşının kadınların işgücüne katılımlarını etkilediği de açıktır. Milyonlarca erkek cepheye gönderilmiş , boşalmış bu alanları da kadınlar işgüçleriyle doldurmuşlardır. Ancak bu katılım sürekli ve kalıcı olamamıştır. Cepheden dönen erkeklerle birlikte kadınlar da evlerine dönmek zorunda kalmışlardır.

Bu yüzyılda gerek yaşam standardındaki gelişmeler gerekse eğitim sisteminin gelişmesi, doğum kontrol yöntemlerinin yaygınlaşması, evlilik yaşının

²¹ Ansal, Hacer, **Teknolojik Gelişmelerin Sanayide Kadın İstihdamına Etkileri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1. Baskı, Ankara, 1997, s.13.

²² Lordoğlu, Kuvvet-Özkaplan, Nurcan-Törüner, Mete, **Çalışma İktisadı**, Betaş Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1999, s.219.

²³ Tan, Mine; **a.g.e.** s.54.

yükselmesi, kadınların çalışma hayatına girişlerini olumlu yönden etkilemiştir. Kadının çalışması artık kendini gerçekleştirme bireysel ve kimliksel olarak kendini ifade etme aracı olarak görülmeye başlandı. Kadınlar 1900 yılında işgücü ordusunun %18'ni oluştururken bu oran 1920'de %20, 1930 yılında ise %22 olmuştur. 1940 yılına geldiğimizde kadınlar ücretli işçi ordusunun %25'ini oluştururlarken, İkinci Dünya Savaşı sırasında bu oran %36'ya kadar çıkmıştır.²⁴ Kadının çalışması eskiden yan ücret olarak görülürken artık kadının toplumsal kimliğinin bir parçası oldu.

1.4. Küreselleşme - Uluslararasılaşma

Küreselleşme en genel olarak küresel ekonomik bütünleşmeye götüren süreçleri anlatan bir kavram olarak kullanılmaktadır. 1970'lerin başında gelişmiş ülkelerden başlayan dönemsel ekonomik bunalım üretimde verim düşüklüğü, kar oranında azalma, enflasyon ve işsizlik olarak kendini göstermiştir. En temel özelliği uluslar arası sermayenin sınırsız hareket özgürlüğüdür. “Çeşitli ülkelerin halkları ekonomik değişim ve reklamlar, medya ve telekomünikasyon araçları vasıtasıyla birbirleri ile ilişkiye girmekte, küresel boyuttaki maddi tüketimin öznelere olmaktadır.”²⁵ Bilgi işlem ve haberleşme alanında yaşanan hızlı teknolojik dönüşümler sayesinde sermaye için zaman ve mekanın önemi kalmamıştır.

Küreselleşme sürecinde üretimin yaygınlaşmasında teknolojik değişimler oldukça etkilidir. Bilgisayarların işlem hızındaki gelişmeler bilgi işlem, depolama, telekomünikasyon etkinliklerini hem hızlandırmış hem de ucuza mal etmiştir.²⁶

²⁴ Baxandal Rosalyn; “Amerikan Sendikalarında Kadınlar Tarihsel Bir Çözümleme”, **Kadın ve Eşitlik**, Pencere yayınları, 2. Baskı, İstanbul, s.100-101.

²⁵ TÜSİAD, **Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş**; “Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset”: Yayın no.t/2000-12/290 s.121

²⁶ Yıldızoğlu-Ergin, **Globalizm ve Kriz**, Alan Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, s.11.

1.4.1 Küreselleşmenin Çalışan Kadına Etkileri

Küreselleşmeyi çalışan kadına etkileri açısından değerlendirdiğimizde, işgücüne katılımları açısından kadın sayısında artış söz konusudur. Ancak küreselleşme boyutundan en fazla zarar gören kesim yine kadındır. Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler gibi uluslar arası kalkınma kuruluşlarının da küreselleşmenin olumsuz etkilerini kabul etmeleri bu açıdan anlamlıdır.

“Büyüyen küresel ekonominin yarattığı faydalar ülkeler arasında eşit olarak dağılmayıp, daha derin ekonomik farklılıklara, yoksulluğun kadınlaşmasına, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin artmasına, enformel sektörün büyümesine ve çalışma koşullarının bozulmasına neden olmuştur.”²⁷

Kısacası 1970’li yıllarda ortaya çıkan yeni uluslar arası yapılanmada:

1. Gelişmekte olan bir çok ülkede kriz, ihracata dayalı sanayi politikalarının benimsenmesine neden olmuştur. İhracata dayalı ekonomi özellikle tekstil, konfeksiyon, elektronik gibi sektörlerin büyümesini sağlamış, düşük ücretli kadın emeğinin kullanıldığı bu ihracat sektörlerinde çalışan kadın sayısının artmasına neden olmuştur.

2. Gelişmekte olan kriz, uluslar arası sermayeyi de yeniden yapılanmaya itmiştir. Benimsenen yeni yönetim stratejisi doğrultusunda çok uluslu şirketlerin daha esnek ve ucuz emek arayışı kadınların sanayi ve hizmet sektörlerinde ev dışı çalışma yaşamına katkılarını arttırmıştır.

3. Üretim sürecinde ve emek piyasasında “esnekleşme” yeni sermaye birikim biçimi olarak ortaya çıkmıştır. İşletmeler tam zamanlı çalışan sayısını

²⁷ TÜSİAD; a.g.e. s.127.

düşürerek giderek daha fazla sayıda kısmi-zamanlı ve geçici personel istihdam ettiği, fason çalışma biçimlerine kaymıştır.²⁸

Çalışan kadının sayısı artmıştır. Kadının aile içi sorumlulukları nedeniyle emek piyasası içindeki ilişkilerinin “esnek” bir yapı sergilemesi, yeni üretim örgütlenmelerinin kadınların bu konumundan yararlanmasına ve esnekleştirmeye çalıştıkları yapı içinde gittikçe artan oranda kadın istihdam edilmesine neden olmuştur. Ancak kadının bu ekonomik politikalardan olumsuz etkilenmesi engellenememiştir. Yine düşük ücretli ve düşük statülü işlerde çalışan ve ilk işlerini kaybeden kadınlar olmuştur. Sözü edilen ekonomik süreç ile birlikte kadının aileyle geleneksel ilişkileri pekişmiştir. “...Ülkelerin toplumsal güvenlik ve refah alanlarındaki koruma ve hizmet alanlarının daralmasına, bütçelerin kısılmasına ve bu alanlara ait sorumlulukların hane üyeleri ve özellikle kadınlar tarafından ikame edilmesine neden olmuştur.”²⁹ Çocukları ve yaşlıları bırakacak devlet kurumlarının ekonomik yetersizliklerden dolayı yavaş yavaş kapanıyor olması, iş alanlarının sınırlanması, kadının istihdam alanını kısıtlamış ve hareket alanını daraltmıştır.

Kısacası kadınların işsizlik oranının erkeklerden yüksek olmasına ve işlerini daha kolay kaybetmelerine neden olan faktörlerin başında; eğitim ya da uzmanlaşma gerektirmeyen makineler tarafından yapılacak işlerde, geçici ya da “part-time” olarak çalışmaları, çocuk doğuracakları zaman işi bırakmak zorunda kalışları ve tekrar çalışma yaşamına döndüklerinde yeniden iş bulamamaları gelmektedir.

²⁸ Ansal,Hacer;**Teknolojik Gelişmelerin Sanayide Kadın İstihdamına Etkileri**,Türk Tarih Kurumu Basımevi,1. Baskı,Ankara,1997,s.8.

²⁹ TÜSİAD;**a.g.e.** s.128.

2. TÜRKİYE’DE AİLE İÇERİSİNDE ÇALIŞAN KADININ KONUMU

2.1. Osmanlıda Çalışan Kadın ve Cinsiyetçi İşbölümü

Kapalı, kendine yeterli ve küçük aile üretimine dayalı Osmanlı toplum yapısında kadının statüsü devletin de dayandığı şeriat yasaları tarafından belirlenmekteydi. Erkeğin dört kadınla yaşamasına izin veren evlilik hukuku, kadının ne kadar eşitsiz ve ikincil bir konumda olduğunun göstergesiydi. Osmanlı toplumsal hayatında kurallar oldukça kesindi. Kadının yaşama alanı evi yani ailesiydi. Tel kafeslerle ayrılan bölmelerde kendisine tanınan yaşama alanı içinde bedeni ve kimliği (baba-koca-ağabey)erkek kontrolünde bir hayata sahipti. Kadınlara ilgili düzenlemeler islam geleneklerine bağlı olarak düzenlenmişti. Erkek alanı ve kadın alanı olarak ayrılan bu düzenlemeye göre; erkek, güç, siyasi otorite ve yetki ile donatılırken kadın, güvenilmez, ikincil dışlanmışlığı tarif eden normlarla bütünleşmişti.Bu durum aile içi ilişkilerinde de belirleyici oldu.¹

Kırsal alanda kadınlar tarlada çalışmakta ve elde edilen ürünleri tüketilir hale getirmek için yiyecek hazırlama, kumaş dokuma , dikme vb. şeyleri üstlenmekteydi. Kentsel alanda ise kadın, kamu yaşamından soyutlanmış olarak aile içinde yaşamaya zorunlu tutulmuştur. Kadının gideceği ve gezdiği yerler devlet tarafından sınırlanmıştı. Nerelerden alışveriş yapacağı, bineceği araçların nerelerinde oturacağı önceden belirlenmişti.Hamamlar, komşu gezileri ve mesire yerleri bu kadınların tek eğlence olanaklarıydı.

Aile içi yaşam, kocanın maddi olanaklarına bağlı olarak farklılık gösteriyordu. Erkeğin eşinden ayrı bir ev açma hakkı vardı. Kalabalık ailesi olup da yoksul olan erkek ise zorunlu olarak tek kadınla yaşamak zorundaydı. Ancak zenginliğe bağlı olarak aile içinde samimiyet de azalıyordu.

¹ Çaha ,Ömer, **Sivil Kadın**,Vadi Yayınları, Birinci Basım,İstanbul,1996, s.78-84.

Ahmed Cevad bu durumu bir yazısında şöyle belirtmişti; “Erkek en samimi musahabetlerini [sohbetlerini]-varsa- en ciddi düşüncelerini, tasavvurlarını, tertiplerini yine erkeklere saklıyor(du)... Pek cüzi istisnat haricinde hemen umumiyetle erkekler ancak akşam yemeklerinde aileleriyle beraber bulunurlar. Hatta bunlarda da çok defa intizamsızlık görülür(dü)... Akşam yemekleri! Bari bu yegane aile ictimaları epeyi bir zaman imtidat etse (uzasa), sofrada konuşulup görüşse, aile efradı arasında bir samimiyet, hakiki bir dostluk münasebeti hüküm sürse!”²

Osmanlı kadını 16.yüzyıla kadar erkeklerle eşit haklara sahipti. Tarlada eşiyle çalışan kadın, ata binebiliyor, aile içinde verilen kararlara aktif olarak katılabiliyordu. İstanbul’un fethi, ve 16.yüzyıldan sonra Osmanlı devletinin bürokratik bir yapı kazanması ile birlikte batıdan aldığı etkilerle geçirdiği değişimden aile yapısı da etkilenmiştir. Bizanstaki çalışan kadın ile yönetici kesime dahil olan kadınlar arasında çizilen kesin sınırlar Osmanlı’nın toplumsal hayatını da dönüştürmüştür. İstanbul kadınları hareme yerleştirilerek hemcinsleriyle ve ev kadınlığıyla sınırlı bir hayatta tecrit edilmişlerdi. Ancak bu duruma sadece İstanbul kadınları dahil edilebildi. Kırsal kesimdeki kadın tarlada çalışmaya devam etti. Aile içindeki karar mekanizmalarında eşiyle aynı konumdaydı.³

Özellikle 19.yüzyılın sonları 20.yüzyılın başları, Osmanlı devletinin siyasal, ekonomik, eğitim, hukuk ve düşünsel alanda hızla değiştiği yıllara denk düşer. 1912-13 Balkan savaşı ve sonraki I. Dünya savaşı gibi faktörler nedeniyle ortaya çıkan ortaya çıkan dönüşümler, Osmanlı kadının konumunu da etkilemiştir.

Kadınlar evlerinden çıkıp kamusal hayata girmeye başladılar. Varlıklı ailelerin yanında ücretli çalışan köleler ve alt sınıfların kadınlarının yanında artık köle olmayan kadınlar da ücretli çalışmaya başladılar. Sadece ev işlerinde değil, sanayinin çeşitli kollarında çalışan kadınlara rastlamak mümkündü. 1897’de İstanbul kibrit fabrikasında çalışanların yarısı kadındı. Erkeklerin silah altına alınmasıyla emek gücündeki boşluk kadın emeğiyle doldurulmaya başlandı. Ve kadınlar, devletin

² Çakır, Serpil, **Osmanlı’da Kadın Hareketi**, Metis Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul, 1996, s.187.

³ Çaha, Ömer, **a.g.e.**, s.80.

çeşitli kadrolarında memurluk görevini almaya başladılar. Giderek meslekler edinip öğretmenlik, hemşirelik, gibi iş alanlarına yayıldılar.

Özellikle II.Meşrutiyet Dönemi feminist çizgide çok sayıda kadın örgütüne tanıklık edilen bir dönemdi. Bu dönemde Osmanlı aydını batıdaki kadın erkek ilişkisini kendi ailesinde de görmek istiyordu. Ezilen bir eş değil her şeyini paylaşabileceği, oturup konuşabileceği eğitilmiş(aile ve çocuk bakımı konusunda) bir kadınla hayatını birleştirmek istiyordu. Ancak burada aranan ve özlenen bağımsız kimlik sahibi bir kadın hiçbir zaman olmamıştır.

II. Meşrutiyet dönemindeki kadın örgütlerinin hepsi kadını bağımlı ve görünmez kimliğinden çıkartmak isteyen, eğitim ve çalışma hayatında eşit iş fırsatlarını hedefleyen, kadınların durumunun iyileşmesini amaçlayan yapılardı. Bu örgütlerden biri olan Osmanlı Müdafaa-ı Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti'nin yayın organı olan “Kadınlar Dünyası” dergisi ise dönemin en radikal örgütünün dergisi idi. Bu örgütün yapısına ve orda çalışanlara bakarak aslında Osmanlının orta sınıf aydın kadınlarının çalışma hayatları hakkında bir fikir sahibi olunabilir.

“Kadınlar Dünyası” dergisinde kadının çalışması ile kadın erkek eşitliğinin sağlanacağı üzerinde sıkça durulmuştur. “Kadının çalışması zorunludur,”⁴ diye açıklanır. Kadının kendi geçimini sağlayabilmesi aynı zamanda bağımsızlığının da önkoşuludur. Aslında kadınların Osmanlının içinde bulunduğu durum ile kendileri arasında kurdukları ilginç özdeşlik, onları bağımsızlık adına mücadeleye yönlendirmiştir.

Kadının bağımsızlığı, çalışma yaşamına girmesi ile olacaktı.Bu da ülkeye büyük katkı olarak görülüyordu. Kendi kurtuluşları ile Osmanlı devletinin Avrupa'ya iktisadi bağımlılığı arasında kurdukları paralellik onları ülke sorunlarına karşı daha duyarlı ve politik ayrıca kendi hayatları hakkında da bir o kadar sorgulayan kişiler kılmıştı.

⁴ Çakır, Serpil, **Osmanlı Kadın Hareketi**, Metis Yayınları,İkinci Baskı,İstanbul,1996, s.274.

“Erkeklerimizin cehaleti yüzünden kendimizin, vatanımızın çekmekte olduğu mesai(belâketler) artık yeter. Mevkiimiz tayin edilmelidir, hem de pürüzsüzce tayin edilmelidir. Bu yurd üzerinde bizim de bir hakkı- hayatımız, bir hakk-ı içtimamız vardır. Biz de çalışmak, adab-ı milliye ve ahkam-ı diniyemize riayetkar olarak çalışmak isteriz... Onları (kadınları) yükseltmek, onları tenvir etmek lazımdır ki nesil-i atımızın faaliyetine, ümid bir nazarla muntazır [bekleyen] olabilelim.”⁵ Artık erkeklerin mesaisi ile yaşamaya itiraz eden kadınlar, cahilliklerini ve atıllıklarını sürdürmek istemediklerini açıkça belirtiyorlardı.

“Mutlaka kadın çalışmalıdır... Bir aileyi yalnız erkek beslerse ayıbdır. Böyle ailelerde saadet payidar olamaz... madem ki kadın erkeğin refik-i hayatıdır, o halde refik-i mesaisi de olması lazım gelmez mi ? ”⁶

Kadınlar aileyi bir şirket gibi düşünmek gerektiğini ve o şirkette nasıl küçük büyük sorumluluk alan kişiler varsa ailede de reisin dışındaki üyeler çalıştığında orada huzur ve bahtiyarlığın olacağını savunurlar. Ayrıca dergide ünlü bilim kadınların tanıtıldığı “Fen ve Kadınlık” albümüyle bu inancın pekiştirilmesi sağlanır. Kadının çalışması ona ekonomik gücü olan birey sıfatını kazandıracaktı. Böylece birey olan kadın, siyasal haklara da sahip olabilecekti.

Yazılan yazılar, çalışmak isteyen kadınlarda da karşılık buldu. Bir Fransız şirketinin yönetimindeki telefon idaresine yabancı dil bahane edilerek alınmayan kadınlar, derginin ve osmanlı Müdafâ-i Hukuk-i Nisvan Cemiyeti’nin katkılarıyla oluşturdukları güçlü bir kamuoyu sayesinde şirket 1913 yılında ilk kez 7 Türk kadınına memuriyet hakkı tanımak zorunda kaldı.1921de İstanbul Postahanesi’nde 90 kadın çalışmaktaydı. Çalışan kadınlar kazandıkları paralarla artık kendilerini daha güçlü hissediyor kimi gitmeyi çok istediği hac düşünüyü gerçekleştiriyor kimi ise ölen

⁵ Çakır,Serpil ; a.g.e., s.278.

⁶ a.g.e. s.279.

eşinin yerine dükkanın başına geçiyordu. Çeşitli kadın derneklerinin de desteğini alan bu kadın girişimleri yine de kadının ücretini erkekle eşitleyemedi.⁷

Kısacası; Osmanlı döneminde eğitim ve çalışma hakkına sahip olan kadınlar görece diğer kadınlardan farklı idiler ve kendilerini ifade etmede de daha avantajlı konumdaydılar. Ancak aile içinde erkek ile kadın arasındaki geleneksel işbölümünde kayda değer bir değişiklik olmadığı da kesindir.

2.2. Cumhuriyet Kadınının Çalışma Hayatı ve Ailedeki Yeri

Osmanlı imparatorluğunun çöküşünü hazırlayan savaş yılları kadınlar için büyük değişimlere tanıklık edecek yeni bir dönemi işaretliyordu. Savaş için silah altına alınan erkeklerin yerini ücretli işçi ve memur olarak kadınlar aldı. Ancak savaş sonrasında kadınlar tekrar evlerine çağrıldı. Savaşta kaybedilmiş insan gücünü sağlamak için çok sayıda çocuk yapmaları istenmişti. İkinci dünya savaşına kadarki dönemde doğurganlık hızı 9.1'e yükseldi.⁸ Bu yıllar milyonlarca kadının sağlıkları pahasına üst üste yaptıkları çocukların bakımını sağlamak için hem tarlada hem de evde didindikleri koşuşturdukları yıllardı.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan devrimlerle, geçmişten yani Osmanlı'dan tam bir kopuş amaçlanmaktaydı. Bağımsızlık savaşını erkeklerle aynı ağır koşullar altında savaşıp veren kadınlar için bu yeni süreç Osmanlı tarihi ile karşılaştırılınca içinde yenilikler taşır; ancak bu yenilikler, kadını görünür kılmanın başlangıç adımlarıdır. Şeriat aracılığıyla dinsel kurum ve mekanizmaların baskısı altında en görünür biçimde ezilen kadının özgürleştirilmesi sorununun sahiplenilmesindeki amaç, Cumhuriyet rejiminin yeniliklerini anlatabilecek en belirgin simge kadının görülmesinde yatıyordu. Bu nedenle şeriattan kopuşu ifadede toplumsal hiyerarşide en altta bulunan kadınlar için onlar lehine yasalar çıkarıldı.

⁷ Çakır, Serpil ;a.g.e., s.261-301.

⁸ Tekeli, Şirin, **Kadınlar İçin**, Alan Yayıncılık, 1. Basım, İstanbul, 1998, s.314.

Cumhuriyet döneminde kadınlar için yapılan köktenci reformların başında 1926 Medeni Kanun reformu, eğitim reformu ve 1930’larda eşit yurttaşlık hakkı gibi reformlar gelir. Hem Cumhuriyet Türkiye’sinin ulusal karakterinin ortaya konması açısından hem de modernliği temsil etmesi için iyi eğitim görmüş, çok sayıda orta sınıf kadın, kamusal görevlerde çalışmaya başladı. Kemalist ideoloji, kadınların eğitimini devrimin temeli olarak gördü. Kadınların toplumsal yaşamın her alanında aktif olmaları özendirildi. “Başı dik, eğitim görmüş, meslek sahibi “yurttaş kadın”, özellikle ders kitaplarının en önemli simgesi olarak yer aldı”.⁹

Bu değişikliklerden yararlanan sınırlı sayıda kadınlardı. Bu kadınlar, eğitim görmüş meslek sahibi olmuş kentsel kesimde toplanmış burjuva ve küçük burjuva kadınlardı. Eğitimlerini ilerletemeyecekleri düşünülen kadınlar için ev hanımlığı ile ilgili bilgiler içeren bir müfredat oluşturuldu. Bu müfredatta iyi bir evin nasıl olacağından, ev ekonomisinin nasıl yapılacağına kadar çeşitli bilgilerle becerikli genç kızlar ve ev kadınları yetiştirilmesi hedeflenmişti.¹⁰

İlk dalga feminist hareket tarafından köylü kadın ihmal edilmiştir. 1930’lu yıllar tarımda işgücünün kadınlaştığı yıllardı. Bunun nedeni köyden kente göç eden ağırlıklı erkek nüfusunun olmasıydı. Erkek işgücünün kalmadığı kırsal kesimde tarımda çoğunlukla kadın çalışan göze çarpıyordu. Ancak kadın emeğinden ne tam olarak bahsedilmiş ne de 1930 ve 1950’li yılların tarımda çalışan kadına ait bilgileri istatistiklere geçmişti. Bununla kalmayarak köylü kadını tarımda çalışmasından dolayı ev işleri ve annelik gibi sorumluluklarını yerine getirmediği için de eleştiriliyordu.¹¹

⁹ Gümüsoğlu, Firdevs, “Cumhuriyet Döneminin Ders Kitaplarında Cinsiyet Roller”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s.101.

¹⁰ Gümüsoğlu, Firdevs, **Aydınlanmanın Kadınları**, “Cumhuriyetin Devrimci Eğitiminin ve Bugünkü Eğitiminin Kadına Yaklaşımı, Cumhuriyet Kitap Kulübü, İstanbul, 1998, s.77.

Kadınların önemlice bir bölümü ise cumhuriyetin yeniliklerini değerlendirdiler. Laiklik ve batılılaşma için atılan adımlar kadınlara kamusal alanda cesaret verdi. Erkeklerle aynı meslekleri seçebilen kadınlar kendilerini eşit görüyorlar, kadınlar da erkekler gibi aynı milliyetçi misyonla devlet için hizmet ediyorlardı.. Bu kadınlardan biri olan Hamide Topçuoğlu'nun duygularının aktarılması, Cumhuriyet kadının bize o dönemin kadınlık durumu hakkında tanıklık yapması açısından önemlidir.¹²

“O zaman kız çocukları olarak ne rahat bir atmosfer içindeydik. Nasıl bir mucize olmuştu da kendimizi bir ikinci cins olarak görmek aklımıza gelmemişti....”

“En başta gelen özelliğimiz, kendimizden insanlık değerlerinden şüphe etmeyişimizdi... “

“Biz gerçekten de ayrıcalıklı idik, yani o küçük dünyamızda “kız öğrenci” olmak gibi bir itibar fazlalığımız vardı. Bütün büyükler, erkeklere göstermedikleri bir takdir fazlasını bize ayırıyorlardı. Kadınların kamu hayatına, sosyal ilişkilere tam bir yetki ve kişilik özgürlüğü içinde katılmasını amaç edinen Cumhuriyet’in öncüleriydik biz...”

Cumhuriyet yılları, kadınlar için yapılan radikal reformların başlangıç adımlarını taşır. Osmanlı dönemindeki kadın, peçesinden ve dinsel kurum ve mekanizmaların denetiminden sıyrılmış ve kamusal alanda erkekle eşitliği sağlanmıştır. Cumhuriyet yıllarında kadını görünür kılan yenilikler arasında 1924’te saltanatın kaldırılması, 1925’te kılık kıyafet, saat, takvim ile ilgili düzenlemeler, 1926’da Medeni Kanun, 1928’de Latin Alfabesi’nin kabul edilmesi ile eğitim seferberliği yapılarak milli mekteplerin kurulması sayılabilir. Kadınlar ayrıca 1930 yılında belediye,1934’de de Meclise girme haklarını elde etmişlerdir.

¹¹ Özbay, Ferhunde, **Türkiye’de Kadın Emeği ve İstihdamına İlişkin Çalışmaların Gelişimi**, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Birinci Basım,1998,s.156.

1930 –1950 arasındaki dönem özellikle kadının bilgi ve becerilerini kamusal alanda rahatça kullanabildiği bir dönemdi. Cumhuriyet kadını toplumu ve kendisi için bilgili olmak zorundaydı. Çalışan kadın toplumca saygı görüyor ve değerli bulunuyordu. Erkeklerle kamusal alandaki eşitlik, kadınların aile hayatlarında eşitliği sağlamış gözüküyordu. 1942’de basılan ve 1968’e kadar okutulan alfabedeki resim o dönem kadınının konumunu vurgulaması açısından dikkat çekicidir. Resimde anne baba ve çocuk kahvaltı masasındadır. Çocuk babasından tabağına bal koymasını istiyor ve anne de eşinin çocuğuyla ilgilenişini tatlı bir tebessümle seyrederek çayını yudumluyor. Bu görüntüler o yıllardaki aile ilişkilerinin eşitlikçi havasını vermesi açısından önemlidir. Ancak 1945 yılından sonra kadını anne rolüyle mutfakta ve ev işlerini yaparken görmek kaçınılmaz oluyor. Artık annenin ev işleriyle uğraştığı babanın da işe gittiği örnekler ders kitaplarında kalıcı resimler olarak karşımıza çıkıyor.

Kadınların aile yaşantılarındaki konumları çalışma hayatlarıyla birlikte gittikçe ağırlaşmıştır. Uzun çalışma saatleri ardında evde de işler onu beklemektedir. Ev hanımının yaptığı tüm ev işleri, ondan da hiç eksiksiz beklenmektedir. Hem iş hem de aile hayatlarında zorlanan kadınlarla bu dönemde yapılan çalışmalar kadınların ev hanımlığını çalışmaktan daha çok tercih ettiklerini göstermiştir.¹³

İki savaş arası dönemde devlet eliyle biriken sermaye hür girişimci ruhları ortaya çıkarmış kırsal kesimde toprağa bağlı aile yapıları çözülmeye başlamış ve kente göçle birlikte ticaret ve sanayiinin canlanması ve toplumsal değişimler kendini göstermiştir. Bu değişimlerden etkilenen iki kesimi Ş.Tekeli, kentsel işçi sınıfından kadınlar ve kentsel orta sınıf kadınları olarak ikiye ayırıyor. Ancak her iki kesimde de kadının hane içindeki rollerinde çalışmasıyla doğru orantılı olarak bir değişim gözlemek oldukça zor. Mübeccel Kıray bu durumu şöyle özetliyor ;

¹² Arat,Necla, “Cumhuriyetin 75.Yılında “Türkiye’de Kadın” Tartışmaları”, **Aydınlanmanın Kadınları**,Cumhuriyet Kitap Kulübü ,İstanbul 1998,s.32.

¹³ Tekeli,Şirin, **Kadınlar İçin**, Alan Yayıncılık,İstanbul, 1998, s.316-317.

“... önemli oranda kadın, büyük kent ailesinin üyesi olarak eve gelir getirmekte ve ev dışında çalışmaktadır. Ne var ki genelde çalışan kadının iki dünyası birbirinden ayrıdır. Ve evde ücretli emek kullanmıyorsa evdeki rollerinin hiçbirinden vazgeçemez. Bu durumda geleneksel kadın rollerinin değişmesi ya da bunlara erkeklerin katılması için epey zaman geçmesi gerekmektedir.”¹⁴

Ev dışında çalışan kadınların ekonomik bağımsızlıklarından bile söz etmek güçtür. Kadınların kazançlarından kendilerine harçlık bile ayırmadıkları görülür. Eşiyle aynı koşullar altında çalışan kadın yine mutfığa girer, erkek ise koltuğa uzanıp gazete okur. Çocuğu besleyip uyutan yemeği ve ev işlerini yapan kadın, çocukla oynayan ise yine erkektir.

Kısacası, cumhuriyet döneminde kadının çalışmasının ülke kalkınması ve statüsünün geliştirilmesi açısından son derece önemli görülmesi ve kadın hareketinin iktidar tarafından desteklenmesi, değişen demografik ve ekonomik koşullara bağlı olarak sona ermiştir. Bu dönüşümler içinde ücret karşılığı çalışmanın kadınlar için aile içerisinde güçlendirici ve özgürleştirici bir potansiyelinin olup olmadığı hala tam olarak açıklığa kavuşamamıştır.

2.3. Günümüz Türkiye’inde Çalışan Kadın ve Ailedeki Cinsiyetçi İşbölümü

1980’ler Türkiye’inde kadınlar, cinsiyetleri nedeniyle toplumun, her sınıfta en ezilen kesimlerini oluşturuyorlardı. Tek yaşama biçimi olarak sunulmuş evlilik, kadınların toplumda meşruluğu için zorunluydu. Çalışma yaşamındaki kadınların ancak 1/3’ü çalışıyordu. Kadının çaresiz, duygusal ve yönlendirilmeye uygun bir zavallı olduğu inancı, toplumun geçerli bir yargısıydı.

¹⁴ Tekeli,Şirin ; a.g.e.,317.

1980'lerin genel kadın profiline bakıldığında ise ev kadınlığının yüceltilmesi ya da iş ve ev yükünden şikayet etmeler azalmıştır. Enflasyonun çok yüksek düzeylere ulaşmasından dolayı pek çok kadın için çalışmak tercihten çok zorunluluk haline gelmiştir. 1986'da yapılan araştırmalara göre, işsizlerin yüzde 64'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Enflasyondaki artış, para kazanma telaşını da beraberinde getirmiştir. Bu dönemde erkekler aile sorumluluklarını kadına devrederek kadınların daha çok yük almasına neden olmuşlardır. Ereğli'de yapılan araştırmaya göre, alışveriş 1968 ve 1973 yılları arasında karı ve kocanın birlikte yaptığı bir uğraşken, 1982'de daha çok kadının işi olarak yerleştiği görülmüştür.¹⁵

80'lerdeki aile yapısında ilişkiler ataerkil yapıdadır. Evlilik hala kadın-erkek ilişkilerine yön veren geleneksel değerlerin biçimlendirdiği bir kurumdur. Aile içi ilişkilerde son sözü erkekler söyler ve onlar egemendir. Bu durumdan herkesin memnun olması daha çok kadının sesini çıkarmaması yani boyun eğmesiyle ilgilidir. Ev işlerinin hepsi de kadının sorumluluğundadır. Aileyi ilgilendiren kararlarda kadın daha az söz sahibidir. Kadın talep eden, erkek ise bu seçimleri hayata geçiren olarak belirlemektedir.¹⁶

Sadece kendisi çalışan ve eve katkısı eşinden daha çok olan kadınların aile içi ilişkilerini değerlendirmek için 1986-87 yıllarında İstanbul'da yapılan bir saha araştırmasının¹⁷ bulgularına göre erkeğin sağlam bir işi olduğu durumlarda kadın ev almak ya da emeklilik hakkını elde etmek gibi beklentiler içerisindeyken, kocasının "evdeki işleri yetiştiremiyorsan işinden çık" sitemlerine maruz kalmaktadırlar. Kocanın iş sorunu olmaması beraberinde kadının erkek otoritesini zorlamamasına neden olmaktadır. Aynı zamanda erkeğin evde veto hakkını daha çok kullanan olması ve kadının ikna yolunu seçmesi şeklinde sorumluluklar, kadınlık ve erkeklik rollerine bağlı olarak benimsenmiştir. Kadın koruyucu ve hoşgörülü iken erkekte bu özelliklere rastlanmaz.

¹⁵ Özbay, Ferhunde, "Kadınların Eviçi ve Evdışı Uğraşlarındaki Değişme", **1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, Yayına Hazırlayan Şirin Tekeli, 2. Baskı, İstanbul, s. 151.

¹⁶ Tekeli, Şirin, **1980'ler Türkiye'sinde Kadınlar**, İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, s. 18-28.

Erkeğin çalışmadığı ya da eve katkısının belirsiz olduğu durumlarda kadınların çocukların mutluluğu ya da karşılıklı fedakarlık ilkesine dayanarak ilişkiyi sürdürdükleri belirlenmiştir. Ev geçindirme sorumluluğunu tek başına üstlenen kadınlar, erkeklere nazaran daha güçlüdür. Özellikle iş arkadaşlarıyla kurdukları dayanışmaya bağlı olarak erkek otoritesine karşı direnebilmekte oldukları gözlenmiştir. Kadının ekonomik üstünlüğü ailenin geleneksel yapısını eşitlikçi biçimde zorlamakta ve erkekler arası kontrol ve geleneksel bağların zayıflamasına neden olmaktadır.

Yeni gelişen değerlerle birlikte ev içinde eşitlik talep eden kadın sayısı çoğalmaya kadınlarla erkekler evişi yükünü paylaşmalıdır düşüncesi ise önemli bir kesim tarafından benimsenmeye başlamıştır. Kadının kendini tanımlama, eviçi ve ev dışı alanlarda iktidarın araçlarını kullanabilme isteği daha belirginleşmiştir. Kendisinden istenen hizmet ve itaat ruhuna karşı başlayan bu başkaldırıları etkileyen feminist hareketlerinin önemi büyüktür.

80’li yıllar Türkiye’de ilk kez kendilerini “feminist” olarak adlandıran örgütlenmelere tanıklık etti. Feminist kadınlar “özel olan politiktir” diyerek kendi özgül deneyimlerden yola çıkarak kadınları ötekileştirmeden, “biz kadınlar” şiarıyla hareket ettiler. Bir araya gelen meslek sahibi bu kadınların asıl derdi konuşamamak, yazamamak, kendi bedenleri üzerinde denetimlerinin olmaması gibi kadınlık durumuyla ilgili problemler üstüneydi.

Bu sebeple 1981 yılında başlatılan bilinç yükseltme çalışmaları ile birlikte kadınların sorunlarının tartışıldığı sempozyumlar düzenlendi.1982 yılında Somut dergisinde feminist bir sayfa yayımlandı. 1986’da ise Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi için 7bin imza toplandı. 1987’de İstanbul’da dayaağa karşı bir yürüyüş düzenlendi. Buna bağlı olarak Bağır! Herkes Duysun adlı

¹⁷ Bolak,Hale, “Aile içi Kadın Erkek İlişkilerinin Çok Boyutlu Kavramlaştırılmasına Yönelik Öneriler”,**1980’lerTürkiyesi’nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, Yayına Hazırlayan Şirin Tekeli,İletişim Yayınları,İstanbul 1990,s. 235-245.

bir kitap yayınlanarak ev içi şiddete karşı kampanyalara adım atılmış oldu. Dernek, vakıf ya da şirket biçiminde örgütlenme yoluna giden feminist kadınlar 1984 yılında hem kadınların ürünlerini pazarlamak hem de kültürel iletişimi sağlamak amacıyla Kadın Çevresi adıyla bir şirket kurdular. 1987 yılında ise Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği aracılığıyla ataerkil kurumların, geleneklerin ve değer yargılarının dönüştürülmesi ve yasaların değiştirilmesi için mücadele ettiler. 1989’da “mor iğne” adıyla cinsel tacize karşı ve bekaret kontrolü ve tecavüze karşı kampanyalar düzenlendi. 1990 yılında Mor Çatı Kadın Sığınağı vakfı ve bir grup feminist kadının çabalarıyla Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi kuruldu.

Feminist gruplar yasalarda ve uygulamalarda görülen eşitsizliklere karşı çıktılar.1990’da Türk Ceza Kanunu’nun tecavüze uğrayan kadın, fahişe ise ceza indirimini öngören maddesi kaldırıldı. Medeni Kanunun kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan 159. maddesi iptal edildi. İstanbul Üniversitesinde Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi kuruldu.1993 yılında Medeni Kanun’da değişiklik yapılması için 100 bin imza toplandı.

Özel alana dokunulmadığı sürece çalışma yaşamının kadının ikincil ve kurban kimliğinin de değişmeyeceğini savunan feministler, bir dizi eylem yaparak, kitaplar çevirerek, yazılar yazarak ve çeşitli bilinç yükseltme gruplarıyla 80’lerin Türkiye’sine yeni bir soluk getirdiler. 80lerin feminist akımlarının her biri, kadınları özgürleştirecek farklı teorik çerçevelerle kadın sorununa eğildiler. 80’lerin feminizmi kadının kişiliğini yok eden her türlü ayrımcılığa karşı çıktı. Kadın ve erkeğin kalıplaşmış rollerine ve bu rolleri süreklileştiren eğitim sistemine ,cinsel yönden kadının sömürülmesine , eşit işe eşit ücret verilmemesine ve kadını ikincilleştiren her türlü gelenek ve yasaya karşı çıkarak hem özel yaşamda hem de kamusal yaşamda kadının yerini sorguladılar.

Feminist hareketle birlikte gelişen feminist söylem,erkeğin hiyerarşik üstünlüğüne dayalı toplumsal ve örgütsel yapıyı eleştirmiş ve buna bağlı olarak kadını görünür kılmak için değişiklikler yapılması konusunda, toplumsal zeminde geniş bir uzlaşma sağlamıştır.

3. ÇALIŞAN KADININ AİLE İÇİ GÜÇ DİNAMİKLERİNDE KONUMU

3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Kadın

Türkiye’deki geleneksel aile yapısında cinsiyetçi işbölümü, ataerkil ideoloji çerçevesinde yerini alır. Erkeklik ve kadınlık rolleri aile tanımı içerisinde belirlenir. Erkeğin yapacağı işler ve kadının yapacağı işler geleneksel olarak ayrılır. Ortaya çıkan hiyerarşide kadının aile içi düşük statüsü hem kadınlar hem de erkekler tarafından kabul görülür.

Aile içi işlerin dağılımını ,kaynak ve gelirin eşit kullanılamayışını toplumsal cinsiyet temelli analizle anlamak gerekir. Toplumsal cinsiyet, ailede kadın ve erkek olmanın sadece biyolojik farklılıktan öte sosyal ve kültürel başka anlamlar katmanıyla da harmanlandığını ve bu anlamların ev içinde ve ev ötesinde günlük her türlü faaliyette gömülü olduğunu gösterir.¹ Yani toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkekler arasındaki farklılıkların sadece biyolojik farklılıkla sınırlı olmadığını belirtmek ister. Toplumsal cinsiyet (gender) ;” biyolojik cinsiyetten farklı olarak, toplumsal ve kültürel olarak belirlenen ve dolayısıyla içeriği toplumdan topluma olduğu kadar tarihsel olarak da değişebilen “cinsiyet konumu” ya da cins kimliği”dir.”²

Aile cinsiyet rollerinin ve bu rollerin yarattığı toplumsal cinsiyet ideolojisinin yeniden üretildiği ve geliştirildiği alanın maddi çerçevesini oluşturmaktadır. Cinsiyete dayalı işbölümü kadınların ve erkeklerin paylaştıkları işleri tanımlarken aynı zamanda kadın ve erkek arasındaki güç ilişkilerini de yeniden üretmektedir. Toplumsal cinsiyet, aile içinde ve dışındaki sosyal ilişkilerin neler olduğunun kavranması, ailede ve toplumda varolan egemen tiplerin nasıl yeniden üretildiği konusunda bize yardımcı olur.

¹ Dedeoğlu,Saniye,**Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Aile ve Kadın Emeği**, Toplum ve Bilim, 1986 Güz, 2000, s.141.

Cinsiyet rollerini oyuncu ve senaryo metaforuyla açıklayan Connell'e göre ise rol teorisi; "temel kısıtlamalarını kalıplaşmış kişiler arası beklentilere yerleştiren toplumsal yapıya yaklaşım biçimidir".³ Rol teorisini ; kişinin toplumsal bir konumda olması ve bu konumundan hareketle normlara göre davranışlar ve beklentiler oluşturması, bu tutumların da rol göndericiler tarafından kontrol altına alınması ve gerekirse cezalar ve çeşitli pekiştireçlerle uygulanması olarak açıklar.

Buna göre çeşitli rol kavramlarının cinsiyete uyarlanmasıyla "cinsiyet rolü" ortaya çıkar. İki cinsiyet rolünden biri "erkek rolü" diğeri ise "kadın rolü"dür. Aile içindeki yapılarda etkileşim bu rollerin de etrafında oldukça karmaşıktır. Kadınların işgücüne katılmalarıyla birlikte çekirdek aileye eşlerin ikisinin de çalışıp işleri de beraber paylaştıkları "simetrik aile" özelliğini verir.⁴ Karı koca rolleri birbirinin yerini alamazken önemleri açısından simetriktir. Yapılan araştırmalar ⁵kadın ve erkek statü farklılaşmasının karar alma, tüketim , sosyal ilişkiler ve hareket özgürlüğünde odaklandığını göstermektedir. Bu duruma göre kadın işi ve erkek iş ayrıdır.

Sosyalleşme bireyin toplumun kabul ettiği değerler sistemini, zaman boyutu içerisinde öğrenerek yetkinliğe ulaşması ve bu hazırlanma sürecidir. Ancak her iki cinsin sosyalleşme süreci birbirinden farklılıklar gösterir. Kadının yaşadığı sosyalizasyon süreci, toplumsal cinsiyet rollerine ait kategoriler (Anne olmak, iyi eş, fedakarlık,kendini aileye adama,)den etkilenir. Aile okul, çevre, kitle iletişim araçlarının katkısıyla toplumsal cinsiyet kalıpları kadına eve bağımlılığı ve anneliği öğretirken erkeğe ise, ailenin bütün üyelerinden üstün olan evin reisi olma anlayışını

² Berktaş, Fatmagül, **Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın**,Metis Kadın Araştırmaları,Birinci Baskı,İstanbul,1996, s.16.

³ Connell, R.W. **Toplumsal Cinsiyet ve İktidar**, Ayrıntı Yayınları,Birinci Baskı,1998 s.76-79.

⁴ Ecevit,Yıldız, **Aile ,Kadın ve Devlet İlişkilerinin Değerlendirilmesinde Klasik ve Yeni yaklaşımlar** "Kadın Araştırmaları Dergisi", Sayı 1,İstanbul, 1993 s.17.

⁵ G.Ersöz, Aysel, **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**,"Kamu Yönetiminde Yönetici Olarak Çalışan Kadınların Geleneksel ve Çalışan Kadın Rollerine İlişkin Beklentiler",TODAİE,,Birinci Baskı,Ankara, 1998, s.256.

kazandırır.⁶ Bu hiyerarşik yapı kadının işgücüne katılımı , kentleşme ve eğitim faktörleriyle birlikte birtakım değişiklikler göstermiştir. Aile kurumundaki eşler arasındaki ilişkiyi anlayabilmek için Türk Medeni Kanunu’nda kadının yasal konumu açısından var olan aksaklıkları bilmek gerekir. Bu aksaklıklar kadının erkekle aynı güç araçlarını kullanmasına engel olur.

3.2. Aile Hukukunda Kadın – Medeni Kanun

Türkiye, İsviçre Medeni Kanunu’nu bazı küçük değişikliklerle benimseyerek 1926 yılında kabul etmiştir. Kökeni dine dayalı olan Mecelle’de kadının kamu yaşamına siyasal katılım hakkı, özel hukukta yurttaşlık hakları, özellikle evlenme ,boşanma, miras, tanık olabilme hakları erkeklere göre kısıtlanmıştı. Medeni Kanunla birlikte kadının erkekle birey olarak eşitliğine yer verilmiştir.Hukuksal olarak kadının önündeki engeller kalkmıştır. Ancak, ailede eşler arasında görev ayırımına dayalı bir sisteme sahip olan medeni kanun yasal çerçeve içerisinde cinsiyete dayalı işbölümünü korumuş ve kadının erkeğe toplumsal ve ekonomik bağımlılığını kurumlaştırmıştır.

Yasadaki genel anlamda kadın-erkek eşitliği aile hukukunda sürdürülmemektedir. Bu durum kadının, erkek tarafından korunmaya muhtaç olduğu, erkeğin kadına bakmakla yükümlü olduğu ve dolayısıyla kocanın yönetme özelliğine sahip olduğu kabul edilerek kadına pozitif ayrımcılık uygulandığı savunulur. Böylece kadının erkeğin yanında ikinci sınıf vatandaş olma bilinci de yasal çerçeveye meşrulaştırılmış olur. Bu ayrıma bağlı olarak kadın bir çok hukuki işlemi eşinin rızasına bağlı olarak yapabilen, özgür iradesini kullanıp seçim yapamayan, çocukları üzerinde velayet hakkını dahi eşinin iradesine bağlı olarak kullanabilen konumdadır.

Evli kadın, eve bakan kocasının yardımcısı olarak tayin edilmiştir. Kocasının seçtiği evde ikamet etmesi, çalışacağı iş yeri için kocasının iznini alması gereken

⁶ Ecevit Yıldız, **Üretim ve Yeniden Üretim Sürecinde Ücretli Kadın Emeği**,Yapıt,Toplumsal Araştırmalar Dergisi,Şubat-Mart, 1985,s.72-93.

kadının, evin gündelik ihtiyaçlarını karşılama dışındaki alışverişlerde de temsil yetkisini kullanma hakkı yoktur.

1926’da kabul edilen Medeni kanun’ la ilgili olarak günümüzde ortaya çıkan ihtiyaçları karşılayabilmesi adına bazı değişiklikler yapılması öngörülmüştür. Özellikle Aile Hukuku bölümünde önerilen değişiklikler ışığında ailede karı ve kocaya farklı görev ve sorumluluklar yükleyen ve eşlerden birine üstün haklar tanıyan kuralların kaldırılması istenmiştir. Bunun yerine ,“Eşlerin Eşit Haklara Sahip Olmaları ilkesi”,nin geçilmesine olanak sağlayan yeni medeni kanun tasarısı⁷, aile içinde ve özel alanda kadın ve erkek eşitliğinin sağlanmasına dayanak olarak, kadınları ikincil olarak gören ve pasifize eden ayrımcı uygulamaları ortadan kaldırmayı çalışmaktadır.Böylece aile içinde kadın ve erkeğin özel yaşam ilişkilerinde hukukun gücünden bahsedilebilecek, erkeğin reisliğini onaylayan hukuksal yaptırımların ortadan kalkmasıyla birlikte aile içinde eşitlik sağlanabilmesi istenilen amaçlar arasındadır.Yürürlükte olan medeni kanunun tariflediği kadın ve erkek rollerinin aile içinde nasıl beslenip geliştiğini görmek açısından ailenin yapısını anlamak önemli olmaktadır.

3.3. Ailenin Tanımı ve Yapısı

Amprık çalışmalarda ailenin tanımı ; “kan ya da evlilik bağının birleştirdiği aynı kazandan yiyen bireyler grubu olarak tanımlanır. Antropologların çeşitli insan gruplarını araştırma imkanları fazla olduğu için aile tanımı varsayımları çeşitlendirilebilir. Ailenin ortak yaşayan ebeveyn ve kendi çocuklarının oluşturduğu bir birim olduğu ve kadınlar ve erkekler arasında sosyal ve cinsel karşılıklı bağımlılık ilişkisi var olduğu da aileyi tanımlayan bir başka açıklamadır. Yıldız Ecevit ailenin temel ve evrensel bir kurum olmasını üç noktada açıklar ;” Aile her yerde bulunur; aile temel ve evrensel biyolojik ihtiyaçların bir ifadesidir; ve çekirdek aile temel sosyal işlevleri yerine getirir.”⁸

⁷ Necla Arat, Nazan Moroğlu, **Medeni Kanun Değişikliği İçin Eşitliğin İzinde 10 Yıl**, İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği,İstanbul 2001, s.21.

⁸ Ecevit, Yıldız,**Aile,Kadın ve Devlet İlişkilerinin Değerlendirilmesinde Klasik ve Yeni Yaklaşımlar**,Kadın Araştırmaları Dergisi ,sayı 1,1993,sf.10.

Ailedeki değişimleri anlayabilmek için kırsal yapının temel olarak alınması gerekir. Çünkü gelenekselliğin başladığı nokta aile kültürünün çıkış noktasıdır. “Geleneksel olan; gelenek aracılığıyla aktarılan anlamına gelir. Sözcüğün kökeninde, teslim olup, kendini bırakmak ve kuşaktan kuşağa aktarmak, birinin kendini bir şeye adanması anlam yükleri vardır.”⁹

Çekirdek aile evrensel bir toplumsal olgudur. Çekirdek ailenin görevlerini toplumsal ve psikolojik diye ikiye ayırabiliriz. Kingsley Davis toplumsal işlevleri dört temel gruba ayırmaktadır: Çoğaltma, bakım(yetişkin olmayan çocukların) yerleştirme ve sosyalizasyon. Psikolojik işlevleri arasında ise evli çiftlerin cinsel gereksinmelerinin tatmin edilmesi, aile içerisinde yaşayanların birbirine duyduğu güven ve duygusal yakınlığın yaşatılmasıdır.¹⁰

1950’li yıllarda endüstriyel üretimin artması ve tarımda teknolojik aletlerin kullanılması kırsal bölgede tarıma bağlı ailenin kente göç etmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Kentleşme olgusuyla birlikte çekirdek aile yapısına geçilmiştir. İstatistik verilere göre Türkiye’deki bütün ailelerin %70’i çekirdek ailedir. Hane halkı büyüklüğü ise 1990 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre 4.9 kişidir.¹¹

Türkiye’de aile kültürünün zaman ve mekana göre çeşitlilik gösterdiğini söyleyen Kağıtçıbaşı’na göre ise yapılan araştırmalar, kadının statüsü ne olursa olsun erkeğe göre aşağıda olduğunu kanıtlamıştır. Kadın-erkek statü farklılaşması, karar verme süreçlerinde, tüketimde ve maddi olanaklarda, davranış özgürlüğünde kadınların erkeklere göre bağımlı ve duygusal oldukları belirtilmiştir.¹²

⁹ Arat,Necla,Türkiye’de kadınların çalışma yaşamında karşılaştıkları zorlukların sosyokültürel nedenleri ; **Türkiye’de Kadın Olmak**,1996, s.43-44.

¹⁰ Bottomore,T. B.,**Toplumbilim**,1977, Doğan Yayınevi, Ankara s.185-188.

¹¹ Güvenen,O.**Türkiye’nin Orta ve Uzun Dönem Stratejik Hedefleri:Genel Yorumlar**,1999,DPT.

¹² Kağıtçıbaşı,Çiğdem,**Türkiye’de Aile Kültürü**,KadınAraştırmaları Dergisi”,sayı1,1993,sf.50.

3. 4. Aile İçindeki Güç İlişkilerinde Kadının Bağımlılığı

Kadının bağımlılığı, toplumsal ve psikolojik bir olgu, bir yaşam biçimidir. Engels bu yaşam biçimini sınıf bakışından şöyle değerlendirir; “Tarihteki ilk sınıf çatışması monogam evlilikteki karı- kocanın çatışmasıyla ve ilk sınıfsal baskı erkeğin karısı üzerindeki baskısıyla çakışır. Monogami büyük bir tarihsel gelişimdir. Ne var ki, kölelik ve özel mülkiyet nitelikleri yüzünden, gelişimin yanı sıra geriye de giderek birinin bir başkasının bağımlılığı ve acısı üzerine servet ve mutluluğa kavuşması düzenini getirmiş, günümüze dek uzanan bir eşitsizlik devrinin başlangıcı olmuştur. Monogami, uygar toplumun hücrel biçimidir ve ona bakarak toplumun uç noktadaki karşıtlık ve çelişkilerini inceleyebiliriz.”¹³

Kadınların kendinden vazgeçerek enerjilerini bir başkası üzerinde yoğunlaştırma edimi geleneksel ilişkiler içerisinde ondan beklenen tutumlardır. Zamanla gelişen bu bağımlılık durumu etkisini özellikle kadın erkek ilişkilerinde gösterir. Buna göre erkekler kontrol etme, belirleme ve hakim olma ve güç araçlarını kullanma erkine sahip olurken kadın sadece belirlenen konumuna geçer. Kadınlarla erkekler arasındaki ilişkinin içeriği erkek söyleminin özelliklerini gösterir. Ve bu söylem kadın bedenini ve düşüncesini denetler.. İlişkinin bir ucunda buna rıza gösteren kadınlar, diğer ucunda da kadınları denetleyen erkekler olmak üzere iki cins vardır.

Akal, kadınların erkeklere rağmen onların kurallarıyla bu oyunu sürdürmelerindeki asıl nedenler olarak gösterilen erkek bakış açısını inceleyerek eleştirir.¹⁴ Bu görüşe göre kadınlarla erkekler bir nevi suç ortaklığı yapar ve erkeğin hakim ideolojisini reddeder ve aynı zamanda hayranlık duyarak benimser. Şikayetçi konumlarıyla kadınlar hem mağdur rolündedir aynı zamanda da boyun eğmekten mutlu ve gönüllü kurbanlara dönüşürler. Erkeğin bu rolünü koruyan ve denetleyen bir anahtar kimlikleri de bu çerçevede içinde gelişir. Kadınlar aynı zamanda sosyal

¹³ Millet, Kate, **Cinsel Politika**, Payel Yayınevi, İstanbul, s.190.

¹⁴ Akal, Cemal Bali, **İktidarın Üç Yüzü**, Dost Kitabevi Yayınları, Birinci Baskı, 1998, s. 221-224.

hayata karşı kayıtsızlıklarını, ev içindeki konumlarını hayatta kalma stratejileri adı altında kendi küçük çevrelerine adar ve bu adanmışlığa sahip çıkarak ailelerine bir kat daha fazla bağlanırlar. Böylece ev işleri ve ağır tempolu aile hayatının yükümlüklerini sahiplenirler. İktidarın kendilerini cinsel özelliklerinden uzaklaştırdığını bildiklerinden erkeğin geleneksel iktidar sembolünün yükümlüğü altına girmekten özellikle geri dururlar.

Ancak, güç ve rıza iktidarın vazgeçilmez iki unsuru olsa da kadınların burada bilinçli bir bağımlılık yaptıkları söylenemez. Söz konusu olan toplumun ondan istediği konumdur. Belirleyici olan erkeğin, erkek söyleminin kadından görmek istediğidir. Kadının bu baskıya rızasını isteklilikle açıklamak onu mazoşizmle özdeşleştirmek olur. Bedensel olarak sınırlandırılan kadın, aynı zamanda bilinç düzleminde engellerle karşılaşır. Bilgi ve değerlere ulaşmada handikaplı olduğundan, yetersiz beslenip dinlendiğinden, aşırı çalışma ,çocuk bakımı gibi ağır işlerden dolayı hem bedensel hem de zihinsel olarak yıpranır. Böylece kendini savunacak araçlardan yoksunluğu ile üzerine yöneltilen gücü kabul etmek zorunda bırakılır. Kısacası, kadın-erkek ilişkisindeki güç dengeleri, erkek hakimiyetince belirlenen rızaya göre belirlenir.

Çalışma hayatı da kadının patriyarkal ilişkilerdeki örüntülerden kurtulmasını sağlamamakta medeni kanun da kadın-erkek ilişkilerinde erkeğe iktidar rolünü teslim ederek geleneksel yapının yasal çerçevesini oluşturmaktadır. Bu nedenle, evine bağımlı hem eş hem de anne olan kadın için çalışma hayatı, aile içindeki yükümlülüklerinde önemli bir değişiklik getirmemektedir. Kadının iktidar karşısındaki bu teslimiyetini hem erkek söylemi hem de yasalar denetler ve meşrulaştırır.

Sosyal yapılaşma, Medeni Kanun ve geleneksel aile yapısı, kadınların ekonomik ve sosyal varoluşunu erkeğe bağımlı kıldığı sürece kadınların kendilerini bağımlı hissetmeleri kaçınılmazdır. Psikiyatrik sözlükte bağımlılığın tanımı, sevgi, şefkat, korunma, sıcaklık, gibi hayati ihtiyaçlar olarak açıklanır. Yani insanın şefkat, sevgi, korunma ihtiyaçları olmamalı ya da bu ihtiyacı belli etmemelidir.

Bağımsızlık erkeğe göre tanımlandığından gerekli bir özerklik ve yetkinlik olarak görüldüğü halde kadın için olumsuz bulunur. Bu ikili anlayış toplumun ve ailenin geleneksel yapısından kaynaklanır. Erkeğin akıl ve güç sahibi olarak kendini bağımlı hissetmemesi, zaaflarını göstermemesi gerekirken, kadının eviçi sorumluluklarının sürekliliği, kadının ekonomik ve sosyal bağımlılığına dayandırılmıştır. Bu duruma göre erkek ve kadın rollerinin özellikleri de yapılandırılır. Kadın öz benliği; korunmaya ihtiyacı olan, pasif, edilgen, çaresiz ve tek başına yeterli olamayan olarak tanımlanır. Erkek öz benliği ise bir başkasına ihtiyacı olmayan, ya da ihtiyacını dillendirmeyen, bağımsız ve özne olarak açıklanır.¹⁵

Lerner ise bağımlılığı kadının ailesinden kalan bir miras olarak değerlendirir.¹⁶ Aile bu açıdan kadının en etkili çerçevesini oluşturur. İlişki içinde kendi kimliklerinden vazgeçmeyi çocukluk yıllarında öğrenen kadınlar, kendi ailelerinde bunu sürekli hale getirirler. Çocukluktan itibaren kadın için sevmek ; kendini feda etmek ya da kendi istek ve ihtiyaçlarından vazgeçmek olarak öğretilir. Böylece kadın, bağımlı, edilgen yapısıyla erkeğe iktidar rolünü verir ve ailenin geleneksel dokusu korunmuş olur. Kadınlar için salt başkalarına iyilik adına gösterilen bu bağımlılık tutumu, bir süre sonra kimlik halini alır.

Kadınların çaresiz ve kurtarılmayı bekleyen kişiler olarak tanımlanması geleneksel çocuk masallarında da kendini gösterir. Kırmızı başlıklı kız masalında küçük kız büyükannesini kurttan ayıramayacak kadar çaresiz ve saf gösterilir. Kurt tarafından yenilen küçük kıızı görkemli bir şekilde kurtaran avcı(erkek), geleneksel erkek ve kadın rollerinin sembolik ifadelerine işaret eder. Aile içerisinde verilen bağımlılık eğitiminin kadına getirdiği etkisi “öğrenilmiş çaresizlik” olarak adlandırılır.¹⁷

¹⁵ Navaro, Leyla, **Bağılılık ve Bağımlılık, Kadının Bağılılığı Nasıl Bağımlılığa Dönüşür?**, Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı 1, 1993, s.89.

¹⁶ Lerner, Harriet, **Öfke Dansı**, Varlık Yayınevi, 2. Basım, İstanbul 1999, sf.23.

Bağımlılık kavramı yüksek öğrenim görmüş, meslek sahibi ve geliri ve statüsü yüksek pek çok kadını da içine alır. Meslek sahibi kadınlarla İngiltere’de yapılan bir araştırmada¹⁸ parasal anlamda tatmin edici ve yüksek statülü işlerde çalışan kariyer sahibi kadınların işi bırakarak aile hayatına geçiş yaptıkları belirlenmiştir. Yani kadınlar bazen işten bazen de kariyerden kaçarak aile ve çalışma değerleri arasındaki uçurumun rahatsız edici duygularından kurtulmak isterler. Eşlerini ve çocuklarını ihmal ettikleri gerekçesiyle suçluluk duyan kadınlar için, aile ve ailedeki kadının rolünün birincil yerini korumaya devam ettiği belirlenmiştir. Varoluş biçimlerini diğerlerinin ihtiyaçlarını karşılayarak kendi ihtiyaçlarından uzaklaşmakla bulan kadınlar için verici olmak bir idealdir. İyi anne ve eş olma ideali ile kurulan bağlar kadınlara kısa dönemde aile içinde güç olmalarını sağlasa da aslında onları ailenin baskılarına karşı savunmasız bırakarak ailenin merkezi haline getirir.

Kadının sevilme, beğenilme, huzuru sağlama, kolaylaştırıcı olma ihtiyacı yapay bir ihtiyaç olup kadın gerçeğini açıklamaz. Ancak benlik bildirimine sahip kadının, istek ve ihtiyaçları öncelikli olur. Değiştirmek ve dönüştürmek eylemini, hep bir başkasının iyiliği ve mutluluğu için kullanan kadın bu rolü ilk olarak kendi ailesinden öğrenir. Eşinin danışmanı, ev işlerinin ve çocuk bakımının tek sorumlusu olarak kendi istek ve tercihlerinden uzaklaşır. Kadın adanmış ruh hali ve kurtarıcı kimliği ile ilişkileri bir arada tutmaya çalışır. Sorunları çözer, kaygıları huzura dönüştürür. Hayatını motive eden bu sorunlarla bir süre sonra yaşamasını öğrenir. Her şeyi aşırı yüklenen kadınlar “ben”i, “biz”e kurban etmeyi öğrenerek aile içerisindeki işlevselliklerini arttırırlar. Kadınların erkeklerin yerine işlevsel oldukları sürece de erkeklerin değişim gereksinimi ortaya çıkmaz. Kadınlar bu roller çerçevesinde sorunları yüklenerek, değiştirmek, iyileştirmek ve çözmek edimlerini hep bir başkası için devreye koyan konumdadır.

Ünlü bir masal olan “Güzel ve Çirkin”, kadınların karakterleri ile ilgili geleneksel fikirleri yansıtmaları açısından önemlidir. Oldukça güzel ve masum ve genç

¹⁷ Navora, Leyla, **a.g.e.** s.91.

¹⁸ Coward, Rosalind, **Şu Hain Kalplerimiz**, Ayrıntı yayınevi, Birinci Basım 1995, s.22.

bir kız bir gün oldukça korkutucu, kaba ve çirkin bir adamla tanışır. Adam ona birlikte yaşayalım teklifinde bulunur. Kız kabul etmez. Bu teklifi reddedince çirkin, kızın ailesini öldürme tehdidinde bulunur. Durumun ciddiyetini anlayan kız, ailesini kurtarmak adına kendini feda eder ve çirkinle evlenir. İlk günler genç kız için zor geçse de bir süre sonra çirkinin tüm hayvaniliğine rağmen sevmeyi öğrenir. Bu arada mucizevi bir şey olur. Ve erkek aldatıcı dış görünüşünün içine yansıyan kişiliğinden kurtularak kendi gerçek benliğine kavuşur.¹⁹ Masaldaki ana tema, kadının kendini feda ederek huzuru sağlayabileceği ve erkeğini severse, isterse değiştirebileceğine duyulan inanç üzerine kurulur. Bu nedenle ekonomik güvence, tek başına kadını ailenin ezici sorumluluk ve duygusal baskılarından kurtarmaya yetmez. Kadınların ancak kim olduklarını anlamaları ve kendi ihtiyaçlarına önem vermeye başlamaları ile bu döngü kırılmış olur. Benlik sahibi olmaktan kastedilen şey ; kadının güçlerini ve zayıflıklarını dengeli bir biçimde görmesi, ne düşündüğünü ve hissettiğini onaylanma ihtiyacına gerek duymadan açık dille belirtmesi, en yakın ilişkilerde dahi ayrı, bütün ve bağımsız ilişkiler kurmasıdır.²⁰

Kısacası kadınların kim olduklarını anlamak ve kendileriyle yüzleşmek yerine kendilerini mutlu etmek için erkeklerin ne yapacakları ya da mutlu olmaları için çocukların neleri başarması gerektiği konusundaki gelecek mitleri kadını kendi kişisel değişiminden uzaklaştırır. Bu durumdan şikayet eden kadınların çelişkili de olsa aynı zamanda haz aldıkları bir rol anlayışı egemen olur. Sürekli geleceği düşünerek yaşayan kadınlar, kendi ihtiyaç ve duygularından kurtulmanın araçları olarak, mükemmel, kusursuz ve iyi eğitilmiş çocuklar ve bu çocukların yaşayacağı güvenli bir aile ortamına başvururlar. Erkekler, çocuklar ve ilişkiler konusunda uzmanlaşan kadın bağımlı olduğu geleneksel aile yapısı içerisinde süper kadın” imgesi altında ilişkilerin ve ailenin ağır sorumluklarını yüklenir, benimser ve içselleştirir. Böylece kadın, bağımlı yapısıyla erkeğin sorumluluk alanını azaltarak, hayatını kolaylaştırır.

¹⁹ Norwood,Robin,**Kadın Eğer Çok Severse**,İnkilap yayınevi,İstanbul,1987 s.188.

²⁰ Lerner,Harriet,**Dans Eden Benlikler**,İmge Yayınevi,2.Baskı,İstanbul,s.41.

3.5. Kadınların Çalışma Hayatında Yer Almalarının Onların Çalışma Dışı Yaşamlarında Yarattığı Farklılıkların Boyutları

Geleneksel olarak aile içerisinde kadının ve eşinin rolleri önceden belirlenmiş olduğundan kadın çalışsa bile iyi eş ve anne ideali tanımları değişmemektedir. Bu sosyalleşme tecrübeleriyle birlikte süregelen kadın ve erkek ilişkileri verili olarak belirtilmiştir. Erkek çalışmasa dahi evin reisliği konumunu sürdürmesi beklenirken kadından iyi bir ev kadını ve iyi bir eş olma beklentisi kesindir.

1990'lı yıllarda yapılan bir araştırmada erkek çocukları için en ideal mesleğin yüzde 28.9'ü doktorluk, yüzde 14.3'ü mühendislik derken, kız çocuklar için öğretmenlik olduğu ifade edenlerin sayısı yüzde 27.3 olarak tespit edilmiştir.²¹ Aileyi geçindiren olarak erkekler görüldüğünden kadınların seçeceği meslekler de cinsiyet ayrımına tabi olmaktadır. Kadıların çalışma hayatının, asli görevlerini yapmasını engellememesi için öğretmenlik, ebelik, hemşirelik gibi meslekler uygun görülür. Böylece kadınların anne ve eş rollerinin uzantısı sayılabilecek alanlara yönelmesi beklenmektedir.

Kadınlar için ideal yaşam nedir sorusuna hem iş hem de ev kadınlığı diyenlerin sayısı yüzde 68.9'dur.²² Pek çok kadın iş hayatlarının ailelerine daha az zaman ayırmalarına neden olduğunu düşündüklerinden, suçluluk duymakta iş ve ev hayatının dengesini kurmakta zorlanmaktadırlar.

Ailenin geliri içinde kadının katkısı aile içindeki söz hakkını eskiye oranla arttırmaktadır. Ortalama kadının aile bütçesine katkısının yüzde 40 olduğu görülmektedir. Konfeksiyon sanayiinde çalışan kadına ait bulgularda çalışmayı kadınların kendilerinin seçtiği, çalışmayı bir yaşam biçimi olarak algıladıkları görülmüştür. Kazandıkları parayı kullanma konusunda da kadınların sadece yüzde 29'u tamamıyla kendisi karar vermektedir. Çalışma ile kadınların artan yükleri gün

²¹ Günindi-Ersöz, Aysel, "Kamu Yönetiminde Yönetici Olarak Çalışan Kadınların Geleneksel ve Çalışan Kadın Rollerine İlişkin Beklentileri", **20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, TODAİE, Birinci Baskı, 1998, s. 257

²² Günindi-Ersöz, Aysel; **a.g.e.**, s. 257.

geçtikçe çoğalmaktadır. Özellikle evli ve çocuklu kadınların iş yükü ikiye katlanmıştır. Kadın işten eve geldiğinde çocuk bakımı tamamıyla onun üzerindedir. Türkiye’de yapılan çalışmalarda kadınların çalışma dışındaki yaşamlarında aldıkları sorumluluklarda önemli bir farklılık görülmemiştir. Ancak çalışma ile birlikte yavaş yavaş birtakım değişiklikler göze çarpmaktadır. Ev işlerini eşleriyle ya da aile bireyleriyle paylaşanlar yüzde 13 oranındayken kadınların erkeklerden ev işlerinde yardım etmeleri konusunda beklenti içinde olmadıkları görülmüştür. Kadınların yüzde 36.1’i kendilerine yeterince yardımcı olunmadığından şikayetçi iken , diğerleri böyle bir beklentinin içinde değildir.²³

Ümraniyeli kadınlarla yapılan araştırmanın²⁴ bulgularına göre çalışan ve çalışmayan kadınların algılayışlarında çok fazla olmasa bile bazı farklılıklar vardır. Çalışan kadınların aile içerisinde söz sahibi olması yüzde 39.8 iken çalışmayan kadınlarda bu oran yüzde 30.4 oranındadır. Her iki gruptaki kadınlarda çalışmalarının aile içindeki konumlarına etki etmediğini söylemeleri aile içerisindeki ataerkil geleneksel yapıya işaret etmektedir. Kadınların aile yaşamlarına ve ev dışındaki kamu yaşamına katılımlarına ilişkin karar mekanizmaları konusunda ücretli çalışan evli kadınların karar alma oranları çalışmayana göre daha fazladır. Kendine ait iş kurma seyahat etme siyasi parti ya da derneğe üye olma gibi konularda ücretli çalışan kadın daha bağımsız kararlar alabilirken giyimi, kimlerle görüşeceği, hangi eğlencelere katılacağı gibi özel yaşama ilişkin konularda çalışan ve çalışmayan kadınların cevaplarında farklılık yoktur. Her iki kategoride de kadınlar eşlerinin onayına ihtiyaç duymakta ve tek başına karar vermekte zorlanmaktadırlar.

Özetle kadının para kazanma işlevi geleneksel kadın ve erkek rollerinde değişim beklentilerini karşılayamamakta, hatta erkeğin para kazanan kadınının da eviçi işleri yapan rollerindeki algılayışın değişmediği gözlenmektedir. Kadınlar ancak aile içi dinamiklerden güç alarak kendilerine hareket alanı

²³ Eraydın,Ayda , **Dış Pazarlara Açılan konfeksiyon Sanayiinde Yeni Üretim Süreçleri ve Bu Sektörde Çalışan Kadınlar**,İktisat Dergisi,sayı 377,Mart 1998. s.50.

²⁴ İlkaracan,İpek, **Kentli Kadınlar ve Çalışma Yaşamı**, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler”,İstanbul,Birinci Baskı,1998. s. 285-301.

açabilmektedir.Birincil bağılıkları aile olduğundan kendilerini ortaya koyuş ve güç araçlarını kullanım biçimleri yine aile dışına çıkmamaktadır.

4. ALAN ARAŞTIRMASI

Eşlerinin Çalışma ve Çalışmama Durumlarına Bağlı Olarak Kadınların Çalışma Hayatlarının Aile İçindeki Güç Araçlarını Kullanmalarına Etkisi

4.1. Araştırma Kapsamı ve Yöntemi

4.1.1. Araştırma Kapsamı

Bu çalışmada 40 kadınla görüşülmüştür. 40 kadının da evli ve çalışan olması kriter olarak alınmıştır. 20 kadının hem kendisi hem de eşi çalışmaktadır. Diğer 20 kadın ise kendisi çalışırken eşlerinin işsiz olması göz önünde bulundurulmuştur. Kocası çalışmayanlar için işsizlik dönemi en az 6 aydır. Çalışan kadınların, çalışma durumlarının eşlerinin çalışma ve çalışmama durumlarına bağlı olarak aile içindeki konumlarına etkisi, kadına sağladığı olanaklar ve zorlukları tespit etmek temel amaçtır.

4.1.2. Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada yöntem olarak vasıtasız yolla veri toplanmıştır. Bir çalışma için gerekli olan verinin sahadan bizzat toplanması anlamına gelen bu bilgi türü gözlem, anket ve mülakat olarak üç yolla yapılmaktadır. Bu çalışmada ise derinlemesine mülakat yöntemi kullanılmıştır. Sohbet çerçevesinde kurulan diyalogla beraber daha açık ve güvenilir cevaplar alınması hem de görüşülen kişinin beden dilinin gözlenmesi, kontrol edilmesi, güvenilir bilgi toplamak açısından sosyal araştırmada istenilen en iyi yoldur.

Kullanılacak yöntem, kadınların araştırma konusu olmalarından ötürü özellikle belirlenmiştir. “Kalitatif araştırma yöntemlerini kadınların deneyimlerini daha çok açığa çıkardığı için diğerine üstün tutar. Çünkü niceliksel araştırma süreci “hiyerarşik

olarak işler, toplanan veriler gerçek davranışı değil, beklenen davranışı yansıtır.”¹ Bu sebeple bu araştırma için derinlemesine görüşme yöntemi uygulanmaktadır.

Örneklemin belirlenmesi ve örnek seçimi konusunda önemli güçlükler yaşanmıştır. Örneklem, bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliliği kabul edilen küçük kümedir. Örneklemin temsil yeterliliği için bilinmesi gereken çalışma evreninin büyüklüğü ve özellikleridir.² Bu çalışmada örnekleme yapılabilmesi için gerekli olan hem kocası hem de kendisi çalışan kadın ile kocası işsiz, kendisi çalışan kadın sayıları ve özellikleri bilinmez bir değer olarak ele alınmıştır ; zira işsizlik oranı bilinmekle beraber demografik ve sosyo-ekonomik yapılarıyla ilgili istatistiksel veri bulunmamaktadır. Bu nedenle, karşılaştırma yapmak amacıyla her iki gruptan eşit kadın sayısı ile görüşülerek, araştırmanın saha çalışması yürütülmüştür. Zaten yöntemsel olarak seçtiğimiz kalitatif araştırmada temel olarak önem verilen özellik temsil edebilirlik değil, var olan durumun tanımlanmasıdır.

Örnek seçimi aşamasında da yukarıda belirtildiği gibi evrene ilişkin herhangi bir ön bilgiye sahip olunmadığı için “kartopu” örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle yatay ilişkiler aracılığıyla kocası çalışan ve kocası çalışmayan olarak iki ayrı grupta çalışan kadınlara ulaşılmış, onların referans ve yönlendirmeleriyle diğer derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Temsil yeteneğinin yüksek olması için her sosyo-ekonomik gruptan hane ile görüşmeler yapılmıştır.

¹ Çakır,Serpil,**Kadın Araştırmaları Bilimde Neleri ,Nasıl Sorguluyor,Neleri Değiştirmek İstiyor**,İnsan,Toplum,Bilim,4.Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri,Kavram Yayınları,İstanbul 1996,s.312.

² Niyazi Karasar, **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, 7. Baskı, 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti. Yayınları, Ankara, 1995, s. 110-111.

4.1.3. Karşılaşılan Güçlükler

Çalışan kadınlarla yapılan bir uygulama olmasından ötürü, kadınlarla çoğunlukla işyerlerinde görüşülmüştür. Kadınların geneli evde eş ya da çocuklardan dolayı rahat olamayacaklarını belirtmişlerdir. İş çıkışında da vakitleri olmadığını açıklayarak öğlen paydosunda görüşmenin yapılmasını tercih etmişlerdir.

Anket formunun ilk sorularındaki resmi hava “eşler arasındaki ilişkiler” bölümüne geldiğinde kırılmış daha çok sohbet ve dertleşmeye dayalı diyaloglara dönüşmüştür. Özellikle eğitim seviyesi düşük kadınların sorulara daha rahat cevap vermesine karşılık, cinsiyet temelli soruları anlamakta zorluk çekmişlerdir. Genel olarak bütün kadınların en çok zorlandığı bölüm “eşler arasındaki ilişkiler” ile ilgili sorular olmuştur. Kadınlar özel alanlarıyla ilgili yanıtlarda olabildiğince eşlerini koruma yoluna gitseler de soruların sorgulayıcı niteliği cevaplardaki çelişkili yanıtları ortaya çıkardığında, “aslında eşim çok iyi bir insandır” cümleleriyle suçluluk duygularını ifade etmişler, zaman zaman da gerçeği söylemek konusunda üstü kapalı ifadelerle başvurmuşlardır. Kocası çalışmayan kadınlara, karı-koca çalışanlar grubunda olduğu gibi kolay ulaşılamamıştır. Toplumun değer yargılarından ötürü kocası çalışmasa dahi bunu saklayan ya da açıkça ifade etmeyen kadınlardan dolayı araştırmanın uygulamasında güçlükler doğmuştur.

Evde görüşme yaptığımız çok az sayıdaki kadınların ise eşleri de yanımızda bulunmak istemiştir. Çalışmanın birebir yapılması zorunluluğu anlatılarak bu eşler ikna yoluna gidilmiştir.

4.2. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

4.2.1. Eşlerinin Çalışma ve Çalışmama Durumlarına Bağlı Olarak Kadınların Çalışma Hayatlarının Aile İçindeki Güç Araçlarını Kullanmalarına Etkisi

4.2.1.1. Demografik Yapı

1. Yaş yapısı

Bu çalışmada toplam 40 kadınla görüşülmüştür. Araştırmada görüşülen kadınların yaş ortalaması yüksektir. Bu çalışmada 30-39 yaş arasındaki kadınlar yoğunluk göstermektedir. Araştırma kapsamında görüşülen kadınların yaş durumuna göre dağılımı şöyledir. (TABLO : 1)

TABLO: 1 GRUPLANMIŞ YAŞ DAĞILIMI

GRUPLANMIŞ YAŞ DAĞILIMI	FREKANS	YÜZDE
30-39	17	43%
24-29	16	40%
40-49	5	13%
50 ve üzeri	2	5%
Toplam	40	100%

2. Doğum Yeri

Araştırma kapsamında görüşülen kadınların doğum yeri il bazında ele alınmıştır. Buna göre kadınların % 35'i İstanbul, diğerleri ise İstanbul dışı doğumludur. İstanbul dışı doğumluların doğum yerlerine bakıldığında ise karadeniz ve doğu kökenli oldukları görülmektedir. Evli ve çalışan kadınların doğum yerlerinin il bazında dağılımı şöyledir. (TABLO: 2)

TABLO: 2 DOĞUM YERLERİNE GÖRE DAĞILIM

KADINLARIN DOĞUM YERLERİNE GÖRE DAĞILIMI	FREKANS	YÜZDE
İSTANBUL	14	35%
ERZURUM	3	8%
AFYON	2	5%
MALATYA	2	5%
SİVAS	2	5%
TUNCELİ	2	5%
ARDAHAN	1	3%
ARTVİN	1	3%
BİNGÖL	1	3%
BOLU	1	3%
ESKİŞEHİR	1	3%
FATSA	1	3%
GÜMÜŞHANE	1	3%
İZMİR	1	3%
KARS	1	3%
KIRKLARELİ	1	3%
KONYA	1	3%
ORDU	1	3%
SİNOP	1	3%
TRABZON	1	3%
YURT DIŞI(HOLLANDA)	1	3%
Toplam	40	100%

3. İstanbul'da Yaşama Süresi

Araştırma kapsamındaki kadınların çoğunluğu İstanbul dışı doğumlu olup, aileleri başta ekonomik nedenler olmak üzere İstanbul'a göç etmiştir. Görüşülen kadınların %25'i, 26 ile 30 yıl arasında İstanbul'da yaşamaktadır. Kadınlar çalışma ve eş durumlarına bağlı olarak da İstanbul'da yaşamayı tercih etmişlerdir. Eşlerinin ya da kendilerinin mesleki atamalarına ya da evlilik durumlarına bağlı olarak İstanbul'da yaşama süresi en az 5-10 yıl arasında değişmektedir.

Görüşülen kadınların İstanbul'da yaşama süreleri Tablo 3'de görülmektedir .
(TABLO : 3)

TABLO:3 İSTANBUL'DA GRUPLANMIŞ YAŞAMA SÜRESİ

İSTANBULDA GRUPLANMIŞ YAŞAMA SÜRESİ	FREKANS	YÜZDE
26-30	10	25%
5-10	6	15%
16-20	6	15%
21-25	6	15%
11-15	5	13%
31-35	4	10%
36-40	2	5%
40 üzeri	1	3%
Toplam	40	100%

4. Eğitim Durumu

Görüşme yapılan kadınların eşi çalışmayanlar grubunda % 40, diğer grupta da % 20 oranında üniversite mezunu vardır. Ayrıca eşi çalışan kadınlar arasında % 15 oranında açık öğretim mezunu kadınlar yer almaktadır. Genç kuşak kadınların eğitim düzeyindeki yüksekliğe rağmen yaş oranı yükseldikçe eğitim düzeyinin düştüğü gözlenmektedir. Sadece kocası çalışan kadınların % 10'u okuma yazmayı bilmektedir. Bu kadınlar ise okumayı çok istediklerini ancak ekonomik yetersizlikler ve ailenin baskısından dolayı eğitimlerini yarıda bıraktıklarını ifade etmişlerdir.

Üniversiteye gidemeyen kadınlar ise ailelerinin meslek sahibi olmaları konusunda onları yönlendirdikleri ve motive ettikleri gözlenmektedir. Kocası çalışan kadınlarda % 40, diğer grupta ise % 25 oranında lise mezunu bulunmaktadır. Bu kadınların çoğunluğu meslek liselerinde eğitimlerini tamamlayıp staj yoluyla çalışma hayatlarına katılmışlardır. Kocası çalışmayan kadınların eğitim durumu, 4

yıllık üniversite mezunu olmalarına bağlı olarak diğer gruptan yüksek çıkmıştır. Tablo 4’de kadınların eğitim durumu verilmiştir. (TABLO : 4)

TABLO:4 EĞİTİM DURUMU

EĞİTİM DÜZEYİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
L.M	8	40%
Ü.M	4	20%
A.Ö	3	15%
İ.T	2	10%
L.T	2	10%
İ.M	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
Ü.M	8	40%
İ.M	7	35%
L.M	5	25%
Toplam	20	100%

5. Evlilik Yaşı

Araştırma kapsamında görüşülen kadınların evlilik yaşı yüksektir. 20 ile 24 yaş arası evliliğin yapıldığı dönem oranı % 60’dır. Kadınlar ekonomik bağımsızlıklarına önem vermekte, eğitimlerini tamamlamadan evliliğe olumlu bakmadıklarını ifade etmektedirler.

Evlilikte seçici olmakta ve birlikte yaşayacakları erkekleri uzun bir flört döneminden sonra tanımayı tercih ettikleri gözlenmiştir. Eğitim sürelerinin uzunluğuna bağlı olarak kadınlarda evlilik yaşı yükselmiştir. Erken yaşta evlenen kadınların oranı ise % 25’dir. Bu kadınlar da erken yaşta evlendiklerinden dolayı pişman olduklarını ifade etmişlerdir. Özellikle ekonomik güvenceden yoksun ve ailenin denetiminden uzaklaşmak için evliliği kaçış olarak gören bu kadınlar aileden bağımsızlaşmanın tek yolu olarak evliliği tercih ettiklerini aktarmışlardır. Evlilik yaşının dağılımı tablo 5’te gösterilmektedir. (TABLO : 5)

TABLO:5 EVLİLİK YAŞI

EVLİLİK YAŞI	FREKANS	YÜZDE
14-19	10	25%
20-24	24	60%
25-28	6	15%
Toplam	40	100%

6. Evlilikte İlk Eş Durumu

Görüşülen kadınların hepsinin ilk eşidir. Evliliğe bakış açıları ömür boyu beraberlik ilkesine dayanan bu kadınlar için evlilik ve başarı kavramları birbirini karşılar. Evlilikten şikayet eden kadınların sayısı çoğunlukta olduğu halde gerçekten boşanmayı isteyen kadınların sayısı daha azdır.

Eşi çalışmayan bazı kadınlar boşanmayı istediklerini belirtmişlerdir. Eşlerin çalışmamasına bağlı olarak aile içinde yaşanan gerginlikler, boşanmayı istemekte etkili bir faktördür. Ancak kadınlar yalnızlık korkusu ve çocuklardan dolayı eşlerinden ayrılmaya cesaret edemediklerini söylemişlerdir. Ayrılmayı isteyen kadınların hepsi de evliliği, doğru bulmadıklarını şu anki akıllarıyla asla evliliği tercih etmeyeceklerini özellikle vurgulamışlardır. (TABLO : 6)

TABLO:6 EVLİLİKTE İLK EŞ DURUMU

EVLİLİKTE İLK EŞ DURUMU	FREKANS	YÜZDE
EVET	40	100%
Toplam	40	100%

7. Evlenme Biçimi

Araştırma kapsamında ki kadınların % 70'i flört ederek evlenmeyi seçmişlerdir. Karşı cinsi tanıma ve anlama süresinin uzunluğunun evliliğe olumlu etkisi olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir. Eşini seçmede ve karar vermede özgür seçimler yapmak isteyen bu kadınların % 13'ü ise eşleriyle arkadaşlar aracılığıyla tanıştırılmış ve bu tanışma döneminden sonra evliliğe karar verdikleri gözlenmiştir.

Eğitim düzeyinin düşüklüğüne bağlı olarak, görücü usulü evlenen kadınların oranı % 17'dir. Bu kadınlarla yaptığımız görüşmelerde eşlerinin aileleri tarafından belirlendiğini, itiraz etmek noktasında, ne ekonomik ne de iradi olarak güvencelerinin olmadığını açıklamışlardır. (TABLO : 7)

TABLO : 7 EVLENME BİÇİMİ

EVLENME BİÇİMİ	FREKANS	YÜZDE
FLÖRT EDEREK	28	70%
GÖRÜCÜ USULÜ	7	17%
ARKADAŞ ARACILIĞI İLE	5	13%
Toplam	40	100%

4.2.1.2. Çalışma Hayatı

1. Çalışmaya Başlama Yaşı

Kocası çalışan ya da çalışmayanlarda ilk çalışmaya başlama yaşında değişiklik gözlenmemektedir. Eşlerinin işsiz ya da çalışıyor olması kadınların çalışma hayatına girmelerinde etkili bir faktör değildir. Ancak kocası çalışanlar grubunda çalışma hayatı 15-19 yaşları arasında % 60, kocası işsizlerde ise bu oran % 45'dir. Kocası işsiz olanların eğitim düzeylerinin yüksek olması ve eğitim sürelerinin uzunluğu onların çalışmaya başlama yaşını da yükseltmiştir. (TABLO : 8)

TABLO: 8 ÇALIŞMAYA BAŞLAMA YAŞI

ÇALIŞMAYA BAŞLAMA YAŞI	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
15-19	12	60%
20-24	4	20%
25-29	3	15%
30 ve üzeri	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
14-19	9	45%
20-24	8	40%
25-29	2	10%
30 ve üzeri	1	5%
Toplam	20	100%

2. Çalışma Hayatında Yapılan İlk İş

Evli ve çalışan kadınların çalışma hayatlarında yaptıkları işlerin dağılımı Tablo 9’da gösterilmiştir. Görüşülen kadınların % 13’ü öğretmenlik, % 24’ü ise hemşirelik, temizlik işçisi ve konfeksiyon işçisi olmak üzere dağılım göstermiştir. Bunun yanı sıra yapılan ilk işlerin niteliğine bakıldığında muhasebe, çevre ve bilgisayar mühendisliği dışındaki meslekler genelde “kadın işi” olarak anılan işler olmaktadır. Hemşirelik, öğretmenlik, çocuk bakıcılığı, kuaförlük ve pazarlamacılık, sekreterlik gibi meslek alanları kadınlar için ilk akla gelen işlerdir. Kadınların çoğu ilk ekonomik bağımsızlığı kazanmak için yaptıkları bu işleri, daha sonra da geçimlerini sağladıkları meslekler olarak sürdürmüşlerdir. (TABLO : 9)

TABLO: 9 ÇALIŞMA HAYATINDA YAPILAN İLK İŞ

ÇALIŞMA HAYATINDA YAPILAN İLK İŞ	FREKANS	YÜZDE
MUHASEBE	5	13%
ÖĞRETMENLİK	5	13%
TEMİZLİK İŞÇİSİ	3	8%
HEMŞİRELİK	3	8%
KONFEKSİYON İŞÇİSİ	3	8%
BANKACI	2	5%
ÇOCUK BAKICILIĞI	2	5%
MEMURLUK	2	5%
AŞÇILIK	1	3%
BİLGİSAYAR MÜH.	1	3%
ÇAYCILIK	1	3%
ÇEVRE MÜHENDİSİ	1	3%
GİŞE MEMURU	1	3%
ESNAF/ZÜCCACİYE	1	3%
KASİYER	1	3%
KUAFÖR ÇİRAĞI	1	3%
LABORANT	1	3%
MODELİST YARDIMCISI	1	3%
PAKETLEME FABRİKASINDA İŞÇİ	1	3%
PAZARLAMACI	1	3%
SANTRAL MEMURU	1	3%
SEKRETERLİK	1	3%
TEZGAHTAR	1	3%
Toplam	40	100%

3. Çalışmaya Başlama Nedeni

Araştırma kapsamında görüşülen kadınların % 33'ü ekonomik nedenlerle çalışma hayatına adım atmışlardır. Ekonomik yapı bakımından daha çok dar gelirli ailelerin çocukları olan kadınlar kendi paralarını kazanarak hem ailelerine katkıda bulunmak istemiş hem de kendi ihtiyaçlarını karşılayarak ailelerine yük olmamayı tercih etmişlerdir. Ekonomik özgürlük ihtiyacıyla çalışmaya başlayanların oranı ise % 25'dir. Evden bağımsızlaşmak ve aile içinde çocukluktan yetişkinliğe geçtiklerini anlatabilmenin en ikna edici yolu olarak gördükleri çalışma hayatı bu kadınlar için aileye bağımlılığı önleyici ve kendi kararlarını vermede etkin rol oynar. Ayrıca sosyal ilişkiler içinde olarak kendini anlamlı ve değerli hissetmek ve üretici

olarak bir işe yaradığını hissetmek de kadınların çalışmaya başlama nedenleri arasındadır. Tablo 10'da çalışmaya başlama nedenleri verilen cevapların yüksekliğine göre sıralanmıştır.(TABLO : 10)

TABLO:10 ÇALIŞMAYA BAŞLAMA NEDENİ

ÇALIŞMAYA BAŞLAMA NEDENİ	frekans	yüzde
EKONOMİK NEDENLER	13	33%
EKONOMİK ÖZGÜRLÜK	10	25%
EV DEN BAĞIMSIZ OLMAK İÇİN	5	13%
EVE KATKIDA BULUNMAK İÇİN	4	10%
MESLEK SAHİBİ OLMAK	3	8%
SOSYAL İLİŞKİLER İÇİN	2	5%
ZAMANIMI DEĞERLENDİRMEK	2	5%
İŞE YARAMAK İHTİYACI	1	3%
Toplam	40	100%

4. İlk İşi Bulmada Aracı Kanallar

Görüşme yaptığımız kadınlardan sadece iki kişi, kendi çabaları sonucunda çalışacakları işleri bulmuşlardır. Birincil dereceden ilişkilerin kadının hayatındaki önemi iş bulmalarına da yansımıştır. Arkadaşlık ilişkilerinin kadınlar için önemi aileden daha önemli bir yer tutmaktadır.

% 48 oranında kadınlar iş yerlerini arkadaş aracılığıyla bulmuşlardır. Aile de iş bulmayı kolaylaştıran ikinci etkidir. Ancak arkadaş çevresi kadının bağımsız kurduğu ilişkiler olup , aileden daha etkili bir konumdadır. Çünkü kadınlar dertleşebildikleri ve daha açık ilişkiler olarak kurdukları arkadaşlıklarını aile ilişkilerine tercih edebilmekte ve girdikleri iş yerlerinde uzun süre çalışarak yeni arkadaşlıklar geliştirerek, kendi iş bulma kanallarını yaratabilmektedir.(TABLO: 11)

TABLO:11 İLK İŞİ BULMADA ARACI KANALLAR

İLK İŞİN BULUNMASINDA ARACI KANALLAR	FRREKANS	YÜZDE
ARKADAŞ ARACILIĞI İLE	19	48%
AİLE / AKRABA ARACILIĞI İLE	10	25%
GAZETE İLANI	3	8%
ATAMA	3	8%
AFİŞ / PANKART	2	5%
BEN BULDUM	2	5%
TESADÜF	1	3%
Toplam	40	100%

5. Bu İşyerinde Çalışmayı Tercih Etme Nedeni

Her iki grupta da para ve sosyal güvence iş yerini tercih etme nedenidir. Kocası işsiz olan kadınlardan hiçbirinin eşinin işsizliğini çalışma nedeni olarak göstermemesi dikkat çekicidir. Bu durum kadınlar için çalışmanın bir yaşam biçimi olup ev kadınlığına duyulan tepkiyi göstermesi açısından önemlidir.

Aynı zamanda her iki gruptan kadınlar da eşlerinin dışında, dayanabilecekleri sosyal ve ekonomik güvenceye önem vermektedirler. Erkeğin eline bakmamak ve kendi başına ayakta durabilme ihtiyacı kadınlar için bağımsızlığın ön koşuludur.

Bu nedenle, kadınların bulundukları iş yerlerindeki sosyal imkanların yeterliliği , işi sevmese de katlanmak pahasına sürdürmelerine neden olmaktadır. Mesleklerini yapmak istemeleri de kadınların işyeri seçimlerini etkileyen bir faktördür. Kadınlar iş yerlerinde de aile ve arkadaşlık ilişkilerine benzer arkadaşlıklar kurarak, işe duygusal olarak da bağlanırlar.Bu nedenle ortamın çekiciliği de iş yerinin tercih edilmesinde etkili olmaktadır. (TABLO : 12)

TABLO:12 BU İŞYERİNDE ÇALIŞMAYI TERCİH ETME NEDENİ

ÇALIŞTIĞI İŞ YERİNİ TERCİH ETME NEDENLERİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
PARASI İÇİN	6	30%
SOSYAL GÜVENCESİ İÇİN	4	20%
KENDİ MESLEĞİMİ YAPABİLDİĞİM İÇİN	3	15%
ORTAMI SEVDİĞİM İÇİN	3	15%
EŞ DURUMUNDAN TAYİN	1	5%
EV DEN BAĞIMSIZLAŞMAK İÇİN	1	5%
EVİME YAKIN OLDUĞU İÇİN	1	5%
TESADÜF	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
PARASI İÇİN	7	35%
KENDİ MESLEĞİMİ YAPABİLDİĞİM İÇİN	5	25%
KENDİ KURDUĞUM BİR İŞ OLDUĞU İÇİN	2	10%
SOSYAL GÜVENCESİ İÇİN	2	10%
ORTAMI SEVDİĞİM İÇİN	2	10%
BAŞKA BİR İŞ BULAMAMAM. KIZIMIN RAHATSIZLIĞI NEDENİYLE.	1	5%
EVİME YAKIN OLDUĞU İÇİN	1	5%
Toplam	20	100%

6. Şu An Yapılan İş

Görüşme yapılan kadınların büyük bir çoğunluğu öğretmenlik, hemşirelik ve temizlik gibi kadın işi sayılan işlerde çalışmaktadırlar. Mesleki enformasyon alan kadınlar için mesleklerini yapabilmek önemli bir yer tutmaktadır. İlk yaptıkları işler ile şu an yapılan iş arasında belirgin farklılıklar yoktur. İlk yaptıkları işlerle aynı benzerlikler taşıyan iş alanlarına kaymış olanlar arasında sadece görüştüğümüz bir kadın öğretmenliği bırakıp gazeteciliğe geçebilmiş bu konuma da arkadaşlık ilişkilerinin aracılığıyla ve onların desteğiyle geçebildiğini belirtmiştir.

TABLO:13 KADINLARIN YAPTIKLARI İŞ

ŞU AN YAPILAN İŞ	FREKANS	YÜZDE
ÖĞRETMENLİK	4	10%
TEZGAHTAR	4	10%
HEMŞİRELİK	3	8%
TEMİZLİK	3	8%
MEMURLUK	2	5%
LABORATUAR TEKNİSYENİ	2	5%
MUHASEBE	2	5%
TERZİLİK	2	5%
AŞÇILIK	2	5%
YÖNETİCİLİK	2	5%
BİLGİSAYAR DESTEK	1	3%
ÇAY VE TEMİZLİK İŞLERİ	1	3%
ÇEVRE MÜHENDİSİ	1	3%
EMLAKÇILIK	1	3%
HOSTESLİK/ KABİN MEMURLUĞU	1	3%
İMAR-KALEM ŞEFİ	1	3%
KUAFÖR	1	3%
MUHABİR	1	3%
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK	1	3%
SANTRAL OPERATORÜ	1	3%
SATIŞ KOORDİNASYONU	1	3%
SEKRETERLİK	1	3%
TEMİZLİK ŞEFİ	1	3%
ÜTÜ YAPMAK	1	3%
Toplam	40	100%

7. İşin Seçilmesinde Etkili Olan Faktörler

Kadınlar çalışacakları işin seçimlerinde söz hakkına sahip olduğu Tablo 14’de görüldüğü gibidir. Eşin işsiz ya da çalışıyor olması, görüşme yaptığımız kadınların iş tercihlerinde etkili olmamaktadır. Eşlerin her ikisinin de çalıştığı grupta görüştüğümüz kadınlardan ikisi ailelerinin korumacı yaklaşımlarından dolayı devlet

memurluğunun güvenceli ortamında çalışmaları yönünde yönlendirildiklerini belirtmişlerdir. İş seçiminde eşin etkili olduğunu söyleyen diğer görüştüğümüz bir kadın ise kendisinin asıl mesleğinin muhasebecilik olduğunu ve mesleğini yapmak istediği halde eşinin açtığı işyerinde çalışması yönünde duygusal baskı altında kaldığını ifade etmiştir.

Kocası çalışmayanlar arasında ise sadece bir kişi mesleği olan hemşireliği seçerken ailesinin etkisinden bahsetmiştir.

“Dedem karar verdi. Burada çalışma istemiyordum. Dedem saygınlığı açısından iyi olur dedi. Benim şimdiki aklım olsaydı istemezdim”

Kocası çalışmayan kadınların % 95’i iş seçimlerinin kendi kararları olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak anketin sonlarına doğru bu cevapla çelişkili ifadelerde bulundukları gözlenmiştir. Tablo 15’den anlaşılabacağı gibi kocası çalışmayan kadınlarda, yapılan işten duyulan memnuniyetsizlik daha fazladır. Özellikle üniversite mezunu olan kadınlar bulundukları iş yerlerini zorunlu olarak seçmek durumunda kaldıklarını eşlerinin çalışmamasından dolayı istedikleri seçenekleri yaratmada çaresizliklerini belirtmişlerdir. (TABLO : 14)

“Büro açacaktım. Ama eşimin çalışmaması buna engel oldu.Bir patrona bağlı olarak çalışmak çok eziyetli. Eşimin işsizliği işyerinde blöf atmama engel oluyor. Yaptığım işi daha sahiplenmem gerekiyor. İtiraz etme hakkım yok. Mesela git diyorlar Adana’ya, çocuğum var gidemem diyemiyorum. Çünkü güvencem yok. Bu nedenle kurmak istediğim büro hayali de elimdeki tek güvencemi riske atmak olacağından isteklerimden vazgeçmek zorunda kalıyorum. Kısacası eşimin çalışmaması dezavantaj oluyor.”

TABLO:14 İŞİN SEÇİLMESİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

YAPILAN İŞİN SEÇİLMESİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
BEN	17	85%
AİLEM	2	10%
EŞİM	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
BEN	19	95%
AİLEM	1	5%
Toplam	20	100%

8. Yapılan İşten Memnun Olma Düzeyi

Yapılan işten memnunluk derecesi kocası çalışan kadınlar için tatmin edici olarak görülmektedir. Eşlerin çalışması durumunda kadınların yaptıkları işten memnun olma düzeyi yüksektir. Çünkü bu kadınlar çalışmayı zorunluluktan önce kendi varoluşları için bir ihtiyaç, yeni bir soluk olarak tanımlamaktadırlar. Çalışma yaşamını evden bağımsızlaşmanın aracı olarak gören bu kadınlardan % 35'i, bulundukları işten çok memnun olduklarını söylemişlerdir.

Kocası çalışmayanlar da ise durum farklıdır. Memnuniyetsizlikle ilgili ifadeler eşin işsizliğine bağlı olarak açıklanır. % 25 oranında memnunum diyen kadınlar aslında memnun olmaktan başka seçenekleri olmadığını belirtmişlerdir. % 40 oranında işten çok memnun olduklarını söyleyenler için, yaptıkları işe duydukları sevgi evdeki gergin ve yorucu tempodan kurtulmak anlamında önemli bir etkidir. (TABLO :15)

“Ben işimin kölesiyim. Tümüyle aklımı işe vakfedebilirim. Araştırmacı ruhluyumdur. İsteyken evin telaşesinden kurtulup farklı bir ortamda nefes almak bana çok iyi geliyor. Bu nedenle işimi çok seviyorum.

“İşte her gün masamın tozunu alıyorum. Kalemlerimi topluyorum. Masama sarılıp öpesim geliyor. Bana ait ve sorun çıkarmayan tek alan bu iş. Burada yaptıklarımın farkedildiğini hissediyorum. Bu yüzden işimden çok memnunum.”

TABLO: 15 YAPILAN İŞTEKİ MEMNUNLUK DÜZEYİ

YAPILAN İŞTEN MEMNUN OLMA DÜZEYİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
MEMNUNUM	9	45%
ÇOK MEMNUNUM	7	35%
ORTA	4	20%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ÇOK MEMNUNUM	8	40%
MEMNUNUM	5	25%
ORTA	4	20%
MEMNUN DEĞİLİM	2	10%
HİÇ MEMNUN DEĞİLİM	1	5%
Toplam	20	100%

9. Çalışmaktan Duyulan Memnunluk Düzeyi

Kocası çalışanlar grubunda % 40,kocası işsiz olan kadınlarda % 55 oranında çalışmaktan çok memnun olduklarını belirtmişlerdir. Çalışmak hem ekonomik olarak bağımsızlığı hem de özgürlüğü sağladığı için kadınlar için değerlidir. Ancak Kocası çalışmayan kadınların çalışmaktan duydukları memnunluk düzeyi diğer gruba göre farklılıklar göstermektedir. çalışmayı bir zorunluluk olarak gören bu kadınlar işin niteliği ne olursa olsun (bilgisayar destek danışmanı, tezgahtar, temizlik işçisi) sürekli çalışmak durumunda olmaları, erken yaşlarda başlayan çalışma hayatının getirdiği yorgunluğun onları yıprattığını belirtmişlerdir. Artık dinlenmek ve kendi kendilerine zaman ayırmanın tercihlerinin başında geldiğini söylemişlerdir.

Eşlerin her ikisinin de çalıştığı grupta görüştüğümüz kadınlar ise çalışıyor olmanın avantajlarından bahsederek memnunluk düzeyini belirtmişlerdir. Bu grupta hiçbir kadın çalışıyor olmaktan mutsuz değildir. (TABLO : 16)

“Ev kadını olmaktan kurtuldum,sosyal oldum daha rahat oldum.”

“Evde durmak,gün yapmak bana göre değil. Evde tam bir kısır döngü var.”

“Çalışmak insanı dinç tutuyor. Yararlı oluyorsun. Toplum içinde toplumu gözlüyorsun, çevrene karşı daha duyarlı oluyorsun. Oturup dedikodu yapmaktansa yararlı olmak daha güzel. “

TABLO:16 ÇALIŞIYOR OLMAKTAN MEMNUN OLMA DÜZEYİ

ÇALIŞIYOR OLMAKTAN MEMNUN OLMA DÜZEYİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
MEMNUNUM	10	50%
ÇOK MEMNUNUM	8	40%
ORTA	2	10%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ÇOK MEMNUNUM	11	55%
MEMNUNUM	5	25%
ORTA	2	10%
HİÇ MEMNUN DEĞİLİM	1	5%
MEMNUN DEĞİLİM	1	5%
Toplam	20	100%

10. Kadının Eşinin Çalışma Hayatını Destekleme Düzeyi

Her iki grupta da eşlerin çalışan kadınları destekleme düzeyi, görüşülen kadınlara göre istenilen düzeyde değildir. Özellikle eşi çalışmayan kadınlarda bu oran daha düşüktür. Çalışan eşler, kadınların çalışma hayatlarının, ev işlerini

aksattığı ya da kendilerine ve ailesine gerekli özen göstermediğini bahane ederek “çok yoruluyorsan işten çık” imalarıyla karşı karşıya kaldıklarını söylemişlerdir. Eşleri işsiz olan kadınlar ise, kendilerinin çalışıyor olmalarının eşlerinde belirsiz bir kıskançlık ve onların dile getirişyle huysuzluk gösterdikleri, yaptıkları işin niteliğinin küçümsendiğini ya da ciddiye alınmadığını çeşitli eleştiri ve sitemlerle kendilerine yansıtıldığını ifade etmişlerdir. İlişkideki yakınlık düzeyi ve eşlerin çalışma durumuna bağlı olarak kadınların çalışma hayatlarının desteklemesinde artış olduğu görülmektedir.(TABLO : 17)

TABLO:17 EŞİN ÇALIŞMAYI DESTEKLEME DÜZEYİ

EŞİN ÇALIŞMAYI DESTEKLEME DÜZEYİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
DESTEKLİYOR	8	40%
ÇOK DESTEKLİYOR	8	40%
ORTA	4	20%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ORTA	7	35%
ÇOK DESTEKLİYOR	7	35%
DESTEKLİYOR	3	15%
DESTEKLEMİYOR	2	10%
HİÇ DESTEKLEMİYOR	1	5%
Toplam	20	100%

11.Çevrenin Kadının Çalışmasını Destekleme Düzeyi

Toplumsal değer yargılarının kadının çalışma hayatına bakışında kocası çalışan ve çalışmayanlar arasında belirgin farklar tespit edilmiştir. Eşleri çalışan kadınların çalışması %65 oranında desteklediği , diğer grupta ise bu oranın %35 olduğu tespit edilmiştir. Buna neden olarak erkeğin çalışmamasına çevrenin duyduğu tepkidir. Bu kadınlar eşlerini tembelleştirdikleri ve rahata alıştırdıkları yönünde eleştirilmişlerdir. Erkekler tarafından, kendilerinin dile getirdiği gibi ”kullanıldıkları

ve sömürüldükleri” yönünde aile ve arkadaşlık ilişkileri içerisinde eleştirildiklerini belirtmişlerdir. Eşleri çalışmayan kadınların bazıları ise çalışarak, eşlerinden bağımsızlaştıkları yönünde çevreden aldıkları desteğin onları motive edip yönlendirdiklerini belirtmişlerdir. (TABLO : 18)

TABLO:18 ÇEVRENİN KADININ ÇALIŞMASINI DESTEKLEME DÜZEYİ

ÇEVRENİN ÇALIŞMAYI DESTEKLEME DÜZEYİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
DESTEKLİYOR	13	65%
ÇOK DESTEKLİYOR	6	30%
ORTA	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
DESTEKLİYOR	7	35%
ORTA	6	30%
ÇOK DESTEKLİYOR	6	30%
DESTEKLEMİYOR	1	5%
Toplam	20	100%

12.Çalışma Saatleri

Araştırma kapsamında görüştüğümüz , kocası çalışmayan kadınların çalışma saatleri diğer gruba kıyasla yüksek çıkmıştır. Kocası işsiz kadınlar çalışma saatlerindeki uzunluktan şikayetçi fakat çaresiz olduklarını, herhangi bir güvenceden yoksun oldukları için ne olursa olsun işlerini sahiplenip daha sıkı çalışarak gerekirse fazladan iş alarak iş güvencelerini garantiye alma yoluna gittiklerini belirtmişlerdir. (TABLO : 19)

“İnsanlarla didişiyorum. Olay şu; iş ne kadar bana bağımlı kalırsa, bu iş bana aittir. Bütün iş yerlerinde , işleri kendi üstüme çekmiş ve kilit adam olmuşumdur. O işteki garanti insan olabilmek için ve yerimi korunmak için!”

TABLO: 19 ÇALIŞMA SAATLERİ

HAFTA İÇİ ÇALIŞMA SAATLERİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
9	8	40%
10	4	20%
8.5	3	15%
5	2	10%
11	1	5%
9.5	1	5%
8	1	5%
Toplam	20	100%
Ortalama	8.8	
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
10	5	25%
12	4	20%
9	3	15%
8	3	15%
8.5	2	10%
10.5	1	5%
9.5	1	5%
6	1	5%
Toplam	20	100%
Ortalama	9.6	

13. Ek Mesai Yapma Düzeyi

Görüştüğümüz kadınların mesai yapmalarının da kocalarının çalışma durumlarına göre değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir.(TABLO:20) Eşi işsiz olan kadınlar % 70 oranında mesai alırken, kocası çalışanlarda bu oran % 25’dir. Her iki grupta da kadınlar mesai yapmaktan şikayetçidirler. Ancak tercih noktasında eşleri çalışanlar daha esnek davranırken eşi çalışmayan kadınlar işlerini kaybetmemek için her mesaiye kalmak zorunluluğunda olduklarını belirtmişlerdir. (TABLO:20)

TABLO:20 MESAI YAPMA DÜZEYİ

MESAI YAPMA DURUMU	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
HAYIR	15	75%
EVET	5	25%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EVET	14	70%
HAYIR	6	30%
Toplam	20	100%

14. Mesai Yapılan Zamanlarda Aile İçerisinde Sorun Yaşama Düzeyi

Görüşme yaptığımız kadınların eşlerinin çalışmasına bağlı olarak mesai yapma durumlarında sorun yaşadıklarını söyleyenlerin oranı % 55’dir. Eşlerinin işsiz olmasına bağlı olarak % 67 oranında sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Her iki grupta da yaşanan sorunların niteliği Tablo 22’de gösterildiği gibidir. Sadece kadının çalıştığı durumlarda evle ve çocukla ilgilenmeye vakit bulamadıkları için duyulan suçluluk duygusu daha fazladır. Bu kadınlar parçalandıklarını evin hem erkeği hem de kadını olmanın getirdiği sinir bozucu yorgunluğun, evdeki gerginliği ve huzursuzluğu arttırdığı yönünde ifadelerde bulunmuşlardır. (TABLO : 21)

TABLO:21 YAPILAN MESAINİN AİLEDE SORUN YAŞAMAYA ETKİSİ

MESAINİN AİLEDE SORUN YAŞAMAYA ETKİSİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVET	6	55%
HAYIR	5	45%
Toplam	11	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EVET	10	67%
HAYIR	5	33%
Toplam	15	100%

15.Mesai Yapılan Zamanlarda Yaşanan Sorunların Niteliği

Görüşme yaptığımız kadınların aile içerisinde yaşanan sorunların niteliğinde benzerliklere rastlanmış, sorun oranı eşin çalışmadığı durumlarda daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Eşleri çalışan kadınların % 21'i, kocası çalışmayanlarda ise % 36'sı çocuklarıyla yeterince ilgilenemedikleri için sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Evdeki işlerin aksaması ve eşlerin bu konuda desteğinin olmaması kadınların sorunları arasındadır.

Hem evde hem de iş yerinde çalışan kadınlar, bu koşturmacanın sonunda daha çok yorularak ve yıpranmış olarak çıkmaktadırlar. Özellikle eşi işsiz olan kadınların ailelerinde ek mesai almalarından dolayı yaşadıkları sorunlar daha belirgindir. Yaşanan sorunların niteliği Tablo22'de gösterilmiştir. Bu kadınlar zaman zaman ücretsiz mesaiye kalmak durumunda olduklarını bundan dolayı eşleriyle tartıştıklarını ifade etmişlerdir.

Ağır tempo altında yıpranan kadınlar kendi deyimleriyle kurdukları denge sayesinde bu sorumlulukların altından kalkmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Ancak erkeklerin alması gereken sorumlulukları irdelemek yerine çözümü yine kadın olan başka yardımcılarından beklediklerini söylemişlerdir. (TABLO : 22)

TABLO:22 MESAI YAPILMASI İLE AİLEDE YAŞANAN SORUNLARIN NİTELİĞİ

MESAI YAPILMASI İLE YAŞANAN SORUNLARIN NİTELİĞİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVDEKİLERE VAKİT AYIRAMIYORUM	4	29%
ÇOCUĞUMLA YETERİNCE İLGİLENEMİYORUM	3	21%
EVDEKİ İŞLER AKSIYOR	3	21%
İKİ KAT FAZLA YORULUYORM	2	14%
KENDİME VAKİT AYIRAMIYORUM	2	14%
Toplam	14	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ÇOCUĞUMLA YETERİNCE İLGİLENEMİYORUM	5	36%
EVDEKİ İŞLER AKSIYOR	5	36%
İKİ KAT FAZLA YORULUYORM	3	21%
STRESE GİRİYORUM VE PANİK OLUYORUM	1	7%
Toplam	14	100%

“ Bu kadar sorumluluğu kaldırmak çok sinir bozucu. İstemesen de yapmak zorundasın. Yoksa ilişki hasar görür.”

“Hepsi çok ağır geliyor.Ama denge önemli. Çocuğu kreşten alıyorum. Eşimle ilgileniyorum. Yemek yapıyorum. O kadar zor ki. Bir yardımcı kadın şart.”

“Oğlumun ne olacağı sorunu. Yemek ya da ev ne olacak.Parasız mesai yaptığımda eşim neden boşuna yoruluyorsun, aynı zamanda oğlunu ihmal ediyorsun diyor. Geriliriz, kavga ederiz.”

16. Evliyken Çalışmama Durumunda Aile içinde Yaşanan Değişiklikler

Görüşme yaptığımız her iki grupta evliyken çalışmama durumu ancak hamilelik dönemi sonrasında alınan ücretsiz izinler nedeniyle gerçekleşmiştir.

Her iki gruptaki kadınların %70'i çalışmama durumlarına bağlı olarak, aile içinde değişiklikler yaşandığını, bu dönemlerde kendilerini yetersiz ve değersiz hissettiklerini ifade etmişlerdir. (TABLO : 23)

TABLO:23 ÇALIŞMAMA DURUMUNDA AİLE İÇİNDE YAŞANILAN DEĞİŞİMLERİN DÜZEYİ

ÇALIŞMAMAK AİLEDE DEĞİŞİKLİK YARATIYOR MU ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
DEĞİŞİKLİK YARATIYOR	7	70%
DEĞİŞİKLİK YARATMIYOR	3	30%
Toplam	10	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
DEĞİŞİKLİK YARATIYOR	6	67%
DEĞİŞİKLİK YARATMIYOR	3	33%
Toplam	9	100%

Söz haklarının olmadıklarını belirten bu kadınlar ikinci planda kaldıklarını, hareket alanlarının daraldığını ve ev kadını olmaktan bunaldıklarını bildirmişlerdir. Tablo 24’de kadınların çalışmamalarına bağlı olarak eşlerle arasındaki değişimler ve aile içindeki konumuyla ilgili olarak değerler verilmiştir. (TABLO : 24)

“Alışverişte ondan para istemek beni rahatsız ediyor. Başarısız hissediyordum. İlişkide mahkumiyet hissi yaşıyordum. Şimdi ise öyle değil. Kapıyı bile gösterebiliyorum. “

TABLO:24 EVLİLİK DÖNEMİNDE ÇALIŞMAMA HALİNİN AİLE İLİŞKİLERİNDE YARATTIĞI DEĞİŞİKLİKLERİN NİTELİĞİ

ÇALIŞMAMA HALİNİN AİLE İLİŞKİLERİNDE YARATTIĞI DEĞİŞİKLİKLERİN NİTELİĞİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
ÇOK BUNALDIM,ÖZGÜRLÜĞÜM KISITLANDI	2	17%
İKİNCİ PLANDAYDIM SÖZ HAKKIM YOKTU	2	17%
KENDİMİ GÜVENSİZ / YETERSİZ HİSSETTİM	2	17%
ÖZGÜVENİM YOKOLDU	2	17%
ÇOCUĞUMLA YAKINLAŞTIM	1	8%
EVDE OTURMAKTAN SIKILDIM RUH HALİM BOZULDU	1	8%
EŞİMLE HİÇBİR YERDE EŞİT DEĞİLDİM	1	8%
EV KADINI OLAMAYACAĞIMI ANLADIM	1	8%
Toplam	12	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
KENDİMİ GÜVENSİZ / GÜÇSÜZ HİSSETTİM	3	30%
EŞİMDE BENDE İŞSİZ KALDIĞIM İÇİN HUZURSUZLUK YAŞADIK	2	20%
İSTEDİĞİM ŞEYLERİ ALAMADIM	1	10%
ÇOK PASİFİZE OLDUM	1	10%
İKİNCİ PLANDAYDIM SÖZ HAKKIM YOKTU	1	10%
İLİŞKİDE MAHKUMİYET HİSSİ YAŞIYORDUM.	1	10%
SÜREKLİ TARTIŞIYORDUK.	1	10%
Toplam	10	100%

4.2.1.3. Çalışma İle İlgili Değerler

1. Kadınlar Ekonomik Olarak İhtiyaçları Olmasa da Çalışmayı tercih Ediyor

Araştırma kapsamında görüştüğümüz kadınların geneli ihtiyaç olmasa da çalışmayı tercih ettiklerini söylemişlerdir. Hem kocası hem de kendisi çalışan kadınlar başta çocuk olmak üzere aileleriyle ilgilenebilmek ve kendilerini sıkıntıya sokmamak için % 10 oranında çalışmayı istemeyeceklerini belirtmişlerdir. (TABLO : 25)

TABLO:25 İHTİYACINIZ OLMASA YİNE DE ÇALIŞMAYI TERCİH EDER MİYDİNİZ

İHTİYACINIZ OLMASA YİNE DE ÇALIŞMAYI TERCİH EDER MİYDİNİZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVET	18	90%
HAYIR	2	10%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EVET	15	75%
HAYIR	5	25%
Toplam	20	100%

Eşi çalışmayan kadınların %25'i ise kendi hobilerine zaman ayırmak ve yeteneklerini geliştirecek sosyal faaliyetlere katılmak, okuyup yazmak gibi ihtiyaçlarını karşılamayı tercih edeceklerini belirtmişlerdir.

2. İhtiyaç olmasa da Çalışmayı İstemenin Nedenleri

Kadınların çalışmayı tercih etme nedenleri Tablo 26'da belirtildiği gibidir. Kadınlar artık çalışma hayatını bir varoluş biçimi olarak algılamakta evden ve eşten bağımsızlaşmanın, kendine ait ilişkiler kurarak sosyal çevre oluşturabilmenin kimlik sahibi olmak açısından değerli olduğunu düşünmektedirler. Evdeki yorgunluğun mükafatı olmadığını bildiklerini, hiç değilse çalışırken kendilerin üretken ve yararlı hissettiklerini ifade etmişlerdir. Görüşme yaptığımız kadınların genelinde topluma ve insanlara yararlı olabilmek kriteri dikkat çekicidir. Ancak kendilerini yararlı gördüklerinde anlamlı hissetmeleri evdeki adanmış hayatlarını iş hayatlarına yansıtmaları açısından önemlidir.

Ekonomik olarak ihtiyaç olmasa da kadınlar çalışmayı bir gereklilik olarak görmektedirler. Yeni insanlarla tanışabilmek, ve yeni durumlarda kendi özelliklerini fark edebilecekleri ortamlara ihtiyaç duymaktadırlar. Ve bu koşulların ev hayatında olmadığını belirterek, annelerinden farklı olarak eşlerine bağlı olmak yerine, kendi

ayakları üzerinde her koşulda durabilmeyi istediklerini belirtmişlerdir. Kadınların evlilik biçimleri her ne kadar anlaşarak, flört ederek kurulan ilişkiler olsa da kadın son kertede ne eşlerine ne de ailelerine güvenmektedir. Bu sebeple çalışma hayatının sağladığı güven eşin ya da ailenin kadınlara vereceği güvenden daha değerli ve anlamlıdır. (TABLO : 26)

“Ele bakan birisi olmak istemiyorum. Eşime güvenmiyorum. Boşandığım durumda kendi ayaklarımın üstünde durabilmeliyim. “

“Ekonomik olarak özgürlüğümün olması güzel bir şey. Kendimi geliştiriyorum. Güvenim artıyor ve çevrem gelişiyor”

“Evde boş oturmak bana göre değil. Bir işe yaramalıyım ki kendimi iyi hissedebileyim.”

TABLO:26 ÇALIŞMAYI TERCİH ETME NEDENLERİ

ÇALIŞMAYI TERCİH ETME NEDENLERİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
KENDİMİ ÜRETKEN/ DAHA YARARLI HİSSEDİYORUM	7	21%
EVDE BOŞ OTURMAK / EV HANIMLIĞI BANA GÖRE DEĞİL	6	18%
KENDİMİ İYİ,GÜVENLİ HİSSETMEK İÇİN	5	15%
SOSYALLEŞMEK,KENDİNİ GELİŞTİRME, ÇEVRE EDİNME	4	12%
KENDİ GELECEĞİM İÇİN/ SOSYAL GÜVENCE, EMEKLİLİK VB.	3	9%
BENİM İÇİN BİR VAROLUŞ BİÇİMİ	2	6%
ÇALIŞIRKEN DAHA ÖZGÜR OLUYORUM	2	6%
EKONOMİK ÖZGÜRLÜK	2	6%
HAYATA FARKLI BİR BAKIŞ KAZANDIRIYOR	2	6%
ÖZGÜVENİN GELİŞİYOR	1	3%
Toplam	34	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ÜRETKEN, YARATICI VE YAPICI OLMAK İÇİN	8	29%
EKONOMİK ÖZGÜRLÜK	4	14%
BOŞANDIĞIN DURUMDA KENDİM AYAKLARIMIN ÜZERİNDE DURURUM	3	11%
ÇALIŞMAYI SEVİYORUM	3	11%
ÇALIŞTIĞIMDA KENDİME GÜVENİM TAM OLUYOR	3	11%
NE KOCAMDAN NEDE BAŞKASINDAN PARA İSTEYEMEM	2	7%
SOSYALLEŞMEK	2	7%
BAĞIMSIZ İLİŞKİLERDE KENDİMİ DAHA İYİ TANIMAK	1	4%
ÇOCUKLARLA İLGİLENMEK, HEM ERKEK HEM KADIN OLMAK ÇOK YORUCU	1	4%
ÖZGÜRLÜĞÜM İÇİN	1	4%
Toplam	28	100%

3. Seçme Şansının Olması Durumunda Meslek Seçimi

Topluma yararlılık ilkesini göz önünde bulunduran kadınların genelinin öğretmenlik, avukatlık, gazetecilik, doktorluk ve hemşirelik tercih ettikleri meslekler arasındadır. Sorunları çözmek, değiştirmek, sıkıntılarına çareler

bulmak, insanları kurtarmak ve eğitmek kadınların ilgi alanındadır. Bir başkasının iyiliği için çalışmak ve çabalamak ve bu çabanın karşılığını görebilmek kadınları mutlu etmektedir.(Tablo:27)

Eşi işsiz olan kadınları tercihleri de diğer grupla benzerlik gösterse de bazı farklar vardır. Bu kadınların eğitim düzeyi daha yüksek olup meslek tercihlerinde benliklerine uygun ve kendilerini geliştirebilecekleri alanlara duyulan ihtiyaç daha fazladır. Yarar ilkesi ikinci planda olup kendi tercihleri ön plandadır. Arkeolog, muhasebe ticaret ve grafikerlik gibi meslek dallarında başarılı olacaklarına inanan kadınlar çoğunlukla bu gruptadır.

Kocası çalışan kadınların hepsi farklı bir mesleği (öğretmenlik, memurluk vb.) eşlerine, çocuklarına ve eve daha çok zaman ayırmak için tercih ederken diğer gruptaki kadınlarda ise sayılan maddelerin dışında zamanı, kendi istek ve hobileri için de kullanmak istedikleri için farklı meslekleri yapmak istediklerini belirtmişlerdir. (Tablo:28)

TABLO:27 KADINLARIN YAPMAK İSTEDİKLERİ MESLEKLER

KADINLARIN YAPMAK İSTEDİKLERİ MESLEKLER	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
ÖĞRETMEN	7	35%
AVUKAT	2	10%
GAZETECİLİK/ RADYO/TV	2	10%
HOSTESLİK	1	5%
DOKTOR	1	5%
HALKLA İLİŞKİLER	1	5%
HEMŞİRELİK	1	5%
KENDİ İŞİMİ KURMAK İSTERDİM	1	5%
MEMURLUK	1	5%
MUHASEBE	1	5%
STİLİSTLİK	1	5%
VETERİNER	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
GAZETECİLİK	4	20%
ÖĞRETMENLİK	3	15%
AVUKATLIK	2	10%
AYNI MESLEK	2	10%
HEMŞİRELİK	2	10%
AKADEMİSYENLİK	1	5%
ARAŞTIRMACI	1	5%
ARKEOLOG	1	5%
GRAFİKERLİK	1	5%
MEMUR	1	5%
MUHASEBE	1	5%
TİCARET	1	5%
Toplam	20	100%

TABLO:28 KADINLARIN FARKLI MESLEK YAPMAYI İSTEME NEDENLERİ

KADINLARIN FARKLI MESLEK YAPMAYI İSTEME NEDENLERİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
İNSANLARA YARDIMCI OLMAK/ HİZMET ETMEK	7	35%
İNSAN İLİŞKİLERİ VE TEMPO AÇISINDAN DAHA HAREKETLİ	4	20%
BOŞ VAKİT ÇOK OLUNCA ÇOCUK VE EVLE İLGİLENİRDİM	3	15%
BU MESLEK BENİM KİŞİLİĞİMEDE ÇOK UYUYOR	2	10%
BAYANLAR İÇİN UYGUN BİR MESLEK	2	10%
GARANTİLİ, SOSYAL GÜVENCESİ VAR	1	5%
ZEVK ALARAK YAPIYORUM	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
İNSANLARA YARDIM/HİZMET ETMEK İÇİN	5	25%
HAREKETLİ/ZEVKLİ/ HEYECANLI	5	25%
SAATLERİ BELLİ	3	15%
GÜVENLİ/ GARANTİLİ	2	10%
KARİYER	1	5%
RAHAT	1	5%
ÇİZGİLERİMLE KENDİMİ VE HAYATI DAHA İYİ İFADE EDEBİLMEK İÇİN	1	5%
İŞİMİ ÇOK SEVİYORUM	1	5%
EVİME VE ÇOCUĞUMA DAHA ÇOK VAKİT AYIRMAK İÇİN	1	5%
Toplam	20	100%

4. Yapılan Meslekle İlgili Başka İşyerlerini Tercih Etme Durumu

Her iki grupta da mesleği ile ilgili olarak daha iyi bir yere geçme isteği yüksek çıkmıştır. Tablo 29’da görüldüğü gibi kadınların işlerini değiştirme tercihleri çeşitlidir.Ekonomik olarak ve kariyer açısından daha iyi gördükleri iş yerlerine girmek isteyen kadınların iş değiştirme nedenleri Tablo : 29’da belirtilmiştir (TABLO : 29)

TABLO:29 MESLEĞİ İLE İLGİLİ DAHA İYİ BİR İŞYERİNE GEÇME DURUMU

MESLEĞİ İLE İLGİLİ DAHA İYİ BİR İŞYERİNE GEÇME DURUMU	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVET	14	70%
HAYIR	6	30%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EVET	13	65%
HAYIR	7	35%
Toplam	20	100%

Kendi iş yerini kurmak isteyen kadınlardan biri iş saatlerini kendine göre ayarlayarak hem ev hem de iş hayatının kolaylaşacağını belirtmiştir.Yeteneklerini sergilemek ve fark edilmek adına yeni bir iş yeri tercihinin kadınları yönlendirdiği tespit edilmiştir.

Kocası çalışanlar grubunda olan kadınlardan başka bir iş yerine girmek istemeyenler için çalışma ortamı ve kurulan arkadaşlık ilişkilerine verilen değer önemli olmaktadır. Ayrıca alışkanlıklar ve eğitim durumunun yeterli olmaması gibi nedenler daha iyi bir işyeri isteğini engelleyen faktörler olarak belirtilmiştir.

Kocası çalışmayan kadınlarda ise durum duygusal bağlılık ve alışkanlıklardan çok güvence ve garanti adına konumlarını koruma reflekslerinin olduğunu belirtmişlerdir. Eğitim durumlarının piyasa koşullarında tercih edilen kişiler olmalarını sağladığı halde iyi bir işyeri isteyecek kadar hırslı olmadıklarını ifade etmişlerdir. İyi bir işyerinin daha çok çalışmak ve performans göstermekle eş tutan kocası çalışmayan kadınlar hem evde hem de işyerinde aynı güçlü kadın pozisyonunda durabilmenin kendileri için yıpratıcı olduğu kadınların dillendirdikleri nedenler arasında yer almaktadır. Kariyer yapma isteği her iki grupta da beklenen düzeyde değildir. Görüştüğümüz kadınların çoğu iş ortamı ve aldığı eğitim yükselmesine olanak sağladığı halde kariyer sahibi bir konumda olmayı tercih

etmediklerini özellikle belirtmişlerdir. Tablo:30’de görüşme yaptığımız kadınların ifadeleri verilmiştir. (TABLO : 30)

“İş hayatında kariyer edinmek gibi bir derdim yok. Kariyer edinmenin yollarını uygulamak bana göre değil.”

“Oysa bütün organizasyon benim sırtımda olduğu halde işi yapan gözüken başkaları olur. Yalakalık bana göre değil. Altımdakileri hep korurum. Bu da kariyer için büyük kayıp oluyor.Kendim için yapmadıklarımı bana bağlı olarak çalışanlar için yaparım.”

“Kariyeri elde etmek değil de sürdürmek ağır sanırım. Mesela ona göre yaşam biçimin olacak. Perişan halde işe gidemezsin. İşe geç kalamazsın. Ailece görüşmemiz gerekecek, iş ilişkilerim olacak. Oysa eşim hiç sosyal değildir. Kendi seçtiği kişiler dışında kimseyle görüşmez. Müdürümün eşimle ilgili herhangi bir önyargısı beni huzursuz edecek. Çünkü eşim hoşlanmadığı şeylerde açık tavır koyar. O insanlarla belli bir uyum içinde ilişkileri sürdürebilme de çok zor. İnsan olarak sevmiyorum ki akşam evime davet edip yemek hazırlayayım ya da onun çayını içiyim.Yani şey gibi.Ne gelip senin yemeğini yiyeyim ne de sana minnet duyayım. Aslında kariyer için böyle düşünmemem gerekiyor. Ama elimde değil.”

TABLO:30 MESLEĞİ İLE İLGİLİ DAHA İYİ BİR İŞYERİNE GEÇMEYİ İSTEME NEDENLERİ

MESLEĞİ İLE İLGİLİ DAHA İYİ BİR İŞYERİNE GEÇMEYİ İSTEME NEDENLERİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
Evet ise neden		
KONUM,KARIYER	4	20%
MADDİ AÇIDAN DAHA İYİ	3	15%
ÇALIŞMA ORTAMI/ ŞARTLARI	2	10%
GELECEĞİ OLDUĞU İÇİN	1	5%
DAHA İYİ ŞEYLER YAPACAĞIMI DÜŞÜNDÜĞÜM İÇİN	1	5%
DEVLET SEKTÖRÜNDE DAHA GÜVENİLİR ÇALIŞMAK	1	5%
HERŞEYİ İLE BANA AİT	1	5%
Hayır ise neden?		
İŞ YERİ ORTAMINDAN MEMNUNUM	2	10%
ALİŞKANLIK	2	10%
MADDİ AÇIDAN BENİ TATMİN EDİYOR	1	5%
TAHSİLİM OLMADIĞI İÇİN HAYAL BİLE KURMADIM,ORTAMDAN VE İŞİMDEN MEMNUNUM	1	5%
GELECEK AÇISINDAN GARANTİLİ	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
Evet ise neden		
EKONOMİK OLARAK DAHA İYİ	4	16%
KENDİMİ GELİŞTİRMEK/BAŞARILI OLMAK	3	12%
GELECEK AÇISINDAN GARANTİLİ	3	12%
KARİYER	3	12%
ÇOCUKLARIMA DAHA İYİ BİR GELECEK SUNMAK İÇİN	2	8%
DEVLET SEKTÖRÜNDE DAHA GÜVENİLİR ÇALIŞMAK	2	8%
HERŞEYİ İLE BANA AİT	1	4%
SOSYAL İMKANLARI DAHA ÇOK OLAN	1	4%
DAHA GENİŞ BİR ÇEVRE EDİNMEK	1	4%
Hayır ise neden?		
BURADA GÜVENCEM VAR	1	4%
BU HALİMDEN MEMNUNUM	1	4%
BİZİM İŞTE DAHA İYİ DEMEK DAHA ÇOK ÇALIŞMAK DEMEK	1	4%
ÇALIŞMA SAATLERİNİ KENDİM BELİRLEME ŞANSINA SAHİBİM VE AYRICA HIRSLI DEĞİLİM.	1	4%
ORTAMIMDAN MEMNUNUM	1	4%
Toplam	25	100%

4.2.1.4. Sosyal Güvenlik

1. Sosyal Güvenlik Düzeyi

Her iki grubun kadınlarının % 95 oranında herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı oldukları tespit edilmiştir. Görüşme yaptığımız kadınların ikisi henüz sigortalanmadıklarını, temizlik işçisi olarak evlere gittiklerinden ancak kendileri ödemeleri durumunda sosyal güvenceye kavuşabileceklerini ifade etmişlerdir. Ancak yaşadıkları ekonomik sıkıntılardan dolayı biriktirdikleri oranın ellerine geçtiği gibi yitip gittiği bu nedenle de sigorta başvurusunu sürekli ertelediklerini söylemişlerdir. Bu kadınlarda paraya olan ihtiyacının ağır basması sigortalı olma güvencesinin önüne geçmektedir. (TABLO : 31)

TABLO:31 SOSYAL GÜVENLİK DÜZEYİ

SOSYAL GÜVENLİK DÜZEYİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
SSK	15	75%
EMEKLİ SANDIĞI	3	15%
SSK VE ÖZEL SİGORTA	1	5%
YOK	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
SSK	14	74%
EMEKLİ SANDIĞI	2	11%
BAĞ-KUR	1	5%
ÖZEL SİGORTA	1	5%
YOK	1	5%
Toplam	19	100%

2. Hastalık Durumlarında İzin Alma

Araştırma kapsamında görüştüğümüz kadınların her iki grupta da hasta olduklarında izin alma oranları % 75'tir. Hastalık tanımları ise çok kritik durumlar için geçerlidir. Özel şirketlerde çalışan kadınlar için ameliyat ya da fiziksel sakatlanmaların getirdiği rahatsızlıklar olduğunda izin alabilmek geçerli olmaktadır. Kocasını çalışan ve çalışmayan kadınların % 25'i ise hasta olsalar dahi iş temposunun yoğun olmasından dolayı kendilerinin gelmediği durumlarda problem yaşadıklarını bu nedenle de hastalansalar dahi kolay izin alamadıklarını belirtmişlerdir. (TABLO : 32)

TABLO:32 HASTALIK DURUMLARINDA KOLAY İZİN ALABİLME

HASTALIK DURUMLARINDA KOLAY İZİN ALABİLME	FREKANS	YÜZDE
Kocasını Çalışan Kadınlar		
EVET	15	75%
HAYIR	5	25%
Toplam	20	100%
Kocasını Çalışmayan Kadınlar		
EVET	15	75%
HAYIR	5	25%
Toplam	20	100%

Kadınların % 90 çalıştıkları işyerlerinde doğum izni haklarını kullanmaktadırlar. Sadece görüşülen kadınların beşi böyle bir hakkı kullanabilmeleri halinde işten atılacaklarını ve çalışacakları sektörün çocuklu kadınları tercih etmeyeceğini söylemişlerdir. (TABLO : 33)

TABLO:33 DOĞUM İZNİ VB. HAKLAR KULLANILABİLİYOR MU ?

HASTALIK DURUMLARINDA KOLAY İZİN ALABİLME	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVET	18	90%
HAYIR	2	10%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EVET	16	80%
HAYIR	2	10%
BİLMİYORUM	2	10%
Toplam	20	100%

4.2.1.5. Aile

4.2.1.5.1. Eşler Arasındaki İlişkiler

1. Evliliğin tanımlanması

Görüştiğimiz kadınlara evlilikle ilgili ilk akla gelen şeylerin ne olduğunu sorduğumuzda aldığımız cevaplar arasında her iki grupta bazı farklılıklar çıkmıştır. Evliliğe olumlu bakan grup daha çok eşi de kendisi de çalışan kadınlar olmuştur. Beraberlik, paylaşma ,yuva çocuk,aile,güven, huzur gibi tanımlarla evliliği anlatarak olumlu taraflarından bahsetmişlerdir. Görüştiğimiz 9 kadın ise evliliğin insanın hareket alanını kısıtladığı özgürlüğünü baskı altına aldığını ve gereksiz bir kurum olduğunu belirtmişlerdir. Bu tanımları yapan kadınların evlilik süreleri 8 ile 15 sene arasında değişmektedir. Evli kalma süresinin uzunluğu, eşin hane gelirinin kadından çok olması, ya da çevrenin baskılarıyla yaşanan sorunların çözümsüzlüğüne bağlı olarak kadınlar evliliğe olumlu bakmamaktadırlar. Karşılarındaki erkeği değiştirmek uğruna senelerini harcayan bu kadınlar bütün fedakarlıklarına rağmen eşleriyle eşit bir konumda olamadıklarını, denetlendiklerini ve kendilerine rağmen, ilişkiyi

korumak adına, birçok tercihlerinden vazgeçmek zorunda kaldıklarını belirterek şikayetlerini ifade etmişlerdir. (TABLO : 34)

“Bağımlılık,kısıtlanıyorum. İstedğim gibi yaşayamıyorum. Çocuklar ve eşimden dolayı daha çok sorumluluk alıyorum. Önce onlar sonra ben geliyorum.”

“Sorumluluk. İnsanların taşıyabileceğinden çok fazla bir yükü hayatın sonuna kadar götürmek zorunda kalması. Başka bir insanla ömür boyu yaşama, özgürlüğün kısıtlanması. Çocukların ve eşin için yaşamak çok acı. Evlilikte emeklilik yaşı olsun isterdim.”

“Sorumluluk. İki insanın bir tek ortak anahtarı kullanabilmeleri için bir yığın sorumluluk altına girmesi. İki kişi de ağır sorumlulukta. Aynı psikolojik baskı iki kişinin üstünde. Anne ve baba olmak ağır sorumluluk mesela.”

Kocası çalışmayan kadınlarda ise evliliğe bakışta olumsuz değerlendirmeler diğer gruba göre daha fazladır. Bu kadınların çoğu evliliğin gereksiz,yıpratıcı, kısıtlayıcı ve ağır sorumluluk yükleyici taraflarından bahsetmişlerdir. Evliliği, “ezilmek ve erkeğe hizmet” olarak yorumlayan kadınların ikisi ise eşlerinden çekinmekte olduklarını ve fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

“Çile.Bütün sorumluluklar sende. Yardım yok, destek yok. Herşeyin senden sorulduğu bir hayat!”

“Ezilmek, sorumluluk, yüklenmek. Eşe sürekli hizmet etmek. Bağlayıcı. Annemle yaşarken daha rahatsın ama eşine daima açıklama yapmak zorunluluğu insanı sıkıyor.”

TABLO:34 EVLİLİĞİN TANIMLANMASI

EVLİLİĞİN TANIMLANMASI	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
PAYLAŞMAK	9	21%
MUTLULUK, HUZUR	5	12%
BAĞIMLILIK,KISITLANMA,ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASI	4	9%
KARŞILIKLI SAYGI,SEVGİ	4	9%
BAZEN ÇOK İYİ BAZENDE ÇOK KÖTÜ BERABERLİK	4	9%
GÜVEN	2	5%
KENDİME AİT BİR EV,EV İÇİNDE HAREKETLERİMDE ÖZGÜRLÜK	2	5%
SORUMLULUK	2	5%
YUVA	2	5%
ÇOCUK	2	5%
APTALLIK	1	2%
AİLEDEN KOPUŞ,BAĞIMSIZLAŞMA	1	2%
DAYANIŞMA	1	2%
EZİLMEK	1	2%
UZLAŞMAK	1	2%
HİZMET	1	2%
Toplam	42	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
SORUMLULUK	9	21%
ÖZGÜRLÜĞÜNÜN KISITLANMASI	4	9%
GEREKSİZ BİRLİKTELİK	3	7%
MUTLULUK	3	7%
MEŞRULUK	3	7%
SEVGİ SAYGI VE BERABERLİK	3	7%
AİLE	2	5%
ÇOCUKLAR	2	5%
PAYLAŞMAK	2	5%
ARKADAŞLIK	2	5%
DAYANIŞMA	2	5%
BAĞIMLILIK	1	2%
EZİLMEK	1	2%
GÜVEN	1	2%
SİĞİNAK	1	2%
ÖZVERİ	1	2%
HUZURSUZLUK	1	2%
ZORUNLULUK	1	2%
Toplam	42	100%

2. Kadınların Çalışan Eşlerinin Yaptıkları İşler

Erkeklerin meslekleri Tablo 35’de görüldüğü gibidir. Çalışan kadınların eşlerinin eğitim düzeylerine bağlı olarak yaptıkları işlerdeki statülerinde de

farklılıklar görülmektedir.Eşlerin eğitim düzeyleri Tablo: 38’de görüleceği gibi, özellikle üniversite mezunu olmaları açısından kadınlara oranla daha yüksektir. Üniversite mezunu eşlerin bazıları satış ve banka müdürü, elektrik, bilgisayar, gıda ve inşaat mühendisliği, reprezant gibi mesleklerde yer alarak yüksek ücretle çalışmaktadırlar. Aldıkları ücretler Tablo 36’da gösterildiği gibidir. Eğitimlerini yarıda bırakan eşlerin bazıları ise serbest mesleklerde ya da işçi olarak fabrikalarda çalışmakta ve üniversite mezunu erkeklere oranla daha düşük ücretle çalışmaktadırlar.(TABLO: 35 ve TABLO: 36)

TABLO: 35 ERKEKLERİN MESLEKLERİ

KOCASI ÇALIŞAN KADINLARIN EŞİNİN YAPTIĞI İŞ	FREKANS	YÜZDE
SATIŞ MÜDÜRÜ	2	10%
SENDİKACI	2	10%
SERBEST	2	10%
TİCARET	2	5%
BANKA MÜDÜRÜ	1	5%
BİLGİSAYAR MÜHENDİSİ	1	5%
ELEKTRİK TEKNİSYENİ	1	5%
GIDA MÜHENDİSİ	1	5%
GÜMRÜK KOMİSYONCUSU	1	5%
MAKİNA MÜHENDİSİ	1	5%
ÖĞRETMEN	1	5%
REPESANT	1	5%
SİGORTACI	1	5%
ŞÖFÖR	1	5%
TORNA USTASI	1	5%
USTABAŞI	1	5%
Toplam	20	100%

TABLO:36 ALINAN MAAŞ ORTALAMASI

KOCASI ÇALIŞAN KADINLARIN EŞLERİNİN GELİRİ	FREKANS	YÜZDE
250 İLE 350 MİLYON ARASI	5	25%
351 İLE 450 MİLYON ARASI	2	10%
451 İLE 550 MİLYON ARASI	2	10%
651 İLE 750 MİLYON ARASI	1	5%
751 İLE 850 MİLYON ARASI	1	5%
851 İLE 950 MİLYON ARASI	2	10%
951 VE ÜSTÜ	5	25%
BİLMİYORUM	2	10%
Toplam	20	100%

Görüşülen kadınlardan sadece ikisi eşinin aldığı ücreti bilmemektedir. Bunlardan birisinin kendine ait bir şirketi olup kadının kendisi de orda çalıştığı halde şirketin gelirini tam olarak bilmemekte, eşinin bu durumu ondan sakladığını söylemektedir. Yine diğer kadının da eşi yüksek bir statüdedir. Kadının maaş miktarını öğrenmek istemesine karşılık eşiyle bu yüzden tartıştığını ve artık yıldıgını dile getirmiştir.

3. Kocası Çalışmayanların İşsizlik Nedenleri

Kocası işsiz olan kadınların eşlerinin işsizlik süreçlerini değerlendirişleri birbiriyle benzerlikler taşır. Kadınların %26'sı eşlerinin seçici davranıp heri işi beğenmeyecek kadar müşkülpesent olduklarını belirtmişlerdir. Eşlerini tembel ve keyfine düşkün olarak anlatan kadınların oranı ise % 13'tür. %15 oranında kadın ise eşlerinin iş aradıkları halde bulamadıklarını söylemişlerdir. Erkeklerin istedikleri iş yerlerine girmeleri hem kadının hem de ailenin huzuru açısından önemlidir. Bu nedenle kadınlar kendilerinde olmayan iş beğenme ve yapılan işi sevme kriterlerini eşlerinin gerçekleşmesini istemişler bu nedenle de eşlerinin işsizliğine duydukları tepkisellik de en az düzeyde çıkmıştır. Bu durumda olan kadınların çoğu üniversite mezunu olup okumak, araştırmak gibi entelektüel kaygıları olan kadınlardır. Kendi ağır tempolarından dolayı yapamadıkları hayallerini hep eşlerine devretmişlerdir.

“Eşim birinin altında eleman olarak çalışma ihtimali sıfır. Bu benim de suçum. Onu ben de şımarttım. Bir evde iki köle diyende bendim. Ben onun işsizliğine prim veriyorum. Bu noktada onu destekledim. Taksi şoförlüğü gibi aile düzenini bozacak şeyler istemedim. Ben büyük düşünmesini istedim. Ama hata yaptığımı seneler sonra anladım. Damlaya damlaya göl olacaktı. Daha rahat olacaktık. Ayrıca çalışsın diye derdim yok. Sadece huzursuz olmasın o bile yeter !”

Kadınların gerginlik çıkmasın, herkes mutlu olsun niyetleriyle erkeklere sundukları rahat hayat karşılığında evdeki huzuru sağlayan konumda oldukları anlaşılmaktadır. Ancak şikayet etme konusunda kadınların ortak noktada toplandıkları tek cümle ise “eşim sorumsuz” , “rahatına düşkün” ve “her işi beğenmeyecek kadar da seçici” oldukları üzerinden tanımlamalar kullanarak ince ve dolaylı yollarla eşlerinden şikayet etmektedirler. (TABLO : 37)

TABLO:37 EŞİN İŞSİZLİĞİNİN NEDENLERİ

KOCASI ÇALIŞMAYAN KADINLARIN EŞLERİNİN İŞSİZLİĞİNİN NEDENLERİ	FREKANS	YÜZDE
ÇOK SEÇİCİ DAVRANIYOR/ İŞİ BEĞENMİYOR	10	26%
İŞTEN ATILDI	7	18%
İŞ BULAMIYOR	6	15%
TEMBEL / KEYFİNE DÜŞKÜN	5	13%
TAHAMÜLSÜZ, SABIRLI DEĞİL	3	8%
ENTELEKTÜEL KAYGISI VAR	2	5%
SORUMLULUK DUYMUYOR	2	5%
İHTİYAÇ DUYMUYOR	1	3%
İSTİFA ETTİ	1	3%
ÇEKİNGEN VE GİRİŞİMCİ DEĞİL	1	3%
İFLAS ETTİ	1	3%
Toplam	39	100%

4. Eşlerin Eğitim Durumu

Çalışmayan erkeklerin %50'si üniversite mezunudur. Çalışan erkeklerde bu durum % 40 oranındadır. Diğer eşler ise lise, ortaokul ve ilkokul mezunları olarak çeşitlilik göstermektedir. (TABLO : 38)

Çalışan eşlerin eğitim durumları görüşme yapılan kadınlara oranla daha çoktur. Özellikle üniversite mezunu oranı her iki grupta da yüksektir.

TABLO: 38 EŞLERİN EĞİTİM DÜZEYLERİ

EŞLERİN EĞİTİM DÜZEYLERİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
Üniversite mezun	8	40%
Lise Mezun	4	20%
Lise Terk	4	20%
İlkokul mezun	1	5%
İlkokul terk	1	5%
Ortaokul mezun	1	5%
Ortaokul Terk	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
Üniversite mezun	10	50%
Lise mezun	3	15%
İlkokul mezun	2	10%
Ortaokul mezun	2	10%
Lise Terk	1	5%
Ortaokul Terk	1	5%
Üniversite terk	1	5%
Toplam	20	100%

5. Aile Reisinin Kim Olduğu Durumu

Eşleri çalışan kadınlar % 55 oranında kocalarını ailenin reis olarak görmektedirler. Eşi çalışmayan kadınlarda ise bu oran % 10 gibi oldukça düşük

bir rakamdır. Eşleri çalışmasa da evde her şeyi eşit olarak paylaştıklarını söyleyen kadınlar, reislik sorusuna ya ikimiz ya da hiç kimse cevap vermişlerdir. Bu kadınların % 40'ı ailede reisliği beraber paylaştıklarını vurgulamışlardır.

Anlaşıldığı üzere kocası çalışmayan kadınları eve getirdikleri gelir ile aile reisliği arasındaki ilişkinin oldukça zayıf olduğu tespit edilmiştir. Kocasını çalışmayan kadınlar hem ev hem de iş hayatını sürdürerek sadece haneye getirdiği gelir ile değil, çocuk ve ev işleri ile ilgili olarak her türlü sorumlulukları da almaktadırlar. Kadınların % 40'ı hem kendilerini hem de eşlerini aile reisi olarak görmektedirler. Böylece roller değişse bile kocası çalışmayan kadınlar bir nevi eşlerinin çalışmamasından doğan mağduriyeti, reislik hakkını erkeklerle paylaşarak eşitleme yoluna gittiği görülmektedir. Bu kadınlar, aile ortamlarında aile reisliği kavramını saçma bulduklarını belirterek, ilişkilerinin hukukunda böyle tanımlamaların olmadığını belirtmişlerdir.

Böylece erkeklerde çalışmadıklarından dolayı kendilerini ezik hissetmeyeceklerdir. Kocasını çalışan kadınların ezici çoğunluğu ise, aileyi önceliklerin başına aldığı ve kadının esas sorumluluğunun çocuklarına ve ailelerine karşı olması gerektiğini düşünenler olarak gözlemlenmiştir. Erkeğin ise geçerli söz hakkı ve temsil yetkisi olması kadınların zaman zaman şikayet ettikleri ama son kertede huzuru sağlaması ve dengeyi koruması açısından rahatsız edici değildir. Kocasını çalışmayan kadınların % 30'u evde reisin olmadığını söylerken, bu oran kocasını çalışan kadınlarda % 10'dur.

(TABLO : 39)

TABLO:39 AİLE REİSİ KİM

EVDEKİ AİLE REİSİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EŞİM	11	55%
İKİMİZ	4	20%
BEN	2	10%
HİÇ KİMSE	2	10%
CEVAP YOK	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
İKİMİZ	8	40%
HİÇ KİMSE	6	30%
BEN	4	20%
EŞİM	2	10%
Toplam	20	100%

6. Aile İçi Kararlarda Etkili Olma Düzeyi

Hem eşleri hem de kendileri çalışan kadınların aile içinde verilen kararlarda kendilerini etkili görme durumları sadece kadının çalıştığı ailelere oranla oldukça düşüktür. Bu ailelerde kadınların kendilerini alınan kararlarda çok etkili görme oranı % 30'dur.Etkilemediğini düşünen kadınların oranı % 45dir. Karı koca çalışan ailelerde kadınların kendilerini aile reisi olarak görmelerinin yüzdesinin düşük olmasına bağlı olarak, ailede verilen kararlarda son sözü söyleme yetkisi erkeğe devredilmiştir. Eşleri çalışan kadınlar kararların sorumluluğunu almada tek başına kalmaktansa eşin kararına uymayı, daha az sorumluluk yüklenmek olarak açıklamışlardır.

Eşleri çalışmayan kadınlarda ise tam tersi bir durum söz konusudur. Kararlarda çok etkili olduklarını söyleyen kadınların oranı % 60'dır.Bu kadınların hepsi aile kararlarında etkili olduklarını belirtmişlerdir. Sadece kendilerinin çalışıyor olmalarının getirdiği sorumluluk anlayışı ile, alınan kararlarda çok etkili olabilmekte ve bu kararların sonucunda çıkacak yeni konumları da olumlu ve olumsuz taraflarıyla

sahiplenebilmektedirler. Hem evde hem de iş yerinde aktif olarak çalışan bu kadınlarda kendilerine duydukları güven, diğer grubun kadınlarına oranla belirgin oranda fazladır. Bu kadınlar,haneye gelir getiren tek kişi olma vasıflarıyla, kararlarında risk alabilmektedir.Hem evde hem de iş yerlerinde ağır şartlarda çalışan kadınlar tarafından etkili olmak konumları itibarıyla hak olarak görülmektedir. (TABLO : 40)

TABLO:40 KARARLARDA ETKİLİ OLMA DURUMU

EVDEKİ AİLE REİSİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
ETKİLEMİYORUM	9	45%
ÇOK ETKİLİYORUM	6	30%
ORTA DERECEDE	5	25%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ÇOK ETKİLİYORUM	12	60%
ORTA DERECEDE	4	20%
ETKİLİYORUM	4	20%
Toplam	20	100%

7. Yalnız Gidilen Yerlerle İlgili Olarak Eşle Konuşma Durumu

Görüştüğümüz kadınların çoğunluğu eşleriyle, yalnız gidecekleri yerler hakkında konuştuklarını söylemişlerdir.(TABLO: 41) Kocası çalışan kadınların eşlerine haber verme gerekçeleri çeşitlidir.(TABLO:42) Bu gruptaki bazı kadınlar gidecekleri yerlerle ilgili olarak eşlerinin haberlerinin olmasını, hem kendi hem de ailenin huzuru açısından önemli bulduklarını söylemişlerdir. Bazıları ise karşılıklı olarak gittikleri yerler hakkında birbirlerine haber verdiklerini söylemiştir.Ayrıca güvensizlik yaratmamak ve huzuru bozmamak adına da eşlerine haber vermenin gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Ancak kadınların haber verme düzeyleri her iki grupta da “gizli izin alma” şeklinde olmaktadır. Kadınların çoğu haber vermeyi modern ve terbiyeli izin alma şeklinde yorumlamaktadır. Ancak erkeklerin onayı

dahilinde gittikleri yerde rahat olabildiklerini ifade etmişlerdir. Kocası çalışan kadınların % 20'si haber vermeye gerek duymamaktadır. Bu kadınlar planlarıyla ilgili eşlerinden onay almaya gerek duymadıklarını ya da gittikleri yerler konusunda eşlerinin de kendilerini haberdar etmediklerini, haber verme gereği duymadıklarını belirtmişlerdir. Kocası çalışmayan kadınlarda da durum aynıdır. Bu kadınların çok azı kararlarını ve planlarını gerçekleştirdiklerini, ayrıca eşlerinden onay istemediklerini, çalışanın kendileri olduğundan, izin almak gibi zorunlulukları olmayıp kendilerini özgür hissettiklerini belirtmişlerdir. Verilen cevaplardan anlaşılacağı üzere her iki grubun kadınlarında da eşlerinden bağımsız karar alma ve hareket etme alanları oldukça kısıtlı olduğu gözlenmektedir. Kadınların çoğunluğu yalnız gidecekleri yerlerle ilgili olarak eşlerinin onayına, haber vermekten daha çok ihtiyaç duymaktadırlar. Eşlerin ilişkide kadınları denetleme gücünün oldukça etkili olduğu, kadınların da bu durumu içselleştirdiği edinilen tespitler arasındadır.(TABLO : 42)

TABLO:41 YALNIZ GİDİLEN YERLERLE İLGİLİ EŞLE KONUŞMA DURUMU

YALNIZ GİDİLEN YERLERLE İLGİLİ OLARAK EŞİNİZLE ÖNCEDEN KONUŞURMUSUNUZ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVET	16	80%
HAYIR	4	20%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EVET	17	85%
HAYIR	3	15%
Toplam	20	100%

Tablo 42’de kadınların gidecekleri yerlerle ilgili olarak eşleriyle haber verme– izin alma durumları belirtilmiştir.

**TABLO:42 YALNIZ GİDİLEN YERLERLE İLGİLİ EŞLE KONUŞMA DURUMUNUN
NEDENLERİ**

EVET YA DA HAYIR İSE NEDEN	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
Evet ise neden?		
BİLGİSİ OLDUĞUMDA DAHA RAHAT/ HUZURLU OLURUM	4	15%
İKİMİZ DE BİRBİRİMİZE HABER VERİRİZ	3	11%
SAYGI	3	11%
HABER VERMEK İÇİN	2	7%
MERAK ETMESİN DİYE	2	7%
PROBLEM YAŞAMAMAK İÇİN	2	7%
ZORUNLULUK	2	7%
SORUMLULUK	2	7%
GÖNLÜ OLSUN	1	4%
GÜVENİNİ SARSMAMAK İÇİN	1	4%
Hayır ise neden?		
BANA GÜVENİR	2	7%
KARIŞMAZ BEN KARAR VERİRİM VE GİDERİM	1	4%
PLANIM VARSA GİDERİM DAHA SONRADA SÖYLERİM	1	4%
BEN DE SORMA GEREĞİNİ DUYMUYORUM	1	4%
Toplam	27	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
Evet ise neden?		
HABERİ OLSUN DİYE	6	23%
BİR TARTIŞMA/PROBLEM YAŞAMAMAK İÇİN	5	19%
GÜVENSİZLİK YARATMAMAK İÇİN	3	12%
İZİN ALIRIM GİDECEĞİM YERİ BİLMESİNİ İSTERİM	2	8%
BİLGİLENDİRMEK İÇİN.	1	4%
ZORUNLULUK	1	4%
ÇOCUK İLGİLİ OLARAK HABERİ OLSUN DİYE	1	4%
BENİM KİMLERLE BİRLİKTE OLDUĞUMU BİLMEK İSTEDİĞİ İÇİN	1	4%
Hayır ise neden?		
HABER VERİRİM AMA KAFAMDAKİ PLANI GERÇEKLEŞTİRİRİM.	1	4%
TEK BAŞIMA KARAR VERİRİM	1	4%
BİZİM İLİŞKİMİZDE BÖYLE BİR HUKUK YOK	1	4%
BAĞIMSIZLIĞIMI VERMEK İSTEMEM	1	4%
KEMDİM DOĞRU BULUYORSAM ONAY İSTEMEM	1	4%
BEN ÇALIŞTIĞIM İÇİN ONA SORMAM GEREKMEZ	1	4%
Toplam	26	100%

8.Eve Geliş Saatlerini Belirleyen Faktörler

Kadınların dışardan eve geliş durumlarını etkileyen başlıca faktör çocuktur. Kocasını çalışan kadınlarda % 38, kocası çalışmayan kadınlarda % 36 oranında çocuk etkili faktördür. Annelik her iki grubun kadınları içinde önemlidir. Çocuklu bütün kadınlar ideal anne olma isteğindedir. Özellikle çalışma hayatlarının çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenmelerine engel olduğunu düşünüp, suçluluk duymak görüştüğümüz her iki grubun kadınlarının temel özellikleri arasındadır. Hareket alanları ve planlarının başında ve sonunda hep çocuk fikri vardır. Onları eğiterek ve teşvik ederek kendi potansiyellerini bulmaya yönlendirmek isteyen kadınların eve geliş durumlarında da bundan dolayı çocukların etkisi büyüktür. Kocasını çalışan kadınların eşinin anlayışına bağlı hareket etmesi ikinci kriter olarak tespit edilmiştir. Kocasını çalışmayan kadınlarda ise ikinci kriter evin genel durumu olarak yer alır. Bu grupta görüşme yaptığımız kadınlardan sadece ikisi kendi önceliklerine göre eve gelme durumunu belirlediklerini söylemişlerdir. Ancak kadınların çoğunluğu ev hanımı, anne, eş ve çalışan kadın olmanın çatışmalarını yaşamakta ve kendi kimlik ve ilgilerini görmezden gelerek sağladıkları denge ile kendilerinden fedakarlık etmektedirler. Ancak bu fedakarlık durumu idealize edilmekte; aile içinde kadınların işlevsellikleri arttıkça, eve bağlı yaşamlarının koşulları da kadınların aleyhine yeniden ve kadınlar tarafından pekiştirilmektedir. Evin dinamo taşı olarak kendilerini gören ve hissedilen kadınların aldıkları bu roller, erkeğin sorumluluk alanını daraltmakta ve eşitsiz görev dağılımına da kaynaklık etmektedir.(TABLO:43)

TABLO:43 EVE GELİŞ SAATİNİ BELİRLEYEN FAKTÖRLER

EVE GELİŞ SAATİNİ BELİRLEYEN FAKTÖRLER	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
ÇOCUĞUN DURUMU	8	38%
EŞİMİN ANLAYIŞI	4	19%
EVİN GENEL DURUMU	4	19%
HEPSİ	4	19%
KENDİ İHTİYAÇLARIMIN ÖNCELİĞİNE GÖRE	1	5%
Toplam	21	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ÇOCUĞUN DURUMU	8	36%
EVİN GENEL DURUMU	6	27%
EŞİMİN ANLAYIŞI	3	14%
HEPSİ	2	9%
İŞ DURUMUMA GÖRE	2	9%
PRENSİP OLARAK EŞİMDEN ÖNCE GELİRİM	1	5%
Toplam	22	100%

9. Eşler Arasında Yakınlık Durumu

Araştırma kapsamında görüştüğümüz her iki grubun kadınları da % 70 oranında eşleriyle konuştuklarını , dertleştiklerini söylemişlerdir. (TABLO:44) Bu oranın dışında kalan kadınlar ise yakın ilişki kuramama nedenleri olarak, eşlerinin onları anlamadığı ya da çok kolay yargıladıklarını söylemişlerdir. Ve eşleriyle konuştukları şeylerin, sonradan aleyhlerinde kullanılmasından dolayı konuşmayı tercih etmediklerini, ortak frekans tutturmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Kocası çalışmayan kadınlardan biri eşiyile konuşmaktansa ailesinin tecrübelerinden yararlanmayı daha doğru bulduğunu belirtmiştir. Eşleriyle konuşmayı tercih eden kadınların ortak özelliği ise açık ve paylaşıma dayalı ilişkiyi tercih etmeleridir. Eşlerini aynı zamanda dert ortağı olarak gördüklerini ve problemlerin çözümünde onların fikrini önemsedikleri yolunda ifadeler vermişlerdir. (TABLO : 45)

TABLO:44 EŞLER ARASINDA YAKINLIK DURUMU

EŞİNİZLE ÖZEL PROBLEMLERİNİZİ KONUŞUR MUSUNUZ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVET	14	70%
HAYIR	6	30%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EVET	14	70%
HAYIR	6	30%
Toplam	20	100%

Görüşülen kadınlarda görülen en belirgin özellikler,girişken, insan ilişkilerinde aktif ve coşkulu kişiliklere sahip olmalarıdır. Kadınların ilişkilerinde yakın olma isteği çok yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Evliliği tanımlama biçimlerinde görüldüğü gibi kadınların dayanışma ve güvende hissetme ihtiyaçları ön plandadır. Hayata tutunabilmenin en önemli dayanağı olarak görülen eşlerle kurulan ilişki düzeyine gereken coşkuyu ve yakınlığı motive eden yine kadınlardır. Bir nevi ailenin duygusal güç kaynakları kadınların gücüyle kurulur ve sürdürülür.

TABLO:45 EŞLERLE YAKINLIK DÜZEYİNİN NEDENLERİ

ÖZEL PROBLEMLERİ KONUŞMA YA DA KONUŞMAMA NEDENLERİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
Evet ise neden?		
PAYLAŞMAK İÇİN	8	24%
AKIL DANIŞMAK İÇİN	6	18%
RAHATLAMAK İÇİN	5	15%
BENİ ANLADIĞI İÇİN	2	6%
BİLGİSİ OLSUN DİYE	2	6%
BENİ TESELLİ EDER	1	3%
Hayır ise neden?		
SÖYLEDİKLERİMİ DAHA SONRA ALEYHİME KULLANABİLİYOR	3	9%
ÇALIŞIRIM AMA ORTAK BİR DİL TUTTURAMAYIZ, FARKLI FREKANSLARDA OLDUĞUMUZU DÜŞÜNÜYORUM	1	3%
EŞİMİN TAHAMMÜL ETME GÜCÜ ÇOK ZAYIF VE SİNİRLİ	1	3%
HER ZAMAN ANLAŞILDIĞIMI DÜŞÜNÜYORUM	1	3%
ORTAK İLETİŞİMİ YAKALAMAKTAN VAZGEÇTİM	1	3%
İNSANIN KENDİ ÖZELİNİN OLMASI GEREKTİĞİNE İNANSAM DAHA AÇIK OLMAYI SEVİYORUM	1	3%
YANLIŞ ANLAŞILMAKTAN KORKUYORUM	1	3%
Toplam	33	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
Evet ise neden?		
PAYLAŞMAK İÇİN	5	18%
ANLAŞILMAK İÇİN	2	7%
ÇÖZÜM BULMAK İÇİN	2	7%
ARKADAŞIM OLDUĞU İÇİN	2	7%
RAHATLAMAK İÇİN	2	7%
BİRBİRİMİZİ ANLIYORUZ	1	4%
AKIL DANIŞMAK İÇİN	1	4%
Hayır ise neden?		
AYNI DİLDEN KONUŞMUYORUZ	3	11%
ANLADIĞINI DÜŞÜNÜYORUM.	2	7%
BİRBİRİMİZE AÇIĞIZ.	1	4%
KENDİ AİLEMİN TECRÜBESİNDEN ÖNCELİKLE YARARLANMAYI TERCİH EDERİM	1	4%
KENDİM ÇÖZERİM	1	4%
SORUNUN ÖZÜNÜ KONUŞAMADAN TARTIŞMAYA BAŞLARIZ.	1	4%
ANLAŞILDIĞIMI DÜŞÜNÜYORUM AMA SÜREKLİ DEĞİL	1	4%
EŞ ZAMANLI DÜŞÜNEMİYORUZ.	1	4%
KENDİ PROBLEMLERİYLE KENDİNİ HAKLI GÖSTERDİĞİ İÇİN ANLAMİYOR	1	4%
ONUN GÜNDEMİNE TAŞIMAK İSTEMEM SORUNLARIMI	1	4%
Toplam	28	100%

10. Eşin Kadının Hastalığını Kabul Etme Durumu

Kadınların hastalığını erkekler çoğunlukla kabul etmektedirler. Ancak çalışmayan erkeklerin kadınların hasta olma hallerini kabul etmeyişleri % 40 oranında olup diğer gruptan daha fazladır. Kadınlardan aynı enerji ve sıcaklığı görmeye alışık olan eşlerin kadının rahatsızlığıyla birlikte evdeki dengenin bozulmasından korktukları ve kritik bir boyutta olmadıkça eşlerinin hastalıklarını ciddiye almadıkları verilen ifadeler arasındadır. Kadınların ev içinde kurdukları düzenin anahtarı sadece kendilerinde olduğundan hasta olmaları durumunda evde işler ve huzur bozulmakta kendi dile getirişleriyle kaotik bir ortam yaşanmaktadır. (TABLO : 46)

TABLO:46 EŞİNİZ HASTA OLDUĞUNUZU KABUL EDER Mİ ?

EŞİNİZ HASTA OLDUĞUNUZU KABUL EDER Mİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVET	15	75%
HAYIR	5	25%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EVET	12	60%
HAYIR	8	40%
Toplam	20	100%

11. Eşin Hastalık Durumlarında Kadınlarla İlgilenme Durumu

Araştırma kapsamında kocası çalışan kadınların eşlerinin kendileriyle hasta olduklarında ilgilenme durumları diğer gruba göre daha fazladır. İlgilenir cevabı kocası çalışanlarda % 50 oranındayken, kocası çalışmayanlar için bu durum % 35 oranındadır. Özellikle sadece kadının çalıştığı ailelerde kadınlar eşlerinden istedikleri düzeyde ilgi göremediklerinden yakınmaktadırlar. Erkeklerin eşleriyle hiç ilgilenmediği durumlar işsiz oldukları durumlarda artış göstermektedir. Bu kadınların

temel şikayeti, ev içinde gösterdikleri performansın her zaman kendilerinden istenmesidir. Ayrıca görüşülen bu kadınların eşlerinden gördükleri ilgi ise kısa ömürlü olup sürekli değildir. (TABLO : 47)

TABLO:47 EŞLERİN KADINLARIN HASTALIĞINDA İLGİLENME DÜZEYİ

HASTA OLDUĞUNUZDA EŞİNİZ SİZİNLE NE DERECE İLGİLENİR	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
İLGİLENİR	10	50%
ORTA	6	30%
ÇOK İLGİLENİR	3	15%
İLGİLENMEZ	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ORTA	8	40%
İLGİLENİR	7	35%
HİÇ İLGİLENMEZ	3	15%
ÇOK İLGİLENİR	2	10%
Toplam	20	100%

12. Ev İçinde Yapılan İşleri Eşin Takdir Etme Durumu

Erkeklerin çalıştığı durumlarda kadının ev içinde yaptığı işlerin beğenilip, değerli görülmesi % 70 oranındadır. Kocaları çalışmayan kadınlar ise eşlerinin ev içinde yapılan hangi iş olursa olsun önemsemediklerini, basit ve sıradan işler olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Kadınların % 60'ı evde harcadıkları emeklerinin eşleri tarafından küçümsendiğini ifade etmişlerdir. Çalışmayan eşler, kadınların ev ve çocuk bakımıyla ilgili olarak yeterince sorumluluk almadığını düşünmektedirler. Bu nedenle erkeklerin sitem ve eleştirileri, kadınları ruhsal olarak suçluluk duygusuna sürüklediği tespit edilmiştir. (TABLO : 48)

“Bu çok sinir bozucu bir durum. Kendimi sarkaç gibi hissediyorum. Hem her yerdeyim .Gerçekte ise hiçbir yerdeyim. Kimseyi memnun edemiyorum. Evi

temizlemesem leş gibi kalacak. Titiz bir insanım. Elimi attığımda her şeyin yerinde olmasını isterdim. Bu da özen gerektiriyor tabi. Oysa eşim beni anlamıyor. Zaten yardımını da beklemiyorum. Şikayet etmesin bana yeter.”

TABLO:48 EŞLERİN EV İÇİNDE YAPILAN İŞLERİ TAKDİR ETME DÜZEYİ

EŞİNİZ EV İÇİNDE YAPTIĞINIZ İŞLERİ TAKDİR EDER Mİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVET	14	70%
HAYIR	5	25%
BAZEN	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
HAYIR	12	60%
EVET	8	40%
Toplam	20	100%

13. Eşin Ev Dışında Yapılan İşleri Takdir Etme Düzeyi

Kadınların erkekler tarafından aileleri dışında yaptıkları işlerle ilgili olarak takdir edilme, övülme, durumları her iki grubun kadınlarında farklı çıkmıştır. Kocası çalışan kadınlar arasında iş yaşamlarındaki başarılarının, beğenildiğini ve takdir edildiğini söyleyenlerin oranı %75’dir. Eşler arasında yakınlık ve dayanışmanın olduğu ilişkilerde kadının çalışma ve sosyal hayatı erkekler tarafından ciddiye alınmaktadır. Ancak kadınlar eşlerinin bu övgüleri kalabalık ortamlar içerisinde dile getirdiklerini, birebir ilişkilerinde erkeklerin ilgisiz tavırlarına maruz kaldıklarını belirtmektedirler. Eşleri çalışmayan kadınlar, kocalarından ev dışı hayatlarında takdir edilmeye çok ihtiyacı olduklarını belirtse de erkeklerin bu grupta daha ketum davrandıkları görülmektedir. Ya meslekleri ya da aldıkları ücretleri düşük görülen, işyerlerinde bedavaya çalıştıkları konusunda eleştirilen kadınların oranı ise % 40’dır. (TABLO : 49)

TABLO:49 EŞLERİN EV DIŞINDA YAPILAN İŞLERİ TAKDİR ETME DÜZEYİ

EŞİNİZ EV DIŞINDA YAPTIĞINIZ İŞLERİ TAKDİR EDER Mİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVET	15	75%
HAYIR	5	25%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EVET	12	60%
HAYIR	8	40%
Toplam	20	100%

14.Evde Uyku Saatlerinin Belirlenmesi

Görüşme yaptığımız her iki grubun kadınlarında da evlerindeki uyku saatlerinin herkesin isteğine göre belirlenmesi oranı çoğunluktadır. Çalışma hayatının ağır temposu ve sosyalleşmenin sağladığı ilişkiler erkeğin uyuduğu saatte ev halkının uyuma zorunluluğunu değiştirmiştir. Sadece % 30 oranında kocası çalışmayan ailelerde, babanın otoritesini korumak açısından evdeki uyku saatlerinin eşlere göre belirlendiğini söylemişlerdir. Karı-koca çalışanlarda bu oran daha düşük olup % 15 oranındadır. Kocaları çalışmayan kadınların bir kısmı evde düzen olması ve babanın çocuklar üzerinde etkileyici olması adına eşlerinin uyku saatlerinin bütün hane halkı için geçerli olmasından memnundurlar. Çalışmayan babanın çocuklar üzerindeki gücünü korumaya çalışan kadınlar, evde erkek otoritesinin varlığının gerekli olduğunu belirtmişlerdir. (TABLO : 50)

TABLO:50 UYKU SAATLERİNİN BELİRLENMESİ

EVİNİZDE YATMA SAATLERİ HANGİ DURUMLARA GÖRE BELİRLENİR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
HERKES İSTEDİĞİ SAATTE YATAR	12	60%
ÇOCUKLARA GÖRE	4	20%
EŞİMİN UYKU SAATLERİNE GÖRE BELİRLENİR	3	15%
ÇOCUKLAR BELLİ BİR SAATTE YATAR	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
HERKES İSTEĞİ SAATTE YATAR	14	70%
EŞİMİN İSTEĞİNE GÖRE	6	30%
Toplam	20	100%

15.Kadınların Giyim Zevkine Yönelik Eşlerinden Aldıkları Eleştiriler

Kadınların giyim zevkine yönelik eleştiri almaları her iki grupta da çoğunluktadır. Görüşme yaptığımız kadınların çoğu kıyafetleri ile ilgili olarak doğrudan ya da ima yolu ile eşlerinin müdahalelerine maruz kalmaktadırlar. Erkekler daha çok kadınların kıyafetlerini açık ya da serbest bulduklarında müdahale edip kadından istenilen kabul tavrını beklemektedirler. Erkeklerin eleştirileri düşünce bazında kalmamakta kadınlara yarı dolaylı bir biçimde “giymeyeceksin” ya da “üstündekini değiştir” biçiminde emir kipinde cümleler şeklinde dile getirilmektedir.

Açıkça dile getirilen bu düşüncelerde erkeğin güç aldığı bir başka kaynak ise çevredir. Erkekler duygularını açıkça dile getiremedikleri zamanlarda ise çevrenin baskıcı ve tutucu özelliklerini araç olarak kullanmaktadırlar. (TABLO : 51)

TABLO:51 EŞLERİN GİYİM ZEVKİNE YÖNELİK ELEŞTİRİLERİN DAĞILIMI

GIYİM ZEVKİNİZE YÖNELİK EŞİNİZDEN ELEŞTİRİ ALIR MISINIZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVET	13	65%
HAYIR	7	35%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EVET	11	55%
HAYIR	9	45%
Toplam	20	100%

Görüştiğimiz kadınlar, eşlerinin yaptıkları eleştirilerini kabul etmemeleri durumunda huzursuzluklar çıktığını belirtmişlerdir. Kadınlardan bazıları da eşlerinin müdahalelerini doğru bulduklarını söylemişlerdir. Bazı erkeklerin, eşlerine annelerinin giyim stilini kabul ettirme konusundaki duygusal baskıları da kadınları rahatsız etmektedir. Tablo 52’de eşlerin kadınlara giyim zevkleri konusunda uyguladıkları duygusal baskı ya da müdahale etme biçimlerinin çeşitleri gösterilmiştir. (TABLO : 52)

**TABLO:52 ERKEKLERİN KADINLARIN GİYİM TARZINA YÖNELİK
MÜDAHALE BİÇİMLERİ**

GIYİM ZEVLİNİZE YÖNELİK EŞLERİN MÜDAHALE BİÇİMLERİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
AÇIKÇ SÖYLER VE ONA UYMAMI BEKLER	9	36%
AÇIKÇA SÖYLER	5	20%
BEN ANLAYIP KENDİME UYGUN GİYİSİLER SEÇERİM	3	12%
BASKI YAPMADAN SÖYLER	2	8%
BU ÇEVREYE UYGUN DEĞİL	2	8%
DAR GELİYOR DER	2	8%
SİLİK SIRADAN OLMAMI İSTER,BAKIMLI OLMAMI İSTEMEZ	2	8%
Toplam	25	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
AÇIKÇA SÖYLER	2	14%
BU ETEK KISA Gİyme DER	3	21%
DALGA GEÇEREK/İMALI/ESPİRİLİ SÖYLER	3	21%
FAZLA TEPKİ GÖSTERİR	2	14%
BU ÇEVRE FAZLA BUNU KALDIRMAZ DER	1	7%
ÇOK ÇOCUKSU GIYDİĞİMİ SÖYLER	1	7%
MÜDAHALE EDER	2	14%
Toplam	14	100%

Kocası çalışan ve çalışmayan kadınların eşlerinin bu müdahaleleri karşısında aldıkları tavırlar ise birbirinden farklıdır. Hem kocası hem de kendisi çalışan kadınların %55'i eşlerinin eleştirilerini doğru buldukları ya da huzursuzluk çıkmasını istemedikleri için, kıyafetlerini değiştirmeyi daha doğru bulduklarını söylemişlerdir. Kocası çalışmayan kendisi çalışan kadınlar da ise erkeğin müdahalesine onay gösterip ona uygun davranma oranı %34 olup diğer gruba göre oldukça azdır. Bu kadınlar giyimleri konusunda kendilerinden emin olduklarını onaya ihtiyaçları olmadıklarını bildirerek, eşlerinin tepkilerine ince esprilerle karşılık verdiklerini ciddiye almadıklarını bildirmişlerdir. (TABLO : 53)

“Üstümdeki kıyafeti de asla değiştirmem. Beğenmeyen gider, alır, hediye eder derim.”

“Ben bakımlı ve hoş olduğumu hissederim. Eşim ise kıyafetin hiç olmamış der. Ben de bu sözün üzerine bir de makyaj yaparım. “

“Giyim konusunda onun zevkini kabul ederim. Çünkü erkeklerin bizi nasıl gördüğünü eşler daha iyi anlar.Dikkat çekmek bana göre değil.”

“Bunları nereden buldun der. Sonra da zevksiz giyinirsin der. Eşim annesinin kıyafet stiline alışkın. Memur kıyafeti. Bense daha spor giyiniyorum.”

“Eşim kolsuz, ya da mini bir etek giydiğimde suratını ekşitir. Kıyafetleri giyinmemi istemez.Ben de mecburum ona uymaya.Kabul ederim. Çünkü tek başına yaşayamam. Kalacak yerim yok.İki çocuğum var.”

**TABLO : 53 KADINLARIN BU MÜDAHALELER KARŞISINDA
SERGİLEDİKLERİ TAVIRLAR**

SİZ BU ELEŞTİRİLERE KARŞI NASIL TAVIR ALIRSINIZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
TARTIŞIRIM KENDİ İSTEDİĞİMİ GİYERİM	6	30%
TARTIŞIRIM İKNA OLMAZ ONUN DEDİĞİNE UYARIM	4	20%
ONUN ZEVKİNE GÜVENDİĞİM İÇİN ONU DİNLERİM	3	15%
O ELEŞTİRDİĞİNDE HEVESİM KAÇAR, BENDE GİYMEKTEN VAZGEÇERİM	2	10%
TARTIŞIRIM İKNA ETMEYE ÇALIŞIRIM	1	5%
EĞER BEN BEĞENİYORSAM DEĞİŞTİRMEM	1	5%
ÇOK MÜDAHALE EDERSE GİYMEM	1	5%
YAŞAYIŞ TARZIMIZ,KÜLTÜRÜMÜZ AYNI OLDUĞU İÇİN ÇOK TARTIŞMA OLMAZ	1	5%
VAZGEÇERİM	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
GENELDE ONU DİNLERİM	5	28%
ONUN İSTEKLERİNİ KABUL ETMEM	5	28%
CİDDİYE ALMAM	3	17%
YADA BİRLİKTE ALIŞVERİŞE ÇIKMAYI TEKLİF EDERİM	2	11%
GÜLER GEÇERİM	1	6%
O ALINIR	1	6%
İMALI İNCE ESPRİLERLE KARŞILIK VERİRİM.	1	6%
Toplam	18	100%

16. Eşlerin Kadınları Kıskanma Düzeyi

Araştırma kapsamında görüştüğümüz her iki grubun kadınları da eşlerinin kendilerini kıskandığını söylemişlerdir. Eşlerinin kıskanmadığını söyleyen çok az sayıda kadın ise ilişkilerinde birbirlerine açık olduklarını, eşlerin kendilerine güvendiklerini dile getirmişlerdir. Ancak evliliklerin ilk dönemlerinde yaşanan kıskançlık durumları ile çok mücadele ettiklerini şu anda sağlanan güvenin kendi kazanımları olduklarını söyleyen kadınların evlilik süreleri 25 yılı aşkındır.

Kadınların eşleri tarafından kıskanıldığını hissettiği durumlar her iki grupta da değişmemektedir. Kıskanmanın ilk nedenleri olarak, başkaları tarafından beğenilme, bir erkekle kurulan diyalog, ya da kadınların eşleri dışındaki sosyal ilişkilerde sevilen ve aranan kişi olması, işteki başarılar, kadınların kendilerini güzel ve bakımlı hissettiği durumlar başlıca kıskançlık nedenleridir.

Görüşme yaptığımız kocası çalışmayan kadınlardan sadece biri işe giderken kocasının onu kıskandığını ve işe gitmesini istemediğini söylemiştir. Yıllardır işsiz olan eşin bu tavrına taviz vermediğini söyleyen kadın görüşmecimiz işe gitmeye devam ettiğini, sonunda eşinin de bu durumu kabullendiğini belirtmiştir.

Kadınların gerek giyimleri gerek de davranışları üzerinde kurulan denetim mekanizmaları eşler adına , “çevrenin olumsuz bakışlarından” korumak adına sistemli bir biçimde yürüttükleri gözlenmektedir. Böylece kadınlar arzu nesnesi konuma indirgenerek, edilgenleştirilmeye çalışılmaktadır. Kadınlar ile erkekler arasındaki hiyerarşi, erkeğe denetleyen, kadına ise denetlenen rolü vermektedir. Aslında yaşanan bu durum Antik Yunan’dan günümüze uzanan ruh-beden ayrımını işaretlemesi açısından önemlidir. Erkeklerin kadınlardan istedikleri eş rollerinin iyi bilinmesi ve bu rollere uygun davranışlar sergilenmesidir.

(TABLO : 54)

TABLO:54 ERKEKLERİN EŞLERİNİ KISKANMA NEDENLERİ

EŞİNİZ SİZİ HANGİ DURUMLARDA KISKANIR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
BAŞKA BİR ERKEKLE KONUŞTUĞUMDA	4	16%
BİR ERKEK TARAFINDAN BEĞENİLDİĞİMİ FARKETTİĞİNDE	4	16%
ÇOK BAKIMLI OLUNCA, GÜZEL OLDUĞUMU GÖRÜNCE	4	16%
BENİM İYİ OLDUĞUM HER KONUDA RAHATSIZLIK DUYAR	3	12%
KADIN YADA ERKEK BİR BAŞKASIYLA YAKIN OLMAM	3	12%
KALABALIK ORTAMLARDA,ETRAFDAKİ BAKIŞLAR	2	8%
AİLEMLE İLİŞKİLERİM İYİ OLDUĞU ZAMAN	1	4%
KİŞİLİĞİMİ,BAŞARILARIMI,SOSYAL İLİŞKİLERİMİ KISKANIR	1	4%
BENİ DİNLEMEZ,HIRÇINLAŞIR	1	4%
YÜZÜME BAKMAZ,KONUŞMALARI DEĞİŞİR	1	4%
ONU İHMAL ETTİĞİNİ DÜŞÜNDÜĞÜ ZAMAM	1	4%
Toplam	25	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
BAŞKALARI TARAFINDAN BEĞENİLDİĞİMİ HİSSETTİĞİNDE	4	21%
BAKIMLI VE GÜZEL OLDUĞUM ZAMANLARDA	3	16%
BİR ERKEKLE KURDUĞUM İLİŞKİDEN	3	16%
ARKADAŞ ORTAMLARINDA	2	11%
SOSYAL İLİŞKİLERİMİ	2	11%
BEĞENDİĞİM BİRİNİ SÖYLEYİP RAHATSIZ OLUR	1	5%
BEN BİRŞEYLER YAPTIKÇA O HIRSLANIR VE KENDİNİ EZİK HİSSEDER	1	5%
BİRLİKTE ÇALIŞTIĞIM ERKEK ARKADAŞLAR	1	5%
KADIN YADA ERKEK BİR BAŞKASIYLA YAKIN OLMAM	1	5%
İŞTEKİ BAŞARIMI	1	5%
Toplam	19	100%

Kadınların erkeklerin kıskançlık nöbetlerine karşı tutumları her iki grupta da benzerdir. Kadınlar tepki göstererek, ikna etmeye çalışarak ya da sesiz kalarak gerginliği çözmeye çalışmışlar ancak bu huzursuzlukların yaşanmasına engel olamadıklarını belirterek rahatsızlıklarını ifade etmişlerdir. Kadınlardan sadece bazıları davranışlarını değiştirmek ve erkeğin tercihlerine uygun hale getirmektense kendi bildikleri yolda yürümeyi tercih ettiklerini söylemişlerdir. Erkeklerin bu konuda problemlili ve yetersiz bulduğunu söyleyen bir kadın görüşmeci,yaşanan kıskançlık sahnelerinin kendisine yapılmış bir hakaret

olacağını söyleyerek, sınırlarını çizmiş ve eşinin müdahalelerine set çekebilmiştir.

Kadınların böyle durumda başvurdukları yöntemler (sesiz kalma, ikna etme, öfkelenme vb.) sorunun çözülmesine neden olmamakla birlikte, kadınları da erkekleri de bildik tartışmalar içerisinde periyodik olarak yaşanan bir kısır döngüye sokmaktadır. Eşlerinin davranışlarını, eleştirerek değiştirmek isteyen kadınların tutumları erkeklerle benzerlik göstermektedir. Kadınların büyük bir bölümünde yaşanan kıskançlık sahnelerinin onları nasıl etkilediği, güvensizleştirdiği, yalnızlaştırdığı konusunda asla geri bildirimleri yoktur.

Yaşanan bu huzursuzluklarda kadının ilişkideki konumu, ne hissettiğini ve ihtiyaçlarının ne olduğu da yoktur. Edilgen bir algıyla kadınlar eşleri aracılığıyla, erkekler gözünde değerlendiriliş biçimlerini sorgular ve bu bakış açısını değiştirmeye çalışırlar. Eşlerini değiştiremeyeceklerine ikna olanlar ise kendi tercihlerinden vazgeçerler. Kabullenişle birlikte zaman zaman yaşanan gerginliklerin yarattığı kutuplaşma ise bağımlı bir ilişki yapısına dönmektedir.

Kadınlar düşüncelerini ve duygularını açık dille ifade etse bile davranışlarını söylemleriyle tutarlı bir biçimde yürütemediklerinde erkeğin beklentilerini kabul etmek zorunda kalırlar. Kadınların eşlerinin kendilerini kıskanma durumlarında aldıkları tavırlar tablo 56'da gösterilmiştir. (TABLO : 55)

**TABLO: 55 KISKANÇLIK DURUMLARINDA KADINLARIN
SERGİLEDİKLERİ TAVIRLAR**

EŞİNİZİN SİZİ KISKANMASINI SİZ NASIL KARŞILAR SINIZ ?	FREKAN S	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
SİNİRLENİRİM,TARTIŞIRIM	5	21%
SESSİZ KALIRIM	4	17%
KONUŞUP İKNA ETMEYE ÇALIŞIRIM.	3	13%
NORMAL,ELİNDE DEĞİL,HİÇBİR ŞEY DEMEM	3	13%
RAHATSIZ OLUYORUM	2	8%
ALIŞTIM BU TÜR DAVRANIŞLARA	1	4%
BENİ ETKİLEMESİNE İZİN VERMEM	1	4%
BÖYLE DURUMLAR KİŞİLİK ÇATIŞMASINA DÖNÜYOR	1	4%
BOZULURUM	1	4%
HAKLI İSE TEPKİSİNİ ONAYLARIM	1	4%
HER ZAMAN BENİ TAKDİR ETTİĞİ İÇİN BU LAFLARINI DİKKATE ALMAM.	1	4%
KÜSMİYİP BENİMLE KONUŞMASINI İSTERİM	1	4%
Toplam	24	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
CİDDİYE ALMAM	3	16%
ÖFKELENİRİM	3	16%
BANA GÖRE NORMAL BİR ŞEYSE TEPKİ GÖSTERİRİM.	2	11%
DİNLEMEM	2	11%
DOĞAL KARŞILARIM.	2	11%
EĞER HAKLI GÖRÜRSEM KABUL EDERİM.	1	5%
ANCAK ÇOK MÜDAHALE EDERSE KABUL EDERİM	1	5%
ALTTAN ALIYORUM	1	5%
HAKARET OLARAK ALGILARIM	1	5%
HUZURSUZ OLURUM	1	5%
ONA GÖRE DİKKAT EDERİM	1	5%
SESSİZ KALIRIM AMA YAPTIKLARIMA DEVAM EDERİM	1	5%
Toplam	19	100%

17. Eşin Doğruyu Söylemediği Konular

Araştırma kapsamında görüştüğümüz , kocaları çalışan kadınların en başta karşılaştıkları yalanlar eşlerin ailelerinin kendileri hakkındaki düşüncelerinin saklanmasıyla ilgilidir. Aynı zamanda eşlerin aldıkları maaşın miktarını

kadınlardan gizlenmesi de şikayet edilen bir davranış biçimidir. Ev dışında zamanın nerede geçirdiği konusunda erkekler yine yalana başvurmaktadır. Kadınlardan biri eşi tarafından sürekli denetlendiğini, hatta çanta ve telefonunun karıştırılarak duygusal baskı altında bırakıldığını ama eşinin açık davranmamasından dolayı kendine güvensizleştiğini ve paranoyalar yaşadığını belirtmiştir. Erkeklerin aylık gelirlerinin eşlerinden fazla olması durumunda kadınlar üzerinde baskı mekanizmalarının daha çok devreye geçtiği görülmektedir

Eşi çalışmayan kadınlar ise ev ve iş hayatının yüklerini taşımaktan şikayetçi olup eşlerinin yardımını istemekte ancak erkeklerin sorumsuz davrandıklarını söylemektedirler. Başlıca şikayet konusu erkeklerin sorumluluk almaması ,verdiği sözü yerine getirmemesi, ev dışında geçirilen zamanın çokluğu ile ilgilidir. Bu grupta erkekler çalışmadıkları halde ev ile ilgili sorumlulukları üstlerine almamakta ve kabul etmemektedirler. Böylece kadınların eve ve aileye bağlılık durumları eşler de tam tersi bir boyut kazanmaktadır. Eşler arasında ilişkiyi sürdürme biçimleri, kadınların rutin şikayetleri, eşlerin de sorumluluktan kaçışlarıyla karşılıklı ilişkiler örüntüsü içinde benimsenir ve içselleştirilir. (TABLO : 56)

**TABLO: 56 ERKEKLERİN İLİŞKİLERİNDE YALANA BAŞVURDUKLARI
KONULAR**

EŞİNİZİN SİZE YALAN SÖYLEDİĞİNİ HİSSETİĞİNİZ KONULAR GENELDE NELER ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
AİLESİ İLE İLGİLİ	6	33%
PARA KONUSUNDA	3	17%
BAZEN GEÇ GELECEĞİM,İŞİM VAR DİYOR	2	11%
ARKADAŞLARIYLA VAKİT GEÇİRDİĞİNİ SAKLAR	2	11%
EVE BAZEN GEÇ GELİYOR İŞTEYİM DİYOR	1	6%
KAHVEYE GİTTİĞİ ZAMAN YALAN SÖYLER	1	6%
AİLEME OLAN HİSLERİ	1	6%
BENİ ANLAMASADA ANLADIĞINI SÖYLER	1	6%
TEL.DEFTERİMİ ÇANTAMI KARIŞTIRIR SÖYLEMEZ	1	6%
Toplam	18	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
AİLESİYLE İLGİLİ	2	17%
ARKADAŞLARIYLA VAKİT GEÇİRDİĞİNİ SAKLAR	2	17%
SORUMLULUK ALIR, YAPMAZ	2	17%
KAHVEYE GİTTİĞİ ZAMAN YALAN SÖYLER	1	8%
HERŞEYDE YALANCIDIR	1	8%
EVE GEÇ GELDİĞİNDE	1	8%
PARA KONUSUNDA	1	8%
KUMAR OYNAR AYNAMADIĞINI SÖYLER. MESAIYE KALİYORUM DER ARARIZ YOKTUR.	1	8%
YAPMASI GEREKEN İŞLER	1	8%
Toplam	12	100%

Kadınların bu durumlarla başa çıkma modelleri kıskançlıkla baş etme yöntemleriyle aynılıklar taşır. Konuşup ikna etmek , sabırla karşılamak, ya da alttan almak kadınların klasik başvurdukları tutumlardır. Bu yöntemlerin temel özelliği ise eşleri değiştirmekle ilgili olmasıdır. Bir tarafın diğeri üzerinde odaklaşması ya da üzülmekle diğerin düzelmesi için çaba harcamasında her iki taraf da kendi benliğinin üzerine eğilmektense diğeri tercih etmiştir. Bu durum ilişkilerde yoğunluk durumunu arttırdığı gibi düşünmek ve gözlemek yerine tepki göstermeyi de beraberinde getirmektedir.(TABLO : 57)

**TABLO: 57 KADINLARIN EŞLERİN SÖYLEDİKLERİ YALANLARLA
BAŞA ÇIKMA BİÇİMLERİ**

KADINLARIN EŞLERİN SÖYLEDİKLERİ YALANLARLA BAŞA ÇIKMA BİÇİMLERİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
TARTIŞIYORUM TEPKİ GÖSTERİYORUM	9	43%
UĞRAŞMIYOR, GÖRMEZDEN GELİYORUM	3	14%
NORMAL KARŞILIYORUM	3	14%
KONUŞURUM, NEDENİNİ SORARIM	2	10%
BAŞA ÇIKAMIYORUM	1	5%
BAZEN ONA ACIDIĞIMI, BU ÖZELLİKLERİNİN ONA ZARAR VERDİĞİNİ DÜŞÜNÜYORUM	1	5%
HERZAMAN UYANIK OLMAK ZORUNDAYIM	1	5%
DÜZELMESİ İÇİN KONUŞUYORUM	1	5%
Toplam	21	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
İLGİSİZ KALARAK	6	40%
KAVGA EDERİZ AMA DEĞİŞMEZ	3	20%
KOLLARIM, AÇIĞINI BEKLERİM.	1	7%
ÇOK UĞRAŞTIM HATTA UZMANA BİLE GÖTÜRMEK İSTEDİM BAŞARILI OLAMADIM	1	7%
GÜLÜP GEÇİYORUM	1	7%
KONUŞARAK OTURUP HALLETMEYE ÇALIŞIRIM.	1	7%
SABIRLI OLURUM	1	7%
ALTAN ALIRIM	1	7%
Toplam	15	100%

18.Eşlerde En Çok Şikayet Edilen Özellikler

Kadınların eşleriyle aralarındaki ilişkilerinde duygusal yakınlık oldukça önemli olmaktadır. Beklentilerine karşılık bulamadıkları durumlar çeşitli olup kadınların hayal kırıklığı yaşamasına ve yalnızlaşmasına neden olmaktadır. İlişki içerisinde eşlerinden şikayet ettikleri konular ise her iki grupta da benzerlik göstermektedir. Kadınlar erkeklerin duygularını açıkça belli etmediğinden, çalışan erkeklerin iş hayatının ailesinden önce geldiğinden, eve zaman

ayırmamaları gibi rahatsız oldukları durumlar Tablo 58’de verilmeye çalışılmıştır. (TABLO: 58)

TABLO:58 KADINLARIN EŞLERİYLE İLGİLİ ŞİKAYETLERİNİN KONULARI

EŞİNİZİN EN ÇOK ŞİKAYET ETTİĞİNİZ ALIŞKANLIKLARI NELER ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
TEMBELLİK/ SORUMSUZ/EVLE İLGİLENMEZ	7	23%
İŞİ ÇOK ÖN PLANDA TUTMASI	4	13%
BOŞ VAKİTLERİNİ İYİ DEĞERLENDİRMEZ	2	7%
KIRILDIĞINDA KONUŞMAZ,SESSİZLEŞİR	2	7%
AİLESİNE ÇOK DÜŞKÜN	1	3%
ARKADAŞLARINA TAKILMASI	1	3%
ÇOK KONUŞUR VE ÇOK KARIŞIR	1	3%
ÇOK OKUMASI,KONUŞMA ZAMANIMIZ AZDIR	1	3%
DUYGULARINI YANSITMAMASI	1	3%
GEÇ GELMESİ	1	3%
TİTİZ OLMASI	1	3%
HAYIR DEMEYİ BİLMEZ	1	3%
DEVAMLILI HAKARET EDER,AŞAĞILYICI KONUŞUR	1	3%
SİLÂH TUTKUSU	1	3%
SURAT ASMASI	1	3%
UYKUYA ÇOK DÜŞKÜN	1	3%
Toplam	30	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
AĞIRKANLI, ÇOK DÜŞÜNÜP AZ HAREKET ETMESİ.	1	3%
BANA BAĞLI HAREKET ETMESİ	1	3%
BİLGİSAYAR BAŞINDA ÇOK VAKİT HARCAR	1	3%
BİRAZ KISKANÇ OLMASI, SORUMSUZ TAVIRLARI, EVE GEÇ GELMESİ	2	6%
ÇOK UYUMASI VE TEMBELLİĞİ	3	9%
ERKEN UYUMASI KENDİ GÜNDEMİNİ BENİMKİNİN ÜSTÜNDE TUTMASI	1	3%
EVE GEÇ GELMESİ	1	3%
GİTTİĞİ YERLERDEN HABER VERMEZ EV DIŞINDA ZAMAN HARCAR	1	3%
HERŞEYE KARIŞMASI	1	3%
HORLAMASI/ DAĞINIKLIĞI, MADDİ KONULARDA SORUMSUZ PARAYI KULLANMAKTA SAVURGAN	1	3%
KUMAR ŞİDDET	1	3%
SORUMSUZ BİRİ OLMASI VE SÖZÜNÜ TUTMAMASI	2	6%
TAKINTILI OLMASI.	1	3%
YALAN SÖYLEMESİ VE İNATÇILIĞI	1	3%

YALNIZLIĞI SEVER. ODASINA ÇEKİLİR. SAATLERCE KİTAP OKUR.	1	3%
YEMEK KONUSUNDA HEMEN OLSUN İSTER, SABIRSIZ	1	3%
AŞIRI İLGİ BEKLEMESİ ASLINDA HEPSİ BENİM SUÇUM. BÖYLE ALIŞTIRDIM	1	3%
ASLINDA ONUN HERŞEYİNDEN ŞİKAYETÇİYİM	1	3%
BANA DESTEK DEĞİL VE BENİ TAKDİR ETMEZ	1	3%
BANA MANEVİ DESTEĞİNİN OLMAMASI	1	3%
BANA ÖZEL ALAN BIRAKMAMASI	1	3%
ÇALIŞMAMASI	1	3%
DIŞ MACUNUNU ORTADAN SIKMASI. İŞLERİ BAŞTAN SAVMA YAPMASI.	1	3%
EVE KARŞI SURUMSUZ VE İLGİSİZ	1	3%
EVİN İÇİNDE SÖYLENMESİ VE KONUŞMASI	1	3%
HERŞEYİ BEN BİLİRİM DEMESİ	1	3%
İŞİ İYİ YAPMAMASI, ÇÜNKÜ ONUN ARKASINDAN DÜZELTMEK ZORUNDA KALİYORUM	1	3%
İŞİNE SADIK DEĞİL	1	3%
PRATİK ÇÖZÜMCÜ OLMAMASI	1	3%
Toplam	33	100%

19.Boş Zamanlarda Ne Yapılacağına Organizasyonuna Karar Verme Düzeyi

Eşlerin her ikisinin de çalıştığı durumlarda ne yapılacağına ortak karar verenlerin oranı %45dir. Diğer grupta ise kadın karar vermede etkilidir. Konuştuğumuz bu kadınlar çalıştıkları için evde işlerin aksadığını , hafta sonlarını temizlikle geçirdikleri ve çocuklarıyla yakından ilgilenmeye çalıştıkları bu nedenle de dışarıda geçecek zamanın da kendi işlerini bitirmesine bağlı olarak değiştiğini ifade etmişlerdir. (TABLO : 59)

**TABLO: 59 BOŞ ZAMANLARDA YAPILACAK ETKİNLİKLERE
KARAR VERME DURUMLARI**

SERBEST GÜNLERİNİZDE NE YAPILACAĞINA KİM KARAR VERİR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
İKİMİZ	9	45%
BEN	5	25%
EŞİM	3	15%
HEPİMİZ	2	10%
HERKES KENDİSİ KARAR VERİR	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
BEN	9	45%
İKİMİZ	5	25%
HERKES KENDİ KARARINI VERİR.	2	10%
EŞİM	1	5%
BİRİNİN TELEFONU VEYA DAVETİ	1	5%
BOŞ ZAMANIMIZ YOK	1	5%
HEPİMİZ	1	5%
Toplam	20	100%

20. Aile İçerisinde Gerginlikleri Çözme Biçimi

Görüşme yaptığımız kadınların bütününe bakıldığında gerginlikleri çözmek için ilişkide ilk adımı atan ve kolaylaştırıcılık görevini üstlenen kadınlardır. Kadınlar haklı olduklarını bilseler de sorunları çözmede eşlerinin sorumluluklarını alırlar.

Özellikle duygusal durumlarda erkeklerin yaşadığı tıkanıklık dikkat edilecek bir durumdur. Birçok erkek kendi yetiştikleri aile ortamlarında duygusal ve fiziksel yetersizlikleri olan babalar ve her zaman sorun çözen annelerle bir arada yaşamışlardır. Bu nedenle de erkeklerde duygusal davranışlarının ödüllendirilmediğinin bilgisi hep vardır. Mesleklerine yaptıkları yatırımlarla değerlendirileceklerini kabul ederek, iş hayatını hayatlarının merkezlerine koyarlar.

Böylece kadınların sosyal ilişkilerdeki uzmanlığı beraberinde erkeklerin ilgisizliğini getirmektedir. Kadının geçmişten devir aldığı bağıllık duygusu değerli bir duygu olduğu halde, onay alma isteği ile karıştırıldığı zamanlarda kadınlar, “ben”i “biz”e tercih ederek, kendilerini ilişkide ikincilleştirmişlerdir. (TABLO : 60)

TABLO:60 AİLE İÇERİSİNDE GERGİNLİKLERİ ÇÖZME BİÇİMİ

AİLE İÇİNDE GERGİNLİKLERİ NASIL ÇÖZERSİNİZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
İKİMİZ KARŞILIKLI KONUŞURUZ	6	20%
TARTIŞARAK / KAVGA EDEREK ÇÖZÜM BULURUZ	4	13%
KONUŞMAYI İLK BEN BAŞLATARAK SORUNU ÇÖZMEYE ÇALIŞIRIZ	4	13%
BEN KONUŞURUM,HAKSIZ OLDUĞUNU ANLATMAYA ÇALIŞIRIM	1	3%
DARGİNLİKLER ZAMANA BIRAKILIR. KONUŞMAYIZ. İKİMİZDE HAKLI OLDUĞUMUZU DÜŞÜNDÜĞÜMÜZ İÇİN BU TARTIŞMA ERTELENİR.	1	3%
EŞİM ÇÖZER,ESİRİ YAPARAK İŞİ TATLIYA BAĞLAR	1	3%
KONUŞUR,İKNA ETMEYE ÇALIŞIRIM	1	3%
KONUŞMAYIP KÜSERİZ	1	3%
SUSARIZ	1	3%
TARTIŞARAK AMA SONUNDA SUSAN BEN OLURUM	1	3%
TARTIŞIRIZ, BİR SÜRE KÜSERİZ	1	3%
BENİM DEDİĞİM OLUR	1	3%
KONUŞMAYARAK OLUŞAN BİRİKİMLER SONRASINDA BÜYÜK PATLAMALAR YAŞANIR.	1	3%
EN ÇOK BEN KONUŞURUM O SUSAR	1	3%
GENELDE O SUÇLUDUR VE FARKINA VARIP GÖNLÜMÜZÜ ALIR	1	3%
HATALI KİMSE O KONUŞUR	1	3%
KAVGAYI SEVMİYİZ,GÜZELLİKLE HALLEDERİZ	1	3%
EŞİM SAKİNLEŞİNCE KONUŞURUZ,DÜŞÜNCELERİM DOĞRU OLSA DA İLK BAŞTA KABUL ETMEZ	1	3%
KONUŞMAK İÇİN EŞİM GELİR AMA DUYGUSAL BASKI KULLANDIĞI DURUMLARDA OLUYOR	1	3%
Toplam	30	100%

TABLO:60 AİLE İÇERİSİNDE GERGİNLİKLERİ ÇÖZME BİÇİMİ

AİLE İÇİNDE GERGİNLİKLERİ NASIL ÇÖZERSİNİZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
KONUŞMAYI İLK BEN BAŞLATARAK SORUNU ÇÖZMEYE ÇALIŞIRIZ	7	25%
TARTIŞARAK / KAVGA EDEREK ÇÖZÜM BULURUZ	4	14%
İKİMİZ KARŞILIKLI KONUŞURUZ	2	7%
ALTTAN ALIRIM	1	4%
ÇOĞUNLUKLA HAKLI YADA HAKSIZ OLSAMDA BEN KONUŞURUM.	1	4%
FİKİRLERİMİZ UYUŞMADIĞINDAN SORUNU ÇÖZEMEYİZ	1	4%
KAÇAMAK CEVAPLARI BENİ TATMİN ETMEYECEĞİNDEN KONUŞMAM KAÇARIM	1	4%
KAVGA EDERİZ SONRA BEN KONUŞMAYA BAŞLAR İKNA EDERİM	1	4%
OTURUP KONUŞARAK. GENELDE O KONUŞUR BİR AN ÖNCE SORUNLARI HALLETMEK İSTER. BEN ZAMANA BIRAKMAYI TERCİH EDERİM.	1	4%
ÖNCE BEN KONUŞURUM ODA SONRA PİŞMAN OLUR ÖZÜR DİLER.	1	4%
SAKİNLEŞİRİZ. SONRA BEN KONUŞURUM. EŞİM PROBLEM OLDUĞUNDA KENDİ İÇİNE KAPANİYOR. ÇOCUKLARA KÖTÜ DAVRANIYOR. BEN BU GERGİNLİĞE DAYANAMIYORUM.	1	4%
SUSARAK	1	4%
UYURUM	1	4%
EŞİM GENELDE ELEŞTİRİLERİ BAŞLATIR	1	4%
GÜZELLİKLE ÇÖZÜLMÜYOR, PATLAMA GEREKİYOR, GENELDE BEN BARIŞ KONUŞMASINI YAPIYORUM	1	4%
HATASI OLDUĞUNDA SESSİZ KALIR.	1	4%
KONUŞMAM UNUTURUM	1	4%
O SÖYLENMEYE BAŞLAYINCA BENDE BAĞIRIRIM	1	4%
Toplam	28	100%

21. Evliliği Başkalarına Önerme Düzeyi

Kocası çalışan kadınların % 70'i evliliği tavsiye edeceklerini söylemişlerdir. Bu oran eşi çalışmayanlarda % 45 olarak tespit edilmiştir. Eşleri çalışmayan kadınlar, tek başına ayakta durulabildiğine inanıldığında, evliliğin tercih edilmeyecek bir kurum olduğunda ortaklaşmışlardır.(TABLO : 61)

TABLO:61 EVLİLİĞİ BAŞKALARINA ÖNERİR MİSİNİZ ?

EVLİLİĞİ BAŞKALARINA ÖNERİR MİSİNİZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVET	14	70%
HAYIR	6	30%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
HAYIR	11	55%
EVET	9	45%
Toplam	20	100%

Kadınların evliliği önermelerinin nedenleri Tablo 62’de verilmiştir. Her iki grubun kadınları da ailedeki paylaşımın evlilikte yaşanan dayanışmanın yerini tutmadığından,yalnızlık duygusunun olumsuzluğundan, hayatı tek başına göğüslemenin zorluklarından bahsetmiştir. Sadece kocası çalışan kadınlardan görüştüğümüz üç kişi evliliğin bir doğa kanunu olduğundan 18 yaşında her genç kızın evlenmesinin gerekli olduğunu açıklamışlardır. Evliliği aileden bağımsızlaşmanın aracı olarak gören kadınlar evliliği diğer kadınlara da önermekte olduğu gözlenmiştir. (TABLO : 62)

“Barınmak,sığınmak. Stratejik kararlarda yalnız değilsin. Sorumluluğu paylaşımında yani. Her şartta ait olduğun bir yerin olması güzel. Yalnızlığın saklanması diyebilirim”...

“Evlilikte kendine ait bir evin oluyor. Ev içindeki hareketlerinde özgürsün,annemin müdahaleleri olmadan ev içinde değişiklik yapabiliyorum....”

TABLO: 62 EVLİLİĞİ ÖNERME NEDENLERİ

EVLİLİĞİ ÖNERME NEDENLERİ	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
YALNIZLIK KÖTÜ BİR ŞEY, EVLİLİKTEN DAHA ZOR	3	14%
ANLAŞABİLECEĞİN, GÜVENEBİLECEĞİN, PAYLAŞABİLECEĞİN BİRİNİN OLMASI İÇİN	2	10%
SEVDİĞİNİZ İNSANLA BİRLİKTE HAYATI PAYLAŞMAK GÜZEL	2	10%
ENİNDE SONUNDA OLMAK ZORUNDA, DOĞA KANUNU	2	10%
BEN MUTLU OLDUĞUM İÇİN	1	5%
BİR YAŞTAN SONRA ANNE, BABA, KARDEŞ DEĞİL EŞ SENİN DERT ORTAĞIN OLUYOR	1	5%
BİRİSİNİN SENİ SAHIPLENMESİ	1	5%
ÇÜNKÜ BİR ARKADAŞA ,BİR HAYAT ARKADAŞINA İHTİYAÇ VAR	1	5%
DENGEYİ YAKALAYABİLİYORSAN TAVİZ VEREBİLİYORSAN VE BİRLİKTELİK İÇİN BAŞKA SEÇENEK YOKSA EVLİLİĞİ ÖNERİRİM	1	5%
KENDİME AİT ZAMANIM OLDU, ÖZEL BİR ALANIM VAR	1	5%
YUVA,MUTLULUK GÜZEL BİRŞEY	1	5%
18 YAŞINDAN SONRA EVLİLİK BİR İHTİYAÇ	1	5%
AİT OLDUĞUN BİR YERİN OLMASI İÇİN	1	5%
HAYATI TEK BAŞINA GÖĞÜSLEMEK ZOR	1	5%
İNSANI HAYATA BAĞLAR, DERT ORTAĞININ OLMASI İYİDİR	1	5%
SANA AİT BİR EŞ VE ÇOCUKLAR OLMASI GÜZEL	1	5%
Toplam	21	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
DOĞRU BİR İNSANLA BİRLİKTEYSEN VE FLÖRT ETTİYSEN ÖNERİRİM.	2	17%
ANLAŞABİLİRLERSE ÖNERİRİM	1	8%
BEN MEMNUNUM. EVLİLİK GÜZEL ÖMÜR BOYU TEK EŞLİLİĞE KATLANABİLECEK İNSANLAR YAPMALI.	1	8%
HAYAT ARKADAŞININ OLMASI GÜZEL	1	8%
HERHESİN HAYATINDA BİR KERE DE OLSA DENEMESİ LAZIM	1	8%
HERKES YUVA KURSUN İSTERİM	1	8%
İLERİDE BİR ARKADAŞ OLARAK İNSANIN İHTİYACI VAR. AİLENLE KONUŞAMADIĞIN ŞEYLERİ EŞİNLE KONUŞUYORSUN.	1	8%
SAYGI DUYULACAK BİR KURUM	1	8%
HERŞEYE BİRLİKTE KARAR VERİP EŞİT SORUMLULUK ALABİLİRLERSE EVET	1	8%
SEVDİĞİN İNSANLA OLMAK GÜZEL	1	8%
YALNIZLIK DUYGUSUNU YAŞAMIYORSUN	1	8%
Toplam	12	100%

22. Evli Oldukları Halde Evliliği Önermeyen Kadınların Evliliğe Bakış Açıları

Görüşme yaptığımız kadınların evlilik biçimlerinde Tablo 19’da görüldüğü gibi % 83’ü flört ederek ve arkadaş aracılığıyla tanıştırılmış ve uzun süren bir yakınlık döneminden sonra evliliğe karar vermiş kadınlardır. Ancak yaşadıkları evlilik deneyimlerinden dolayı pişman olan ve evliliği önermeyen kadınların nedenleri ise dikkat çekicidir. Kimi hayatı yalnız göğüslemekten korktuğu için ve özellikle çocuklarından dolayı ayrılmayı göze alamamakta ancak çocukları için yaşayamadıkları şeylerin hayallerini kurmaktadır. (TABLO : 63)

“Bence bir insan tek başına çalışmalı, yaşamalı. Bütün ekonomik özgürlüğünü ele aldıktan sonra çocuk istiyorsa evlenmeli. Ben tek başına bağımsız olmayı isterdim. Artık benden geçti. Tek dileğim çocuğumun evlenmemesi , tek başına ayakta durabilmesi.”

“Stres ve ağır sorumluluktan dolayı tavsiye etmem. Ama çocuklarım babalarına çok düşkün. O nedenle ayrılamıyorum.”

“Evliliği önermem. Çünkü yapmak isteyip de yapamadığım şeyler var. Engelleyici, kendi kararlarımı veremiyorum. Eğitimim yarım kaldı tamamlayamıyorum. Herkes için ihtiyaç olan şeyler artık bana lüks geliyor. Kendimi her şeyin gerisinde hissediyorum. Hayatım boyunca tek kişi ile aynı hayatı yaşamak çok sıkıcı. Bu bize öğretilmiş. Oysa bu monotonluk insanı bunaltıyor. Evlenmek erkeklere göre bir şey. Çünkü hayatı paylaşmıyorlar. Annelerinin bıraktığı yerde kadınlar görevi teslim alıyor.Evi,çocukları kadın götürüyor. Ama rahatlığını erkekler yaşıyor. Ama çocuklar ve tek başınalıktan ürktüğüm için hala evliyim .”

TABLO : 63 EVLİLİĞİ ÖNERMEYENLERİN GEREKÇELERİ

EVLİLİĞİ ÖNERMİYORSANIZ NEDEN HALA EVLİSİNİZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
ÇOCUKLARIM İÇİN KATLANACAĞIM	2	17%
BEN MUTSUZ OLDUĞUM İÇİN	1	8%
EVLİLİĞİN İNSANI HİÇLEŞTİREN BİR YANI VAR. HEP ONUN DUYGULARI ÜZERİNDEN HAREKET EDİYORSUN. KENDİNİ ÖNEMSEMEEK DURUMUNDASIN. KENDİMİ YAŞAYAMADAN HAYATIN ELİMDEN UÇTUĞUNU DÜŞÜNÜYORUM. ÇOCUKLAR VE EŞİN İÇİN YAŞAMAK ÇOK ACI. EVLİLİKTEDE EMEKLİLİK YAŞI OLSUN	1	8%
İSTEMİYORUM MEMNUN DEĞİLİM,ÇOCUKLAR ENGEL OLUYOR	1	8%
TEK KİŞİ İLE AYNI MONOTON HAYATI YAŞAMAK SIKICI AMA BU BİZE ÖĞRETİLMİŞ	1	8%
ARTIK ONSUZ BİR HAYAT DÜŞÜNEMİYORUM. MADDİ OLARAK KENDİMİ KURTARAMAM.BENİM İÇİN GEÇ, GENÇKEN YAPMALIYDIM	1	8%
BARINMAK ,SİĞİNMAK. KRİTİK ZAMANLARDA ALDIĞIN KARARLARDA YALNIZ DEĞİLSİN. HER HALÜKARDA AİT OLDUĞUN BİR YERİN OLMASI. YALNIZLIĞINI SAKLAMASI.	1	8%
BENİ HİÇ BIRAKMAZ GİBİ GELİYOR	1	8%
DUL BİR KADININ TOPLUMDAKİ YERİNDEN KENDİMİ KORUMAK,MADDİ OLANAKLAR	1	8%
ERKEKLERİN ANNELERİNİN GÖREVİ BIRAKTIĞI YERDE KADINLAR GÖREVİ ALIYOR	1	8%
HİÇBİR MADDİ VE SOSYAL GÜVENCEM YOK	1	8%
Toplam	12	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ÇOCUKLAR VE ALIŞKANLIK	5	36%
BAŞKA ÇAREM YOK TEK BAŞINA YAŞAMAK ZOR	1	7%
İLİŞKİDE SADECE SEVGİLİLİK DEĞİL GÜÇLÜ BİR DAYANIŞMADA VAR.	1	7%
SORUMLULUK	1	7%
TOPLUMSAL BASKI HİSSETMEMEK İÇİN	1	7%
AYRILIRSAM ARAMIZDA UZAKLAŞMA DA OLABİLİR KORKUSU HERHALDE	1	7%
DÜZENİ BOZMAKTAN KORKUYORUM	1	7%
İYİ ARKADAŞIZ. O OLMAYINCA HAYATIMIN BÜYÜK BİR PARÇASI EKSİLECEK DİBİ GELİYOR	1	7%
MEŞRULUĞUNDAN EVLİYİM	1	7%
SOSYAL ETKENLER, PSİKOLOJİK AÇIDAN GÜÇLÜ HİSSETMEK İSTERİM	1	7%
Toplam	14	100%

23. Kadını Güçlü Kılan Özellikler

Kocası çalışmayan kadınlar % 35 oranında çalışma hayatının kadını ekonomik olarak özgürleştirdiğini ve güçlü kıldığını savunmuşlardır. Diğer grupta ise en çok eğitime önem verilmiştir. Akıllı olmak, kendine güvenmek, attığı adımların sorumluluğunu almak, akıl sayesinde ileriye görebilmek her iki grupta da bahsedilen özellikler olarak tespit edilmiştir. (TABLO : 64)

TABLO : 64 KADINI GÜÇLÜ KILAN ÖZELLİKLER

SİZCE BİR KADINI HANGİ ÖZELLİKLERİ GÜÇLÜ KILAR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EĞİTİM	3	15%
AKIL	3	15%
ÇALIŞMA	2	10%
EĞİTİM – ÇALIŞMA	2	10%
BÜTÜN HEPSİ	2	10%
EĞİTİM - GÜZELLİK – AKIL	1	5%
EĞİTİM – AKIL	1	5%
EĞİTİM - ÇALIŞMA – AKIL	1	5%
ÇALIŞMA – AKIL	1	5%
AKIL - KENDİNE GÜVEN	1	5%
AKIL - SEVECENLİK - OLGUNLUK	1	5%
AİLESİ İÇİN ÜSTÜNE DÜŞEN GÖREVLERİ YAPABİLİYORSA	1	5%
KARAKTER,KİŞİLİK,AYAKLARININ ÜZERİNE BASMASI	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ÇALIŞMA	6	30%
AKIL	5	25%
EĞİTİM	3	15%
YALNIZLIKTAN KOKMAMAK-GÜVEN	2	10%
PİŞMANLIKLARININ AZ OLMASI	2	10%
ÇALIŞMA – AKIL	1	5%
DÜRÜSTLÜĞÜ - EĞİTİM.	1	5%
Toplam	20	100%

4.2.1.5.2. Aile Dışı Çevre

1. Eşlerin Kadınların Aileleri İle İlişki Düzeyi

Eşler genellikle kadınların aileleriyle iyi ilişkiler içerisindedir. Kocasını çalışan kadınların eşleri ilişki kurmada kadınların aracılığına daha az başvururken, kocası işsiz erkekler ise daha çok kadınların hatırına ilişkilerde yakın durabilmektedir. İkinci grupta kadınlar hem aile hem eş arasında kalmanın zorluklarını yaşamaktadırlar. Eşlerini işsiz olması aileleri tarafından hoş karşılanmamakta, anlaşılammamaktadır. Bu nedenle de kızlarının eşlerine karşı tepkili oluşları eşlerden de karşılık bulur. (TABLO : 65)

“Eşimi anneme, annemi de eşime savunmaktan çok yoruldum. İki taraf da birbirine anlayışsız. Bazen kendimi avukat gibi hissediyorum. Ama ben ne kadar anlatırsam anlatayım, aralarındaki buz dağı erimiyor.”

Kadınlar çoğunlukla eşlerin dış çevreyle kurdukları ilişkilerde kolaylaştırıcı rolündedir.Özellikle ailelerle kurulan ilişkide, ortamı ve yakınlığı motive eden kadınlar eşler ile aileleri arasında köprü konumundadırlar. Aileler içinde yaşanan mutsuzluklar ve mesafeler yine kadınlar tarafından tamir edilmeye çalışılmaktadır.Eşlerin aile ilişkilerinde ortaya çıkan kaygı ve sorunlar yine kadınlar tarafından örtbas edilmeye çalışılmaktadır.

TABLO:65 EŞLERİN KADINLARIN AİLELERİ İLE İLİŞKİSİ

EŞİNİZİN SİZİN AİLENİZLE İLİŞKİLERİ NASIL ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
İYİ	9	45%
ÇOK İYİ	3	15%
KÖTÜ	2	10%
FENA DEĞİL	2	10%
SOĞUK / RESMİ	2	10%
BABAMLA ARASI İYİ DEĞİLDİR	1	5%
İYİ. BENİ MUTLU ETMEK İÇİN AİLEMLE İYİ BİR BAĞ KURMAYA ÇALIŞIR.	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
İYİ	8	40%
ÇOK İYİ	2	10%
MESAFELİ	2	10%
BEN O ORTAMI YARATTIĞIM İÇİN İYİ	1	5%
BENİM İÇİN İYİ OLMAK ZORUNDA HİSSEDİYOR	1	5%
ÇOK KÖTÜ ÇALIŞMADIĞI İÇİN	1	5%
FENA DEĞİL	1	5%
KÖTÜ	1	5%
İYİ.AİLEM EŞİME KARIŞMAZ, İŞSİZLİĞİ HAKKINDA KONUŞMAZ	1	5%
ORTA. ANLAŞILMADIĞINI VE KABUL EDİLMEDİĞİNİ DÜŞÜNÜYOR	1	5%
SINIRLI, MESAFELİ AMA GÜLER YÜZLÜ	1	5%
Toplam	20	100%

2. Erkeklerin Kendi Aileleriyle İlişki düzeyi

Erkekler duygularını göstermekte kadınlar kadar başarılı olmadıklarından aile ve sosyal ilişkilerde de aktif değillerdir. İşsiz olan erkeklerin aileleriyle ilişkileri diğer gruba göre problemlidir. İşsizliğin getirdiği bunalım ve işe yaramama duygusu ve ekonomik anlamda adına bağlı kalma durumu, aileleri tarafından eleştirilmektedir. Eşlerin kendi aileleriyle olan ilişkileri Tablo 66'da gösterilmiştir. (TABLO : 66)

TABLO:66 ERKEKLERİN KENDİ AİLELERİ İLE İLİŞKİDE YAKINLIK DÜZEYİ

EŞİNİZİN KENDİ AİLESİ İLE İLİŞKİLERİ NASIL ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
İYİ	6	30%
SOĞUK / MESAFELİ	6	30%
ÇOK İYİ	2	10%
FENA DEĞİL	2	10%
ANNESİYLE ÇOK İYİ	1	5%
FENA DEĞİL	1	5%
FENA DEĞİL ANLAŞILMADIĞINI DÜŞÜNÜYOR	1	5%
GAYET İYİ. DOĞAL VE SAMİMİ. SAYAR VE SEVERLER ONU.	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
İYİ	9	45%
FENA DEĞİL	2	10%
KÖTÜ	2	10%
AİLELERİNDE BÜTÜNLÜK VE BAĞLILIK OLMADIĞI İÇİN BİR İYİ ÇOĞU ZAMAN KÖTÜ	1	5%
AYNI	1	5%
BENİM AİLEMLE OLDUĞU KADAR İYİ DEĞİL	1	5%
BİR İYİ BİR KÖTÜ	1	5%
İYİ DEĞİL. ONUN İŞSİZLİĞİ HAKKINDA ÇOK KONUŞURLAR	1	5%
MESAFELİ	1	5%
ORTA. GENELDE BİZİ AİLESİYLE ÖZEL ALANINA SOKMUYOR	1	5%
Toplam	20	100%

3. Eşlerin Ailesinin Etkisinde Kalma Durumu

Görüşme yaptığımız kadınlar, çalışan eşlerinin % 63 oranında kendi ailelerinin etkisinde kalmadığını belirtmişlerdir. Kocasız olan kadınlarda ise bu oran % 61'dir. Aileleri, kentleşme ve sosyalleşmenin getirdiği dönüşümler ve çalışma hayatına katılan kadın ve erkeklerin aileden bağımsızlaşması, özel alana müdahaleyi de gerekli ölçüde engellediği görülmektedir. Görüştüğümüz kadınlar ailelerin her ne kadar eşlerini etkilemeye çalışsa da başarılı olamadıklarını belirtmişlerdir. Eşler arasında kurulan açıklık ve güven duygusu, ekonomik

dayanışma kendi ailelerini özel alanlarının dışında tutmalarına etkendir. Çok az sayıda kadın ise eşlerinin ailesinden etkilendiğini düşünmektedir. Bu duruma neden olarak, aileye yapılan maddi ev manevi desteklerin, karşılığında anne ve babalar kadınların ilişkilerinde, çocuk bakımında ya da eve alınacak bir eşya planında müdahale etme haklarını görebilmeleridir.(TABLO: 67)

TABLO:67 EŞLERİN KENDİ AİLELERİNİN ETKİSİNDE KALMA DURUMU

EŞİNİZİN AİLESİNİN ETKİSİNDE KALDIĞINI DÜŞÜNDÜĞÜNÜZ KONULAR VAR MI ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
YOK	15	63%
VAR	3	13%
VAR / GİYİM TARZIM , DAVRANIŞLARIM KONUSUNDA	1	4%
VAR / ÇOCUK YETİŞTİRME KONUSUNDA	1	4%
VAR / EV İÇİ KONULARDA ONLAR DA FİKİR BEYAN EDERLER	1	4%
VAR / MUTLULUK KONUSUNDA ETKİLENİYOR	1	4%
YOK / ÖZGÜR BİR İNSAN,NE BENİM NE KENDİ AİLESİNİN ETKİSİNDE KALMAZ	1	4%
VAR / YENİ BİRŞEY YAPILACAĞI ZAMAN ONLARIN DA FİKRİNİ ALIR	1	4%
Toplam	24	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
YOK	14	61%
VAR	2	9%
VAR / AİLESİNDEN AKIL ALIR SONRADA ORTADA KALIR	1	4%
VAR / ÇOCUK BAKIMINDA ANNESİNİN MÜDAHALELERİ	1	4%
VAR / TATİLE ÇIKMAK YADA MADDİ BİR PLAN KURDUĞUNDA	1	4%
VAR / YEDİĞİM YEMekten ALDIĞIM EŞYAYA KADAR ETKİLERLER	1	4%
VAR / ANNESİYLE DAHA SIK GÖRÜŞMEMİ İSTER	1	4%
VAR / EŞYA ALIRKEN VEYA EVLE İLGİLİ HERHENGİ BİR KARAR ALIRKEN	1	4%
VAR / ORTAK KARAR ALAMAYIZ AİLESİNİN MÜDAHALESİ VARDIR	1	4%
Toplam	23	100%

4. Eşlerin Komşuluk İlişkilerine Müdahale Durumu

Görüşme yaptığımız her iki grubun kadınları da % 70 oranında eşlerinin, görüştükleri kişilerle ilgili engellemeleriyle karşılaşmadıklarını söylemişlerdir. Bu oran dışında kalan her iki grubun kadınları ise eşlerinin görüşmelerini istemediği ilişkilerde onları mantıklı bulduklarını ve arkadaşlıklarını bitirdiklerini söylemeleri dikkat çekici bir noktadır.

Sadece kocası çalışmayan bir kadın, eşi istemese de görüşmeyi sürdüreceğini, ilişkileri için eşinden onay almaya ihtiyaç duymadığını ifade etmiştir. Diğer kadınlar ise tartışmak, ve mücadelede etmekten sıkıldıklarını bu nedenle tatsızlık çıkmasın diye eşlerinin müdahalelerine ses çıkarmadıklarını belirtmişlerdir.

“Üniversiteden arkadaşlarımı evime çağırmak istedim. O karşı çıktı. Ben de tepki duydum. Netice de geldiler. Ancak çok huzursuz oldum.Şimdi eşim ne hissediyor diye sıkıldım. Ve daha sonra gelmediler. Ben de gelmelerini istemedim. Böyle daha rahatım.”

**TABLO : 68 KOMŞULUK – ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNDE EŞLERİN
MÜDAHALE DÜZEYİ**

EVDE KOMŞULUK – ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİNİZE MÜDAHALE EDER Mİ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
HAYIR	13	65%
EVET / RAHATSIZ OLDUĞU KİŞİLERLE GÖRÜŞMEMİ İSTEMEZ	3	15%
EVET	1	5%
EVET / HOŞGÖRÜSÜ YOKTUR HÜRMETİ YOK	1	5%
EVET / İSTEMEDİĞİ KİŞİYİ KABUL ETMEZ	1	5%
HAYIR / DAHA ÇOK SEVİNİR,O DA BENİM KADAR SEVER	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
HAYIR	14	70%
EVET / İSTEMEDİĞİ İNSANLA GÖRÜŞMEMİ YASAKLAR. MANTIKSIZ İLİŞKİLERİME MÜDAHALE EDER ZATEN BANA DA SÖYLEDİKLERİ AKILLICA GELİR. MUTLAKA SÖYLEDİKLERİNİN BİR NEDENİ VARDIR.	1	5%
EVET / BENİM ESKİ ARKADAŞLARIMLA GÖRÜŞMEMİ İSTEMEZ	1	5%
EVET / HERKESLE YAKIN OLMAMI İSTEMEZ	1	5%
EVET / GÖRÜŞMELERİMİ ONAYLAMADIĞI İLİŞKİLERİMİ AZALTIRIM	1	5%
EVET / SEVMEDİĞİ İNSANLARLA GÖRÜŞMEMİ İSTEMEZ AMA BEN KENDİ YAŞADIKLARIMA ÖNEM VERİRİM	1	5%
EVET / BEĞENMEDİĞİ ARKADAŞLARIMLA GÖRÜŞMEME İZİN VERMEZ. BENDE GÖRÜŞMEM	1	5%
Toplam	20	100%

5. Kadınların Tercih Ettiği Sosyal İlişkiler Grubu

Görüşme yaptığımız kadınların her biri sosyal ilişkiler konusunda aktif ve isteklilerdir. İş ve ev yaşantısının ağır sorumluluklarına rağmen kadınların hepsi insan ilişkilerine önem vermekte, görüşmek için gereken zamanı bulabilmek için çaba harcamaktadırlar. Görüşme yaptığımız bu kadınların çoğunluğu bağımsız ilişkilerden çok, ailece ortak görüştükleri evli çiftlerle birlikte olmayı tercih etmektedir. İş dışındaki zamanlarını eşlerinin de tanıdığı ortak arkadaşlarla

geçirmenin kadınlara mutluluk verdiği gözlemlenmektedir. İş çevresi ve çocukluk arkadaşları da kadınların sosyal ilişkileri içinde sürdürdüğü ve samimi arkadaşlıklar kurduğu çevreler arasındadır. Ayrıca komşuluk ilişkileri de kadınlar için ön plandadır. İş çıkışlarında kendi deyimleriyle “bir nefes almak”, ya da akşam evdeki tempoya hazırlanmadan önce bir kahve içimliğine de olsa komşular da görüşmek kadınların tercihleri arasında yer almaktadır. (TABLO : 69)

TABLO: 69 KADINLARIN TERCİH ETTİĞİ ARKADAŞ ÇEVRESİ

İŞ DIŞINDAKİ ZAMANINIZDA ARKADAŞLARINIZ HANGİ ÇEVREDEDİR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
KOMŞULARIM	4	20%
AİLECE GÖRÜŞTÜĞÜMÜZ KİŞİLER	4	20%
İŞ ARKADAŞLARIM	3	15%
ÇOCUKLUK ARKADAŞLARIM	3	15%
İŞ ARKADAŞLARIM / AİLECE GÖRÜŞTÜĞÜMÜZ KİŞİLER	2	10%
İŞ ARKADAŞLARIM / ÇOCUKLUK ARKADAŞLARIM	1	5%
İŞ ARKADAŞLARIM / ÇOCUKLUK ARKADAŞLARIM / AİLECE GÖRÜŞTÜĞÜMÜZ KİŞİLER	1	5%
KOMŞULARIM / AİLECE GÖRÜŞTÜĞÜMÜZ KİŞİLER	1	5%
ÇOCUKLUK ARKADAŞLARIM / AİLECE GÖRÜŞTÜĞÜMÜZ KİŞİLER	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
AİLECE GÖRÜŞTÜĞÜMÜZ KİŞİLER	7	35%
KOMŞULARIM	3	15%
İŞ ARKADAŞLARIM / KOMŞULARIM / AİLECE GÖRÜŞTÜĞÜMÜZ KİŞİLER	2	10%
KOMŞULARIM / AİLECE GÖRÜŞTÜĞÜMÜZ KİŞİLER	2	10%
İŞ ARKADAŞLARIM	1	5%
İŞ ARKADAŞLARIM / KOMŞULARIM	1	5%
İŞ ARKADAŞLARIM / KOMŞULARIM / ÇOCUKLUK ARKADAŞLARIM	1	5%
İŞ ARKADAŞLARIM / ÇOCUKLUK ARKADAŞLARIM	1	5%
İŞ ARKADAŞLARIM / ÇOCUKLUK ARKADAŞLARIM / AİLECE GÖRÜŞTÜĞÜMÜZ KİŞİLER	1	5%
ÇOCUKLUK ARKADAŞLARIM / AİLECE GÖRÜŞTÜĞÜMÜZ KİŞİLER	1	5%
Toplam	20	100%

Kadınların arkadaşlarıyla bir araya gelme zamanları iki grupta da farklılık göstermektedir. Tablo 19’da da belirtildiği gibi kocası çalışmayan kadınların çalışma saatleri diğer gruba nazaran fazladır. Bu nedenle eşi ve kendisi çalışan kadınların çoğunluğu görüşme günlerini, duruma göre ve tercihe bağlı olarak hafta sonu yada hafta içi akşamları seçtiği halde, kocası çalışmayan kadınların % 70’i görüşme zamanlarını zorunlu olarak hafta sonuna kaydardıklarını, aksi takdirde evdeki işleri yetiştiremediklerini söylemişlerdir. Çalışma saatlerinin uzun olması ve eşlerinden destek göremediklerinden dolayı bu kadınlar, iş günlerinin akşamları öncelikle yemek ve gündelik ev işleriyle uğraştıklarını belirtmişlerdir. Bundan dolayı da arkadaşlarıyla görüşmek için vakit bulamadıkları ve kendilerini çok yorgun hissettiklerini belirtmişlerdir. (TABLO : 70)

TABLO:70 ARKADAŞLARLA BİRLİKTE GEÇİRİLEN ZAMANLAR

ARKADAŞLARINIZLA HANGİ ZAMANLARDA BİR ARAYA GELİRSİNİZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
HAFTA SONLARI	9	45%
DEĞİŞİYOR	5	25%
HAFTA İÇİ AKŞAM	3	15%
HAFTA SONLARI / HAFTA İÇİ AKŞAM	3	15%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
HAFTA SONLARI	14	70%
HAFTA SONLARI / HAFTA İÇİ AKŞAM	4	20%
HAFTA İÇİ AKŞAM	1	5%
DEĞİŞİYOR	1	5%
Toplam	20	100%

Görüşme yeri için en çok tercih edilen ortamlar ise evlerdir. Kadınların kendi yada arkadaşlarının evlerini tercih etmelerindeki birincil neden ise gidiş gelişin pratik ve aynı zamanda masrafsız oluşudur. Ev dışındaki ortamlarda görüşme sayısı ise oldukça azdır. Her iki gruptan da kadınların sadece % 20’sinin

cafe-sinema gibi yerleri de kullandıkları tespit edilmiştir. Bu kadınların da ekonomik geliri diğerlerine göre yüksek olduğu saptanan veriler arasındadır. Kadınlar özellikle ev dışındaki yerlere gitmek için organize olamadıklarını, çocuklarına bakacak kişileri bulmanın ve evin, eşin durumunu ayarlamamanın oldukça yorucu olduğundan bahsetmişlerdir.(TABLO :71)

TABLO: 71 GÖRÜŞMELERDE TERCİH EDİLEN YERLER

(EŞİNİZ DIŞINDA) ARKADAŞLARINIZLA DAHA ÇOK NERELERDE GÖRÜŞÜRSÜNÜZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVİM / ARKADAŞIMIN EVİ	6	30%
EVİM	5	25%
ARKADAŞIMIN EVİ	5	25%
EVİM / ARKADAŞIMIN EVİ / CAFE / RESTAURANT	4	20%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EVİM / ARKADAŞIMIN EVİ	13	65%
EVİM	3	15%
EVİM / ARKADAŞIMIN EVİ / CAFE / RESTAURANT	2	10%
EVİM / CAFE	1	5%
EVİM / RESTAURANT / SİNEMA	1	5%
Toplam	20	100%

Kadınlar için diğer kadınlarla biraraya gelmek rehabilite olmakla eşanlamlıdır. Dertleştikleri bu ortamlarda kadınlar eşleriyle ilgili olmak üzere temel şikayetlerini karşılıklı olarak dillendirirler.

6.Eş Dışında Erkeklerle İlişki Kurma Düzeyi

Görüşme yaptığımız kocası çalışan kadınların %75'i erkek arkadaşlarının olmadığını ifade etmişlerdir. Ancak diğer grupta, eş dışında da erkek arkadaşları olduğunu söyleyen kadınların oranı %55'dir.(TABLO : 72) Sadece kadınların çalıştığı ailelerde kadınların ilişkilerini sahiplenme ve kabul ettirmede diğer

gruba göre daha etkili olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca tablo 4’den de anlaşılaçağı gibi eğitim düzeylerinin her iki grupta da farklı oluşu da kadınların yönelimlerini etkilemektedir. Özellikle 4 yıllık üniversite eğitimini tamamlayanların % 40 oranında olduğu eşleri çalışmayan kadınlar grubu diğer kadınlara göre ilişkilerinde daha bağımsız ve özerk oldukları gözlemlenmiştir.

Eşleriyle kurdukları yakınlık düzeyine de bağılı olarak kadınlar eşlerinin de kadın arkadaşları olduğu, her iki tarafında bu durumu doğal karşıladıklarını söylemişlerdir. Kocasını çalışan kadınların olduğu grupta , erkek arkadaş tanımı ihtiyaç duyulmayan ve anlamsız olarak adlandırılmıştır. Özellikle bu gruptaki kadınların, bu soru karşısında utanıp gerildikleri gözlenen durumlar arasındadır. Cevaplar arasında “benim erkek arkadaşım eşim” diyerek ayrıca başka birinin arkadaşlığına ihtiyaç duymadıklarını, kadınlarla kurdukları ilişkilerinin daha değerli olduğu, tekrarlanan ifadeler arasındadır.(TABLO:73) Sadece iş çevresinden olmak kaydıyla eşlerinin ilişkilerine onay verdiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca eşlerin kadınları üzerinde kurdukları denetim de dikkat çekicidir. Erkek arkadaşı olmadığını söyleyen kadın görüşmecilerin eşlerinin tersi bir durum olması halinde kendilerini fena halde kıskanacaklarını ve huzursuzluk yaratacaklarını söylemeleri vurgulanan ortak noktalar arasındadır. (TABLO:74)

TABLO:72 EŞ DIŞINDA ERKEK ARKADAŞ EDİNME DURUMU

EŞİNİZ DIŞINDA ERKEK ARKADAŞLARINIZ VAR MIDIR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocasını Çalışan Kadınlar		
HAYIR	15	75%
EVET	5	25%
Toplam	20	100%
Kocasını Çalışmayan Kadınlar		
EVET	11	55%
HAYIR	9	45%
Toplam	20	100%

TABLO : 73 ERKEK ARKADAŞIN OLMASI HALİNDE EŞLERİN TUTUMLARI

ERKEK ARKADAŞINIZ VARSA EŞİNİZ BUNU NASIL KARŞILAR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
Olumlu karşılayanlar		
DOĞAL KARŞILAR	1	20%
OKULDAN YADA İŞ YERİNDEN İSE ONAY VERİYOR	1	20%
HEPSİ ÇOCUKLUK ARKADAŞIM OLDUĞU İÇİN NORMAL KARŞILIYOR	1	20%
Olumsuz karşılayanlar		
EŞİME SÖYLEMİYORUM ÇÜNKÜ OLUMLU KARŞILAMAZ	2	40%
Toplam	5	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
Olumlu karşılayanlar		
DOĞAL KARŞILAR. TANIDIĞI İNSANLARA KARŞI RAHATTIR.	5	45%
DOĞAL KARŞILIYOR ÇÜNKÜ 31 ERKEK DOKTORLA ÇALIŞIYORUM	1	9%
İKİMİZİNDE KARŞI CİNSTEN ARKADAŞLARI NORMAL KARŞILANIR.	1	9%
NORMAL KARŞILAR BENİM YAPIMI BİLDİĞİ İÇİN RAHATTIR	1	9%
NORMAL KARŞILAR EŞİMDE TANIDIĞI İÇİN	1	9%
ZATEN ONUNDA ARKADAŞI OLDUĞU İÇİN RAHATSIZ DEĞİL	1	9%
Olumsuz karşılayanlar		
TEPKİSELLEŞİR AMA BEN GÖRÜŞMEYE DEVAM EDERİM	1	9%
Toplam	20	100%

**TABLO:74 KADINLARIN EŞ DIŞINDA ERKEK ARKADAŞININ
OLMAMASININ NEDENLERİ**

EŞİNİZ DIŞINDA NEDEN ERKEK ARKADAŞLARINIZ YOKTUR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EŞİMİ RAHATSIZ EDER / EŞİM NORMAL KARŞILAMAZ.	3	20%
AİLE YAPIMIZA GÖRE DEĞİL	2	13%
İHTİYAÇ DUYMADIM ZATEN EŞİMDE PEK HOŞ KARŞILAMAZ	2	13%
EŞİM GELENEKÇİ VE HAYATA BAKIŞI FARKLI	1	7%
GELENEKLERİMİZE VE BANA GÖRE TERS,EŞİMDE HERŞEYİ BULUYORUM,BİR ERKEKLE PAYLAŞACAK BİRŞEYİM YOK	1	7%
HİÇ OLMADIĞI İÇİN EŞİMİN TEPKİSİ NE OLUR BİLEMEYORUM	1	7%
ÖYLE BİR ORTAM OLMADI	1	7%
TESADÜF ETMEDİ	1	7%
TOPLUMSAL NEDENLER VEYA BASKILAR	1	7%
YAŞADIĞIM ÇEVREDE ARKADAŞLIK EDECEĞİM ERKEK YOK	1	7%
ERKEKLERDEN DEDİĞİNİ ANLATAN YOK	1	7%
Toplam	15	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
HİÇ DÜŞÜNMEDİM / İHTİYACIM YOK	2	22%
ERKEKLERİN TACİZ EDEN BİR TARAFI VAR	1	11%
ÇALIŞAN İNSAN OLDUĞUM İÇİN ZAMANIM YOK.	1	11%
BİR KADININ ERKEK ARKADAŞI NE DERECE ARKADAŞ OLUR EMİN DEĞİLİM	1	11%
EŞİMİ RAHATSIZ EDER ÇÜNKÜ KISKANÇTIR	1	11%
ÖYLE BİR ŞEY BİLMEM. O YAPIYA SAHİP DEĞİLİM.	1	11%
RİSKLİ ÇÜNKÜ EVLİ BİR KADININ ERKEK ARKADAŞININ OLMASI TABULARI YIKMAK OLUR	1	11%
YAPIMA GÖRE DEĞİL	1	11%
Toplam	9	100%

4.2.1.5.3. Ev İşlerinin Paylaşımı

1. Günlük Ev İşlerinde Sorumluluk Alanları

Sorumluluk paylaşımında yine önemli bir konu olan ev işleri ve çocuk bakımının erkekler tarafından paylaşılmadığı görülmektedir. Düzenli olarak hergün yapılması gereken yemek, bulaşık, temizlik ütü vb. işlerde neredeyse erkeklerin katkısının hiç olmadığı tespit edilmiştir. Erkekler bu işleri tek başına üstlenemedikleri gibi kadın ile paylaşımları da yok denecek kadar azdır. Bu durum kocası çalışmayan kadınlar içinde geçerlidir.

Görüşme yaptığımız kadınlar çoğunlukla eşlerinin ev işlerine karşı ilgisiz olduklarını ve kendileri kadar evin düzen ve temizliğine önem vermediklerini belirtmişlerdir. Yemek yapmak, bulaşık yıkamak, yerleri silmek ,toz almak vb. işler kadınların yapması gereken işleri olarak görülmektedir. Bu durumun aile içinde kız ve erkek çocuklarının toplumsallaşması sürecinde edindikleri rollerle yakın bağlantısı vardır. Kız çocuklarına, evde annesine ev işlerinde yardımcı olma rolü, erkek çocuklar için de güçlülük, akıl ve bağımsızlık gerektiren görevler yüklenir. Bu durum sosyalleşme süreciyle birlikte kız ve erkek çocukları için gelecekteki yaşamlarında alacakları tutum ve davranışları belirlemede etkili olmaktadır. Tablolardan da anlaşılacağı gibi kadınların eşleriyle aile içinde eşitsizliğini yaratan temel problemler arasında ev işlerinin kadına ait görülmesi yatmaktadır.(EK : 1)

2.Faturaların Yatırılması

Ev sorumlukları arasında yer alan faturaların yatırılması ve ev araç, gereçlerinin bakımının sağlanması gibi işlerin paylaşımında durum oldukça farklıdır. Fatura yatırma işleri kadın ve erkeğin birlikte çalıştığı ailelerde %80 gibi ezici bir çoğunlukla erkekler tarafından üstlenilmektedir. Erkeklerin

çalışmadığı ailelerde faturalar ile ilgili sorumluluk hem kadınlar hem de erkekler tarafından yarı yarıya üstlenildiği görülmektedir. Faturaların yatırılması işi daha çok erkek işi olarak görülmektedir. Kadınların ve erkeklerin görev dağılımları ev ve ev dışı işler olmak üzere ikiye ayrıldığı ve erkeklerin ev dışında, kamusal hayata ilişkin sorumlulukları almada kadınlara oranla daha hevesli oldukları gözlemlerimiz arasındadır. Sadece görüşme yaptığımız eşi çalışmayan kadınların %45'i eşlerinin para harcamadaki savurganlıklarını bildikleri ve eşlerini tembel buldukları için, gerekli fatura ödemelerini kendilerinin yapmalarını daha doğru bulduklarını ifade etmişlerdir. Görüşme yaptığımız bu kadınların %50'si ise fatura ödemelerinin eşlerinin sorumluluğunda olduklarını belirtmişlerdir. Faturaların yatırılması için, kuyrukta beklemek ve buna bağlı olarak harcanan zamanı kadınlar önemsemekte ve ev işlerine ayırdıkları zamanı daha anlamlı bulmakta oldukları tespit edilmiştir. (EK : 1)

3. Ev-Araç ve Gereçlerinin Bakımının Üstlenilmesi

Ek 1'de de görüleceği gibi lavabo tıkanıklığı, ampül değişimi ya da tamirat gibi işlerde erkeklerin öne çıktığını görmekteyiz. Özellikle kadınların, çalışan kocalarının %70'i aile de araç ve gereçlerin bakımı ve tamirati konusunda sorumluluk almakta ve bu işleri önemsemektedirler. Bu gruptaki kadınlar ise evin tamirat işleri ile ilgilenmediklerini ve önemsemediklerini belirtmişlerdir. Kocasını çalışmayan kadınların ise % 45'i ise evdeki tamirat işlerinden anladıklarını ve eşlerinin yardımına bu konuda ihtiyaçları olmadıklarını belirtmişlerdir.

Bu gruptaki kadınlar eşlerinin çalışmamasına bağlı olarak kendilerini evin hem erkeği hem de kadını olarak görmektedirler. Üstesinden gelemeyecekleri hiçbir işin olmadığına inanmakta olduklarından kendileri açısından cinsiyetçi işbölümü kırılmış gibidir. Ancak bu kadınlar, bütün işlerin kendilerinden sorulduğu sorumluluk alanı içerisinde duydukları haz kadar, aşırı yorgunluk ve

gergin ruh hallerini aile ve iş hayatlarına yansıtmakta oldukları dile getirdikleri şikayetler arasındadır. (EK:1)

4. Kadının Cinsiyetçi İşbölümüne Bakışı

Araştırma kapsamında görüştüğümüz kadınlar çoğunlukla sonu gelmez bir uğraş olan ev işinin tekdüzeliğinden ve yararsızlığından yakınıp yorulduklarını söyleseler de bu işlerin kadında yarattığı başarı ve doyum noktaları da gözden kaçmamaktadır. Geleneksel değerler ve sosyalleşme süreciyle öğrenilen rollerin kadınlarda benimsenip içselleştirilmesi aynı zamanda bütün ev işlerindeki ortak özelliği anlamak açısından da önemli olmaktadır.

Ev işleri etkinliğinin en temel özelliği, iş yapan kişiyi zihnin düşüncelerinden kurtarması ve boşluk duygusunu ortadan kaldırması olarak görülmektedir. Temizlik, ev düzeltme, yemek pişirme işleri basit ve sıradan olmalarına karşılık sürekli yinelenme özelliği ile günü özenli bir biçimde parçalara böler ve yinelenir durur. Ve kadınları kendi çemberinin içinde de yutarak zamandan kazanmaya çalışan kadının çabalarını da içine alır. Başarısızlığa uğrayan kadınlar bu fasit dairenin içinde her işe yetismeye çalışırken, aynı anda iki şeyi birarada düşünürken ve işleri daha çabuk bitirebilmenin yollarını ararken, aslında daha fazla bir karmaşanın içinde kendilerini bulurlar. Bu karmaşa ise kadını kendine yabancılaştırmakta ve kendi ihtiyaç ve isteklerinden de uzaklaştırmaktadır.

Ev içindeki ağır tempo, kadını kendi gerçeğinden ve kimliğinden uzaklaştırarak daha iyi bir eş ve anne olmasının koşullarını kadının aleyhine yaratır. Tercihlerinde ve beklentilerinde kendilerini ikincilleştiren kadınlar aile içinde varoluşlarını anlamlı kılan bu etkinlikler sayesinde ihtiyaç duyulan kişi olarak geri planda kalmayı kabul etmektedirler. Çalışma hayatlarıyla birlikte iyi bir eş ve iyi bir anne olma istekleri kendi gerçek kimlik duygularının önüne geçer. Ve eşi, çocukları ve ailesi adına, ev içinde ve çalışma hayatında sürekli

çalışarak,içinde bulundukları yaşam koşulları çerçevesinde kendilerine direnme noktaları yaratarak yaşamlarını diğerleri için var etmektedirler.Tersinden bakıldığında ise ev etkinlikleri kadına asla boşluk duygusunu yaşatmamaktadır.

Görüştüğümüz kadınların verdikleri cevaplardaki ortak nokta ise erkeğin yetiştirilme tarzına ilişkin eleştirilerdir. Ancak çelişkili nokta ise bu kadınların ailelerinde öğrendikleri rolleri olduğu gibi kendi alanlarında da uygulamalarıdır. Titiz olduklarını ve ev işlerinde eşlerinden daha iyi olduklarını kabul eden kadınların temel özeleştirisi ise erkekleri tembelliğe alıştıranın kendileri olduğudur. Böylece her iki grubun çalışan kadınları çoğunlukla, günlük ev ve çocuk bakımıyla ilgili etkinlikleri kendilerine ait sorumluluk alanları olarak görmekte ve erkeklerin ilgisiz ve tembel oluşlarını teşvik eden tutumlarıyla cinsiyetçi işbölümünü pekiştirmektedirler.Tablo 75’de kadınların,evin sorumluluklarında eşlerini rolünün sınırlılığı konusundaki fikirleri belirtilmektedir. (TABLO :75)

“O güveni ona ben vermişim. Herşeye ben koşmuşum.Herşeyi başaracağım diye hırs yapmışım. Zamanı çok olduğu halde ,tembel olduğundan kirayı bile ben ödüyorum.”

“Benden kaynaklı. Ben bir an önce olsun istiyorum. Sorumluluklarıma düşünüm. O geniştir, ihmal eder. Ben ise mücadele ederim. Ama erkek beceriksiz zaten yapamaz.Kadının el becerisi,titizliği daha iyi. “

“Çünkü ben daha iyi beceriyorum.Daha yatkınım,sorumluluk alıyorum. Ben üstlendiğim için daha iyi yapıyorum. O çok rahat. Ben işimi zamanında yapmak isterim.”

“Benim yaptıklarım ona göre bir hiç. Mesela televizyon karşısında ütü yapmamı eleştirir.Çamaşırlar makine yıkıyor der.Erkek olduğu için ben de annesini görmek istiyor. Ev işlerini rutin olarak yapmaya başlarsa problem

yaşanıyor. Ve sorumluluklarını üstünden atıyor. Benim eve gelip koşturmamı istiyor. İşleri sahiplenmediği gibi herşeyi benim yapmam doğru buluyor.”

TABLO:75 KADINLARIN EV İÇİNDE CİNSİYETÇİ İŞBÖLÜMÜNE BAKIŞI

NEDEN EVİN SORUMLULUKLARINDA EŞİNİZİN ROLÜ SİZE GÖRE DAHA AZDIR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
BU İŞLER KADINLARA AİT DİYE DÜŞÜNÜYOR, ETRAFDAN ÇEKİNİYOR	3	15%
BENİM VAKTİM DAHA ÇOK OLDUĞU İÇİN	2	10%
EV İŞİ ONA GÖRE DEĞİL, ELİNE YAKIŞMIYOR	2	10%
İLGİSİZ VE TEMBEL OLDUKLARI İÇİN	2	10%
YAPMAYA ÇALIŞIYOR AMA BEN BEĞENMİYORUM	2	10%
YETİŞTİRİLME TARZINDAN	2	10%
ÇÜNKÜ BEN DAHA İYİ BECERİYORUM, DAHA YATKINIM	1	5%
ERKEK EGEMEN GELENEKLERDEN DOLAYI	1	5%
HER İŞİ BEN YAPTIĞIMDAN DOLAYI.	1	5%
MECBUR OLDUĞUM İÇİN YAPIYORUM, ONUN DA İŞİNE GELİYOR	1	5%
ORTAK YAPIYORUZ	1	5%
ÖYLE GELMİŞ ÖYLE GİDİYOR	1	5%
FİKRİ YOK	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
AİLEDEN DOLAYI EĞİTİM GÖRDÜKLERİ ŞEYLERİ YAPIYORLAR. BENCE ORTAKLAŞA YAPILABİLECEK BİR İŞ.	2	10%
ERKEKLER BU KONUDA BECERİKSİZDİR	2	10%
SORUMLULUK DUYGUSU YOK VE YETİŞTİRİLME TARZINDAN	2	10%
İLGİSİZ VE TEMBEL OLDUKLARI İÇİN	2	10%
FİKRİ YOK	2	10%
BANA GÜVENİR VE TEMBELDİR	2	10%
BEN ALIŞTIRDIM. BEN YAPARIM DEDİM. BENİM GÖREVİM OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYORDUM.ARTIK O BECERİKSİZ VE YAPMAZ.	1	5%
BEN SORUMLULUKLARIMA DAHA DÜŞKÜNÜM. BENİM SORUMLULUKLARI YÜKLENMEM EŞİMİ RAHATLIĞA ALIŞTIRIYOR	1	5%
ENİNDE SONUNDA BU İŞLERİ BENİM YAPACAĞIMI BİLİYOR	1	5%
ERKEK OLDUĞU İÇİN BENDE ANNESİNİ GÖRMEK İSTİYOR.	1	5%
EV İŞLERİNİ CİDDİYE ALMAZ. ONUN İÇİN SORUN DEĞİLDİR.	1	5%
İÇİNDEN GELMİYOR HERHALDE BU NEDENLE BEN HERŞEYİ TEK BAŞINA YAPMAYA MECBUR KALİYORUM	1	5%
KADIN İŞİ OLARAK GÖRÜYOR	1	5%
O GÜVENİ ONA BEN VERDİĞİM İÇİN	1	5%
Toplam	20	100%

5. Erkeklerin Ev İşlerini Önemseme Düzeyi

Görüştiğimiz kadınların çalışan eşlerinin evde yapılan işleri diğer grubun eşlerine göre daha çok fark ettikleri tespit edilmiştir. Bu eşler gündelik ev işleri konusunda özenli olmamakla beraber, düzeni ve temizliği sevmekte kadınların deyimiyle, kendi destekleri olmaksızın “her işin tıklarında gittiğini” görmekten huzur duymaktadırlar.

Ancak çalışmayan erkeklerin çoğunluğu ise ev işlerini önemli bulmamaktadırlar. Eve harcanan zamanı komik buldukları, ve önemsemedikleri tespit edilmiştir. Tablo 76 'da eşlerin ev işlerine bakışı verilmiştir. (TABLO : 76)

“Çalıştığımı görür,yorulmamı istemez. Ama katkıda da bulunmaz. Evliliğimin ilk dönemlerinde çok çekmiştim. Onun ev sorumluluklarından haberi yoktu.Annemden öğrendiklerim beni ömrümün sonuna kadar etkiledi. Ben kendimi değiştiremedim. O da ev işini öğrenemedi.”

“Kimi zaman fark eder. Bu durumlar da gergin olduğumuzda olur.Jest olsun diye söyler.”

“Asla evdeki işleri fark etmez. Önem sırasında eşim için ev işleri sonuncu gelir.

“Sorun çıkmıyor ki önemsesin! Ben bütün işleri yoluna koyuyorum. O fark etmeden halletmeye çalışıyorum.”

TABLO: 76 ERKEKLERİN EV İŞLERİNE BAKIŞI

EŞİNİZİN EV İÇİNDE YAPTIĞINIZ İŞLERE BAKIŞI NASILDIR ?	FREKAN S	YÜZD E
Kocası Çalışan Kadınlar		
Olumlu ;		
EVİN TEMİZLİĞİNİ ANLAR VE TAKDİR EDER	3	15%
ÇALIŞTIĞIMI GÖRÜR,YORULMAMI İSTEMEZ AMA KATKIDA DA BULUNMAZ	2	10%
YORGUNLUĞUMU FARKEDER	1	5%
DİKKATLİ VE İLGİLİDİR	1	5%
YÜKÜNÜ AZALTTIĞIM İŞİNİ KOLAYLAŞTIRDIĞIM İÇİN.	1	5%
EVİYLE İLGİLİDİR	1	5%
EVİN TEMİZ OLMASI ONU MUTLU EDER	1	5%
ODA EVDE İŞ YAPTIĞI İÇİN İŞLERİ GÖRÜR	1	5%
SADECE YEMEK KONUSUNDA FARK EDER	1	5%
Olumsuz ;		
ÖNEMSİZ BULUR	3	15%
FARKETMEZ VE ANLAMAZ	2	10%
EV İÇİNDE YAPILANLAR GÖZÜKMEZ	1	5%
BU KONULARA HASSAS DEĞİL	1	5%
BEN ANNEMDEN ÖĞRENDİKLERİMİ DEĞİŞTİREMEDİM O DA EV İŞİNİ ÖĞRENEMEDİ	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
Olumlu ;		
CEVAP YOK	4	20%
KÜÇÜK İŞLERİ GÖRMEZ ANCAK EV İÇİNDE BÜYÜK DEĞİŞİKLİKLER OLURSA FARK EDER.	2	10%
AŞÇI OLDUĞU İÇİN SADECE YAPTIĞIM YEMEKLERİ FARKEDER.	1	5%
BU DURUMLARDA GERGİN OLDUĞUMUZDA JEST OLSUN DİYE SÖYLER.	1	5%
Olumsuz ;		
BU TÜR EV İŞLERİNİ ÖNEMSEMEZ	6	30%
HİÇ SORUN ÇIKMADIĞI VE HERŞEY TIKIRINDA GİTTİĞİ İÇİN FARK BİLE EDEMİYOR	1	5%
OLMUŞ OLMAMIŞ FARKETMEZ.	1	5%
ONUN İÇİN TELEVİZYON VE KİTAPLARDAN BAŞKA DİKKAT ÇEKİCİ BİR ŞEY YOKTUR	1	5%
ÖNEM SIRASINA GÖRE EV İŞLERİ EN SONUNCU GELİR.	1	5%
BOŞA ZAMAN HARCADIĞIMI DÜŞÜNÜR	1	5%
GÖREVİM OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR	1	5%
Toplam	20	100%

4.2.1.5.4. Çocuk Bakımı

1. Çalışan Kadınların Çocuklu Olma Durumu

Her iki gruptan görüştüğümüz kadınların % 85'i çocukludur. Tek çocuk sahibi olma düzeyi kocası çalışan grupta % 53, diğer grupta ise % 47 olarak tespit edilmiştir. Erken yaşta evlilik ve buna bağlı olarak evlilik süresinin uzamasıyla çocuk sayısında da artış gözlenmiştir. Kocası ve kendisi çalışan kadınların çocukların sayısı 1 ve 2 olarak değişmektedir. Kocası çalışmayan kadınlardan sadece birinin 6 çocuğu olduğu belirlenmiştir. Çocuğu olmayan kadınlar ise çocuk istemekte ve uygun koşullar doğarsa çocuk yapmaya karar verebileceklerini ifade etmişlerdir.

2. Çocuk Yapmaya Karar verme

Görüşme yaptığımız, kocası ve kendisi çalışan kadınların %29u, kocası çalışmayan kendisi çalışan kadınların ise % 41'i çocuk yapmaya karar vermediklerini, kaza sonucu ve istemeden hamile kaldıklarını bildirmişlerdir. Diğer kadınlar ise çocuğu evin neşesi, evliliğin tamamlayıcı olarak gördüklerini, ayrıca yalnızlıklarını paylaşabileceklerini düşündüklerinden çocuk yapmayı istediklerini belirtmişlerdir. Her iki gruptan kadınların bazıları ise eşin ve ailelerin duygusal baskısı sonucu istemedikleri halde çocuk sahibi olduklarını belirtmişlerdir.

Aile içi ilişkilerde çocukların aile merkezinde önemli bir yer tutmakta olduğu gözlenmiştir. Beklentiler ve gerçekleştirilemeyen hayaller çocuğa atfedilerek, yeni bir insan yaratma çabası özelliklerde kadınlar için önemli bir konu olmaktadır. Tablo 77'de alınan cevaplar yükseklik oranına göre sıralanmıştır. (TABLO : 77)

TABLO : 77 ÇOCUK YAPMAYA KARAR VERME

ÇOCUK YAPMAYA NASIL KARAR VERDİNİZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
BİLİNÇSİZCE OLDU / TESADÜFEN	5	29%
İSTEYEREK ÇÜNKÜ ÇOCUKLAR EVİN BÜTÜNLEYİCİSİDİR	2	12%
ANNE DUYGUSUNU TATMİN İÇİN	1	6%
EŞİM İSTEDİ	1	6%
EVLENDİK HEMEN HAMİLE KALDIM DÜŞÜNMEDİM	1	6%
EVLENİNCE OLDU	1	6%
EVLİLİĞİN DEVAMI İÇİN	1	6%
HAYATIN SÜREKLİLİĞİ AÇISINDAN SAHİPLENİP SAHİPLENİLECEĞİM İÇİN	1	6%
ORTAK KARAR VERDİK ÇÜNKÜ ÇOCUK EVİN NEŞESİDİR	1	6%
SAĞLIK PROBLEMİ NEDENİYLE DOKTOR TAVSİYESİ	1	6%
EVLENİNCE TEK EKSİK ÇOCUKTU RENK GETİRSİN DİYE	1	6%
YALNIZLIĞIMI PAYLAŞACAĞIMI DÜŞÜNDÜM.	1	6%
Toplam	17	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
BİLİNÇSİZCE OLDU / TESADÜFEN	7	41%
KAZA SONUCU AMA ÇOCUKLAR EVLİLİKTE ŞARTTIR	2	12%
EŞİMDEN ÇOCUĞUM OLSUN İSTEDİM	1	6%
BİR ÇOCUĞUN YETİŞMESİNE TANIKLIK ETMEK, KATKIDA BULUNMAK	1	6%
ÇOCUKLARI SEVDİĞİM İÇİN	1	6%
EŞİMİN İSTEĞİ	1	6%
GELENLEKLERE GÖRE	1	6%
TORUN İSTEĞİ HERŞEYE BASKIN ÇIKTI. BANA KALSA İSTEMİYORDUM.	1	6%
İSTEDİK TAM AİLE OLALIM DİYE	1	6%
YALNIZLIĞIMI PAYLAŞACAĞIMI DÜŞÜNDÜM.	1	6%
Toplam	17	100%

3. Çocuk Bakımın Üstlenilmesi

Kocası ve kendisi çalışan kadınların % 47'si çocuklarına annelerinin,%3'ü de kayınvalidelerinin baktığını söylemiştir.Bu grubun diğer kadınları ise bakıcı ve kreş desteğiyle çocuğun bakımını sağladıklarını ifade etmişlerdir.

Kocası çalışmayan kadınlar ise çoğunlukla aile ve akrabalık ilişkilerinden sağladıkları destekle çocuklarına bakıldığını söylemişlerdir. İçlerinden sadece bir kadın eşinin de çocuk bakımını üstlendiğini ifade etmiştir. Anne,kayınvalide ve kardeşlerin yardımını diğer gruba göre daha çok alan bu kadınlar da kreş ve bakıcı gibi yöntemleri tercih oldukça azdır. Görüştüğümüz kadınların hemen hepsi, çalışma yaşamlarının çocuklarıyla yeterince ilgilenmelerine engel olduğunu ve suçluluk duyduklarını belirtmişlerdir.Bundan dolayı da en azından tanıdıkları ve güvendikleri yakınları aracılığıyla sağladıkları bakım ortamında kendilerini daha huzurlu hissettikleri verdikleri ifadeler arasında yer almaktadır. Annelik duygusu herşeyin önünde yer almakta ve çocuklara annenin bakmasının doğru olduğuna inanmaktadırlar. (TABLO :78)

TABLO: 78 ÇOCUK BAKIMININ ÜSTLENİLMESİ

ÇOCUĞUNUZA (KÜÇÜKÇOCUKLAR İÇİN) KİM BAKIYOR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
ANNEM	8	47%
KAYINVALİDE	3	18%
BAKICI	2	12%
KREŞ	2	12%
DİĞER	1	6%
BEN	1	6%
Toplam	17	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ANNEM	4	25%
KAYINVALİDE	4	25%
BEN	4	25%
KARDEŞİM	1	6%
KREŞ	1	6%
ANNEM VE BAKICI	1	6%
ANNEM VE EŞİM	1	6%
Toplam	16	100%

4. Çocuk Bakımıyla İlgili Sorumluluk Alanları

Araştırma kapsamında görüştüğümüz kadınlar çocukların en temel ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili cevapları EK 2’de görüldüğü gibidir. Çocuk bakımının üstlenilmesi her iki grupta da kadınların sorumluluk alanında olduğu görülmektedir. Yemek yedirmek kadınların işi olarak görülmektedir. Sadece kocası çalışmayan kadınları %29’u eşlerinden, diğer %29’u da bakıcı ve aile fertlerinden bu konuda destek aldıklarını söylemişlerdir.

Kocası çalışmayan kadınların % 71’i çocuklarının kendilerini çalışma hayatlarından dolayı az gördüğünü ve özlediğini belirtmişlerdir. Uyuma saatleri bu nedenle hem çocuklar hem de anneler için özel ve değerli zamanlar olarak açıklanmaktadır.

Ancak bebeğin altını değiştirmek, banyosunu yaptırmak gibi çocuk bakımıyla ilgili en temel sorumluluklar da kadının omuzlarındadır. Kadının çalıştığı zamanlarda da ise bu işleri destek aldıkları diğer kadınlar ya da (bakıcı-kreş) yürütmektedir. Çocukları parka, doktora, anaokuluna götürmek gibi ev dışını kapsayan beceri gerektirmeyen, işler de erkeklerin sorumluluk almaya hevesli olduğu görülmektedir. Özellikle eğlenceli alanlarda, çocuklarla oynamak gibi keyif veren işlerde erkeklerin istekli olduğu belirtilmiştir. Ancak erkekler bu görevleri bile yalnız başına üstlenmekten kaçınmaktadırlar.

Çocuk bakımı kadına yüklenmektedir. Çocuğun sağlığıyla ilgili karar aşamasında kadınların hasta çocuğu doktora götürme kararı büyük ölçüde kadınlar tarafından verilmektedir. Kararın verilmesinde kocanın çalışıp çalışmamasına göre büyük farklılıklar olmamaktadır. Kadınların çocuk bakımı işlerini eşlerle paylaşımları dışardan aldıkları desteğe göre oldukça azdır. Hane gelirini sadece kadının sağladığı koşullarda eşlerin sorumlulukları paylaşım oranında değişiklik olmadığı tespit edilmiştir.(EK : 2)

5. Erkeklerin Çocuk Bakımında Sürekli Üstlendikleri İşler

Çalışan ve çalışmayan erkeklerin geneli çocuk bakımında rol almamakta ya da çoğunlukla çocukla oynama ve eğlenmek gibi rahat ve basit işleri üstlenmektedir. Kadının çalıştığı ailelerde erkeğin aile geçiminde rolü olmamasına bağlı olarak çocuk bakımında alınan roller de azalmaktadır. Bu gruptaki erkekler, erkekliklerinin tehdit altında olduğunu hissetmekte ve kadınlara ait gördükleri sorumluluk alanlarına sırt çevirmektedirler. Bu nedenle de ancak hiyerarşik anlamda üstlendikleri rollerini değiştirmeyecek alanlarda görev almaya eğilim göstermekte oldukları tespit edilmiştir. (TABLO : 79)

TABLO:79 ERKEKLERİN ÇOCUK BAKIMINDA SÜREKLİ YAPTIKLARI İŞLER

ÇOCUK BAKIMINDA EŞİNİZİN ÖZELLİKLE ÜSTLENDİĞİ İŞLER NELERDİR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
YOK	8	36%
GEZDİRMEK / OYUN OYNAMAK	3	14%
ÇOCUĞUN TEMİZLİĞİ / BANYO YAPTIRMAK	2	9%
DOKTORA GÖTÜRMEK	2	9%
UYKU ZAMANI İLE İLGİLENİR	2	9%
YEMEK YEDİRME	2	9%
GECELERİ TUVALETE KALDIRMA VE ÜSTÜNÜ ÖRTME	1	5%
ÇOCUĞUN ALIŞVERİŞİNİ YAPAR	1	5%
KONUŞMAK	1	5%
Toplam	22	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
GEZDİRMEK / OYUN OYNAMAK	6	33%
YOK	3	17%
SAĞLIĞI İLE İLGİLENMEK / DOKTORA GÖTÜRMEK	2	11%
GİYDİRMEK	2	11%
KREŞE (OKULA) GÖTÜRME / GETİRME	3	17%
YEMEK YEDİRME	1	6%
ONA KİTAP OKUR	1	6%
Toplam	18	100%

6.Kadınların Çocuk Bakımında Anneliğe ve Cinsiyetçi İşbölümüne Bakışı

Kadınlara çocuk bakımında neden eşinizin rolü size göre daha az diye sorduğumuzda aldığımız cevapların birbirine benzerliği dikkat çekicidir. Kadınlık ve annelik özdeşleştirilmiştir. Her iki grubun kadınları da çocukların anneye muhtaç olduklarını eşlerin bu konuda beceriksiz, ilgisiz ve sorumsuz olduklarından bahsetmişlerdir. Eşlerin çalışan kadınların % 31'i kendileri de çalıştıkları halde eşlerinin sorumluluk almayışını çok çalışmalarına bağlayarak meşrulaştırmaktadırlar. Eşleri çalışmayan kadınlar grubu ise uzun saatlerde çalıştıkları halde çocuk bakımını yine kendilerine ait bir alan olarak görmektedirler. Anlaşılabacağı gibi hiçbir kadın eşinden özel bir beklenti içinde değildir. Bu kabulleniş ve teslimiyet duygularının arkasında anneliğe kadınların verdikleri özel anlamlarda aramak gerekmektedir. Kadınların, çocuklarla kendi aralarında erkeklerden farklı bir biçimde kurdukları özel bağ dikkat çekicidir. Çocukların kendilerine duydukları özel ihtiyaç, toplumsal olarak verilen kadınlık rolleriyle ilgilidir. Kadınlar en sıradan düzeyde çözemedikleri sorunlarda, kendilerini ev işlerinde olduğu gibi çocuklar üzerinde kaybetme arzunu yaşamaktadırlar. Erkeklerdeki rekabetçi duygular, insanlar ve süreçlerle ilgilenmekten çok hedeflere yönelmişken, kadınların kendilerini geliştirme ya da para gibi şeylerle ilgili konumlara girmedikleri görülmektedir. Hayatlarında duygusal ve ahlaki amaçlar olması gerektiğine teşvik edilen kadınlar için birilerinin onlara bağımlı olmasından kaynaklanan derin amaçlar duygusu annelik içgüdüsünü pekiştirmekte ve kadınların aleyhine cinsiyetçi rol dağılımını yaratmaktadır.

Görüşme yaptığımız 40 kadın ev ve çocuk bakımı sorumluluklarıyla ilgili sorularda en çok kullandıkları cevap “ben” olmaktadır. Ard arda gelen “ben” cevapları kadınları hem hayrete düşürdüğü hem de gizli bir biçimde sevindirdiği gözlenmiştir. Her yerde ihtiyaç duyulan, ve herşeye yetismeye çalışan “süper kadın” profili kadınlara gizli bir güç verdiği edinilen tespitler arasındadır. Aile

içindeki görevlerde tek başına mücadele ettikleri bilinci, kadını görünmez kahraman yapmakta ve devamlı geleceği düşünerek, kendi gerçek ihtiyaç ve duygular ile yüzleşmekten kaçınmakta olduğu gözlenmektedir. Annelik bağı kadını, kısa dönemde güçlü kılarak ailenin merkezi haline getirirse de , bu güç kadını karşılaştacağı yeni baskılar karşısında savunmasız bırakmakta ve kadını ikincilleştirmektedir. (TABLO : 80)

“Eşimin rolünün neden az olduğunu hiç düşünmemiştim.Aklıma bile gelmedi. Roller spontane olarak biçilmiş, Demek ki yetiştirilme tarzı öyleymiş. Anneden öğrendiğimi evde klasik olarak uyguladım.”

“Beceremediği için. Eli yatkın değil.Aslında öğrense yapar.Ailenin ilk oğluymuş. Böyle yetiştirilmiş. Aslında sorun bende, çocuğun ilacı olarak ben kendimi görüyorum.”

“Eşimle evlendiğimizde o öğrenciydi. Ben çalışarak ona para gönderdim.Eşim işe girince çocuk yapmaya karar verdik. Ama çocuk doğduğunda bakmak için ben işe ara verdim. Ve terfi şansımı kaybettim. Şimdi ben hem maaş hem de konum olarak çok gerideyim. Eşim ise genel müdür. Neden o değil de benim işi bıraktığım zaman zaman düşündüğüm bir konu.Kendime çok kızıyorum.”

**TABLO:80 KADINLARIN ÇOCUK BAKIMINDA ANNELİĞE VE CİNSİYETÇİ
İŞBÖLÜMÜNE BAKIŞI**

NEDEN EŞİNİZİN ÇOCUK BAKIMINDA SORUMLULUĞU SİZE GÖRE DAHA AZDIR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
VAKTİ KALMIYOR BENİM DAHA ÇOK VAKTİM VAR	5	31%
KADININ GÖREVİ OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR	4	25%
YAPAMIYOR / BECEREMİYOR / ANGARYA GELİYOR	3	19%
İLGİSİZ	2	13%
BU TOPLUMDA ÇOCUK ANNEYE AİT GÖRÜNÜYOR	1	6%
ERKEĞİN YATIŞTIRILME TARZI ,KİŞİLİK YAPISI	1	6%
Toplam	16	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
SORUMLULUK DUYGUSU YOK	4	25%
HERŞEYİ BEN YÜKLENİYORUM ONDAN	2	13%
KADININ GÖREVİ OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR	2	13%
İLGİSİZ / BİLİNÇLİ DEĞİL	2	13%
YAPAMIYOR / BECEREMİYOR / ANGARYA GELİYOR	2	13%
BU TOPLUMDA ÇOCUK ANNEYE AİT GÖRÜNÜYOR	1	6%
BEN KADIN YAPMALI DİYE DÜŞÜNÜYORDUM.	1	6%
BENİMLE DAHA AZ VAKİT GEÇİRDİĞİ İÇİN HERŞEYİ İLE BENİM İLGİLENMEMİ İSTİYOR	1	6%
İHTİYAÇLARINI ANNEDEN KARŞILIYOR ANNEYE MUHTAÇ	1	6%
Toplam	16	100%

7.Çocuğun Eğitime Karar Verme

Araştırma kapsamında görüştüğümüz kadınlar için anne olmak hayatlarında çok önemli bir yer tutmaktadır. Çalışma ve ev yaşamlarında alınan sorumluluklarının ötesinde kadınlar çoğunlukla çocuklarının hayatları üzerinde karar almak, planlar kurmak konusunda etkili ve özerk gözükmetedirler. Kadınların duygusal ihtiyaçlarını tamamlamada önemli bir seçenek olarak görülen çocukların nerede okuyacakları, seçecekleri mesleklerle ilgili sorunlarla baş etme ve çözme isteği kadınlarda erkeklere kıyasla daha fazladır. Tablo 83’de de görüldüğü gibi kadınlar her iki grupta da çocukların eğitim ile ilgili kararları almada kadınlar etkindirler. Eşler ise kadınların çocuklar üzerindeki tercihlerini

doğru bulmakta ve kadınlara güvenmekte olduğu tespit edilmiştir. (TABLO : 81)

TABLO: 81 ÇOCUĞUN EĞİTİMİNE KARAR VERME

ÇOCUĞUNUZUN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KARARLARDA KİM ETKİLİDİR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
BEN	6	43%
EŞİM	4	29%
İKİMİZDE	4	29%
Toplam	14	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
BEN	6	50%
İKİMİZDE	4	33%
EŞİM	2	17%
Toplam	12	100%

Aynı biçimde çocuğun velisi olma durumu kadınlarda yüksek çıkmıştır. Özellikle kocası çalışmayan kadınlar, eşlerinin kendilerinden daha çok boş zamanı olmasına rağmen, çocukların velisi olmayı tercih ettikleri ve eşlerine güvenmedikleri kadınların verdikleri ifadeler arasındadır. (TABLO : 82)

TABLO:82 ÇOCUKLARIN VELİLİĞİNİ ÜSTLENME DURUMU

ÇOCUĞUNUZUN VELİSİ KİMDİR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
BEN	7	54%
EŞİM	6	46%
Toplam	13	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
BEN	10	83%
EŞİM	2	17%
Toplam	12	100%

Ailede haneye gelir getiren tek kişi olma konumunu sürdüren kadınların % 54'ü çocuklarına harçlığı da kendileri vermektedir. Bu grupta sadece kadınların % 23'ü eşlerinin çocuklar üzerindeki etkileyciliğini sürdürmesi için harçlıkları kendilerinin vermelerini doğru bulmadıklarını söylemişlerdir. Çocukların, babalarını güçlü ve otoriter görmek istediklerini belirterek ailede düzeni ve dengeyi korumak adına cep harçlığını eşlerinin vermesini uygun gördüklerini ifade etmişlerdir.

Eşlerin her ikisinin de çalıştığı durumlarda ailede güç sahibi olma konumunu ve paranın kontrolünü ellerinde tutanın erkekler olduğu görülmektedir. Bu ailelerde erkeklerin % 67'si çocukların harçlığını belirlemekte ve vermektedir. Görüşme esnasında kadınlardan alınan bilgilere göre, paranın denetiminin erkeğin elinde olması aile içinde güç ilişkilerini belirleyen bir semboldür. Kadınların bu durumdan şikayetçi olmadığı ve çocukların sosyal ve duygusal problemlerinde sorumluluk almayı öncelikli olarak tercih ettikleri belirlenmiştir. Eşler arasındaki hiyerarşik ilişki ne kadınlar ne de erkekler tarafından sorgulanmadan kabul görmekte olduğu edinilen tespitler arasındadır. (TABLO : 83)

TABLO:83 ÇOCUKLARIN HARÇLIĞINI ÜSTLENME DURUMU

ÇOCUĞUNUZUN HARÇLIĞINI KİM VERİR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EŞİM	8	67%
AİLE FERTLERİ	2	17%
BEN	1	8%
BEN VE EŞİM	1	8%
Toplam	12	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
BEN	7	54%
EŞİM	3	23%
BEN VE EŞİM	3	23%
Toplam	13	100%

Çocukların ihtiyaçları adına yapılacak harcamalarının belirlenmesinde ise her iki grupta da kadınlar etkilidir.Özellikle kocası çalışmayan kadınların % 97'si çocukları için yapılacak harcamalarda tek karar veren kişi olma rolünü üstlenmektedirler. Çocuklarıyla yakından ilgilenen kadınlar, eşlerinin bu konularda ilgisiz olduklarını ifade etmişlerdir.Ancak edindiğimiz izlenimler ise kadınların üstlendikleri bu rollerden hoşnut olduğudur. (TABLO : 84)

TABLO:84 ÇOCUKLA İLGİLİ HARCAMALARA KARAR VERME DURUMU

ÇOCUKLA İLGİLİ HARCAMALARA KİM KARAR VERİR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
BEN	8	57%
EŞİM	3	21%
BEN VE EŞİM	3	21%
Toplam	14	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
BEN	13	93%
EŞİM	1	7%
Toplam	14	100%

Kadınların çocuklarıyla kurdukları yakınlık düzeyi erkeklerden oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Annelik kadınlar için çok güçlü bir çekim kaynağı olmakla birlikte hayata tutunmanın,ve yalnızlığı paylaşmanın önemli bir aracı olarak görülmektedir. Hayatlarında ulaşılamayacak hayalleri gerçekleştirecek temsilciler olarak çocuklara adanmış bir hayat tablosu çizen kadınlar, çocuklarının yaşadıkları herhangi bir problemi Tablo 85’de görüldüğü gibi, ilk önce kendileriyle konuştuklarını söylemişlerdir. (TABLO:85)

TABLO:85 ÇOCUKLAR PROBLEMLERİNİ ANNELERİYLE PAYLAŞIYOR

ÇOCUĞUNUZ YAŞADIĞI BİR PROBLEMİ EV İÇİNDE İLK ÖNCE KİMLE PAYLAŞIR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
BEN	12	92%
EŞİM	1	8%
Toplam	13	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
BEN	11	85%
EŞİM	1	8%
BEN VE EŞİM	1	8%
Toplam	13	100%

Eşlerin her ikisinin de çalıştığı durumlarda, annelerle kurulan yakınlık düzeyi ne olursa olsun, gergin ortamlarda ya da kritik zamanlarda çocukların otorite olarak erkekleri ve onların kararlarını kabul ettikleri yönündeki cevaplar %58 oranındadır. Ancak sadece kadının çalıştığı ailelerde ise otorite olarak kadın görülmekte ve çocukların annelerinin kararını kabul etmek zorunda olduğu belirlenmektedir. Bu durumun oluşmasında kadının aileye getirdiği hane gelirinin yüksekliğinin etkili olduğu gözlenmiştir. Tablo 86’de görüleceği gibi çocuklar annelerini haneye gelir getirme durumuna bağlı olarak anneleri otorite olarak gördükleri anlaşılmıştır. Ancak bu kadınlara neden çocuklar sizin kararınıza uymak zorunda hissederler diye sorduğumuzda ise verilen cevaplar dikkat çekicidir. Çünkü hiçbir kadın hane gelirinin çocuklar üzerinde etkili olduğunu düşünmemektedir. Bu durumun sadece çocuklarıyla kurdukları sıcak ve açık ilişkiden kaynaklandığını savunmaktadırlar. Kadınların hiçbiri gelir düzeylerinin aile içinde güç araçlarını kullanmalarında etkili olduğunu belirtmemeleri önemli bir durumdur. İktidar alanını duygusal yakınlılar içerisinde tanımlayan kadınlar için gelir ve güç arasındaki ilişki erkeksi bir kimlik olarak algılanarak babalık rollerine atfedilmekte olduğu anlaşılmaktadır.

(TABLO :86 ve TABLO :87)

TABLO:86 ÇOCUKLAR KİMİN KARARINI KABUL EDİYOR

KRİTİK PROBLEMLER YAŞANDIĞINDA ÇOCUĞUNUZ KİMİN KARARINI KABUL ETMEK ZORUNDADIR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EŞİM	7	58%
BEN	5	42%
Toplam	12	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
BEN	9	60%
EŞİM	4	27%
BEN VE EŞİM	2	13%
Toplam	15	100%

TABLO : 87 NEDEN ?

NEDEN ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
Anne ;		
BANA ÇOK DAHA BAĞLI OLDUĞU VE GÜVENDİĞİ İÇİN	4	25%
SORUNU BEN ÖNCEDEN ÇÖZER SONRA EŞİME ANLATIRIM	2	13%
BEN HEP YANINDAYIM ANNEYİM	1	6%
BENİM EMEĞİM DAHA FAZLA	1	6%
ANNELERİNİ OLUMLU VE İYİ BULUYORLAR	1	6%
Baba ;		
ONU OTORİTE OLARAK ALGILAR. ONUN GÜÇLÜ OLDUĞUNA İNANIR. ONU MODEL ALIR.	2	13%
SON SÖZÜ HEP O SÖYLER, YOKSA EŞİM HUZURSUZLUK ÇIKARIR	2	13%
ERKEĞİN BİR YAPTIRIM GÜCÜ VAR	1	6%
EVİN REİSİ OLDUĞU İÇİN SON SÖZÜ O SÖYLER	1	6%
EVDE BABA OTORİTESİNİ KURMAK İÇİN	1	6%
Toplam	16	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
Anne ;		
DAHA İNCE VE ÖZENLİ YAKLAŞIRIM	2	17%
BABAYLA ANLAŞAMIYORLAR	1	8%
ANNE OLDUĞUM İÇİN DERTLERİNİ DİNLERİM ONLARI ANLAYABİLDİĞİMİ BİLİRLER	1	8%
SORUNU BEN ÖNCEDEN ÇÖZER SONRA EŞİME ANLATIRIM	1	8%
BENDEN ÇEKİNDİĞİ İÇİN	1	8%
BENİ DAHA AKILLI BULURLAR	1	8%
BENİMLE DAHA YAKIN OLDUĞU İÇİN	1	8%
Baba ;		
BABA KARARLIDIR VE OTORİTER DAVRANIR	2	17%
HUZURSUZLUK OLMASIN DİYE ONUN KARARI KABUL EDİLİR.	1	8%
BABASINI AKILLI BENİ CAHİL BULUR.	1	8%
Toplam	12	100%

Yapılan görüşmelerde kadınlara çocuklarının aile içerisinde en çok kime yakın diye sordüğümüzda kadınların ezici bir çoğunluğu kendileri olduğunu

söylemiştir.Çocuklarıyla daha çok vakit geçirdiklerini, onları anlamaya çalıştıklarını söyleyen kadınların cevapları birbiriyle benzerlikler taşır. (TABLO: 88)

TABLO:88 ÇOCUKLARIN ANNELERİNE YAKINLIK NEDENLERİ

ÇOCUĞUNUZ SİZE Mİ YOKSA BABASINA MI DAHA YAKIN ? NEDEN ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
BANA	3	20%
BANA / BENİMLE DAHA YAKIN OLDUĞU İÇİN	3	20%
BANA / BENİMLE DAHA ÇOK VAKİT GEÇİRİYOR	3	20%
BABAYA	2	13%
BANA / HERŞEYİ İLE BEN İLGİLENİYORUM	2	13%
BANA / BABA MESAFE KOYAR	1	7%
BANA / BABALARINDAN KORKUYORLAR	1	7%
Toplam	15	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
BANA / BENİMLE DAHA YAKIN OLDUĞU İÇİN	4	27%
BANA / BENİMLE DAHA ÇOK VAKİT GEÇİRİYOR	2	13%
İKİMİZDE / BİRLİKTE ÇOCUKLARLA ÇOK İLGİLENİYORUZ	2	13%
BABAYA / ÇOCUKLA KONUŞUR, SOHBETLERİ İYİDİR. ONA YAKIN DAVRANIR.	1	7%
BANA / BABADAN İLGİ GÖRMEZLER	1	7%
BANA / BABALARI ÇALIŞMADIĞI İÇİN BİZE ANNEM BAKIYOR DİYE DÜŞÜNÜYORLAR	1	7%
BANA / ERKEK ÇOCUK OLDUĞUNDAN HEMDE BENİ AZ GÖRDÜĞÜNDEN	1	7%
BANA / İSTEDİKLERİNİ BENDEN ALDIKLARI İÇİN. BABAYLA İLETİŞİMLERİ DAHA RESMİ.	1	7%
BANA	1	7%
BANA / PAYLAŞIMCI , HOŞGÖRÜLÜ VE GAYRETLİ OLDUĞUM İÇİN	1	7%
Toplam	15	100%

4.2.1.6. Ücret / Gelir / Tüketim / Aile Bütçesi

1. Aylık Gelir Düzeyi:

Kocası çalışan kadınların aylık gelirleri kocası çalışmayan kadınların gelirinden oldukça düşüktür. Kocasız işsiz olan kadınların eğitim düzeyi Tablo 89’da görüldüğü gibi yüksekliğine bağlı olarak aldıkları ücretinde daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Görüşme yaptığımız kadınların gelir düzeyleri tablo 89’da verilmiştir.

TABLO : 89 GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN GELİR DÜZEYİ

AYLIK NE KADAR ÜCRET ALIYORSUNUZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
150 - 250 MİLYON	8	40%
251 - 350 MİLYON	7	35%
351 - 450 MİLYON	3	15%
451 - 550 MİLYON	1	5%
551 VE ÜZERİ	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
150 - 250 MİLYON	3	15%
251 - 350 MİLYON	3	15%
351 - 450 MİLYON	2	10%
451 - 550 MİLYON	4	20%
651 - 750 MİLYON	4	20%
751 VE ÜZERİ	4	20%
Toplam	20	100%

2. Ailenin Toplam Geliri:

Kadınların gelir düzeylerindeki farklılık ailenin toplam geliriyle karşılaştırıldığında eşitlenmektedir. Eşleri ve kendileri çalışan kadınların

ailelerinin ortalama hane geliri sadece kadının çalıştığı ailelerin gelirin fazla çıkmıştır. (TABLO : 90)

TABLO:90 AİLENİN AYLIK ORTALAMA GELİR DÜZEYİ

AİLENİZİN ORTALAMA TOPLAM AYLIK GELİRİ NEDİR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
500 – 700 MİLYON	8	40%
751 – 950 MİLYON	3	15%
951 - 1 MİLYAR 150 MİLYON	1	5%
1 MİLYAR 151 MİLYON - 1 MİLYAR 250 MİLYON	3	15%
1 MİLYAR 251 MİLYON - 1 MİLYAR 450 MİLYON	1	5%
1 MİLYAR 451 MİLYON VE ÜZERİ	3	15%
BELİRSİZ	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
200 – 400 MİLYON	6	30%
401 – 600 MİLYON	5	25%
601 – 800 MİLYON	5	25%
801 -1 MİLYAR	3	15%
1 MİLYAR ÜZERİ	1	5%
Toplam	20	100%

Kocası çalışmayan kadınların maaş dışındaki gelir kaynaklarının oranı % 50 olup diğer kadınlara göre fazladır. (TABLO: 91)

TABLO:91 MAAŞ DIŞINDAKİ GELİR DURUMU

MAAŞ DIŞINDA BAŞKA GELİRİNİZ VAR MI ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
HAYIR	14	70%
EVET	6	30%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EVET	10	50%
HAYIR	10	50%
Toplam	20	100%

Eşi ve kendisi düşük ücretle çalışan kadınların ise aldıkları maaş dışında kira ve köyden gelen yiyecek desteğiyle geçindikleri tespit edilmiştir.

Kocası çalışmayan kadınlarda ise aile ve akrabalık ilişkilerindeki dayanışma göze çarpmaktadır.Bu ailelerin, köyde gelen yiyecekler ya da çocukların ve eşin dönemlik işlerde çalışması, kendilerinin dışarıya ek iş yapması şeklinde ek gelir oluşturdıkları tespit edilmiştir.(TABLO:92)

TABLO:92 MAAŞ DIŞINDAKİ GELİR KAYNAKLARININ NİTELİĞİ

MAAŞ DIŞINDA BAŞKA GELİRİNİZ VARSA BUNLAR NELER ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
KİRA	5	83%
MEMLEKETTEN YİYECEK GELİYOR	1	17%
Toplam	6	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
MEMLEKETTEN YİYECEK GELİYOR	3	30%
EŞİM ARADA SİRADA SERBEST İŞ YAPAR	3	30%
KİRA	1	10%
ARADA BİR DIŞARIYA PROJE YAPARIM	1	10%
ÇOCUKLAR ÇALIŞIYOR	1	10%
ÖZEL DERS VERİYORUM	1	10%
Toplam	10	100%

3. Kazanılan Paranın Harcanması

Araştırma kapsamında görüştüğümüz hem kocası hem de kendisi çalışan ailelerde kadınlar, başta mutfak ve faturalar olmak üzere , çocuk giderleri ile ilgili harcamaları kendilerinin yaptıklarını söylemişlerdir.Sadece görüştüğümüz bir kadın kazandığı parayı kendi özel harcamaları için kullandığı evin giderlerini eşinin karşıladığını söylemiştir. Kadınların uğraş alanı olarak görülen ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgili masrafları eşlerinin karşılamadığı anlaşılmaktadır.Bu durum aile içi ilişkilerde cinsiyete dayanan hiyerarşik ilişkilerin içselleştirildiğini göstermektedir.

Eşleri çalışmayan kadınlar ise aldıkları maaşın ancak çocuk , mutfak ve faturalara yettiğini ifade etmişlerdir. Görüştüğümüz dört kadın ise maaşlarının yüksek olmasına bağlı olarak ev , arsa , araba gibi taşınmaz malların taksitini ödeyebildiğini belirtmiştir. (TABLO : 93)

TABLO:93 KAZANILAN PARANIN HANGİ GİDERLER İÇİN KULLANILDIĞI DURUMU

KAZANDIĞINIZ PARAYI HANGİ GİDERLER İÇİN KULLANIYORSUNUZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
MUTFAK - FATURA GİDERLERİ	7	35%
MUTFAK GİDERLERİ	2	10%
HEPSİ	2	10%
MUTFAK - FATURA - ÇOCUK GİDERLERİ	2	10%
MUTFAK – ÇOCUK GİDERLERİ	2	10%
FATURALAR	1	5%
ÇOCUĞUN MASRAFLARI	1	5%
FATURA - ÇOCUK GİDERLERİ	1	5%
KENDİME HARCARIM	1	5%
VERGİ BORCU	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
MUTFAK - FATURA - ÇOCUK GİDERLERİ	14	70%
HEPSİ	4	20%
FATURA - ÇOCUK GİDERLERİ	2	10%
Toplam	20	100%

4.Kadınların Sürekli Karşıladığı Giderlerin Niteliği

Kocası çalışan kadınların % 33’ü kendilerine kıyafet kozmetik ürünler vb. ürünler olarak ihtiyaçları doğrultusunda harcarken diğer kadınlar ise çocuk ve mutfak giderlerini sürekli kendilerinin karşıladıklarını belirtmişlerdir. Kadınlık, “analık ve ev kadınlığı” ile birlikte düşünüldüğünden , çalışan kadın, çalışma hayatını ev içi faaliyetleriyle bağdaştırmak zorunda olduğu tespit edilmiştir. Para

kazanma rolündeki paylaşmanın aile içi ilişkilerde cinsiyete dayalı işbölümünü etkilemekte yetersiz kaldığı tespit edilmiştir.(TABLO:94)

TABLO : 94 KADINLARIN SÜREKLİ KARŞILADIĞI GİDERLERİN NİTELİĞİ

AİLENİZİN BÜTÇESİNDE ÖZELLİKLE HEP SİZİN KARŞILADIĞINIZ GİDERLER NELER ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
KENDİ ÖZEL HARCAMALARIM	4	33%
ÇOCUKLARIN GİDERLERİ	3	25%
MUTFAK GİDERLERİ	2	17%
KREŞ	1	8%
TEMİZLİKÇİNİN ÜCRETİ	1	8%
Toplam	12	100%

Kadınların maaşı aldıklarında sergiledikleri tutumlar kocası çalışmayan kadınlarda kendi aralarında ikiye bölünmüştür.Birinci grup aldıkları maaşı evde herkesin bildiği bir çekmeceye koymayı tercih ederken diğer kadınlar maaşı kazanan bensem hak eden de benim diyerek ücretlerinin kendilerinde kaldığını ifade etmişlerdir.Kocası çalışan kadınların % 65'i aldıkları maaşlarını eşlerine vermemektedirler. (TABLO: 95)

TABLO : 95 MAAŞI ALDIĞINIZDA NE YAPARSINIZ

MAAŞI ALDIĞINIZDA ;	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
MAAŞIMIN TÜMÜ BENDE KALIR	13	65%
AZ DA OLSA KENDİME AİT HARCAMALARIM İÇİN AYIRIRIM	4	20%
PARAYI ORTAYA KOYARIM	3	15%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
PARAYI ORTAYA KOYARIM	8	40%
MAAŞIMIN TÜMÜ BENDE KALIR	8	40%
AZ DA OLSA KENDİME AİT HARCAMALARIM İÇİN AYIRIRIM	4	20%
Toplam	20	100%

5.Maaşı Eşle Paylaşma Düzeyi

Eşlerin de çalıştığı ailelerde alınan maaşı eşine veren ve vermeyen kadınların oranı birbirine eşittir.Ancak sadece kadının çalıştığı durumlarda maaşlarının bir kısmını ya da hepsini eşine veren kadınların oranı çoğunluktadır.. Bu kadınlar eşlerinin yaşadıkları mağduriyeti azaltmak ve eşit ilişkiler kurabilmek adına özenli davrandıklarını belirtmişlerdir. Özellikle üniversite mezunu olan ve işlerinde iyi konumlarda bulunan kadınlar eşlerin fazlasıyla hassas ve alıngan olduklarını belirtmişlerdir. (TABLO : 96)

“Parayı o çeker. Bana harçlık verir. Nereye dağıtılacağına o karar verir. Ben ilgilenmem. Maaş kartını özellikle ona verdim ki kendini kötü hissetmesin,ezilmesin. Parayı o yönetince kendimi daha iyi hissediyorum Alınganlık yaşamasını istemiyorum.”

“Parayı asla cebimde taşımam, ortaya koyarım ki, o da ben de alırken birbirimize hesap vermek zorunda kalmayalım. Ben kazanıyorum diye onu incitmek istemiyorum .Böyle yapınca daha eşit oluyor!”

“Çalışmıyor diye gurur yapsın istemiyorum. O nedenle parayı bankadan o çekiyor, ben nereye harcadın diye hiç sormuyorum. Yoksa alınır.”

“Evle ilgili harcamaları o yapıyor. Faturaları o ödüyor. Bütün ödemeler, ona ait. Ben kazanıyorum, eşim de ev için harcıyor. Parayı o kullanınca ben de o da daha huzurlu oluyoruz.”

“Eşim kendi parasıyla birlikte benim maaşımı da yatırım için kullanıyor. O nedenle eşime vermeyi uygun görüyorum”

”Eşimin kazancı benden daha az olduğu için aramızda problem çıkıyor, ben de maaşımın büyük bir kısmını eşime veriyorum ki kendini ezik hissetmesin”

TABLO : 96 MAAŞI EŞLE PAYLAŞMA DÜZEYİ

MAAŞ DIŞINDA BAŞKA GELİRİNİZ VAR MI ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVET	10	50%
HAYIR	10	50%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EVET	15	75%
HAYIR	5	25%
Toplam	20	100%

Bazı kadınlar eşlerinin parayı tasarruflu kullanmadığını söyleyerek bazıları da harcamaları planlaması için eşlerine kazandıkları parayı vermemekte yada kendileri harcamayı tercih etmektedirler.Çalışan kadınlar parayı yönetmek konusunda eşi çalışan kadınlara göre daha deneyimli olup, söz hakkına da sahiptirler. Tablo 99’da görüldüğü gibi eşleri çalışan kadınların harcamaların planlanması gibi bütçe işlerinde, sadece kendisi çalışan kadınlara göre daha az işlevseldirler. Erkeğin çalıştığı durumlarda kadınlar paranın değerlendirilmesi işiyle uğraşmamakta bu görevler erkeklerin sorumluluğunda görülmektedir.

(Tablo : 97)

TABLO:97 MAAŞI EŞE VERMEME NEDENLERİ

MAAŞI EŞE VERMEME NEDENLERİ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
ONUN GELİRİ BENDEN YÜKSEK	3	30%
GEREKLİ ÖDEME VE ALIŞVERİŞLERİ BEN YAPARIM	2	20%
GELECEĞİ DÜŞÜNMEDEN HARCAMA YAPIYOR	1	10%
EVİ GEÇİNDİRMEK ONUN YÜKÜMLÜĞÜ	1	10%
BEN KAZANIYORUM BENİM OLMALI	1	10%
PARAMI KENDİ GÜVENCEM İÇİN HARCİYORUM	1	10%
SORUMLULUK ALMAYI SEVMEZ	1	10%
Toplam	10	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
HERŞEYİ BEN KARŞILADIĞIM İÇİN	4	44%
PARAYI BEN HAKEDİYORUM	2	22%
BANA YETMİYORKİ ONA VEREYİM	1	11%
PARA VERİNCE EŞİM KUMAR OYNAR	1	11%
HARCAMALARIMIZI BEN PLANLARIM	1	11%
Toplam	9	100%

6.Eşin kazandığı Maaşın Miktarını Bilme Durumu

Görüştüğümüz kadınlardan sadece % 20'si eşlerinin maaş miktarını bilmemektedir. Erkeklerin kazandıkları paranın miktarının artması ile ters orantılı olarak eşler arasında belli bir hiyerarşi de ortaya çıkmıştır. Böyle durumlarda erkekler paranın kontrolünün kendilerinde olmasını istemekte eşle açık ve güvene dayalı ilişki düzeyi de azalmaktadır. Oysa tablo:96'de görüldüğü gibi sadece kadınların kendisi çalıştığı durumlarda, kadınlar eşleriyle eşit ve iktidarsız bir ilişki kurmak adına maaş kartlarını eşlerine devretmekte ve paranın yönetilmesinde erkeğe de rol verebilmektedirler. Bu durum kadının ve erkeğin paranın kullanılmasına verdikleri anlam açısından farklı bir seyir izlemektedir. Kadınlar parayı sadece ihtiyaçlarını giderme aracı olarak görürken, erkeklerde bu durum iktidarın sembolü olarak yerini almaktadır.(TABLO: 98)

TABLO:98 EŞLERİN KAZANDIĞI PARANIN MİKTARINI BİLME DURUMU

EŞİNİZİN KAZANDIĞI PARANIN MİKTARINI BİLİYOR MUSUNUZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVET	16	80%
HAYIR	4	20%
Toplam	20	100%

7. Eşten Habersiz Taşınmaz Malların alınması Durumu

Her iki gruptan görüşülen kadınlar çoğunlukla büyük alışverişlerde eşlerinin fikirlerin alınması görüşündedirler. Gözlemlerimize göre kadınlar eşlerinin fikrini daha doğrusu onayını almadan büyük alışverişleri tek başına yapmayı istememektedirler.

Bu duruma eşten habersiz alışveriş yapmaktan duyulan kaygıdan çok, tek başına karar vermeye cesaret edememenin neden olduğu tespit edilmiştir.

Karşılıklı ihtiyaçları eşler, bütçenin uygunluğuna göre birlikte karar verdikleri yönünde ifadeler verilmiştir.

Kendi başlarına taşınmaz mal alabilen kadınlar ise doğru buldukları kararlarının sorumluluğunu almakta cesaretli olduklarını, eşlerinin de kendilerine güvendiklerini ya da müdahale etmediklerini söylemişlerdir.(TABLO:99)

TABLO:99 TEK BAŞINA TAŞINMAZ MALLARIN ALIMI

EŞİNİZDEN HABERSİZ TAŞINMAZ MAL ALIR MISINIZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
HAYIR	17	85%
EVET	3	15%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
HAYIR	14	70%
EVET	6	30%
Toplam	20	100%

10. Kadının Özel harcamalarına Müdahale Durumu

Çalışma hayatı kadınların toplumsallaşması ve bağımsızlaşması yolunda önemli bir etkidir. Ekonomik olarak kendini kalkındırabilen kadın harcamalarında daha güvenli bir konumdadır. Her iki grupta yaptığımız görüşmelerde kadınlar %65 oranında eşlerine hesap vermek zorunda olmadıklarını eşlerinin de kendilerine bu yönde sorular sormadığını bildirmişlerdir. Bu oranın dışında kalan kadınlar ise alışveriş ve her türlü harcamalarda eşlerinin eleştiri ve imalarına maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. (TABLO:100)

TABLO:100 KADINLARIN ÖZEL HARCAMALARINA MÜDAHALE DURUMU

BÜTÇENİZDEN YAPTIĞINIZ ÖZEL HARCAMALARINIZDAN DOLAYI EŞİNİZDEN SORULAR ALIR MISINIZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
HAYIR	13	65%
EVET	7	35%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
HAYIR	12	60%
EVET	8	40%
Toplam	20	100%

11.Aile Bütçesini Planlayan Kişi

Hem eşleri hem de kendileri çalışan kadınların % 35'i aile bütçesinin birlikte tuttuklarını diğer %35'i ise eşlerinin bütçe işlerinde sorumlu olduklarını belirtmişlerdir. Eşleri çalışmayan kendileri çalışan kadınlarda ise bütçenin ortaklaşa planlanma oranı %20 olup, oldukça düşüktür. Ancak bu ailelerde kadınlar %65 oranında bütçeyi kendilerinin hazırladığını söylemişlerdir. Erkek ve kadın rollerinin bu ailelerde değiştiği gözlemlenmektedir.Bu kadınlar, geleneksel erkek işlerini üstlenerek, aile bütçesini de yapmaktadırlar. Ancak bu değişim eşlerin de geleneksel kadın işlerini sahiplenmesine neden olmamaktadır.

Bu nedenle çocuk bakımı ve ev işleri ile ilgili olarak kadınların geleneksel rollerini eşleriyle paylaşım oranları oldukça düşüktür. Aile içi ilişkilerde kadınların eşleriyle bütünleşmek ve hayatı eşit paylaşmaya yönelik adımları, aynı zamanda kadınların yaşamda kendilerine atfedilen rolleri reddetmeleriyle de ilgilidir. Eşleri çalışmayan kadınlar, aile içinde bütün sorumlulukları yüklenerek bir bakıma eşlerinin işlerini kolaylaştırdığı gözlenmektedir. İşte ve evde yoğun bir çalışma temposuyla yaşayan bu kadınlar, eşlerinin çalışmamasından duyulan

kaygıyla başatmak için, sınır koymaksızın bütün sorumlulukları üzerine alabilmektedirler. (TABLO: 101)

TABLO:101 AİLE BÜTÇESİNİ PLANLAYAN KİŞİ

EVİN BÜTÇESİNİ KİM TUTUYOR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EŞİM	7	35%
BEN	6	30%
ORTAK	6	30%
TUTMAYIZ	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
BEN	13	65%
EŞİM	4	20%
ORTAK	3	15%
Toplam	20	100%

4.2.1.7. Sosyalleşme Süreci / Patriyarkal Denetim

1. Çalışma Hayatının Yarattığı Değişiklikler

Çalışma hayatının kadınlar üzerinde yarattığı değişikliklerin başında, ekonomik özgürlüğün kadına sağladığı özgüven ve erkekten bağımsız olma duygusu olarak tespit edilmiştir. Her iki grupta da görüşme yaptığımız kadınların ev kadınlığıyla ilgili geribildirimleri olumsuz çıkmıştır. Çalışmanın insanı dinç tuttuğunu, sorunlardan uzaklaştırdığını, ev dışında geçen saatlerde moral topladıklarını kendilerini değerli hissettiklerini belirtmişlerdir. Kadının, aile ilişkilerinden bağımsız, sosyal ilişkiler içerisinde olma ihtiyacı, çalışma hayatında karşılanmaktadır. Sosyalleşme, ekonomik bağımsızlık ve özgüven duyguları kadınları eşlerine muhtaç olmaktan kurtarmış, çalışmayla birlikte gelen güven, ilişkilerine de yansımıştır.

Bunun yanısıra çalışmak kadınların, eşten habersiz para biriktirebilmelerine neden olmakta, kendilerine ait özel bütçelerinden tasarruf yapabilmektedirler. Kadınların toplum içerisinde rahat hareket alanı sapladığı için çalışma hayatına olumlu bakılmaktadır. Ancak görüşme yaptığımız kadınların bazıları, çalışmanın ev ve iş yükü iki katına çıkardığından yakınmışlardır. (TABLO: 102)

“Harcamalarımda hesap vermiyorum. Kendim kazanıyorum kendim harcıyorum. Para istemiyorum. Ona ekonomik anlamda ihtiyacım yok. Kendimi bildim bileli çalışıyorum.İnsan sorunları üzerinden atıyor.Farklı konularda yoğunlaşmak, insanları tanımak beni evdeki bir problem üzerine odaklaşmamı engelliyor.Pasif olmuyorum. Oysa ev kadınlarının çoğu ne alacağını ne yapacağını bile bilemez hala.

TABLO:102 ÇALIŞMA HAYATININ YARATTIĞI DEĞİŞİKLİKLER

ÇALIŞIYOR OLMANIZ HAYATINIZDA NASIL BİR DEĞİŞİKLİĞE NEDEN OLUYOR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
DAHA ÖZGÜR HARCAMA YAPIYORUM,ERKEĞİN ELİNE BAKMAK ZORUNDA DEĞİLİM	12	34%
KENDİNE GÜVEN,KARAR YETKİMİN OLMASI	8	23%
ANLAMLI HİSSEDİYORUM	4	11%
HEM İŞ HEM EV YÜKÜMÜ ARTIRIYOR	3	9%
EVDEKİ SORUNLARDAN UZAKLAŞIYORUM	2	6%
HIÇBİR DEĞİŞİKLİK OLMUYOR	2	6%
ÇALIŞMAMAK GİBİ BİR ŞANSIM OLMADIĞI İÇİN BİLMİYORUM	1	3%
SOSYAL BİR ÇEVREM OLDU	1	3%
TOPLUMDA SAYGINLIK GÖRÜYORUM	1	3%
KENDİMİ VE BECERİLERİMİ FARK ETMEME YARIYOR	1	3%
Toplam	35	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EKONOMİK ÖZGÜRLÜĞÜMÜN OLMASI	10	30%
AYAKLARIMIN ÜZERİNDE DURABİLİYORUM SOSYAL BİR ÇEVREM OLDU	6	18%
KENDİNE GÜVEN,KARAR YETKİMİN OLMASI	5	15%
KENDİMİ VE BECERİLERİMİ FARK ETMEME YARIYOR	5	15%
SEVDİKLERİME VAKİT AYIRAMIYORUM	2	6%
ÇALIŞMAMAK GİBİ BİR ŞANSIM OLMADIĞI İÇİN BİLMİYORUM	1	3%
DEĞİŞİKLİK OLMUYOR	1	3%
EVDEKİ SORUNLARDAN UZAKLAŞIYORUM	1	3%
BAŞKA ŞEYLERE ZAMAN BULAMIYORUM	1	3%
GELECEĞE DAHA EMİN BAKABİLİYORUM	1	3%
Toplam	33	100%

2. Meslekte Kadın Olmaktan Kaynaklı Avantajlı Durumlar

Her iki grupta da mesleklerinde kadın olmaktan kaynaklı avantajlı durumlar yaşama oranı düşük çıkmıştır. Sadece kadınlara yönelik sektörlerde çalışan kadınlar kadın olmanın işlerinde kolaylaştırıcı bir etken olduğunu belirtmişlerdir. Yemek fabrikasında aşçı olarak çalışan kadın görüşmeci, un şeker ve baklagiller gibi ağır yüklerin kaldırılması işlerini kendi sorumluluğunda olduğu halde erkeklerin yaptığını dile getirmiştir. Dükkanında ev yemekleri yapıp satan diğer kadın görüşmeci ise müşterilerinin temizlik ve hijyene önem verdiklerini, yemekleri yapanın kadınlar olmasından dolayı da kendi lokantasını daha çok tercih ettiklerini söylemiştir.

Kadınların çalışma hayatlarında kadın olmaktan kaynaklı yaşadıkları avantajlı durumlar “kadın işi” sayılan alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. (TABLO : 103)

TABLO:103 KADIN OLMANIN MESLEKTE KOLAYLAŞTIRICI ETKİLERİ

SİZCE BU İŞTE KADIN OLDUĞUNUZ İÇİN YAŞADIĞINIZ AVANTAJLI DURUMLAR OLUYOR MU ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
HAYIR	13	65%
EVET	5	25%
BEN DAHA HAFİF İŞLERDE ÇALIŞTIRILIYORUM	1	5%
ANNE OLDUĞUM İÇİN ÇOCUKLARI DAHA İYİ ANLIYABİLİYORUM	1	5%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
HAYIR	15	71%
EMLAKÇILIKTA KADIN OLMAK MÜŞTERİME GÜVEN VERİYOR	1	5%
MÜŞTERİLERİM MİSAFİR GİBİ HAREKET EDER. KADIN OLMaktan KAYNAKLI BUNLAR	1	5%
HİZMET VE HİJYEN KOŞULLARINI KADIN DAHA İYİ SAĞLAR.	1	5%
KADIN OLMANIN GETİRDİĞİ SEZGİ VE DUYARLILIKLA DAHA BAŞARILI OLUYORUM	1	5%
ÖĞRENCİLERLE DAHA İYİ ANLAŞABİLİYORUM	1	5%
KADINLARI DAHA İYİ ANLIYORUM	1	5%
Toplam	21	100%

Bu nedenle kadınlar geleneksel rol tanımlamalarına uygun düşen, annelik ve eş rollerini pekiştiren meslek alanlarında yaşadığı kolaylıklar, kadınların “erkek işi” olarak görülen meslek dallarında yaşanmamaktadır. Özellikle eşleri çalışmayan kadınların arasında yönetici, danışman ve mühendis kimliğindeki kadınlar çalışma hayatlarında, kadın olmaktan ileri gelen engeller ve baskılarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu kadınların % 71’i kadın olmalarından dolayı terfi alamadıklarını, toplantılara davet edilmediklerini ya da taciz edildiklerini söylemişlerdir. Geleneksel rollere uygun olarak kadına atfedilen, hemşirelik ve hosteslik de tacize açık meslek dallarıdır. Ayrıca evdeki kadınlık rollerini de gerçekleştirmekle yükümlü tutulan kadınlar için evdeki yorgunluk iş hayatına olumsuz yansımaktadır. Kadınlardan yaşadıkları toplumsal cinsiyete dayalı hiyerarşide kadınlık ve erkeklik rollerine uygun davranışlar sergilemeleri beklenmektedir. Kadınların iş hayatlarında yaşadıkları acı tecrübelerinin, patriyarkal ilişkilerle ilgili bağlantısını anlamak, kadınların meslek hayatlarında güç olmasını engelleyen araçları bilmek açısından önemlidir. (TABLO : 104)

“Şantiyeci olduğum için dezavantajlı durumları çok fazla yaşıyorum. Eğer abla, anne konumunda değilsem işim çok zor oluyor. Erkek yöneticiler keyiflerince iş yaptırırken ben canım cicim demek zorundayım. Eğer sesimi biraz yükseltirsem “bana annem kızmadı, bağırmadı” sen karışamazsın diyorlar”.

“Benim toplantıda uyuduğum bile oldu. Erkeklerin pırıl pırıl bir zekayla girdikleri toplantıda ben pelte gibiyim”

“Mesleğim hosteslik. Kaptanlar erkek hostesleri sevmiyor. Bu nedenle ön tarafta kadınları tercih ediyorlar. Ön tarafta işadamlarının bulunduğu yerler. Orda çalışmayı istemiyorum. Sözlü tacize uğrayabiliyoruz”

“Hemşireliğe bakış açısı hala değişmedi. Özellikle nöbete kaldığımız zamanlarda rahatsız edilebiliyoruz.”

**TABLO:104 MESLEKTE KADIN OLMAKTAN KAYNAKLI YAŞANAN
ZORLUKLAR**

SİZCE KADIN OLARAK BÖYLE BİR İŞTE ÇALIŞMANIN ZORLUKLARI NELER ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
YOK	14	61%
FİZİKSEL OLARAK ZORLANMAK	3	13%
ÇOCUKLARIMA ZAMAN AYIRAMIYORUM	3	13%
GÜNÜM TEMİZLİKLE GEÇİYOR	1	4%
KADINLARDAN SONSUZ SABIR VE HOŞGÖRÜ İSTENİYOR	1	4%
HEMŞİRELİĞE BAKIŞ AÇISINDAN DOLAYI ZORLUK ÇEKİYORUM	1	4%
Toplam	23	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
YOK	7	29%
BU İŞİN GEREĞİ OLARAK BAZEN KADIN OLDUĞUMDAN DOLAYI TEHDİT EDİLEBİLİYORUM	2	8%
NE KADAR BAŞARILI OLSAMDA ERKEKLERE DAHA ÖNCELİK VERİLMESİ	2	8%
İŞİ İYİ BİLDİĞİME GÜVENEMİYORLAR	2	8%
BAZEN ERKEKLERİN KULLANDIĞI DİL KARŞISINDA RAHATSIZ OLUYORUM	1	4%
DOĞUMDA TERFİM GERİ ALINDI	1	4%
ERKEKLER ÖNYARGILI OLUYORLAR VE DAHA AZ DİNLİYORLAR	1	4%
KADIN OLDUĞUM İÇİN İŞ YEMEKLERİNE DAVET EDİLMİYORUM	1	4%
NÖBETLER ÇOK ZORLU OLUYOR	1	4%
SÖZLÜ TACİZDEN RAHATSIZ OLUYORUM. KAPTANLAR ERKEK HOSTESİ SEVMEZ	1	4%
ŞANTİYEDE EĞER ABLA ANNE KONUMUNDA DEĞİLSEM İŞ YAPTIRMAM ÇOK ZOR	1	4%
TAMİR VE TEKNİK İŞLERDE KADINLAR OLARAK ZORLANIYORUZ.	1	4%
ERKEK YÖNETİCİLER DİLEDİKLERİ GİBİ DAVRANIRKEN BEN CANIM DEMEK ZORUNDAYIM	1	4%
İŞİM GEREĞİ OTORİTER OLMAK GEREKİYOR BUNDA ZORLANIYORUM	1	4%
KAZIKLAMAYA ÇALIŞIYORLAR	1	4%
Toplam	24	100%

3.Kadınlar Çalışma Hayatında Erkekleri Tercih Ediyor

Kadınların kendi aralarında kurdukları ilişkilerde kabul edemeyecekleri ya da haksız görecekları pek çok davranışı eşlerinden yada çalışma partnerleri olan erkeklerden beklememektedirler. Bu durum çelişkili olup sonuçları dikkat çekicidir. Kadınlar evde tembel, miskin, sorumsuz buldukları erkeklerle iş hayatında çalışmayı daha çok tercih etmektedirler. (TABLO: 105)

Gözlemlerimize göre,kadınlar kıskançlık duyduklarında özellikle bu kıskançlık bir başka kadına yönelik gerçekleşmektedir.Kadınların iş hayatında başarılı olmaları diğer kadınları hayal kırıklığına uğratmaktadır. Başarılı ve kariyer sahibi kadınlar, erkek değerlerini benimseyip içselleştirdiği, rekabet ve hırsla değer verdiği düşünüldüğü için kadınların mağduriyetten doğan güçbirliğini yıkan “düşman kadınlar” olarak görülmekte ve sevilmemektedirler. Kadınlar, rekabetçi duyguların yarattığı karmaşadan yaşadıkları kişisel rahatsızlıklardan dolayı, genellikle duygusal ve pratik anlamda kendilerini iş dünyasının zorunluluklarından uzaklaştırmak istemektedirler. Aile içinde rol dağılımında eşlerinde yavaş ve pratik olmamakla eleştiren kadınların iş hayatında erkeklere bakışı tam tersidir. Kadınları ayrıntılar üzerinde yoğunlaşarak vakit kaybeden, erkekleri de çözümci ve pratik bulan kadınların neden erkeklerle çalışmayı tercih ettiği tablo 106’de gösterilmiştir. (TABLO : 106)

Ben kariyer edinmiş kadınları sevmiyorum. Hani evde günler yapılır. Bazı meraklı komşularda evinin temiz olup olmadığı, eşyalar yeni mi eskimi diye inceleyen dedikoducu tiplerdir. İşte evde gün yaptığımda, dantelimi ,eşyayı inceleyen kadın işyerinde bir pozisyon yakaladığında canavarlaşıyor.İntikam alıyor belki de. Kadın yönetici tipinden nefret ettiğimden ben de yönetici olmak istemiyorum. Sevilmeceğimi düşünüyorum.

TABLO:105 İŞ HAYATINDA HANGİ CİNSLE ÇALIŞMAYI TERCİH EDERSİNİZ ?

SİZCE İŞ YAŞAMINDA KADINLARLA ÇALIŞMAK MI DAHA KOLAY YOKSA ERKEKLERLE ÇALIŞMAK MI DAHA KOLAY ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
Erkeklerle	13	65%
Fark etmez	5	25%
Kadınlarla	2	10%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
Erkeklerle	11	55%
Fark etmez	6	30%
Kadınlarla	3	15%
Toplam	20	100%

TABLO:106 ERKEKLERLE ÇALIŞMAYI TERCİH ETME NEDENLERİ

NEDEN ERKEKLERLE ÇALIŞMAYI TERCİH EDER SİNİZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
KADINLAR KISKANÇ VE KAPRİSLİ OLUYORLAR	5	38%
KADINLAR GİBİ AYRINTICI VE DETAYLARLA BOĞULMADIĞI İÇİN ERKEKLERİ TERCİH EDERİM	2	15%
KADINLARLA ANLAŞMAK DAHA ZOR	2	15%
ERKEKLER SAMİMİ VE DÜRÜSTLER.KADINLAR KOMPLEKSLERİNİ İŞYERLERİNE AKITIYORLAR.	1	8%
ERKEKLERLE ÇOK İÇLİ DIŞLI OLUNMADIĞI İÇİN BİR RESMİYET OLUYOR	1	8%
İŞ ORTAMINDA DAHA ZARARSIZLAR	1	8%
KADINLAR DAHA FESAT ERKEKLER SAF	1	8%
Toplam	13	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ERKEKLERLE ANLAŞMAK DAHA KOLAY.DESTEKÇİ, SAYGILI VE REKABETÇİ DEĞİLLER	4	36%
KADINLAR KAPRİSLİ, DEDİKODUCU,REKABETÇİ VE KISKANÇ OLUYORLAR	2	18%
ÇÖZÜMCÜLER VE AYRINTICI DEĞİLLER	1	9%
ERKEKLER DAHA DÜZEYLİ KADINLARLA İLİŞKİ SAMİMİYETE GİRDİĞİNDE RESMİYET BOZULUYOR	1	9%
ERKEKLER ANLAYIŞLI VE SABIRLILAR	1	9%
EVDE EZİLEN KADIN İŞYERİNDE BİR POZİSYON YAKALADIĞINDA CANAVARLAŞIP İNTİKAM ALIYOR	1	9%
NE KADAR KABA OLSALARDA ÖZÜR DİLEME NEZAKETLERİ VAR	1	9%
Toplam	11	100%

4. Çalışıyor Olmanın Evdeki Sorumluluklara Etkisi

Tablo 107’de görüldüğü gibi eşlerin çalıştığı durumlarda kadınların yarısı çalışmanın evdeki sorumluluklarında farklılık yaratmadığını belirtmişlerdir. Kocasını çalışmayan kadınlarda bu oran ise % 35’dir. Bu kadınlar evdeki işlerini önceden programladıklarını söylemişlerdir. Eşlerinden destek almadıklarını bildiren kadınlar hem evin hem de işin ağır temposundan sistemli ve planlı davranarak kalktıklarını bu nedenle çalışıyor olmanın ev işlerini eşleriyle paylaşmalarına neden olmadığını ifade etmişlerdir. Kendileri yapmamaları halinde ev işlerin aksadığını , kontrolden çıktığını söyleyen kadınlar artık bu tempoya alıştıklarını ve beklentilerinin de olmadığını dile getirmişlerdir.

Görüştiğimiz kadınlardan bazıları çalıştıklarından dolayı ev ve mutfak işlerine daha az zaman ayırdıklarını belirtmişlerdir. Bu durumu avantaj olarak nitelendiren kadınlar evde yemek olmadığı zamanlar yorgun olduklarını ileri sürebilmektedirler. Ancak bu rahatlığı yine kendilerinin sağladığını, eş ya da çocuklardan bu yönde destek almadıklarını da eklemektedirler. Eşlerine ve çocuklarına vakit ayıramadıklarını, evleriyle yeterince ilgilenemediklerini, arkadaşlarıyla görüşemediklerini söyleyen kadınlar ise yetersiz kaldıklarını hissedip suçluluk duymaktadırlar. Hem ekonomik sorumluluğun hem de ev işlerinin ağırlığı kadınların sinirlerini bozmakta bir yarış hızında, kendilerinden fedakarlık ederek her yere koşuşturmaya çalışmaktadırlar. (TABLO:108)

“Evdeki görevlerimi yine ben yapıyorum. Çalışmam hiçbir şeyi değiştirmiyor.”

“Hem iş hem ev çok zor oluyor. Yemek ve evin temizliği vs. Hepsi bana bakıyor.”

“İşim dışındaki zamanı düzenli harcıyorum. Yeri geldiği zaman gece 2’ye kadar ütü yapacaksam ve çocuklarla ilgilenecesem kimseyle görüşmemeye çalışıyorum. “

“ Ev ve iş hayatı birbirini etkiliyor. Ev hanımı olduğumda param yoktu şimdi de param var zamanım yok. Ev işleri yine bende. Bir türlü huzur bulamadım. “

TABLO:107 ÇALIŞMANIN EV SORUMLULUKLARINA ETKİSİ

SİZE GÖRE ÇALIŞIYOR OLMANIZ EVDE YÜKLENDİĞİNİZ SORUMLULUKLARDA BİR FARKLILIK YARATIYOR MU ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVET	10	50%
HAYIR	10	50%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EVET	13	65%
HAYIR	7	35%
Toplam	20	100%

**TABLO:108 ÇALIŞMANIN EVDE Kİ SORUMLULUKLARDA
YARATTIĞI FARKLILIKLAR**

ÇALIŞMANIN EVDEKİ SORUMLULUKLARDA YARATTIĞI FARKLILIKLAR	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
SORUMLULUKLARIM ARTIYOR, HEM EVDE HEMDE İŞTE ÇALIŞIYORUM	5	50%
EV İŞLERİNE AZ ZAMAN AYIRIYORUM	2	20%
ÇOCUKLARIMA VE SOSYAL İLİŞKİLERİME AZ ZAMAN KALİYOR	1	10%
EV İÇİNDE SORUMLULUGUM AZALDI	1	10%
TEMİZLİKÇİ KADIN TUTARAK DAHA FAZLA İŞ YAPMAKTAN KURTULUYORUM	1	10%
Toplam	10	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
HEM EVİN HEMDE ÇALIŞTIĞIM İŞİN YÜKLERİ ÜZERİME BİNİYOR.	4	31%
YORGUN OLUYORUM, EV VE ÇOCUKLA İLGİLENECEK ENERJİ BULAMIYORUM	3	23%
ANNE OLMAKTAN DOLAYI AİLEMİ İŞTEN ÖNCEYE KOYMAM GEREKİYOR	1	8%
ÇALIŞTIĞIM İÇİN SÖZÜMÜN BİR GÜCÜ OLUYOR. HERŞEYE BEN KARAR VERİYORUM	1	8%
EKONOMİK SORUMLULUKTA EKLENİYOR	1	8%
EV İŞLERİ İLE İLGİLENMİYORUM. BU AVANTAJI BEN YARATTIM	1	8%
HAFİFLİYOR. YEMEĞİM OLMADIĞI ZAMAN YORGUNUM YAPAMADIM DİYEBİLİYORUM.	1	8%
ZAMAN OLDUĞUNDA PARA, PARA OLDUĞUNDA ZAMAN OLMUYOR	1	8%
Toplam	13	100%

5. Evliliğin Çalışma Hayatına Etkisi

Her iki grupta da görüştüğümüz çalışan kadınların %75'i evliliklerinden dolayı iş yerlerinde problem yaşamadıklarını söylemişlerdir. Aynı zamanda evliliğin kadınlar için meşrulaştırıcı yanlarını dile getirmişlerdir. Evli olmalarının iş yerinde kendileri adına soru işaretlerini ortadan kaldırdığını ,rahatlatıcı bir tarafı olduğunu

vurgulayan kadınlar iş ortamında evliliğin kadınlara saygı ve mesafeyi de beraberinde getirdiğini savunmuşlardır.

Evlilik faktörüyle kadınlar iş yerlerinde erkekler tarafından ciddiye alınmamaktadırlar. Anne ve eş olan kadınların rekabet ve hırs özelliklerinden arındığı önyargısı geçerli olduğundan, evli ve çalışan kadınlar çalışma dünyasında erkekler tarafından rakip görülmemektedirler.

Evliliği terfi etmede ve yüksek ücret almada engel olarak gören kadınlar ise iş dünyasında evli olmalarından ötürü ikincil planda tutulduklarını, kendilerinden vazgeçildiğini ,stratejik kararlarda fikirlerinin alınmadığını söyleyerek sıkıntılarından bahsetmişlerdir. Çalışma hayatında anne ve eş rollerinin meslek kimliklerinin önüne geçtiğini vurgulayan kadınlar işverenlerin kendilerine sürekli bir eleman gözüyle bakmadıklarını ifade etmişlerdir.(TABLO:109)

“Özellikle evli ve çocuklu olduğunda fazla mesai çok sorun oluyor. Bundan dolayı sürekli şikayet aldım. Daha çok baskı altındayım. Kendimi ispat etmek zorundayım. Dolayısıyla daha iyi ve daha çok iş yapmak zorundayım. Erkeklerin hatası tolere ediliyor. Çocuklu bir kadınsan ve hassas bir kişiliğe sahipsen,potansiyel olarak kaytarıcı, işi önemsemeyen oluyorsun.”

“Ben gece 3e kadar ütü yaparken adam gece 9’da ayağını uzatıyor, TV seyrediyor..Ertesi gün aynı adamla çalışma hayatında rekabet ediyorsun.Olacak iş mi bu!”

TABLO:109 ÇALIŞMA HAYATINDA EVLİ OLMAKTAN KAYNAKLI YAŞANAN ZORLUKLAR DÜZEYİ

ÇALIŞTIĞINIZ İŞYERİNDE EVLİ OLMAKTAN KAYNAKLI ZORLUKLARLA KARŞILAŞIYOR MUSUNUZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
HAYIR	15	75%
EVET	5	25%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
HAYIR	15	75%
EVET	5	25%
Toplam	20	100%

TABLO:110 ÇALIŞMA HAYATINDA EVLİ OLMAKTAN KAYNAKLI YAŞANAN ZORLUKLARIN NİTELİĞİ

ÇALIŞTIĞINIZ İŞYERİNDE EVLİ OLMAKTAN KAYNAKLI YAŞANAN ZORLUKLAR NELERDİR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
ÇOCUK HASTALANDIĞI ZAMAN	1	20%
ÇOCUK NEDENİYLE ÇALIŞMA SAATLERİMDE ZORLANIYORUM	1	20%
ÇOCUK-KOCA SORUMLULUĞU İŞTEKİ PSİKOLOJİMİ ETKİLİYOR	1	20%
EVE GEÇ KALDIĞIMDA ÇOCUKLAR MAĞDUR OLUYOR	1	20%
İŞ SEYAHATLERİ VS.KONULARDA EVE BAĞLILIK BENİ KISITLIYOR	1	20%
Toplam	5	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ÇOCUK YÜZÜNDEN İŞYERİNDEKİ İŞLERİ DAHA ÇABUK VE İYİ YAPMAM GEREKİYOR	2	33%
EVLİ VE ÇOCUKLU OLUNCA DAHA SAYGILI OLUYORLAR	1	17%
HEM EV HEMDE İŞ İÇİN DAHA FAZLA ZAMANA İHTİYAÇ DUYUYORUM	1	17%
İŞTEKİ YENİLİK VE ORGANİZASYONLARDAN EVLİ OLDUĞUM İÇİN HABERDAR EDİLMİYORUM	1	17%
MESLEĞİMLE İLGİLİ FALİYETLERE EŞİM İZİN VERMEDİĞİ İÇİN KATILAMIYORUM	1	17%
Toplam	6	100%

6. Çalışma Hayatının Aile İlişkilerini Etkileme Düzeyi

Eşleri çalışan kadınların %40'ı çalışma hayatlarının, ailelerinde ev işleri-eş ve çocukla ilgili sorun yaşamasına neden olmadığını söylemişlerdir. Gözlemlerimize göre bu kadınlar ev ve iş hayatı arasında oldukça ezilen ve ağır sorumlulukları tek başına taşımayı kabullenmiş güçlü kadınlardır. Şikayet etmek ya da yeni alternatifler üretmek gibi seçeneklerinin olmadığını düşünen kadınlar görev dağılımını kabullenmiş ve mücadeleden vazgeçmiş gözükmektedirler. Aynı zamanda çalıştıkları halde ev işleri ve çocuk bakımında tek güç kaynağı olmanın getirdiği gizli bir onuru taşıdıkları, bu durumun kadınları mutlu ettiği gözlenmektedir. Kendilerine zaman ayırmayı bir lüks olarak gören kadınlar evde ve işte sürekli koşan, pişiren ve besleyen olarak, masal kahramanı misali, elindeki sihirli değneği kullanarak her yere yetismeye çalışmaktadır. Bu koşuşturma ve hizmetlerin karşılığı olarak kadınların kendilerine ayıracakları özel zamana ihtiyaç duymamaları ya da duysalar da bu ihtiyaçları dile getirmemeleri varolan geleneksel rollerin bu kadınlar tarafından ne kadar içselleştirildiğini göstermektedir.

Kocası çalışmayan kadınların durumu ise biraz farklıdır. Görüştüğümüz 20 kadının hepsi de çalıştıkları için aile hayatında problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Eşlerinin eve gereken özeni göstermedikleri, çocukla yeterince ilgilenmediği için çıkan gerginliklerle uğraşmanın sinirlerini bozduğunu söyleyen kadınlar evlerine gelen temizlikçi kadınların da sorunu çözmede geçici etkileri olduğunu dile getirmişlerdir. Görüşülen kadınlar yaşadıkları koşuşturmacadan yorulduklarını, zamanın kendilerine yetmediğinden yakınmışlardır. Burada da kadınlar, kocası çalışan kadınlar örneğinin de olduğu gibi kendileri dışındakilere yetememenin suçluluğunu derinden yaşamaktadırlar. (TABLO:111)

TABLO:111 ÇALIŞMANIN AİLE İÇİNDE YAŞATTIĞI SORUNLARIN DÜZEYİ

ÇALIŞTIĞINIZ İÇİN AİLENİZDE ÇOCUK – EV İŞLERİ İLE İLGİLİ OLARAK BİR SORUN YAŞIYOR MUSUNUZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EVET	12	60%
HAYIR	8	40%
Toplam	20	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EVET	20	100%
Toplam	20	100%

TABLO:112 ÇALIŞMANIN AİLE İÇİNDE YAŞATTIĞI SORUNLAR

ÇALIŞMANIN AİLE İÇİNDE YAŞATTIĞI SORUNLAR NELERDİR ?	FREKAN S	YÜZD E
Kocası Çalışan Kadınlar		
ÇOCUĞUMA VAKİT AYIRAMIYORUM VE EĞİTİMLERİ İLE İLGİLENEMİYORUM	3	19%
YEMEK YAPAMIYORUM, EVİN DÜZENİ BOZULUYOR	3	19%
ZAMANIM HIÇ BİR ŞEYE YETMİYOR	3	19%
BU KADAR SORUMLULUĞU KALDIRMAK AĞIR GELİYOR	2	13%
YORULDUĞUM İÇİN EŞİM ÇALIŞMAMI İSTEMİYOR	2	13%
HER YERE KOŞTURMAK, HIÇ DURMAMAK ÇOK YORUCU	2	13%
ÇOCUK HASTALANDIĞINDA EŞİM BEN BAKARSAM DAHA İYİ OLACAĞINI SÖYLÜYOR	1	6%
Toplam	16	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ÇOCUĞUMA VAKİT AYIRAMIYORUM VE EĞİTİMLERİ İLE İLGİLENEMİYORUM	8	29%
EV İŞLERİNDE ZORLANIYORUM	4	14%
BENİM MÜDAHALEM OLMADAN İŞLERİN YOLUNDA GİTMEMESİ SİNİR BOZUCU OLUYOR.	2	7%
BİR KAÇ PARÇAYA BÖLÜNÜYORUM. EŞİME ÇOCUKLARIMA AYRI ZAMAN AYIRMAK BANA ZAMAN BIRAKMIYOR.	2	7%
BÜTÜN SORUMLULUKLARIN BENDE OLMASI HEM FİZİKSEL HEMDE RUHSAL OLARAK YORULMAMA NEDEN OLUYOR	2	7%
EŞİM ÇALIŞMAMA KARŞI. BENİM ÇALIŞMAMI ÇEVRENİN BAKIŞINDAN DOLAYI KISKANIYOR VE HUZURSUZLANIYOR	2	7%
BAZEN EVE GİTTİĞİMDE YEMEK OLMUYOR.	1	4%
EŞİM EV İŞLERİNDE ÖZENSİZ OLDUĞUM İÇİN BENİ SUÇLUYOR	1	4%
İZİN ALIRKEN KOCAMA VE ÇOCUĞUMA GÖRE ALIYORUM	1	4%
SORUMLULUKLARIMI YERİNE GETİREMEYORUM.	1	4%
BİR YERE AKŞAM GİDİLECEKSE BENİM İŞİM OLDUĞUNDAN GİDEMİYORUM	1	4%
EŞİM KADINLIK SORUMLULUKLARINI YERİNE GETİREMEYORSUN DİYE BENİ ELEŞTİRİYOR	1	4%
DÜZENİ SEVDİĞİM HALDE DÜZENLİ OLAMIYORUM	1	4%
BAZEN ÇOK YORULUYORUM. EŞİME DAHA FAZLA ZAMAN AYIRAMAMAK ONUN İLİŞKİLERİNE DAHİL OLAMAMAK	1	4%
Toplam	28	100%

7.Eve Yakın İş Yerinin Tercih Edilmesi

Görüşülen kadınlara iş yerinizin evinize yakın bir yerde mi yoksa uzak bir yerde mi olmasını tercih edersiniz diye sorduğumuzda, büyük bir çoğunluğu evlerine yakın bir yerde çalışmayı tercih etmişlerdir. İş yerinin evine uzak olmasını isteyenler, eşlerinin kontrolünden ve evden uzaklaşmak isteyen kadınlardır.

Dolayısıyla ev işleriyle ilgili sorumluluklardan,eşin denetiminden ve evden uzaklaşmak isteyen, sosyal hayatları olmayan kadınlar için ev ile iş arasındaki mesafenin uzunluğu bile onların hayatına renk katmakta ve huzur vermektedir. Ancak çoğunlukla kadınlar anne,eş ev hanımı kimliklerine uygun olarak yakın bir yerde çalışmanın işlerini yapmada , çocuklarının bakımında eşle ve evle ilgilenmede işlerini kolaylaştıracağını vurgulamışlardır. Kocası çalışmayan kadınların %23'ü ise kendilerine ve hobilerine zaman ayırmak istediklerini söyleyerek ilk defa kendi önceliklerini ve ihtiyaçlarını dile getiren kadınlar olmuşlardır.(TABLO :113)

TABLO:113 EVE YAKIN İŞYERİNİN TERCİH EDİLMESİNİN NEDENLERİ

ELİNİZDE OLSA EVİNİZE YAKIN İŞYERİNDE ÇALIŞMAYI NEDEN TERCİH EDER SİNİZ ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
Yakın bir yer diyenler için nedenler		
YOLDA GEÇEN ZAMANI EV VE ÇOCUK İÇİN DEĞERLENDİREBİLİRİM	15	54%
YOL PARASI VE TRAFİK SORUNUNU YAŞAMAMAK İÇİN	5	18%
KENDİME VE HOBİLERİME VAKİT AYIRABİLMEK İÇİN	4	14%
AİLEMLE DAHA ÇOK VAKİT GEÇİRMEK İÇİN	1	4%
ARKADAŞLARIMLA DAHA RAHAT BULUŞMAK İÇİN	1	4%
Uzak bir yer diyenler için nedenler		
EŞİMİN KONTROLÜNDEN UZAKLAŞMAK İÇİN	1	4%
EV DEN UZAKLAŞMAK İÇİN	1	4%
Toplam	28	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
Yakın bir yer diyenler için nedenler		
YOLDA GEÇEN ZAMANI EV VE ÇOCUK İÇİN DEĞERLENDİREBİLİRİM	9	35%
KENDİME VE HOBİLERİME VAKİT AYIRABİLMEK İÇİN	6	23%
YOLDA DAHA AZ ZAMAN VE PARA HARCAMAK İÇİN	3	12%
EVİNDE İŞ YAPMAK EŞİME VAKİT AYIRMAK	1	4%
İŞİMDE DAHA VERİMLİ OLMAK İÇİN	1	4%
Uzak bir yer diyenler için nedenler		0%
EV DEN UZAKLAŞMAK İÇİN	3	12%
UZAK BİR YERE GİDİP GELMEK HAYATIMA RENK KATABİLİR	1	4%
FARKLI MEKANLAR BENİ RAHATLATIYOR.	1	4%
EŞİMİN KONTROLÜNDEN UZAKLAŞMAK İÇİN	1	4%
Toplam	26	100%

4.2.1.8. Beklentiler

1. Aile Hayatında Kadınları Mutlu Eden Şeyler

Kadınları aile hayatında mutlu eden konuların başında aile içerisindeki dayanışma, huzur ve çocukların varlığı gelmektedir. Eşten ve çocuklardan görülen ilgi, ortaklaşa bir şeyler yapabilmek çocukların başarısı kadınları mutlu etmektedir. En çok dile getirilen konuların başında eşleriyle iyi geçinmek ve zorlukları birlikte göğüslemek, ailelerin kendilerine ihtiyaç duyması ve evliliklerin onaylanması gelmektedir. kadınları mutlu eden şeyler sırasıyla Tablo 114’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

TABLO:114 SİZİ AİLE HAYATINDA MUTLU EDEN ŞEYLER

SİZİ AİLE HAYATINDA MUTLU EDEN ŞEYLER NELERDİR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
ÇOCUKLAR VE EŞİMLE BİRLİKTE OLMAK VE SAĞLIKLI YAŞAMAK	7	24%
DÜZEN, HUZUR	3	10%
ÇOCUKLARIN VARLIĞI	2	7%
ORTAK YAPTIĞIMIZ HERŞEY VEYA PAYLAŞMAK	2	7%
EŞİMLE BİRLİKTE OLMAMIZ	1	3%
ÇOCUĞUMUN AKILLI YETENEKLİ VE EĞİTİMLİ OLMASI.	1	3%
ÇOCUKLARIMIN BAŞARISI,KOCAMLA OLAN İLİŞKİMDE GÜZELLİK	1	3%
EŞİMİN AİLESİNDEN ETKİLENMEMESİ,YAPTIKLARIMI TAKDİR ETMESİ,BENİ TOPLUM İÇİNDE TAŞIYABİLMESİ	1	3%
EVİMİN HUZURU,DÜŞÜNCELERİMİZİN BİR OLMASI	1	3%
HEDİYE ALMAK	1	3%
MUTLU EDEN BİR ŞEY YOK	1	3%
ÇOCUĞUM VE EV İÇİN İYİ KARARLAR VERMEK	1	3%
ÇOCUKLARIMIN PARA PROBLEM ÇIKARTMAMASI	1	3%
ÇOCUKLAR VE BENİMLE İLGİLENMESİ, AİLEME KARŞI SEVGİ SAYGI GÖSTERMESİ	1	3%
DAYANIŞMAK	1	3%
EVLİLİĞİMİN AİLEMDEN ONAY GÖRMESİ	1	3%
KENDİNE AİT BİR EV SAHİBİ OLMAK	1	3%
MADDİ SIKINTI ÇEKMEMEK VEYA BİRLİKTE GÖĞÜSLEMEK	1	3%
Toplam	29	100%

Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ÇOCUKLARIN VARLIĞI	5	17%
ÇOCUKLARIMIN BAŞARISI, SAĞLIĞI, İHTİYAÇLARINI SAĞLIYOR OLMAM	4	14%
ANLAŞMAK VE ORTAK NOKTALARIN ÇOK OLMASI	2	7%
BİR YERE AİT OLMAK	1	3%
ÇOCUĞUM EŞİM HUZUR EVİM	1	3%
ÇOCUKLARIMIN OLMASI, EŞİMLE İYİ BİR DİALOĞUMUN OLMASI, EVDE İSTEDİĞİM GİBİ BİR HAYAT	1	3%
DOĞRU BİR İNSANLA BİR HAYATI PAYLAŞMAK.	1	3%
EVDE YAPILACAK İŞ YOKSA VE İŞ YERİNDE İŞLER YOLUNDAYSA	1	3%
KOCAMLA VE ÇOCUĞUMLA OLMAK HOŞUMA GİDİYOR	1	3%
ORTAK BAŞARILAR	1	3%
PAYLAŞIM VE ÇOCUĞUN MUTLU OLMASI	1	3%
ZAMAN ZAMAN SENİ DÜŞÜNEN, SEVDİĞİNE İNANDIĞIN BİRİ OLMASI	1	3%
BİRLİKTELİK DUYGUSU	1	3%
EŞİMİN İYİ BİR İNSAN OLMASI	1	3%
EVDEKİ HAREKETLİLİK	1	3%
GÜVEN	1	3%
HAYATA KARŞI İKİ KİŞİLİK BİR GÜÇ OLABİLMEK	1	3%
HERKESİN HUZURLU OLMASI	1	3%
HUZUR	1	3%
ORTAK ARKADAŞLARLA BERABER OLMAK	1	3%
SANA İHTİYACI OLMASI	1	3%
Toplam	29	100%

2. Aile Hayatında Kadınları Mutsuz Eden Şeyler

Görüştiğimiz kadınları ailelerinde mutsuz eden şeylerin başında kaygılı ortamlar tartışmalar ve gerginlikler gelmektedir. Kadınlar çoğunlukla eşleriyle anlaşmazlığa düştüklerinde, çocuklarıyla tartıştığında ya da ailede birisi hasta olduğunda mutsuz olmaktadır. Aile içinde eşler tarafından yalnız bırakılmak, anlaşılammamak, eşin ailesiyle ilişkide yaşanan gerilimler ve erkeğin çalışmıyor olması da kadınları huzursuz eden etkenler arasındadır. Kadınları mutsuz eden şeyler sırasıyla tablo 115’de verilmiştir.(TABLO:115)

TABLO:115 KADINI AİLE HAYATINDA MUTSUZ EDEN ŞEYLER

SİZİ AİLE HAYATINDA MUTSUZ EDEN ŞEYLER NELERDİR ?	FREKANS	YÜZDE
Kocası Çalışan Kadınlar		
EŞİMLE YAŞADIĞIM PROBLEMLER	6	24%
KAVGALAR.TARTIŞMALAR	4	16%
AİLEDE BİRİSİNİN HASTALANMASI	2	8%
ANLAŞILAMADIĞIMI HİSSETTİĞİM ZAMANLAR	1	4%
BOŞANSAMDA BOŞANMASAMDA MUTSUZ OLDUĞUMA KARAR VERDİM	1	4%
AİLE ÇEVRESİNDEKİ İLİŞKİLERDE HUZURSUZLUK	1	4%
EKONOMİK SORUNLAR	1	4%
KARİYER SAHİBİ OLAMADIM	1	4%
KAYINVALİDEMİLE YAŞAMAK	1	4%
ONUN AİLESİ	1	4%
PAYLAŞAMAMAK,KARARLARIMI VEREMEMEK	1	4%
TEK KALMAK	1	4%
EŞİMİN ORGANİZE OLAMAMASI VE ESKİSİ GİBİ KİTAP OKUYAMAMAM	1	4%
HERŞEYİN AYNI OLMASI. KENDİNİ TEKRAR ETMEK.	1	4%
İLİŞKİLERİMİZE KARIŞMAK İSTEYEN AİLE BÜYÜKLERİ	1	4%
SEVGİSİZLİK	1	4%
Toplam	25	100%
Kocası Çalışmayan Kadınlar		
EŞİMLE YAŞADIĞIM PROBLEMLER	7	20%
EKONOMİK SIKINTILAR	6	17%
EŞİMİN ÇALIŞMAMASI	5	14%
EVİN YORUCU İŞLERİNİN BENİM ÜZERİME KALMASI	2	6%
KENDİME ZAMAN AYIRAMAMAK	2	6%
SORUMLULUKLARIN PAYLAŞILAMAMASI	2	6%
AŞIRI SORUMLULUK, ONUN ADINA PLAN YAPIP KAYGI DUYMAK	1	3%
ÇOCUĞUMUN ZAMAN ZAMAN RAHATSIZLANMASI	1	3%
DEĞERİMİN BİLİNMEMESİ	1	3%
ANLAŞILAMAMAK	1	3%
EŞİM OLMADIĞI ZAMAN KENDİME DAHA ÇOK VAKİT AYIRIYORUM	1	3%
EŞİMLE ZAMAN GEÇİREMEMEK	1	3%
EVDE GERGİNLİK OLMASI	1	3%
GELECEK KAYGISI	1	3%
İHTİYAÇLARIMI KARŞILAYAMAM. İYİ GİYİNİP GEZEMEMEM.	1	3%
TEK BAŞINA HERŞEYİ YÜKLENMEK	1	3%
Toplam	35	100%

3. Beklentiler

Kadınların ileriye yönelik planlarının başında çocuklar ve onların geleceklerini garanti altına almalarını sağlayacak iyi eğitim olanakları oluşturmaktır. Planların arasında ev ve araba sahibi olmak isteyen , kendilerine ait küçük lokanta yada büro kurmak, kadınların gelecekte bekledikleri arasındadır. Kocasını çalışan kadınların bir kısmı ise geleceği hiç düşünmediklerini ve planları da olmadığını belirterek kendilerini akışa bırakmayı tercih ettiklerini söylemişlerdir. Kocasını çalışmayan kadınların bazıları eşlerinden boşanmayı istemekte ve yeni bir ülkede yeni şeyler yaşamak ve hayata yeniden başlamak eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Ancak kadınların beklentilerindeki temel ortak duygu çocuklara adanmış hayatlarıyla ilgilidir.

“Ben daha çok güncüyümdür. Mahir’in geleceğini garantiye almak isterim.Ülkenin durumu plan kurmama engel oluyor. Bir ev almak en büyük hayalim. Böylece Mahir büyüyüp işsiz kalınca sokakta kalmayacak. Ve mahallede evsahibi olduğu için bakkal ona veresiye verebilecek.”

TABLO:116 İLERİYE YÖNELİK PLANLAR

İLERİYE YÖNELİK PLANLARINIZ NELER ?	FREKANS	YÜZDE
Kocasını Çalışan Kadınlar		
ÇOCUKLARIN İYİ BİR EĞİTİM GÖRMESİ VE ONLARA İYİ BİR GELECEK HAZIRLAMAK	8	31%
ARABA EV ALMAK	4	15%
ÇOCUK SAHİBİ OLMAK,ONA İYİ BİR EĞİTİM SAĞLAYABİLMEK	3	12%
KENDİME AIT BİR DÜKKAN	3	12%
ÇOCUKLARLA EMEKLİLİĞİN TADINI ÇIKARMAK	2	8%
BİR KASABADA YAŞAMAK	1	4%
ÇOCUĞUMUN GELECEĞİ İLE İLGİLİ PLANLAR VE İŞ HAYATIMDA İLERLEME	1	4%
Toplam	26	100%

Kocası Çalışmayan Kadınlar		
ÇOCUKLARIN İYİ BİR EĞİTİM GÖRMESİ VE ONLARA İYİ BİR GELECEK HAZIRLAMAK	7	24%
KENDİME AİT BİR İŞYERİ AÇMAK	3	10%
ÇOCUK SAHİBİ OLMAK,ONA İYİ BİR EĞİTİM SAĞLAYABİLMEK	2	7%
EV VE ARABA ALMAK	2	7%
KENDİMİ GÜÇLÜ HİSSETTİĞİM ANDA BOŞANMAK	2	7%
KÜÇÜK BİR KASABADA EMEKLİ HAYATI YAŞAMAK	2	7%
BOŞANMAK VE BELGESELLER ÇEKMEK	1	3%
BOŞANMAK VE KENDİ EĞİTİMİMİ TAMAMLAYARAK BİR MESLEK SAHİBİ OLMAYI İSTİYORUM.	1	3%
ÇOCUĞUMUN TEK BAŞINA YAŞAYABİLME GÜCÜNE ERİŞMESİNİ SAĞLAMAK	1	3%
İNGİLİZCE ÖĞRENMEK İÇİN YURTDIŞINA GİDEBİLMEK	1	3%
PLAN KURMAM DAHA ÇOK GÜNCÜYÜMDÜR.	1	3%
YURT DIŞINDA YAŞAMAK	1	3%
ZENGİN OLMAK	1	3%
SÜREKLİ BİR İŞTE ÇALIŞIP SOSYAL HAYATIMIN SÜREKLİLİĞİNİ SAĞLAMAK.	1	3%
EMEKLİ OLMAK VE EVDE OTURMAK	1	3%
İŞİMDE İYİ OLMAK.	1	3%
KEYFİME GÖRE GEZMEK	1	3%
Toplam	29	100%

4.3. Araştırma Bulgularının Genel Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında görüşülen kadınların yaş ortalaması 30 –32 yaş arasında yoğunluk göstermektedir. Kadınların % 35'i İstanbul doğumlu olup, yarısından çoğu da aileleriyle küçük yaşlarda ekonomik nedenlerle İstanbul'a yerleşmişlerdir.

Kocası çalışan ve çalışmayan kadınların eğitim düzeyleri eşlerine kıyasla düşük çıkmıştır. Kadınların çalışmaya başlama yaşının da oldukça erken olması eğitimlerine devam edememelerinde önemli bir etkidir. Üniversite mezunu olma düzeyi kocası çalışmayan kadınlarda diğer gruba nazaran fazladır.

Kadınların evlilik yaş ortalaması ise 20 ile 24 yaş arasında değişmektedirler. Kadınlar çoğunlukla evlenmeden önce flört evresinin gerekliliğine inanmaktadırlar. Bu durumda evlilik yaşını yükselmesinde etkili bir faktördür.

Kadınların meslekleri genellikle “kadın işleri” olarak adlandırılan sektörleri kapsamaktadır. Öğretmenlik, hemşirelik, memurluk, temizlik işçisi gibi alanlarda yer alan kadınlar için çalışma hayatı evden bağımsızlaşmak ve ekonomik özgürlüğe sahip olmak adına önemlidir. Kadınlar ihtiyaçları olmasa bile çalışmayı tercih etmekte ve kadınları güçlü kılan özellikler arasında çalışma etkili olmaktadır.

Ailede sadece kadının çalıştığı grupta çalışma saatleri ise daha fazladır. Hane gelirini sağlayan tek kişi olmanın getirdiği zorunluluk bu kadınları iş yerlerinde daha ağır şartlarda çalışmaya zorlamaktadır. Her iki grupta da eşlerin kadınların çalışma hayatlarını destekleme oranı kadınların istediği düzeyde çıkmamaktadır. Kadınlar çalışmadıkları dönemlerde aile içinde eşleriyle olan ilişkilerinde ve konumlarında gerilemiş yaşadıklarını ve pasifize olduklarını belirtmişlerdir. Kadınlar için işyeri ortamı, eş dışında sağlanan sosyal güvence ve ekonomik bağımsızlık adına önemli bir değer olmaktadır.

Kocası çalışmayan kadınların aile içinde etkili olma durumları kocası çalışan kadınlara göre daha yüksektir. Sadece kadınların çalışıyor olmasının bu durumda payı çoktur. Kadınlar ekonomik güce sahip olmalarının getirdiği avantajla kendilerini etkili görmektedirler. Eşleri karşısında daha bağımsızdırlar ve tek başına karar almada diğer gruba göre daha rahat oldukları belirlenmiştir.

Ancak ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgili sorumluluk alanları eşlerin çalışmama durumlarında da değişmemekte olduğu tespit edilmiştir. Eşler ev etkinliklerinden en çok faturaların yatırılması, ev araç gereçlerinin tamiri ve bakımı gibi işlerle ilgilidirler. Kadınlar ise rutin ev işlerini daha çok kendileri olmak üzere başka kadınların yardımıyla yürütmektedirler. Çocuk bakımında da aynı durum söz konusudur. Eşler çalışmasalar dahi çocuklarıyla ilgilenme düzeyi düşük çıkmıştır. Kadınlar ev içi erkekler ise ev dışı faaliyetlerde sorumluluk almayı tercih etmektedirler. Günlük ev ve çocuk bakımı ise kadınların kendilerini güçlü hissetmelerine aracılık eden bir alandır. Kadınlar eşlerini bu konularda yetersiz ve sorumsuz görmektedir. Ayrıca kadınların eşlerinden bir beklenti içinde olmadıkları belirlenmiştir.

Annelik kadınların tümü için önemli bir bağdır. Kocası çalışmayan kadınlarda da çocuk bakımı kadınların sorumluluğundadır. Eşleri çalışmadığı halde çocukların velisi dahi yine kadınlar olduğu belirlenmiştir. Kadınlar ihtiyaç duyulan kişi olma hazzını ve çocuğa bakabilecek en yetkin kişi olarak kendilerini görmeleri cinsiyetçi işbölümünün derinleşmesinde etkili olduğu görülmektedir.

Ailede reislik kocası çalışan kadınlar için eşleri olarak görülürken, kocası çalışmayan kadınlarda kendilerini reis olarak görme oranı daha fazladır. Ancak yine bu grupta reis olarak hem kendilerini hem de eşlerini görme oranının daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Eşlerin kadınların giyimleri aracılığıyla bedenlerinde ve davranışlarında kurdukları denetim mekanizmaları her iki grubun kadınları için geçerlidir. Ancak kocası çalışan kadınlar kurdukları ilişkilerde duruşları açısından daha bağımlı ve edilgen olarak tespit edilirken, kocası çalışmayan kadınlar da bağımsız karar alma ve aldığı kararları uygulama konusunda sergiledikleri tutumlarla daha dirençli ve mücadeleci oldukları belirlenmiştir. Bu gruptaki kadınlar sadece kendilerinin çalışıyor olmasından kaynaklı yaşadıkları özgüven eşleri karşısında onları daha güçlü yapmaktadır.

Ailenin bütçesini planlama işi, eşlerin çalışmadığı ailelerde çoğunlukla kadınlara aittir. Bu kadınlar eşlerin, para harcamada bilinçsiz ve sorumsuz olarak görmektedirler. Ancak yinede aldıkları maaşı eşle paylaşma düzeyi bu grupta yüksek çıkmıştır. Anlaşılacağı gibi kadınlar için para erkeklerde olduğu gibi bir iktidar alanı değildir. Kadınların çoğunluğu ev ve çocuk bakımı gibi işlerde ailenin merkezi konumunda olmayı tercih etmektedirler.

Araştırma kapsamında görüşme yaptığımız kadınların beklentilerinde kendileriyle ilgili bir plan ve hayallerinin olmadığı tespit edilmiştir. Aile içinde yaşana bir sorun, gerginlik ya da hastalığın kendilerini en çok üzecek şeyler olduğunu belirten kadınlar için kaygılarla başetmenin en iyi yolu olarak kendi tercih ve beklentilerinden kaçıştır. Kadınların hayalleri ve ileriye yönelik planları özellikle çocuk üzerine kurulu olmakla birlikte, ailenin üyelerine adanmış fedakar kadın imgesi , başlıca tercih edilen rollere kaynaklık etmektedir.

Kadınların çalışmaları onları eşler karşısında ekonomik olarak özgür ve bağımsız yapmaktadır. Ancak özellikle ev işleri ve çocuk bakımı gibi günlük işleri kapsayan sorumluluklarda yine sadece kadınların etkin olduğu görülmektedir. Ayrıca bağımsız ilişkilerde, büyük alışverişlerde, ya da alınacak kararlarda kadınların eşlerinden ayrı hareket etmek istemedikleri belirgin bir tutumdur.

Görüştüğümüz kadınların hepsi de aktif, insan ilişkilerinde girişken ve pozitif karakterde kişilikler olduğu gözlenmiştir. İlişkilerinde yakın olma isteği çok yüksek düzeydedir. Evliliği tanımlamalarında olduğu gibi ; dayanışma ve güven duygusunu hissetme ihtiyacı ön plandadır. Kadınlar hayata tutunabilmenin dayanağı olarak eş ve anne olma önemlidir. İlişki de coşku ve huzuru motive eden kadınlar ilişkilerinde “ben”i “biz”e kurban ederek, değerlerini, inançlarını ve önceliklerini de dışlarlar. Yaşamı planlamak sadece ekonomik güvenceyi sağlamakla eşdeğer görülmektedir. Oysa değerlerini, önceliklerini ve beklentilerini açık bir şekilde ifade edebilen ve bunları yaşamlarına geçirmeye çalışan kadınlar asıl değişim isteğini kendilerinde gördükleri zaman, erkeklerle yapılan gizli suç ortaklığı yerini benlik sahibi ve kadınları daha açık, eşit ilişkiler kurabilmesi yönünde teşvik edecektir.

SONUÇ

Yiyecek arayışıyla başlayan tarihsel süreçte kadınların eve yakın yerlerde toplayıcılık rolünü üstlenmeleri, erkeklerin avcılıkla uğraşmaları sonucu ortaya çıkan etkinlikler, sabanın bulunmasıyla, erkeğin kadını himaye ve kontrol ettiği, akıl iktidar rollerini erkeğe teslim etmiştir. Bahçeciliğe dayalı toplumda kadının yüksek statüsünün düşüşe geçmesiyle birlikte erkekler mülkiyetin miras yolu ile babadan oğlu geçmesinin sonucu olarak ailede ve toplumsal yapıda akli ve iktidarı temsil etmeye başlamışlardır. Bu durum ise kadınları aileye mahkum ederek, kendilerini yönetimde siyasi güç yapacak ve sosyalleşebilecekleri kamusal alanlar ağının da dışına çıkmalarına neden olmuştur.

Kadınlar çalışsalar dahi yaptıkları işler, erkeklerin yönetiminde olan toplumsal hayat tarafından ciddiye alınmamış ve bununla birlikte kadınların çalışmalarına engel olmak için çeşitli baskılar ve yıldırma mekanizmaları kullanılmıştır. Kadınların yapıları gereği, denetlenmeye ve korunmaya muhtaç oldukları yargısı, felsefi metaforların, dinlerin ve geleneklerin aracılığıyla pekiştirilmiştir. Bu süreç içerisinde ise erkeğin gerçek, etkin, yöneten ve güç sahibi olduğu kadının ise edilgen, itaat eden gerçek dışılığı ile ilgili kimlik rolleri kadınlık ve erkeklik olarak tanımlanmaya başlamıştır.

Endüstri devrimine tanıklık eden 17. ve 18. yüzyıllarda makinaların insan hayatına girmesi ile birlikte kadın ve çocuk işgücüne de ihtiyaç duyulmuştur. Böylece ucuz işgücü görülmelerinin sonucu olarak, kadınlar için kutsal sığınak olarak görülen ev ortamından uzaklaşarak kamusal hayatta erkeklerle aynı çalışma ortamını paylaşmaya başlamıştır.

Bu durum kadın işleri olarak görülen ev ve çocuk bakımıyla ilgili işleri erkeklerle paylaşmasına neden olmadığı gibi, iki ayrı çalışma alanı altında kadınların çifte sömürülmesin koşullarını da yaratmıştır. Bu nedenle de çalışma hayatı kadınlar için bir işten çok yan etkinlik olarak görülmüştür. Kadınların yerinin

aileleri olduğu ,anne ve eş rollerini aksatmamaları gerektiği kadınlara atfedilen rollerin en temel özelliği olmuştur.

20. yüzyıla gelindiğinde ise cinsiyetçi işbölümü derinleştirdiği gibi çalışma hayatları da kadınların aile içi görevlerinin bir uzantısı olarak şekillenmeye başlamıştır.Kadınlar için uygun görülen meslekler öğretmenlik, hemşirelik, temizlik gibi işlerde kadın işgücünün katılımı artmıştır.Böylece aile içinde kadının yaptığı etkinlikler kadına teslim edilerek, erkekler ev alanının yorucu işlerinden yalıtılmıştır. Bu durum kadınlık ve erkeklik rollerinin içselleştirilmesine katkıda bulunmuştur.

Küreselleşmeyle birlikte sermaye için zaman ve mekan önemini yitirmiş özellikle enformel sektörde istihdam edilen kadınların işgücüne katılımı artmıştır. Ancak uzmanlaşma gerektirmeyen makinalar tarafından yapılan işlerde görev alan kadınlar, yine kendilerine atfedilen kadınlık rollerinden dolayı işi bırakmak zorunda kalmakta ya da ev ile ilgili görevlerini aksatmamak için part-time işlerde düşük ücretle çalışmaktadırlar.Aileleriyle geleneksel ilişkilerinde bağımlı yapıları kadınlara geçici işçi gözüyle bakılmalarına neden olduğundan ,ilk işini kaybeden yine kadınlar olmaktadır.

Osmanlı'dan bu yana kadınların evlerinden çıkıp kamusal hayata girmeye başlamasıyla birlikte ; aile içi ilişkilerde kadının konumları çalışma hayatlarıyla birlikte ağırlaşmıştır. Evdeki rollerin hiçbirinden vazgeçilmemektedir. Çalışan kadınların haneye getirdikleri gelirin ile aile içindeki konumunu güçlendirmesi arasında doğrudan bir ilişki yok gibidir. Kadın yine yemeği pişiren, çocuğa bakan, ve temizliği yapandır.

1980'lere gelindiğinde artık kadınlar için çalışmak bir tercih değil zorunluluk halini almıştır. Ataerkil bir aile yapısı olan 80'lerin kadınları yine ev işlerinden tek sorumlu kişilerdir. Ancak ücretli çalışan kadın rolleriyle, iyi anne ve iyi eş rol tanımları arasında kurulan ilişkide, kadınların iş yaşamlarını öncelikli olarak ailelerinin beklentilerine göre düzenlemeleri gereği doğmuştur. Çünkü varolan

geleneksel aile yapısında, cinsiyetçi işbölümüne dayanan roller dağılımı kadınlık ve erkeklik rollerini de belirlemektedir.

Cinsiyete dayalı işbölümü kadınlar ve erkekler arasındaki güç ilişkilerini de yeniden üreterek pekiştirmektedir. Bu duruma göre kadının yapacağı işler ile erkeğin yapacağı işler birbirinden ayrılmıştır. Sonuçta çeşitli sosyalizasyon süreçlerinin beraberinde getirdiği kalıplaşmış roller çerçevesinde erkekler egemen tipler olarak aile içinde yer alırken kadınlar bağımlı, edilgen ve fedakar ve adayan cinsler olarak iyi eş ve anne rollerini üstlenirler. Kadınlar çalışsalar dahi bu rollerin erkeklerle eşit paylaşımında belirgin değişiklikler yaşanmamaktadır.

Medeni kanunun, toplumsal değerlerin ,geleneklerin ve kitle iletişim araçlarının katkısıyla kadınlar ve erkekler arasındaki hiyerarşik ilişkiler beslenir Böylece hem kadınlar hem de erkekler kalıplaşmış ve eşitsiz cinsiyet rollerini ilk olarak doğup büyüdüğü aileleri içinde öğrenir.Kendi ailelerinde bu rollerin sahiplenilerek sürdürülmesi bir süre sonra kadınlardan ve erkeklerden beklenen tutumları da belirlemiş olur.

Kadınlarla ve erkeklerle kurulan ilişkinin merkezinde kadın bağımlı ve çaresizdir. Bebeğin altını değiştirmek, ütü yapmak, yarın ne pişirileceğini düşünmek, çıkan herhangi bir gerginliği huzura dönüştürebilmek, vb. sorunlarda karşımıza çıkan tek anahtar olarak kadın görülmektedir. Kadınlar içinde bu roller bir süre sonra kimliklerinin bir parçası olarak kendinin gösterir. Artık bu işler birer sorumluluk alanından çok kadınların yaşamlarının ve kimliklerinin olmazsa olmaz parçaları haline gelir.

Çalışmak kadın için eşten ekonomik olarak bağımsızlığı ve özgüveni sağlamaktadır. Ancak kadınların eşler tarafından denetlenmesine engel olamamaktadır. Eşlerden bağımsız hareket edemeyen kadınlar çalışsalar dahi evdeki huzuru, düzeni sağlamak adına kendi ihtiyaç ve isteklerinden vazgeçmektedirler. İhtiyaç duyulan kişi olma isteği kadınlara aileden kalan mirastır. Başkaları için adanan hayatlarında kadınlar için bu bir seçim gibi gözükse de aslında bağımlı

yapılarıyla, ailelerinde öğrendiklerini, kendi kurdukları ailelerinde annelerinden farklı olmak adına da olsa aynı biçimde sergilerler.

Değiştirmek kadınlar için idealdir. Eşlerin, çevrenin ve çocuklarının gözünde değerlendiriliş biçimleri sorgulanır, yorumlanır. Ve bu bakış açıları değiştirilmeye çalışılır.Eşlerin varlığı kadınlar için anlaşılamazlar bile güçlü bir sembol olarak yerini korur. Ücretli çalışmak kadını erkek işleri olarak adlandırılan birçok alanda rol yüklenmesini sağlayarak kadınlara özgüven sağlamaktadır. Ancak bu özgüven kadın işleri olarak adlandırılan işlerin yine kadına ait görülmesi bakışını değiştirememektedir. Çünkü kadınların ilgi alanları, ihtiyaçları ve beklentilerinden çok başkaları üzerine yönelmiştir. İlişkiler ve çocuklar konusunda gereğinden fazla aldığı duygusal sorumluluklar kısa bir dönem için kadınları ailenin içinde etkili yapmakta ancak bu etki, eşlerin sorumluluk alanlarını daraltarak artı yükler olarak kadına ait görülmesine neden olmaktadır.

Böylece, yakınlarını mutlu etmek, adına kendi başarılarını ve amaçlarını feda ederken, kadınlar aslında benlik olarak kendilerini unuturlar. Evde ve işde çalışan kadın kurtarıcı kimliği ile eşlerinin ve çocuklarının gelecek düşlerini kuran kadınların aile içerisinde işlevsellikleri arttıkça özerklikleri azalır.Çalışma kadınları güvenli hale getirirken, geleneksel kadın rollerinin değişmesinde etkisi kadınlar benlik sahibi olmadığı sürece yeterince etkili olmamaktadır.

Ancak kadınlar gerçek gereksinme ve duygularıyla yüzleştiklerinde aile içinde verici olma idealinden uzaklaşabileceklerdir. Bu da kadınların kim olduklarını anlamaları ve kendi ihtiyaçlarına önem vermeye başlamalarıyla değişebilecek bir döngüdür. Benlik sahibi olabilen kadın böylece bağımlı ve edilgen rollerden sıyrılarak, aile içinde gerçek özne olabilme yetisini gösterebilir.

KAYNAKÇA

Ansal, Hacer; *Teknolojik Gelişmelerin Sanayide Kadın İstihdamına Etkileri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1. Baskı, Ankara 1997

Akal, Cemal Bali; *İktidarın Üç Yüzü*, Dost Kitabevi Yayınları, Birinci Baskı, Ankara 1998

Akyol, Faruk; *Ortaçağ'da Kadın*, Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı 4, İstanbul,1996

Arat, Necla; *Feminizmin ABC'si*, Simavi Yayınları, 1.Baskı, İstanbul 1991

Arat, Necl; “Cumhuriyetin 75.Yılında Türkiye’de Kadın Tartışmaları”, *Aydınlanmanın Kadınları*, Cumhuriyet Kitap Kulübü, İstanbul 1998

Arat, Necla; “Türkiye’de kadınların çalışma yaşamında karşılaştıkları zorlukların sosyokültürel nedenleri”, *Türkiye’de Kadın Olmak*, Say Yayınları, İkinci Basım, İstanbul 1996

Baxandal, Rosalyn; “Amerikan Sendikalarında Kadınlar Tarihsel Bir Çözümleme”, *Kadın ve Eşitlik*, Pencere yayınları, 2.Baskı, İstanbul 1992

Berktaş, Fatmagül; *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, Metis Yayınevi,1. Baskı, İstanbul1996

Bolak, Hale; “Aile içi Kadın Erkek İlişkilerinin Çok Boyutlu Kavramlaştırılmasına Yönelik Öneriler”, *1980’lerTürkiyesi’nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, İletişim Yayınları, İkinci Baskı,İstanbul 1993

Bottomore,T. B.; *Toplumbilim*, Doğan Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 1977

Çaha ,Ömer; **Sivil Kadın**, Vadi Yayınları, Birinci Basım, İstanbul 1996

Çakır, Serpil; **Osmanlı Kadın Hareketi**, Metis Yayınları, İkinci Basım, İstanbul 996

Çakır,Serpil; “Kadın Araştırmaları Bilimde Neleri ,Nasıl Sorguluyor,Neleri Değiştirmek İstiyor”, **İnsan,Toplum,Bilim**, 4.Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri, Kavram Yayınları, İstanbul 1996

Connell, R.W.; Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım, İstanbul 1988

Aenderson, Peta; “Sınıflı ve Devletli Toplamların Kökenindeki Mülkiyet Biçimleri, Politik İktidar ve Kadın Emeği” Maddecı Bir Feminizm Üzerine Kadının Görünmeyen Emeği, Kardelen Yayınları,1.Baskı, İstanbul 1992

Coward, Rosalind; **Şu Hain Kalplerimiz**, Ayrıntı yayınevi, Birinci Basım İstanbul 1995

Dedeoğlu, Saniye; **Toplumsal Cinsiyet Rollerı Açısından Türkiye’de Aile ve Kadın Emeği**, *Toplum ve Bilim*, 86 Güz 2000, İstanbul 2000

Donovan, Josephine; **Feminist Teori**, İletişim yayınları, 1.Baskı, İstanbul 1997

Ecevit,Yıldız; “Aile, Kadın ve Devlet İlişkilerinin Değerlendirilmesinde Klasik ve Yeni yaklaşımlar”, **Kadın Araştırmaları Dergisi**, sayı 1, Yayılım Matbaası, İstanbul 1993

Ecevit, Yıldız; “Üretim ve Yeniden Üretim Sürecinde Ücretli Kadın Emeği”, **Toplumsal Araştırmalar Dergisi**, Yapıt, Şubat-Mart, 1985

Ecevit, Yıldız; “Aile,Kadın ve Devlet İlişkilerinin Değerlendirilmesinde Klasik ve Yeni Yaklaşımlar”, **Kadın Araştırmaları Dergisi** , Sayı 1,Yayımla Matbaası, İstanbul 1993

Eraydın, Ayda; “Dış Pazarlara Açılan konfeksiyon Sanayiinde Yeni Üretim Süreçleri ve Bu Sektörde Çalışan Kadınlar”, **İktisat Dergisi**, Sayı 377, İstanbul 1998

Ehrenreich,Barbara English, Deidere; **Cadılar,Büyücüler,Hemşireler**, KavramYayımları, 1.Baskı, İstanbul 1992

Gunindi-Ersöz,Aysel, **Kamu Yönetiminde Yönetici Olarak Çalışan Kadınların Geleneksel ve Çalışan Kadın Rollerine İlişkin Beklentileri**, 20. yüzyılın Sonunda Kadınlar Ve Gelecek Konferansı Bildirileri,TODAİE,,Birinci Baskı,Ankara

Güvenen,O; **Türkiye’nin Orta ve Uzun Dönem Stratejik Hedefleri:Genel Yorumlar**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara 1999

Gümüšoğlu, Firdevs; “Cumhuriyet Döneminin Ders Kitaplarında Cinsiyet Rollerı”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1998

Hobsbawn, Eric; **Devrimler Çağı 1789-1848**, Dost Yayınları, 1.Baskı, Ankara 1998

İlkkaracan, İpek, “Kentli Kadınlar ve Çalışma Yaşamı”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Tarih Vakfı Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul1998.

Kağıtçıbaşı,Çiğdem, “Türkiye’de Aile Kültürü”, **Kadın Araştırmaları Dergisi**, Sayı1, Yayımla Matbaası, İstanbul 1993

Navaro, Leyla; “Bağıllık ve Bağımlılık, Kadının Bağıllığı Nasıl Bağımlılığa Dönüşür?”, *Kadın Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, Yayılım Matbaası, İstanbul 1993

Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, , 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti. Yayınları, 7. Baskı, Ankara 1995

Norwood, Robin; *Kadın Eğer Çok Severse*, İnkilap yayınevi, Birinci Baskı, İstanbul 1987

Michel, Andree; *Feminizm*, İletişim Yayınları, 1.Baskı,İstanbul 1991

Millet,Kate; *Cinsel Politika* , Payel Yayınevi, ... Baskı, İstanbul ..

Özbay, Ferhunde; “Kadınların Eviçi ve Evdışı Uğraşlarındaki Değişme”, *1980’ler Türkiyeğinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*,İletişim Yayınları, 2.Baskı, İstanbul 1993

Reed, Evelyn; *Kadın Özgürlüğünün Sorunları*, Yazın Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 1985

Tan, Mine, *Kadının Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1.Baskı, Ankara 1979

Tekeli, Şirin; *Kadınlar İçin*, Alan Yayıncılık,1.Basım, İstanbul 1998

TÜSİAD, *Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş*; “Eğitim,Çalışma Yaşamı ve Siyaset”, Yayın no.TÜSİAD-T/2000-12/290, İstanbul 2000

Lerner, Harriet; *Öfke Dansı*, Varlık Yayınevi, 2.Basım, İstanbul 1999

Lerner,Harriet; *Dans Eden Benlikler*, İmge Yayınevi, 2.Baskı, Ankara 1998

Lipovetsky, Gilles; **Üçüncü Kadın**, Varlık Yayınevi, 1.Basım, İstanbul 1999

Lordoğlu, Kuvvet-Özkaplan, Nurcan-Törüner; Mete; **Çalışma İktisadı**, Betaş Yayınları, 3.Baskı, İstanbul 1999

Yıldızoğlu Ergin; **Globalizm ve Kriz**, Alan Yayıncılık,1.Baskı, İstanbul 1996

EK : 1 GÜNLÜK EV İŞLERİNDE SORUMLULUK ALANLARI

	KENDİ		EŞİ		KENDİ VE EŞİ		KENDİ VE AİLE FERTLERİ		KENDİ VE DİĞER		TOPLAM	
	FREKANS	YÜZDE	FREKANS	YÜZDE	FREKANS	YÜZDE	FREKANS	YÜZDE	FREKANS	YÜZDE	FREKANS	YÜZDE
YEMEK YAPMAK												
Kocası Çalışan	16	80%	-	-	-	-	1	5%	3	15%	20	100%
Kocası Çalışmayan	13	65%	3	15%	2	10%	2	10%	-	-	20	100%
BULAŞIK YIKAMAK												
Kocası Çalışan	16	80%	1	5%	1	5%	1	5%	1	5%	20	100%
Kocası Çalışmayan	14	70%	2	10%	2	10%	1	5%	1	5%	20	100%
YERLERİ SİLMEK												
Kocası Çalışan	14	70%	1	5%	-	-	1	5%	4	20%	20	100%
Kocası Çalışmayan	17	85%	-	-	-	-	1	5%	2	10%	20	100%
TOZ ALMAK												
Kocası Çalışan	17	85%	1	5%	-	-	-	-	2	10%	20	100%
Kocası Çalışmayan	15	75%	1	5%	1	5%	1	5%	2	10%	20	100%
ÜTÜ YAPMAK												
Kocası Çalışan	14	70%	3	15%	1	5%	-	-	2	10%	20	100%
Kocası Çalışmayan	13	65%	2	10%	2	10%	1	5%	2	10%	20	100%
HALI SİLMEK												
Kocası Çalışan	12	60%	2	10%	1	5%	1	5%	4	20%	20	100%
Kocası Çalışmayan	12	60%	1	5%	1	5%	-	-	6	30%	20	100%
ÇAMAŞIR YIKAMAK												
Kocası Çalışan	16	80%	1	5%	-	-	1	5%	2	10%	20	100%
Kocası Çalışmayan	18	90%	-	-	1	5%	-	-	1	5%	20	100%
CAM SİLMEK												
Kocası Çalışan	11	55%	2	10%	-	-	-	-	7	35%	20	100%
Kocası Çalışmayan	12	60%	-	-	2	10%	-	-	6	30%	20	100%
EV ARAÇ GEREÇLERİNİN BAKIMI												
Kocası Çalışan	5	25%	14	70%	-	-	-	-	1	5%	20	100%
Kocası Çalışmayan	9	45%	9	45%	-	-	-	-	2	10%	20	100%
ÇÖPÜN DÖKÜLMESİ												
Kocası Çalışan	8	40%	6	30%	2	10%	1	5%	3	15%	20	100%
Kocası Çalışmayan	10	50%	5	25%	3	15%	1	5%	1	5%	20	100%
TUVALET-BANYO TEMİZLİĞİ												
Kocası Çalışan	15	75%	2	10%	1	5%	-	-	2	10%	20	100%
Kocası Çalışmayan	17	85%	-	-	2	10%	-	-	1	5%	20	100%
ÇOCUK BAKIMI												

Kocası Çalışan	12	71%	1	6%	3	18%	-	-	1	6%	17	100%
Kocası Çalışmayan	14	78%	1	6%	3	17%	-	-	-	-	18	100%
FATURALARIN YATIRILMASI												
Kocası Çalışan	4	20%	16	80%	-	-	-	-	-	-	20	100%
Kocası Çalışmayan	9	45%	10	50%	1	5%	-	-	-	-	20	100%

EK : 2 ÇOCUK BAKIMI İLE İLGİLİ SORUMLULUK ALANLARI

	ANNE		BABA		ANNE VE BABA		ANNE VE AİLE FERTLERİ		ANNE VE DİĞER		TOPLAM	
	FREKANS	YÜZDE	FREKANS	YÜZDE	FREKANS	YÜZDE	FREKANS	YÜZDE	FREKANS	YÜZDE	FREKANS	YÜZDE
ÇOCUĞA YEMEK YEDİRMEK												
Kocası Çalışan	13	76%	-	-	1	6%	1	6%	2	12%	17	100%
Kocası Çalışmayan	6	35%	1	6%	5	29%	-	-	5	29%	17	100%
ÇOCUĞU UYUTMAK												
Kocası Çalışan	10	59%	3	18%	1	6%	1	6%	2	12%	17	100%
Kocası Çalışmayan	12	71%	-	-	1	6%	-	-	4	24%	17	100%
ALTINI DEĞİŞTİRMEK												
Kocası Çalışan	13	76%	-	-	2	12%	1	6%	1	6%	17	100%
Kocası Çalışmayan	9	53%	1	6%	2	12%	-	-	5	29%	17	100%
BANYOSUNU YAPTIRMAK												
Kocası Çalışan	11	65%	2	12%	1	6%	1	6%	2	12%	17	100%
Kocası Çalışmayan	11	65%	-	-	2	12%	-	-	4	24%	17	100%
ÇOCUKLA OYNAMAK												
Kocası Çalışan	6	35%	5	29%	3	18%	1	6%	2	12%	17	100%
Kocası Çalışmayan	4	24%	4	24%	9	52%	-	-	-	-	17	100%
PARKA GÖTÜRMEK												
Kocası Çalışan	7	44%	4	25%	3	19%	-	-	2	13%	16	100%
Kocası Çalışmayan	2	13%	6	38%	6	38%	1	6%	1	6%	16	100%
KIYAFETLERİNİ GİYDİRMEK												
Kocası Çalışan	15	88%	-	-	-	-	1	6%	1	6%	17	100%
Kocası Çalışmayan	9	53%	1	6%	3	18%			4	24%	17	100%
ÇOCUĞU ANAOKULUNA GÖTÜRMEK												
Kocası Çalışan	5	36%	2	14%	5	36%	-	-	2	14%	14	100%
Kocası Çalışmayan	3	30%	3	30%	1	10%	-	-	3	30%	10	100%
ÇOCUĞU DOKTORA GÖTÜRMEK												
Kocası Çalışan	7	44%	3	19%	5	31%	-	-	1	6%	16	100%
Kocası Çalışmayan	9	53%	2	12%	4	24%	-	-	2	12%	17	100%

EK : 3 ÇALIŞAN EVLİ KADINLAR SORU FORMU

Anket No:

1- DEMOGRAFİK YAPI

1. Doğum tarihiniz-Yaşınız :-----

. Doğum Yeriniz :-----

3. Kaç yıldır İstanbul'da yaşıyorsunuz ? -----

4. Eğitim Durumunuz 1) Hiç yok 2) Okur-Yazar 3) İ.T. 4) İ.M.
 5) O.T. 6) O.M. 7) L.T. 8) L.M
 9) Ü.M. 10) Diğer-----

5. Kaç yaşında evlendiniz ? -----

6. İlk eşiniz mi? 1) Evet 2) Hayır

7. Hayır ise ilk eşinizden ayrılma nedeniniz ? -----

8. Nasıl evlendiniz ? 1) Arkadaş aracılığıyla 2) Görücü usulü ile

3) Flört ederek 4) Diğer-----

2- ÇALIŞMA HAYATI

1. Çalışmaya kaç yaşında başladınız ?-----

2. Çalışmaya ilk olarak ne iş yaparak başladınız ?-----

3. Çalışmaya ilk olarak başlama nedeniniz neydi ?-----

4. İlk işinizi nasıl buldunuz ?

1) Gazete ilanı 2) Afiş, pankart

3) Arkadaş aracılığıyla 4) Aile/Akraba aracılığıyla

5) Diğer -----

5. Bu işyerinde çalışmayı tercih etmenizin nedeni nedir ?

6. Bu iş yerinde yaptığınız iş tam olarak nedir ?

7. Çalışacağınız işe kim karar verdi ?

1) Ben 2) Eşim 3) Diğer-----

8. Yaptığınız işten ne derece memnunsunuz ?

Hiç memnun değilim	Memnun değilim	Orta	Memnunum	Çok memnunum
1	2	3	4	5

9. Çalışmaktan ne derece memnunsunuz ?

Hiç memnun değilim	Memnun değilim	Orta	Memnunum	Çok memnunum
1	2	3	4	5

10. Eşiniz çalışmanızı ne derece destekliyor ?

Hiç desteklemiyor	Desteklemiyor	Orta	Destekliyor	Çok destekliyor
1	2	3	4	5

11. Çevreniz çalışmanızı ne derece destekliyor ?

Hiç desteklemiyor	Desteklemiyor	Orta	Destekliyor	Çok destekliyor
1	2	3	4	5

12. Çalışma saatleriniz kaçla kaç arası ?-----

13. Cumartesi günleri çalışıyor musunuz 1) Evet 2) Hayır
14. Mesai yapıyor musunuz ? 1) Evet 2) Hayır
15. Mesai yaptığınız zamanlarda aile içinde bir sorun yaşıyor musunuz ?
1) Evet 2) Hayır

6. Evet ise ; ne tür sorunlar yaşıyorsunuz ? -----

17. Evliyken çalışmadığınız zamanlar oldu mu ? 1)Evet 2)Hayır
18. Evet ise; bu durumda aile ilişkilerinizde değişiklik oldu mu ?
1)Evet 2)Hayır

19. Evet ise; ne tür değişiklikler oldu ?-----

3- ÇALIŞMA İLE İLGİLİ DEĞERLER

1. İhtiyacınız olmasa yine de çalışmayı tercih eder miydiniz ?
1) Evet 2) Hayır
2. Evet ya da Hayır ise neden ? -----

3. Seçme şansınız olsaydı hangi mesleği yapmak isterdiniz ? Neden ? ----

4. Mesleğinizle ilgili olarak daha iyi olacağını düşündüğünüz başka bir işyerine girmek istediniz mi ?
1) Evet 2) Hayır

5. Evet ya da Hayırsa neden ? -----

4 - SOSYAL GÜVENLİK / ÖRGÜTLENME

1. Herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı mısınız ?

1) SSK 2) Bağ-kur 3) Özel Sigorta 4) Emekli Sandığı

5)Diğer

2. Hastalanınca kolay izin alabiliyor musunuz ? 1) Evet 2) Hayır

3. Doğum izni vb. gibi haklar kullanılabiliyor mu ? 1) Evet 2) Hayır

5- AİLE

5. 1- EŞLER ARASINDA İLİŞKİLER

1. Evlilik deyince aklınıza ilk ne geliyor ? -----

2. Eşiniz çalışıyor mu ? 1) Evet 2) Hayır 3) Diğer-----

3. Evet ise ne iş yapıyor ? -----

4. Ne kadar ücret alıyor ? -----

5. İşsiz ise neden ? -----

6. Eğitim durumu nedir ? 1) Hiç yok 2) Okur-Yazar 3) İ.T. 4) İ.M.

5) O.T. 6) O.M. 7) L.T. 8) L.M 9) Ü.M. 10) Diğer-----

7.Evinizde kim kendini aile reisi olarak tanımlıyor?

1) Ben 2) Eşim 3)İkimiz 4)Hiç kimse

8. Aile içi verilen kararlarda kendinizi ne derece etkili hissediyorsunuz ?

Hiç etkili Değilim	Etkilemiyorum	Orta	Etkiliyorum	Çok Etkiliyorum
1	2	3	4	5

9.Yalnız gideceğiniz yerlerle ilgili olarak eşinizle önceden konuşur musunuz ?

- 1) Evet 2) Hayır

10. Evet ya da Hayır ise neden ? -----

11. Dışarıdayken eve gelme saatlerinizi hangi durumlara göre belirlersiniz?

- 1) Çocuğun durumu 2) Eşimin anlayışı 3) Evin genel durumu

- 4) Hepsi 5)Diğer.-----

12. Eşinizle özel problemlerinizi konuşur musunuz ? 1) Evet 2) Hayır

13. Evet ya da Hayır ise neden ? -----

14. Eşiniz mi siz mi daha çok hasta olursunuz ? 1) Ben 2) Eşim

15. Eşiniz hasta olduğunuz kabul eder mi ? 1) Evet 2) Hayır

16. Hasta olduğunuzda eşiniz sizinle ne derece ilgilenir ?

Hiç ilgilenmez	İlgilenmez	Orta	İlgilenir	Çok İlgilenir
1	2	3	4	5

17. Bu ilgi hastalığınız boyunca sürer mi ? 1) Evet 2) Hayır

18. Eşiniz ev içinde yaptığınız işleri takdir eder mi ? 1) Evet 2) Hayır

19. Eşiniz ev-dışında yaptığınız işleri takdir eder mi ? 1) Evet 2) Hayır

20. Evinizde yatma saatleri hangi durumlara göre belirlenir ? -----

21. Giyim zevkinize yönelik eşinizden eleştiri alır mısınız ?

1) Evet 2) Hayır

22. Evet ise eşiniz bunu nasıl belli eder ? -----

23. Siz bu eleştiriye karşı nasıl tavır alırsınız ? -----

24. Eşinizin sizi kıskandığını hissettiğiniz zamanlar oldu mu ?

1)Evet 2)Hayır

25. Evet ise; hangi durumlarda eşiniz sizi kıskandığını belli eder ?-----

26. Siz bu durumu nasıl karşılırsınız ? -----

27. Hayır ise ; eşinizin sizi kıskanmamasını hangi nedenlere bağlıyorsunuz ?

28. Eşinizin size yalan söylediğini hissettiğiniz konular genelde neler ? ---

29. Siz bu durumlarla nasıl başa çıkıyorsunuz ? -----

30. Eşinizin en çok şikayet ettiğiniz alışkanlıkları neler ? -----

31. Serbest günlerinizde ne yapılacağına kim karar verir ?

1) Ben 2) Eşim 3) İkimiz 4) Çocuklar 5) Diğer -----

32. Aile içerisinde yaşanan gerginlikleri nasıl çözersiniz ?-----

33. Evliliği başkalarına önerir misiniz ? 1) Evet 2) Hayır

34. Evet ise neden ?-----

35. Hayır ise neden hala evlisiniz ?-----

36. Sizce bir kadını hangi özellikleri güçlü kılar?

1) Eğitim 2) Çalışma 3) Yaş 4) Güzellik 5) Akıl

6) Diğer -----

5. 2- AİLE DIŞI ÇEVRE İLE İLGİLİ

1. Eşinizin , sizin ailenizle ilişkileri nasıl ?-----

2. Eşinizin kendi ailesiyle ilişkileri nasıl ?-----

3. Eşinizin ailenizin etkisinde kaldığını düşündüğünüz konular var mı ?-----

4. Evde komşuluk ilişkilerinize müdahale eder mi ?-----

5. Yaptığınız iş dışındaki zamanınızda arkadaşlarınız hangi çevredendir ?

1) İş arkadaşlarım 2) Komşularım 3) Çocukluk arkadaşlarım

4)Ailece görüştüğümüz kişiler

6. Bu arkadaşlarınızla iş dışında bir araya gelir misiniz ?

1) Evet 2) Hayır 3) Diğer -----

7. Evet ise hangi zamanlarda bir araya gelirsiniz ?

1) Hafta sonları 2) Hafta içi akşam 3) Diğer -----

8. (Eşiniz dışında) Arkadaşlarınızla daha çok nerelerde görüşürsünüz ?

1) Evim 2) Arkadaşıımın evi 3) Cafe 4) Restaurant 5) Diğer

9. Birlikte olunca neler yaparsınız ?

1) Sinema 2) Ev ziyaretleri 3) Sohbet/ 4) Diğer -----

10. Birlikte olamıyorsanız neden ?

1) Zaman yok 2) Mekansal uzaklık 3)Anlaşamıyoruz 4)Diğer-----

11. Eşiniz dışında erkek arkadaşlarınız var mıdır ?

1) Evet 2) Hayır 3) Diğer -----

12 .Evet ise eşiniz bunu nasıl karşılar ? -----

12. Hayır ise Neden ?-----

5. 3- EV İŞLERİNİN PAYLAŞIMI

1. Günlük ev işlerinde sizin ve eşinizin payına düşen sorumlulukları alt alta işaretleyiniz

No	İşler	Ben	Eşim	Diğer
1	Yemek yapmak	1	2	3
2	Bulaşıkları yıkamak	1	2	3
3	Yerleri silmek	1	2	3
4	Toz almak	1	2	3
5	Ütü yapmak	1	2	3
6	Halı silmek	1	2	3
7	Çamaşır yıkamak	1	2	3
8	Cam silmek	1	2	3
9	Ev-araç gereçlerinin bakımı	1	2	3
10	Çöpün dökülmesi	1	2	3
11	Tuvalet-banyo temizliği	1	2	3
12	Çocuk bakımı	1	2	3
13	Faturaların yatırılması	1	2	3

2. Neden evin sorumluluklarında eşinizin rolü size göre daha azdır ?-----

3. Eşiniz ev içinde yaptığınız işleri fark eder mi ?

1) Evet 2) Hayır

4. Evet ya da Hayır ise neden ? -----

5. Evinizin eşyalarını kim seçti ? 1) Ben 2) Eşim 3) Ortak
4) Diğer -----

5.4- ÇOCUK BAKIMI

1. Çocuğunuz var mı ? 1)Evet 2)Hayır
2. Kaç çocuğunuz var ?-----
3. Çocuk yapmaya nasıl karar verdiniz ? -----

4. Çocuğunuza (küçük çocuklar için) kim bakıyor ?
1)Annem 2)Kayınvalide 3)Kardeşim 4)Bakıcı 5)Kreş
6)Diğer-----
5. Günlük çocuk bakımıyla ilgili sizin ve eşinizin sorumluluklarını kutulardan işaretleyiniz

No	İşler	Ben	Eşim	Diğer
1	Çocuğa yemek yedirmek	1	2	3
2	Çocuğu uyutmak	1	2	3
3	Altını değiştirmek	1	2	3
4	Banyosunu yaptırmak	1	2	3
5	Çocukla oynamak	1	2	3
6	Parka götürmek	1	2	3
7	Kıyafetlerini giydirmek	1	2	3
8	Çocuğu anaokuluna götürmek	1	2	3
9	Doktora götürmek	1	2	3

6. Çocuk bakımında eşinizin özellikle üstlendiği işler nelerdir ?-----

7. Neden eşinizin çocuk bakımında sorumluluğu size göre daha azdır ?

-
8. Çocuğunuzun eğitimiyle ilgili kararlarda kim etkilidir ?
1) Ben 2) Eşim 3) Diğer -----
9. Çocuğunuzun velisi kimdir ? 1) Ben 2) Eşim 3) Diğer -----
10. Harçlığını kim verir ? 1) Ben 2) Eşim 3) Diğer -----
11. Çocuğunuzla ilgili harcamalara kim karar verir ?
1) Ben 2) Eşim 3) Diğer -----
12. Çocuğunuz yaşadığı bir problemi ev içinde ilk önce kimle paylaşır ?
1) Ben 2) Eşim 3) Diğer -----
13. Kritik problemler yaşandığında çocuğunuz kimin kararını kabul etmek zorundadır?
1) Ben 2) Eşim 3) Diğer -----
14. Neden ? -----
15. Çocuğunuzun size mi yoksa babasına mı daha yakın ? Neden ?-----

6- ÜCRET / GELİR TÜKETİM / AİLE BÜTÇESİ

1. Aylık ne kadar ücret alıyorsunuz ?-----
2. Ailenizin ortalama toplam geliri nedir ?-----
3. Maaş dışında başka geliriniz var mı ? 1) Evet 2) Hayır
4. Evet ise bunlar neler ?
1) Kira 2) Memlekette yiyecek geliyor 3) Diğer -----

5. Kazandığınız parayı hangi giderler için kullanıyorsunuz ?

- 1) Mutfak giderleri 2) Faturalar 3) Çocuğun masrafları
4) Kooperatif-arsa – araba taksiti 5)Hepsi

6. Ailenizin bütçesinde özellikle hep sizin karşıladığınız giderler var mı ?

- 1) Evet 2) Hayır

7. Evet ise bunlar neler ? -----

8. Maaşınızı aldığınızda ;

- 1) parayı ortaya koyarım 2) az da olsa kendime ait harcamalarım için ayırırım
3) maaşımın tümü ben de kalır

9. Maaşınızı eşinize mi verirsiniz ?

- 1) Veririm 2) Vermem 3) Maaşımın bir kısmını eşime veririm
4)Diğer-----

10. Neden ?-----

11. Eşinizin kazandığı paranın miktarını biliyor musunuz ?

- 1)Evet 2)Hayır

12. Eşinizden habersiz alışveriş(taşınmaz mal) alır mısınız ?

- 1)Evet 2)Hayır

13. Bütçenizden yaptığınız özel harcamalarınızdan dolayı eşinizden sorular alır mısınız?

- 1)Evet 2)Hayır

14. Evin bütçesini kim tutuyor? 1)Ben 2)Eşim 3) Ortak

7- SOSYALLEŞME SÜRECİ / PATRİYARKAL DENETİM

1. Çalışıyor olmanız hayatınızda nasıl bir değişikliğe neden oluyor ? -----

3. Sizce bu işte kadın olduğunuz için yaşadığınız avantajlı durumlar oluyor mu ? -----

4. Sizce kadın olarak böyle bir işte çalışmanın zorlukları neler ? -----

5. Sizce iş yaşamında kadınlarla çalışmak mı daha kolay yoksa erkeklerle çalışmak mı daha kolay ? Neden? -----

6. Size göre çalışıyor olmanız evde yüklendiğiniz sorumluluklarda bir farklılık yaratıyor mu ?

1) Evet 2) Hayır 3) Diğer -----

6. Evet ya da Hayır ise Neden ?-----

7. Çalıştığınız iş yerinde evli olmaktan kaynaklı zorluklarla karşılaşmıyorsunuz musunuz ?

1) Evet 2) Hayır 3) Diğer -----

8. Evet ya da Hayır ise ne tip sorunlar ?-----

8. Çalıştığınız için ailenizde çocuk-ev işleri-eşle ilgili olarak bir sorun

yaşıyor musunuz ?

- 1) Evet 2) Hayır

10. Evet ise, ne tip sorunlar ? -----

11 Hayır ise sorun yaşamamanızı neye bağlıyorsunuz ? -----

12. Elimde olsa ;

- 1) Evime yakın bir yerde 2) Uzak bir yerde çalışmayı tercih ederim

13. Neden ? -----

BEKLENTİLER

1. Sizi aile hayatında mutlu eden şeyler nelerdir ? -----

2. Sizi aile hayatında mutsuz eden şeyler nelerdir ? -----

3. İleriye yönelik planlarınız neler ?-----
